

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

ДРУГЕ ВИДАННЯ

Фотографія на обкладинці: ЮНІСЕФ / Джилл Коннеллі / Демократична Республіка Конго, 2010 р.

Опубліковано Відділом програм Сектору з питань захисту дітей ЮНІСЕФ (GBViE)
3 United Nations Plaza New York, NY 10017

Електронна пошта: childprotection@unicef.org

Вебсайт: www.unicef.org

© Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), грудень 2023 р.

Для відтворення будь-якої частини цієї публікації потрібен дозвіл. Для отримання додаткової інформації про права на використання, будь ласка, зверніться за адресою: nyhqdoc.permit@unicef.org

Рекомендоване посилання на публікацію: Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та Міжнародний комітет порятунку (IRC), Рекомендації щодо догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, друге видання, ЮНІСЕФ, Нью-Йорк, 2023 р.

Ця публікація стала можливою завдяки партнерству з Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за активної підтримки Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit (BMZ).

ПОДЯКА

У 2012 році Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та Міжнародний комітет порятунку (IRC) розробили перше видання Рекомендацій щодо догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, за підтримки міжвідомчої групи технічної експертизи, до складу якої увійшли експерти з питань гендерно зумовленого насильства та захисту дітей. Рекомендації покликані заповнити прогалину у глобальних технічних настановах щодо забезпечення моделі якісної допомоги дітям та сім'ям, які постраждали від сексуального насильства в умовах гуманітарної кризи.

Після більш ніж десяти років імплементації та на запит надавачів послуг на місцях, ЮНІСЕФ та IRC, за підтримки German Corporation for International Cooperation GmbH (GIZ) та фінансування Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ), ініціювали перегляд матеріалів та інструментів щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства. Були проведені широкі консультації на місцях з понад 250 експертами з усього світу, які лягли в основу процесу перегляду та розробки нових рекомендацій і навчального пакету.

Нові рекомендації включають як зміни, так і доповнення до змісту, основані на відгуках практикуючих спеціалістів, найновіших доказах та навчанні. Друге видання має на меті приділити більше уваги питанням гендерної нерівності, інтерсекціональності, а також зв'язку між найкращими інтересами дитини та підходом, орієнтованим на осіб, постраждалих від насильства.

Переглянуті рекомендації були розроблені Дженніфер Лі (IRC), Гретхен Емік (IRC), Елізабет Рош (ЮНІСЕФ), Меган О'Коннор (ЮНІСЕФ) під керівництвом Алексії Нісен (ЮНІСЕФ), Кароліни Масбунгі (ЮНІСЕФ) і Кетрін Поултон (ЮНІСЕФ). У цьому їм допомагали команди ЮНІСЕФ та IRC у Південному Судані (ЮНІСЕФ/IRC), Афганістані (ЮНІСЕФ), Ємені (IRC) та Нігерії (IRC), які брали участь у тестуванні та перевірці контенту. Ці пілотні проекти зробили значний внесок у те, щоб голос людей, які перебувають на лінії фронту, був почутий у процесі перегляду.

ЮНІСЕФ та IRC також хотіли би подякувати членам Консультативної ради за приділений час та участь: Самар Абдельрахман, Тамара Акіньї Обоньо, Амель Амір Алі, Крістіна Барон Поррас, Лорен Беньковскі, Лурдес Карраско, Лі-Ешлі Ліпскомб, Стефані Лорін, Клоелуфо Монгхонфоб, Луз Анжела Обандо Монтенегро, Тамалар Поу, Фабіан Альберто Пачеко, Кастаньеда, Колін Докерті, Ебігейл Еріксон, Ян Фу, Марсіо Гальято, Емілі Краснор, Джойс Мутісо, Кейт Ругві, Марія Семаан, Альберт Вамбуа, доктор Аджванг Варрія, Му Ві.

Окрім членів Консультативної ради, своїми знаннями та досвідом поділилися кілька експертів з ЮНІСЕФ та IRC: Доркас Ахінфоу Ерскін, Каоімхе Бхайрд, Еммануель Компінгт, Ахмед Ганем, Таша Гілл, Фара Хаммуд, Афруз Кавіані Джонсон, Анна Кехорст, Шинейд Мюррей, Салімата Ндойе, Суніта Палекар Йоргенсен, Адіті Шріханде Чемба Рагхаван, Лоренца Труллі з ЮНІСЕФ та Джеррі Абдала Кулелемба, Івонн Агенго, Анналіза Брузаті, Кет Бірн, Сара Корніш-Спенсер, Патриція Грей, Мехрін Джасвал, Мегхана Кулкарні, Софія Нгугі, Тізита Теклецадік, Поліна Тівільє з IRC

ЗМІСТ

ВСТУП

7

Ресурси щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства
Теорія змін щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства
Використання Рекомендацій
Огляд Глав
Глосарій термінів

ГЛАВА 1: ПІДХІД, ОСНОВАНИЙ НА ДОГЛЯДІ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

20

Теоретичні засади підходу, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства
Керівні принципи підходу, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства

ГЛАВА 2: ОСНОВНІ ОБЛАСТІ ЗНАНЬ

26

Область знань 1: Визначення сексуального насильства над дітьми
Область знань 2: Масштаб проблеми
Область знань 3: Особи, які вчинили сексуальне насильство над дітьми
Область знань 4: Розкриття інформації про дітей та сексуальне насильство
Область знань 5: Потреби дітей, які постраждали від насильства
Область знань 6: Гендерне та сексуальне насильство над дітьми
Область знань 7: Вік, розвиток та сексуальне насильство над дітьми
Область знань 8: Інтерсекціональність та сексуальне насильство над дітьми
Область знань 9: Фактори ризику та захисту, що впливають на наслідки сексуального насильства над дітьми
Область знань 10: Вплив сексуального насильства на піклувальників

ГЛАВА 3: ПОЗИЦІЇ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ КЕЙС-МЕНЕДЖЕРІВ

58

Основні позиції у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства
Дослідження упереджень кейс-менеджерів
Роль супервізорів у дослідженні позицій та упереджень

ГЛАВА 4: КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ

71

Найкращі практики спілкування з дітьми, які постраждали від насильства
Подолання поширених комунікативних проблем

ГЛАВА 5: КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ

92

Ключове питання 1: Залучення дітей, які постраждали від насильства, до процесу прийняття рішень

Ключове питання 2: Отримання інформованої згоди

Ключове питання 3: Дотримання та визначення меж конфіденційності

Ключове питання 4: Дотримання вимог щодо обов'язкового звітування

ГЛАВА 6: КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ДЛЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

111

Огляд кроків кейс-менеджменту

Крок 1: Знайомство та взаємодія

Крок 2: Оцінка, та Крок 3: Планування заходів у рамках справи

Крок 4: Реалізація

Крок 5: Подальший супровід

Крок 6: Закриття справи та оцінка

ГЛАВА 7: КООРДИНУВАННЯ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

167

Координування між суб'єктами з питань гендерно зумовленого насильства та захисту дітей

Міжсекторальне координування

Обмін інформацією

ГЛАВА 8: НАГЛЯД ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ПЕРСОНАЛ

181

Інтеграція нагляду та зміцнення потенціалу у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Особливі стратегії нагляду та зміцнення потенціалу у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Підтримка благополуччя персоналу

ІНСТРУМЕНТИ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ KEYС-МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА, ДЛЯ НАДАВАЧІВ ПОСЛУГ	25
ОЦІНКА ЗНАНЬ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	51
ОЦІНКА ПОЗИЦІЙ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	68
ОЦІНКА КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	87
ОТРИМАННЯ ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ	107
КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ЩОДО ОЦІНКИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВІКУ ТА ЕТАПУ РОЗВИТКУ	109
ІНСТРУМЕНТИ ПЛАНУВАННЯ БЕЗПЕКИ	135
ОЦІНКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	139
ЗЦІЛЮВАЛЬНА ОСВІТА	147
НАВЧАННЯ ТЕХНІКАМ РОЗСЛАБЛЕННЯ	155
НАВИЧКИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ	161
ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ	163
ПОДОЛАННЯ СУПУТНІХ ТА МНОЖИННИХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА	177
КООРДИНУВАННЯ ВИПАДКІВ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ З ДЕРЖАВНИМИ УСТАНОВАМИ	179
ОЦІНКА KEYС-МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	190
ОГЛЯД СПРАВ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	195
НАСТАНОВИ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ОЦІНОК У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА	200

ВСТУП

Сексуальне насильство, скоєне по відношенню до дітей, є однією з найбільш значущих криз нашого часу. Сексуальне насильство над дітьми є значним фактором ризику для дітей разом з іншими формами жорстокого поводження з дітьми. Сексуальне насильство може мати серйозні короткострокові та довгострокові наслідки для фізичного, психічного, соціального, емоційного та економічного благополуччя дітей, сімей та громад. У надзвичайних ситуаціях загроза всіх форм жорстокого поводження з дітьми та гендерно зумовленого насильства (ГЗН), включно з сексуальним насильством над дітьми, є гострою і широко розповсюдженою проблемою.

В основі всіх випадків сексуального насильства над дітьми стоїть дитина, яка перебуває на певному хронологічному етапі розвитку свого життя і має різні соціальні ідентичності, що визначаються умовами, в яких вона живе. Усі ці фактори у поєднанні з індивідуальним досвідом дитини впливають на її ризик, потреби та здатність шукати і отримувати доступ до послуг у разі сексуального насильства. Ці фактори, а також численні професійні дисципліни, пов'язані з реагуванням на сексуальне насильство над дітьми в будь-яких умовах, роблять реагування на випадки сексуального насильства над дітьми складним завданням.

Основна відповідальність за захист та догляд за дітьми, які постраждали від насильства, лежить на державі, в тому числі в умовах гуманітарної кризи. Якщо держава не може або не бажає взяти на себе цю відповідальність, вона часто звертається до неурядових суб'єктів у секторах ГЗН та захисту дітей (ЗД). Надавачі послуг у сфері ГЗН та ЗД повинні працювати з дітьми, які постраждали від сексуального насильства (та, за необхідності, з піклувальниками/сім'ями), щоб зрозуміти їхні потреби та поінформувати їх про всі доступні варіанти послуг – цей процес називається кейс-менеджментом (управління справами). Як головні координатори цього процесу, кейс-менеджери планують, шукають, відстоюють, координують і контролюють послуги, які дитина (та/або піклувальник/сім'я) обирає для себе, надаючи їм емоційну підтримку протягом усього процесу.

Метою ресурсів щодо догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, є забезпечення найкращого догляду за молоддю та підлітками, як дівчатами, так і хлопцями, які постраждали від сексуального насильства (надалі – «діти, які постраждали від насильства»), та їхніми піклувальниками, які не вчиняли правопорушення. У них викладено стандарти для надавачів послуг, зокрема для кейс-менеджерів, щодо забезпечення високоякісного догляду дітям, які постраждали від сексуального насильства, та їхнім піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, з метою їхнього остаточного відновлення та зцілення. Початкові рекомендації та супровідні навчальні матеріали були розроблені у 2012 році. Після більш ніж десяти років їх імплементації Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) у партнерстві з Міжнародним комітетом порятунку (IRC) та за підтримки German Corporation for International Cooperation GmbH (GIZ) представляють це друге видання з виправленнями та новим змістом, що ґрунтується на результатах дослідження та відгуках практикуючих спеціалістів.

¹ Together for Girls, Інститут рівності та Oak Foundation, Що працює для запобігання сексуальному насильству над дітьми: Огляд доказів, 2019.

² Тішельман, А.К. та Геффер, Р., «Судово-медичні, культурні та системні питання у справах про сексуальне насильство над дітьми – Частина 1: Вступ». Журнал про сексуальне насильство над дітьми, 19(5), 2010, с. 485-490.

³ ВООЗ, Надання допомоги дітям та підліткам, які зазнали сексуального насильства: Клінічні рекомендації ВООЗ, Всесвітня організація охорони здоров'я, 2017.

⁴ Там само.

РЕСУРСИ ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Ресурси щодо догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, містять знання, позиції та навички, необхідні кейс-менеджерам у сфері ЗД, кейс-менеджерам у сфері ГЗН та іншим відповідним надавачам послуг, що працюють з дітьми, які постраждали від сексуального насильства (включно з небінарними дітьми та підлітками).

Пакет ресурсів включає ці Рекомендації щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства (надалі – Рекомендації) і Тренінг щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства (надалі – Тренінг). Рекомендації надають кейс-менеджерам та іншим надавачам послуг настанови щодо догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства в умовах гуманітарної кризи. Тренінг втілює зміст Рекомендацій в життя і забезпечує можливість глибше зануритися в основні сфери знань, позиції та навички за допомогою дискусій та практичних вправ. Їх слід використовувати разом – Тренінг розроблений для того, щоб надати кейс-менеджерам можливість практичного застосування основних концепцій, викладених у Рекомендаціях.

Основною цільовою аудиторією ресурсів щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства, є співробітники, що надають послуги кейс-менеджменту у сфері ЗД та/або ГЗН в умовах гуманітарної кризи. Будь-який суб'єкт гуманітарної діяльності, який спеціалізується на питаннях дітей, гендеру та охорони здоров'я (зокрема, клінічному веденні випадків зґвалтування), також може користуватися ресурсами щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства. Інші відповідні надавачі послуг, залучені у догляд за дітьми, що постраждали від сексуального насильства, зокрема медичні працівники, юристи та фахівці з психічного здоров'я, також можуть користуватися цими рекомендаціями.

Що змінилося у другому виданні?

Друге видання інтегрує результати дослідження та відгуки, посилюючи початкові ресурси щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства, таким чином:

- » зосереджує увагу на обізнаності про гендерну нерівність;
- » зосереджує увагу на найкращих інтересах дитини та підході, орієнтованому на осіб, постраждалих від насильства
- » просуває міжсекторальний підхід;
- » надає оновлені інструменти догляду за дітьми, які постраждали від насильства, для відображення змін у настановах;
- » надає посилання на нові ресурси.

ТЕОРІЯ ЗМІН ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА, ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Технічні настанови, викладені в цьому документі, ґрунтуються на теорії змін щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства (див. Рисунок 1 нижче). Теорія змін щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства, стверджує, що дітям, які постраждали від насильства, може бути надана підтримка в їх відновленні та зціленні від сексуального насильства завдяки співчутливому та належному догляду та лікуванню, орієнтованому на дитину. Теорія змін окреслює ключові елементи догляду та лікування, а також знання, навички та позиції, необхідні для того, щоб кейс-менеджери та інші відповідні надавачі послуг могли забезпечувати такий догляд.

ТЕОРІЯ ЗМІН ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

НАСЛІДКИ

Діти, які постраждали від насильства, відновлюються та зцілюються від нього.

ПРОМІЖНІ РЕЗУЛЬТАТИ	РІВЕНЬ 1	Діти, які постраждали від сексуального насильства, отримують негайне задоволення своїх потреб у безпеці, психосоціальній підтримці та охороні здоров'я.	Діти, які постраждали від сексуального насильства, показали менші симптоми стресу та покращену повсякденну життєдіяльність.	Піклувальники дітей, які постраждали від сексуального насильства, що не вчиняли правопорушення, беруть позитивну участь у процесі зцілення.
	РІВЕНЬ 2	Надавачі послуг сприяють безпечному, координованому направленню дітей, які постраждали від сексуального насильства.	Кейс-менеджери надають послуги кейс-менеджменту дітям, які постраждали від сексуального насильства, з дотриманням підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства.	Кейс-менеджери забезпечують інтервенції у сфері ПЗПСП для дітей, які постраждали від насильства, та піклувальників, які не вчиняли правопорушення, з дотриманням підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства.
КІНЦЕВІ РЕЗУЛЬТАТИ	Надавачі послуг володіють знаннями, позиціями, навичками та інструментами для забезпечення безпечного, координованого направлення дітей, які постраждали від сексуального насильства.	Кейс-менеджери володіють знаннями, позиціями, навичками та інструментами для надання послуг кейс-менеджменту дітям, які постраждали від сексуального насильства, з дотриманням підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства.	Кейс-менеджери володіють знаннями, позиціями, навичками та інструментами для реалізації інтервенцій у сфері ПЗПСП з дітьми, які постраждали від насильства, та піклувальниками, які не вчиняли правопорушення, з дотриманням підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства.	Кейс-менеджери володіють знаннями, позиціями, навичками та інструментами для надання підтримки у сфері ПЗПСП піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, з дотриманням підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства.
ДІЯЛЬНІСТЬ	Тренінг для відповідних надавачів послуг щодо сприяння безпечному, координованому направленню дітей, які постраждали від сексуального насильства.		Тренінг та нагляд для кейс-менеджерів щодо підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, до кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства.	

Рисунок 1: Теорія змін

ВИКОРИСТАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Хоча ці Рекомендації ґрунтуються на підході до кейс-менеджменту, вони не мають на меті замінити чи підмінити існуючі підходи до кейс-менеджменту у сфері ЗД або ГЗН або існуючі державні соціальні послуги. Натомість, вони містять міркування стосовно дітей, які постраждали від сексуального насильства, що мають бути інтегровані у будь-які існуючі послуги кейс-менеджменту.

Рекомендації:

- » призначені виключно для надання послуг догляду та реагування для дітей, які постраждали від сексуального насильства, та для підтримки їхніх сімей;
- » є інструментом для забезпечення кейс-менеджменту і психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) дітям, які постраждали від сексуального насильства, та їхнім сім'ям;
- » стосуються послуг для дітей віком до 18 років, однак вони мають бути адаптовані до віку, етапу розвитку, гендерних та інших особливостей дитини;
- » призначені для використання в умовах гуманітарної кризи, де є відповідні послуги, а установи (національні системи чи гуманітарні організації) відповідають мінімальним вимогам для надання послуг кейс-менеджменту. management services.

Обмеження Рекомендацій

Рекомендації не:

- » розглядають питання поведінки із зловмисниками або запобігання сексуальному насильству, незважаючи на докази того, що пряме втручання на рівні громади сприяє підвищенню рівня безпеки у громаді;
- » розглядають інші форми ГЗН по відношенню до дівчат, такі як дитячі та ранні примусові шлюби, каліцтво жіночих статевих органів, вбивства в ім'я честі – або інші форми насильства, що впливають на дітей загалом, такі як примусова праця або вербування;
- » слугують навчальним посібником; окремий навчальний пакет щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства, супроводжує ці Рекомендації та доступний за посиланням: gbvresponders.org/response/care-child-survivors/;
- » розглядають питання втручання на рівні громади (наприклад, інтеграція дітей, які постраждали від сексуального насильства, в орієнтований на дітей простір або втручання на рівні громади для боротьби із соціальною стигмою та дискримінацією). Однак вони пропонують припущення щодо направлення до установ, які можуть підтримати такі втручання.

Особливі міркування щодо інтеграції Рекомендацій у програми ГЗН та ЗД

Перш ніж надавати послуги дітям, які постраждали від сексуального насильства, команди з питань ЗД та ГЗН повинні мати наявні програмні аспекти та процедури, а також досвідчені команди з кейс-менеджменту. Щоб забезпечити безпечне розкриття інформації про сексуальне насильство та відповідне конфіденційне реагування, установи на місцях, які імплементують ці Рекомендації, повинні мати:

- » розуміння національних систем захисту дітей і того, як усі діти, незалежно від їхнього походження та правового статусу, можуть отримати до них доступ;
- » розуміння альтернативних опцій догляду за дітьми в даному контексті та будь-яких обмежень щодо цих опцій, з урахуванням статі, віку та етапу розвитку;
- » розуміння законів та політик, які стосуються дітей та ГЗН, у тому числі законів та/або політик щодо обов'язкового звітування у даному контексті;
- » характерний для установи протокол для забезпечення найкращих інтересів дитини, а також безпеки та захисту кейс-менеджера та інших співробітників, залучених до ведення справи;
- » налагоджені послуги кейс-менеджменту у сфері ЗД та/або ГЗН (будь то через існуючі національні системи або суб'єктів гуманітарної діяльності), які відповідають стандартам, викладеним у цьому документі;
- » доступ до встановлених комплексних послуг для жертв сексуального насильства (охорона здоров'я, безпека/захист, юридичні послуги тощо) та/або співпраця з місцевими партнерами, які надають безпечні та доступні послуги особам, які постраждали від ГЗН, та/або дітям, які стикаються з більш широкими проблемами у сфері захисту;
- » доступ до безпечних просторів із заходами та програмами, спеціально призначеними для дітей різного віку (через установи з питань ЗД або національні системи), або із заходами та програмами, спеціально призначеними для дівчат-підлітків (через установи з питань ГЗН або національні системи);
- » розуміння існуючих програм для дівчат-підлітків у контексті належного реагування на численні та комбіновані ризики та види насильства, включно з сексуальним насильством над дітьми, з якими можуть стикатися дівчата-підлітки.

Крім того, дуже важливо, щоб надавачі послуг розуміли проблему сексуального насильства над дітьми у місцевому контексті. Надавачі послуг повинні розуміти:

- » місцеві позиції, переконання, норми, практики та можливості стосовно сексуального насильства над дітьми, а також стосовно дітей та гендеру у більш широкому сенсі;
- » закони та політику, які можуть впливати на дитину, що постраждала від сексуального насильства (наприклад, обов'язкове звітування, законний вік вступу у шлюб для дівчат, законний вік згоди тощо), а також пов'язані з ними ризики та переваги;
- » фактори та суб'єкти, що захищають або становлять ризики для дівчат та хлопців, які постраждали від сексуального насильства, в тому числі з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю, гендерним самовираженням та статевими характеристиками (SOGIESC) та/або з інвалідністю;
- » захисний потенціал окремих осіб або груп у громаді, які можуть відігравати важливу роль у зціленні дитини.

Організації також можуть використовувати Мінімальні стандарти кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, для надавачів послуг з метою оцінки своєї операційної готовності до надання послуг кейс-менеджменту дітям, які постраждали від сексуального насильства.

Необхідна підготовка та компетенції

Співробітники установ вже мають бути підготовлені та здатні продемонструвати компетентність у таких сферах:

- » кейс-менеджмент у сфері ГЗН або ЗД, включно з [Процедурами найкращих інтересів УВКБ ООН](#) для дітей, які шукають притулок, та біженців;
- » базові навички підтримки у сфері ПЗПСП.

Якщо установи планують провести Тренінг та розширити послуги догляду за дітьми, які постраждали від насильства, супервізори програм повинні також враховувати якості та позиції персоналу, який буде надавати ці послуги (див. [Главу 2](#) та [Главу 3](#)).

ОГЛЯД ГЛАВ

Хоча ці Рекомендації ґрунтуються на підході до кейс-менеджменту, вони не мають на меті замінити чи підмінити існуючі підходи до кейс-менеджменту у сфері ЗД або ГЗН або існуючі державні соціальні послуги. Натомість, вони містять міркування стосовно дітей, які постраждали від сексуального насильства, що мають бути інтегровані у будь-які існуючі послуги кейс-менеджменту.

ГЛАВА 1

Містить опис підходу, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, який включає **керівні принципи, основні теорії та підходи** до роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства. Зокрема, у цій Главі розглядається, як застосовувати в цій роботі підхід, орієнтований на постраждалу особу та дитину.

ГЛАВА 2

Містить опис **основних областей знань**, якими повинні володіти кейс-менеджери перед початком роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, та їхніми сім'ями.

ГЛАВА 3

Допомагає кейс-менеджерам виробити необхідні **позиції** стосовно роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства. Також допомагає кейс-менеджерам виявляти, осмислювати та долати **упередження**, які можуть бути шкідливими для дітей, які постраждали від насильства, в усьому їх розмаїтті.

ГЛАВА 4

Представляє найкращі практики **спілкування** з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, та їхніми сім'ями, включно з настановами щодо того, як спілкуватися з дітьми та піклувальниками, яким вони довіряють, про пережите сексуальне насильство. У цій Главі також пояснюються вербальні та невербальні техніки, які можна використовувати, щоб допомогти дітям, які пережили сексуальне насильство, почуватися безпечніше та комфортніше у висловлюванні своєї думки.

ГЛАВА 5

Містить **міркування щодо вирішення основних питань** протягом всього кейс-менеджменту стосовно дитини, яка постраждала від сексуального насильства. У цій Главі розглядається, як може бути використаний принцип найкращих інтересів для вирішення цих питань.

ГЛАВА 6

Містить детальні настанови щодо **ключових завдань, які є частиною кожного етапу процесу кейс-менеджменту**. Особлива увага приділяється сферам оцінки та втручання, які є частиною процесу кейс-менеджменту стосовно сексуального насильства над дітьми.

ГЛАВА 7

Містить огляд **найкращих практик, пов'язаних з координуванням роботи** з дітьми, які постраждали від насильства, між різними надавачами послуг, включно з координуванням/співпрацею між суб'єктами кейс-менеджменту у сфері ЗД та ГЗН.

ГЛАВА 8

Містить настанови щодо того, як інтегрувати **нагляд за кейс-менеджерами**, що працюють з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, в існуючі системи та практики нагляду за кейс-менеджментом у сфері ЗД та ГЗН.

ГЛОСАРІЙ

Терміни та визначення, використані в цьому Глосарії, не є юридичними визначеннями і не призначені для таких цілей. Терміни, визначені в інших ресурсах та/або більш загальнозрозумілі, не включені.

Підлітковий вік

Період між 10 та 19 роками. Це безперервний процес розвитку фізичної, когнітивної, поведінкової та психосоціальної сфер людини. Може бути поділений на передпідлітковий вік (9-10 років), ранній підлітковий вік (10-14 років), середній підлітковий вік (15-17 років) та пізній підлітковий вік (18-19 років).

Підліток

Будь-яка особа віком від 10 до 19 років. Термін «підліток» не має на меті замінити використання терміну «діти» у Рекомендаціях, а натомість є додатковим терміном для опису конкретного віку, дозрівання та життєвих етапів осіб віком 10-19 років.

Піклувальник

Особа, яка здійснює щоденний догляд за дитиною або дітьми. Це один з батьків, родич, друг сім'ї або інший опікун. Це можуть бути батьки-вихователі, в тому числі ті, хто «всиновлює» дитину неофіційно, а також ті, хто робить це офіційно. Цей термін не обов'язково означає юридичну відповідальність. У Рекомендаціях термін «піклувальник» використовується також для позначення біологічних батьків.

Кейс-менеджмент

Систематичний процес, під час якого кваліфікований кейс-менеджер під наглядом оцінює потреби клієнта та, за необхідності, його сім'ї. Він або вона організовує, а іноді надає, координує, контролює, оцінює та просуває пакет різноманітних послуг для задоволення комплексних потреб конкретного клієнта.

Кейс-менеджер

Особа, найнята установою з надання послуг, яка надає клієнтам послуги кейс-менеджменту. Кейс-менеджери проходять підготовку з орієнтованого на клієнтів кейс-менеджменту і працюють під наглядом старшого персоналу програми. Вони дотримуються певного набору систем і керівних принципів, покликаних сприяти безпеці, благополуччю, надії та зціленню їхніх клієнтів. Кейс-менеджерів також називають соціальними працівниками, менеджерами випадків, працівниками служби захисту дітей та працівниками з протидії гендерно зумовленому насильству.

⁵ З метою забезпечення відповідності, наскільки це можливо, деякі визначення були взяті безпосередньо з Керівних принципів МПК щодо втручання у випадки гендерно зумовленого насильства в умовах гуманітарної кризи. У разі використання інших джерел, надаються відповідні посилання.

Дитина	Будь-яка особа віком до 18 років.
Розвиток дитини	Психологічні, соціальні, емоційні, когнітивні та фізичні зміни, яких зазнає людина від народження до повноліття. Багато вчених виділяють різні етапи розвитку дітей та молоді, які відносяться до періодів часу або вікових діапазонів, протягом яких, як очікується, відбуваються зміни. Вік, пов'язаний з цими змінами, буде різним у різних людей, і тому етапи розвитку найкраще розглядати у континуумі, а не у фіксованій часовій шкалі.
Захист дітей	Профілактичні заходи у межах установи, спрямовані на захист дітей від навмисних або ненавмисних дій, що підвищують ризик заподіяння шкоди, та забезпечення безпеки установи та її програм для дітей.
Сексуальне насильство над дітьми	Не існує чіткого визначення поняття «сексуальне насильство над дітьми». Тому в цих Рекомендаціях використовується: <i>Будь-яка форма сексуальної активності, фізичної або ні, по відношенню до дитини, що здійснюється дорослим або іншою дитиною, яка має владу над дитиною. Сексуальне насильство над дітьми часто передбачає тілесний контакт, але не завжди.</i>
Дитина, яка постраждала від насильства	Особа віком до 18 років, яка пережила акт сексуального насильства.
Цисгендерна особа	Люди, чия гендерна ідентичність та гендерне самовираження відповідає статі, визначеній при народженні.
Гендерне самовираження	Дії, манери (манера говорити, ходити, жестикуляція тощо), діяльність, якій надається перевага, та стиль одягу, пов'язані з певною статтю. Гендерне самовираження не завжди відображає гендерну ідентичність людини. Не обов'язково мати іншу сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність або статеві характеристики, щоб мати інше гендерне самовираження. <i>Див. також SOGIESC.</i>
Гендерна ідентичність	Глибоко усвідомлене внутрішнє та індивідуальне відчуття людиною своєї статі, яке може відповідати або не відповідати статі, визначеній при народженні, або статі, яку приписує їй суспільство. Гендерна ідентичність охоплює людей, які ідентифікують себе як небінарні особи або інші гендери, окрім чоловічої/жіночої статі або чоловіка/хлопця та жінки/дівчини. <i>Див. також SOGIESC.</i>

**Гендерно зумовлене
насильство**

Загальний термін для позначення будь-якої шкідливої дії, яка вчиняється проти волі людини на основі соціально приписуваних (гендерних) відмінностей між чоловіками та жінками. Він охоплює низку порушень прав людини, включно з сексуальним насильством над дітьми, зґвалтуванням, домашнім насильством, сексуальними нападами та домаганнями, торгівлею жінками та дівчатами, а також низку шкідливих традиційних практик, зокрема примусові ранні шлюби.

Залицяння

Будь-які дії, що вчиняються зловмисником для встановлення емоційного зв'язку з дитиною та її піклувальниками для вчинення насильства.

Інклюзія

Процес, в рамках якого докладаються зусилля для забезпечення рівних можливостей – щоб кожна людина, незалежно від її походження, могла повністю реалізувати свій життєвий потенціал. Такі зусилля включають політику та дії, що сприяють рівному доступу до послуг, а також забезпечують участь у процесах прийняття рішень, що впливають на їхнє життя. Джерело: UNDESA.

Інтерсекціональність

Феміністична концепція, яка ілюструє, як взаємопов'язані системи пригноблення впливають на досвід насильства та дискримінації окремих осіб і груп. Ці взаємопов'язані форми пригноблення вкорінені у таких ідентичностях, як раса, клас, вік, інвалідність, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність та гендерне самовираження, етнічна приналежність та віросповідання. Таким чином, множинна ідентичність людини призводить до унікального досвіду пригноблення та привілеїв.

ЛГБТІК

Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали та квіри. Цей термін походить із західного розуміння сексуальності. Інші терміни можуть бути більш застосовними та доцільними в різних контекстах. *Див. також SOGIESC.*

**Обов'язкове
звітування**

Державні закони та політика, які зобов'язують певні установи та/або осіб, зокрема вчителів, соціальних працівників та медичний персонал, повідомляти про фактичне або підозрюване насильство над дітьми (наприклад, фізичне, сексуальне, у формі нехтування, емоційне та психологічне насильство, незаконні статеві стосунки).

Небінарна особа	Загальний термін для позначення гендерних ідентичностей та/або проявів, які не є ані чоловічими, ані жіночими; стосується ідентичностей поза гендерною бінарністю. <i>Див. також SOGIESC.</i>
Піклувальник, який не вчиняв правопорушення	Батько чи мати піклувальника, який не вчиняв сексуального насильства і не брав безпосередньої участі у сексуальному насильстві над своєю дитиною.
Педофілія	Специфічний розлад, при якому надається перевага сексуальній активності з дитиною або дітьми препубертатного віку. Більш детальну інформацію про критерії діагностики можна знайти у виносці.
Зловмисник	Особа, яка безпосередньо вчиняє або підтримує насильство або інше жорстоке поводження з іншою особою проти її/його волі.
Надавач послуг	Установи, відповідальні за надання безпосередніх послуг дітям та/або особам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства. До таких фахівців належать кейс-менеджери, медичні працівники, працівники служби захисту дітей, юристи та фахівці з питань психічного здоров'я.
Сексуальна експлуатація та насильство	Будь-яке фактичне або спроба фактичного зловживання вразливістю, владою або довірою у сексуальних цілях. Сюди відносяться отримання грошової, соціальної чи політичної вигоди від сексуальної експлуатації іншої особи.
Сексуальна орієнтація	Здатність людини відчувати емоційний, любовний та сексуальний потяг і вступати в інтимні стосунки з особами іншої статі, тієї самої статі або з особами різних статей. <i>Див. також SOGIESC.</i>
SOGIESC	Сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, гендерне самовираження та статеві характеристики. Термін «люди з різноманітною SOGIESC» часто використовується як загальний термін для позначення груп людей з різноманітною ідентичністю, але в Рекомендаціях для позначення груп людей використовується термін «люди з різноманітною SOGIESC», а для позначення окремих осіб – конкретний ідентифікуючий термін: лесбійки, геї, трансгендери, квір, інтерсексуали або небінарні особи.

**Постраждала
особа/ жертва**

Особа, яка зазнала гендерно зумовленого насильства. Терміни «жертва» та «постраждала особа» можна використовувати як взаємозамінні, хоча терміну «жертва», як правило, надається перевага в юридичному та медичному секторах, а терміну «постраждала особа» – у секторах психологічної та соціальної підтримки. У цих Рекомендаціях використовується термін «дитина, яка постраждала від насильства».

Трансгендер

Загальний термін для позначення людей, чия гендерна ідентичність та/або гендерне самовираження відрізняється від статі, визначеної при народженні. *Див. також SOGIESC.*

ГЛАВА 1

ПІДХІД ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

ОГЛЯД ГЛАВИ

У цій Главі представлено спеціальний підхід до кейс-менеджменту для дівчат і хлопців юного та підліткового віку, які постраждали від сексуального насильства в умовах гуманітарної кризи, що ґрунтується на найкращих практиках кейс-менеджменту випадків гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та захисту дітей (ЗД). Глава має назву «**Підхід щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства**» та включає:

- » теоретичні засади, на яких будується конкретний підхід до кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства;
- » керівні принципи імплементації кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства.

Супутний інструмент

Мінімальні стандарти кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, для надавачів послуг

ВСТУП

Точні визначення кейс-менеджменту є різними у різних гуманітарних сферах – залежно від дисципліни, з якої вони походять. Основною моделлю, адаптованою секторами ЗД та ГЗН у контексті гуманітарної допомоги, є кейс-менеджмент у рамках соціальної роботи, який визначається як:

«Метод надання послуг, за якого [професійний] соціальний працівник оцінює потреби клієнта та його сім'ї, коли це доцільно, а також організовує, координує, контролює, оцінює та просуває пакет різноманітних послуг для задоволення комплексних потреб конкретного клієнта».

Сексуальне насильство над дітьми є складною проблемою, яка вимагає багатогранної, міждисциплінарної відповіді, щоб найкращим чином задовольнити потреби дитини, яка постраждала від насильства, та підтримати її зцілення. **Підхід щодо догляду за дітьми, які постраждали від насильства – це специфічний підхід до кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства, що ґрунтується на найкращих практиках кейс-менеджменту у сфері ГЗН та ЗД.** Він формулює

6Мінімальні стандарти захисту дітей під час гуманітарного реагування визначають кейс-менеджмент як «процес надання допомоги окремим дітям та сім'ям шляхом координування надання послуг та управління інформацією призначеними кейс-менеджерами».

7Національна асоціація соціальних працівників, http://www.socialworkers.org/practice/standards/sw_case_mgmt.asp#def.

важливі теоретичні засади та керівні принципи, щоб забезпечити лінзу (або набір лінз) та процес, за допомогою якого соціальні працівники здійснюють кейс-менеджмент стосовно дітей, які постраждали від сексуального насильства. Нарешті, підхід догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, також визначає конкретний набір основних знань, позицій і навичок, необхідних соціальним працівникам для ефективного здійснення кейс-менеджменту стосовно дітей, які постраждали від сексуального насильства.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДХОДУ ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Підхід, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, до кейс-менеджменту ґрунтується на теоретичних засадах з практики ГЗН та ЗД. Ці засади визнають природу сексуального насильства над дітьми як досвід страждання, що позбавляє можливостей, призводить до сорому та стигматизації, а отже, вимагає заходів реагування, які наділяють можливостями та одночасно є співчутливими.

Орієнтованість на клієнта

Орієнтований на клієнта кейс-менеджмент означає, що кейс-менеджери залучають клієнта (і, за необхідності, інших членів сім'ї) до всіх аспектів кейс-менеджменту. Вони пристосовують послуги до потреб, уподобань та цілей клієнта. Клієнтоорієнтованість у кейс-менеджменті у сфері догляду за дітьми, що постраждали від насильства, вимагає від кейс-менеджерів поєднання підходів, орієнтованих на дитину та на постраждалу особу.

Підхід, орієнтований на дитину, передбачає організацію та надання послуг, а також прийняття рішень таким чином, щоб у центрі уваги були потреби та найкращі інтереси дітей юного та підліткового віку. Підхід, орієнтований на дитину, за своєю природою є дружнім до дитини і спрямований на сприяння участі дитини в її догляді та лікуванні. Він передбачає залучення дітей юного та підліткового віку до послуг, які є доступними та прийнятними для них відповідно до їхнього віку, розвитку та інших факторів, що впливають на їхню здатність приймати рішення. Підхід, орієнтований на дитину, спрямований на вивчення та використання захисних факторів дитини, а також на усунення факторів ризику, включно з сильними сторонами дитини та піклувальників, які не вчиняли правопорушення. Підхід, орієнтований на дитину, ґрунтується на керівних принципах [Мінімальних стандартів щодо захисту дітей у гуманітарній діяльності](#) та [Міжвідомчих рекомендаціях щодо кейс-менеджменту та захисту дітей](#).

Підхід, орієнтований на постраждалу особу, походить безпосередньо від послуг з протидії ГЗН і ґрунтується на розширенні прав і можливостей жінок і дівчат. Підхід, орієнтований на постраждалу особу, базується на чотирьох керівних принципах – безпека, конфіденційність, повага і самовизначення та недискримінація – для створення сприятливого середовища, яке ставить постраждалу особу в центр процесу зцілення та довіряє їй як експерту свого власного життя. Цей підхід спрямований на те, щоб не завдати шкоди та сприяти відновленню постраждалих осіб. Підхід, орієнтований на постраждалу особу, може і повинен застосовуватися до дітей, які постраждали від сексуального насильства, настільки, наскільки це можливо з урахуванням їхнього віку, розвитку та відповідно до рішень і послуг, які відповідають найкращим інтересам дитини. Підхід, орієнтований на постраждалу особу, більш детально описаний у [Міжвідомчих рекомендаціях щодо кейс-менеджменту у сфері ГЗН](#) та [Мінімальних стандартах у сфері ГЗН](#).

Особа у середовищі

Концепція «особа у середовищі» (також відома як соціально-екологічна концепція) визнає, що клієнт не може бути відокремлений від свого середовища. Вона визнає, що потреби клієнтів залежать від контексту, в якому вони живуть у повсякденному житті. Те, як клієнти отримують доступ до послуг, як вони їх отримують та сприймають, також залежить від їхнього середовища. Вона визнає, що системна несправедливість і пригнічення лежать в основі багатьох проблем, з якими стикаються клієнти. Коли йдеться про проблему сексуального насильства над дітьми, соціальні працівники повинні розуміти та визнавати, як випадки сексуального насильства над дітьми перетинаються з іншими формами міжособистісного насильства, переживаннями стресу, а також системними, суспільними формами насильства та пригнічення.

Аналіз влади

Існує чотири типи влади, до яких суспільство обмежує чи дозволяє доступ, залежно від індивідуальної ідентичності. Аналіз влади визнає, що сексуальне насильство над дітьми за визначенням є зловживанням владою (владою над). Воно невід'ємно пов'язане з дисбалансом влади, пов'язаним з дитячим віком, а також з динамікою сексуального насильства, яка ґрунтується на різниці у владних повноваженнях між постраждалою особою та зловмисником. Звідси аналіз влади означає, що кейс-менеджери послідовно досліджують, як дитина, яка пережила сексуальне насильство, перебуває під впливом динаміки влади, орієнтується в ній та має доступ до неї, в тому числі у відносинах надання допомоги.

Чотири типи влади

Влада всередині: Внутрішнє відчуття впевненості, самоповаги та гідності, притаманне самому собі.

Влада над: Авторитет, контроль або примус – насильство завжди є формою «влади над».

Влада з: Влада у колективних діях – влада, що походить від спільної роботи у групі заради змін.

Влада для: Влада, що з'являється завдяки набуттю нових навичок, підвищенню спроможності та процесу викладання і навчання.

Перспектива, що базується на сильних сторонах

Замість того, щоб зосереджуватися на діагнозі або проблемах клієнта, кейс-менеджер виявляє, підтримує та розвиває стійкість і потенціал для зростання та розвитку, притаманні дитині, яка постраждала від сексуального насильства. Виявлення та розвиток сильних сторін дитини, яка постраждала від сексуального насильства – це спосіб повернути їй владу та контроль над собою, а отже, є важливим компонентом ролі кейс-менеджера в наданні допомоги дитині на шляху до відновлення та зцілення. При спільному використанні цієї концепції заохочують кейс-менеджерів застосовувати гендерно чутливий, орієнтований на дитину, міжсекторальний підхід, що дає цілісну відповідь на потреби дитини, яка постраждала від сексуального насильства.

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ПІДХОДУ, ОСНОВАНОГО НА ДОГЛЯДІ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Підхід, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, також складається з конкретних керівних принципів, які представляють найкращі практики як у секторі ЗД, так і в секторі ГЗН, і якими повинні керуватися кейс-менеджери під час роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства:⁹

Надання пріоритету фізичній та емоційній безпеці (короткостроковій та довгостроковій) дитини, яка пережила сексуальне насильство, та підтримувати піклувальників і членів сім'ї, які не вчиняли правопорушення, при зверненні за послугами.

Відстоювання найкращих інтересів дитини, яка постраждала від сексуального насильства. Благополуччя дитини має першочергове значення впродовж усього процесу догляду та лікування. Це означає, що необхідно оцінити ризики для дитини та піклувальників, які не вчиняли правопорушення, та визначити їхні сильні сторони та захисні фактори, обговорити з ними можливі позитивні та негативні наслідки для прийняття рішень, а також вжити найменш шкідливих заходів з усіх можливих. Усі дії повинні гарантувати, що права дитини на безпеку та безперервний розвиток ніколи не будуть порушені.

Запитування інформованої згоди перед наданням послуг. Узгодження цього з розвитком здібностей дитини, на які можуть впливати як фактори навколишнього середовища (інвалідність, доступ до освіти тощо), так і її досвід сексуального насильства. Несприятливий досвід, особливо нещодавні події, може тимчасово вплинути на здатність дитини дати згоду. Якщо кейс-менеджер вважає, що це має місце, рекомендується підтвердити згоду також у процесі кейс-менеджменту.

Забезпечення конфіденційності послуг і прийняття того, як і з ким дитина (та, за необхідності, піклувальник, який не вчиняв правопорушення) хоче поділитися своєю історією. Це означає забезпечення:

- конфіденційного збору інформації під час співбесід;
- обміну інформацією з тими, хто займається доглядом за дитиною, яка постраждала від насильства, відповідно до міжнародних стандартів і лише після отримання дозволу від дитини, яка пережила насильство, та/або піклувальника, який не вчиняв правопорушення;
- безпечного зберігання інформації про справу.

Сприяння конструктивній участі дітей, які постраждали від насильства, у наданні послуг, у тому числі шляхом їх залучення до процесу прийняття рішень. Стаття 12 [Конвенції про права дитини](#) стверджує, що діти, які здатні формувати свої власні погляди, мають право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що їх стосуються, і що поглядам дітей повинна приділятися належна увага відповідно до віку та зрілості дитини. Діти, які пережили насильство, та їхні піклувальники, які не вчиняли правопорушення, є експертами з питань власного життя і мають право брати участь у процесі прийняття рішень, що впливають на їхнє життя. Якщо кейс-менеджер не може виконати бажання дитини, він повинен з повагою пояснити причину, обговорити будь-які проблеми, які можуть виникнути

⁹<https://raisingvoices.org/women/sasa-approach/>

у дитини, і продовжувати підтримувати її під час виконання рішення. Конструктивна участь буде виглядати по-різному залежно від віку, рівня зрілості та статі:

- молодші діти мають обмежені когнітивні здібності, щоб зрозуміти свої можливості та оцінити ризики і переваги рішень. Це також може стосуватися деяких дітей з обмеженими можливостями, які впливають на пізнання;
- у міру того, як розвиваються здібності дітей, вони також повинні мати більший внесок і більше довіри, щоб знати, що їм потрібно в їхньому власному житті і для їхнього відновлення. Діти у підлітковому та старшому підлітковому віці можуть робити значний внесок у процес прийняття рішень і безпечно приймати багато власних рішень;
- дівчата перебувають у несприятливому становищі з точки зору соціальної влади та впливу, контролю над ресурсами, контролю над своїм тілом та участі у громадському та приватному сімейному житті.

Справедливе та однакове ставлення до кожної дитини, яка постраждала від насильства. Забезпечення однакової якості догляду та відношення до всіх дітей відповідно до їхніх унікальних потреб. Кожна дитина, яка постраждала від насильства, матиме різні потреби, які залежать від її соціальної ідентичності, життєвого досвіду, способу вчинення насильства, того, хто був зловмисником по відношенню до дитини, як довго тривало насильство тощо.

Ставлення до дітей з повагою, добротою та емпатією. Діти, які розповідають про сексуальне насильство, потребують розради, заохочення та відповідної підтримки з боку кейс-менеджерів. Кейс-менеджери повинні вірити дітям, які розповідають про сексуальне насильство, і ніколи не звинувачувати їх у тому, що вони зазнали сексуального насильства. Фундаментальний обов'язок соціальних працівників полягає в тому, щоб під час отримання послуг діти відчували себе в безпеці та під опікою, а також у тому, щоб ставитись до них як до клієнтів.

Визнання унікальності кожної дитини та сім'ї. Кожна дитина та сім'я мають різні сильні сторони, ресурси та способи подолання стресу. Кейс-менеджери повинні працювати з ними, щоб зміцнити механізми подолання стресу, які відповідають найкращим інтересам дитини. Кейс-менеджери повинні виявляти та розвивати природні сильні сторони дитини та сім'ї в рамках процесу відновлення та зцілення. Вони повинні визначити фактори, які сприяють життєстійкості дітей, і спиратися на них під час надання послуг. Діти, які мають турботливі стосунки та можливості для повноцінної участі в житті сім'ї та громади, а також вважають себе сильними, мають більше шансів одужати та зцілитися після насильства.

Розуміння соціальної ідентичності та індивідуального досвіду кожної дитини. Кейс-менеджери також повинні розуміти свої власні позиції, переконання та упередження щодо дітей та підлітків, статі, гендерної рівності та сексуального насильства, оскільки вони можуть мати корисний або шкідливий вплив на здатність дитини відновитися та зцілитися після сексуального насильства.¹⁰

У Главах 2-4 викладено конкретні області знань, позиції та набори навичок (відповідно), які ґрунтуються на теоретичних засадах та керівних принципах підходу, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства. Глави 5-8 містять вказівки щодо застосування підходу, оснований на догляді за дітьми, які пережили насильство, у безпосередній роботі з клієнтами.

¹⁰ Перрі, Б., Хлопчик, якого виховували як собаку, та інші історії із записника дитячого психіатра: Що травмовані діти можуть розповісти нам про втрату, любов і зцілення, Basic Books, 2007.

МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА, ДЛЯ НАДАВАЧІВ ПОСЛУГ

1. В установах, що надають послуги, працює персонал, який пройшов навчання у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, і відповідає вимогам щодо знань, позицій та навичок.	
2. Система нагляду за кейс-менеджерами, які забезпечують догляд за дітьми, які постраждали від насильства.	
3. Безпечне, замкнене місце для зберігання документів, що забезпечує конфіденційність інформації про дітей.	
4. Задokumentована та функціонуюча система направлення дітей.	
5. Доступна окрема кімната для зустрічей з дітьми та піклувальниками.	
6. Для дітей, які постраждали від насильства, адаптовані форми інформованої згоди та конфіденційності, а також процедури.	

Бажано	Коментарі
1. Форми кейс-менеджменту адаптовані та використовуються для дітей, які постраждали від насильства.	
2. Матеріали, орієнтовані на дитину (наприклад, іграшки, художні матеріали, ляльки), доступні в консультаційних кабінетах для використання кейс-менеджерами з дітьми, які постраждали від насильства.	
3. Освітні матеріали про сексуальне насильство адаптовані та доступні для дітей, які постраждали від сексуального насильства.	
4. Дитячі речі (наприклад, одяг) доступні в місці надання послуг кейс-менеджменту.	
5. Визначені психосоціальні втручання, що пропонуються в рамках кейс-менеджменту.	

ГЛАВА 2

ОСНОВНІ ОБЛАСТІ ЗНАНЬ

ОГЛЯД ГЛАВИ

У цій Главі викладено основні знання, необхідні кейс-менеджерам, які працюють з випадками сексуального насильства над дітьми, для застосування та доповнення інших професійних знань та навичок. В основі лежить глобальна інформація про масштаби, динаміку та наслідки сексуального насильства на дівчат та хлопців юного та підліткового віку, які постраждали від нього¹¹. Користувачі повинні адаптувати зміст до місцевого контексту і населення, якщо це необхідно.

Супутній інструмент

Інструмент оцінки знань у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

ВСТУП

Точні та повні знання про сексуальне насильство над дітьми є ключовими для забезпечення належного догляду та лікування дітям, які постраждали від сексуального насильства, та їхнім сім'ям. Без точних знань надавачі послуг можуть увічнити шкідливі переконання, які можуть зумовити подальший емоційний стрес і перешкоджати зціленню. Кейс-менеджери повинні мати повне уявлення про проблему сексуального насильства над дітьми та знати, як ділитися точною інформацією з дітьми та піклувальниками, щоб вони могли:

- » допомогти дітям у розумінні та подоланні наслідків сексуального насильства завдяки проходженню орієнтованого на дитину навчання та обміну інформацією;
- » допомогти сім'ям у зціленні, проінформувавши їх про сексуальне насильство над дітьми та підтримавши постраждалу дитину та її піклувальників, які не вчиняли насильства;
- » навчати надавачів послуг, які поширюють дезінформацію про сексуальне насильство серед дітей, сімей та/або членів громади.

¹¹ Інформація, викладена в цьому розділі, об'єднує дані з різних джерел. Три основні ресурси включають Національну мережу з питань дитячого травматичного стресу (www.nctsn.com); «Зупинимо це зараз: Разом ми можемо запобігти сексуальному насильству над дітьми» (www.stopitnow.com); та Левін, П., Травма очима дитини. North Atlantic Books, 2007.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 1: ВИЗНАЧЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Сексуальне насильство – це зловживання владою над дитиною та порушення права дитини на життя та здоровий розвиток, зокрема, через довірливі стосунки. Універсального визначення сексуального насильства над дітьми не існує.¹² Ці Рекомендації об'єднують численні визначення зґвалтування, сексуального насильства та сексуального розбещення дітей, щоб визначити сексуальне насильство над дітьми як:

«Будь-яка форма сексуальної активності, фізичної або ні, по відношенню до дитини, що вчиняється дорослим, іншою дитиною, яка має владу над дитиною».

Сексуальне насильство над дітьми **часто передбачає тілесний контакт, але не завжди**. Сексуальне насильство над дітьми, пов'язане з фізичним контактом, може включати сексуальні поцілунки, дотики, оральний, анальний або вагінальний секс. Приклади актів сексуального насильства, які передбачають фізичний контакт або дотики, включають:

- » зґвалтування, будь то шляхом:
 - проникнення у піхву, анальний отвір або рот пенісом або іншою частиною тіла (наприклад, пальцями чи язиком);
 - проникнення у піхву або анальний отвір будь-яким предметом;
- » доторкання до геніталій або інтимних частин тіла дитини з сексуальною метою;
- » примушування дитини торкатися чужих геніталій або грати у сексуальні ігри.

Сексуальне насильство необов'язково вимагає проникнення, застосування сили, болю чи навіть дотиків. Якщо дорослий проявляє будь-яку сексуальну поведінку (наприклад, неприйнятну сексуальну лексику в адресу дитини, роздивляється інтимні частини тіла дитини та/або показує інтимні частини тіла дитини), така поведінка вважається сексуальним насильством. Особливі акти сексуального насильства, які не передбачають контакту чи дотиків, включають:

- » показ дитині фотографій оголених чоловіків та/або жінок для сексуального задоволення або інтересу дорослого;
- » навмисне оголення геніталій дорослого перед дитиною для сексуального задоволення чи інтересу дорослого;
- » фотографування дитини у сексуальних позах;
- » заохочення дитини дивитися або слухати про сексуальні дії;
- » спостереження за тим, як дитина роздягається або користується ванною кімнатою для сексуального задоволення чи інтересу дорослого;
- » примушування дитини бути свідком зґвалтування та/або інших актів сексуального насильства.

Нефізичний контакт може здійснюватися особисто або за допомогою технологій. Технології, зокрема доступ до Інтернету, чати і соціальні медіа-платформи, розширили можливості для сексуального насильства, а також види сексуального насильства. Примушування дитини створювати або поширювати свої зображення чи відео сексуального характеру в Інтернеті, фотографування або відеозйомка дітей з подальшим поширенням в Інтернеті, або навіть документування та публікація чи пряма трансляція фізичних актів сексуального насильства – все це почастішало останніми роками, особливо в умовах COVID-19 та збільшення неконтрольованого доступу до Інтернету та соціальних мереж.¹³

¹² Всесвітня організація охорони здоров'я, Соціальні зміни та психічне здоров'я, запобігання насильству та травматизму, Звіт про консультації з питань запобігання жорстокому поводженню з дітьми, с. 13-17, Женева, 29-31 березня 1999 року.

¹³ Уся територія Сирії, що зазнала ГЗН, «Голоси з Сирії», 2022.

Сексуальне насильство над дітьми є однією з форм жорстокого поводження з дітьми та гендерно зумовленого насильства.

Гендерний та віковий дисбаланс влади та нерівність сприяють вчиненню сексуального насильства над дітьми.¹⁴

Зокрема, патріархальні соціальні норми підкреслюють сексуальні права чоловіків, нормалізують сексуальне насильство і дозволяють ставитися до дітей, особливо до дівчат, як до власності (про що свідчать такі практики, як викуп за наречену та придане).¹⁵ Ці норми також обмежують контроль жінок і дівчат над своєю сексуальністю, наголошуючи на «чистоті» (необхідності залишатися незайманими), залежності та покірності. Як інцест, так і педофілія є формами сексуального насильства над дітьми, сформованими та увічненими патріархальними системами та шкідливими маскулінними ідеологіями.¹⁶

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 2: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

Сексуальне насильство над дітьми є однією з найсерйозніших криз нашого часу, яка зачіпає дітей різного віку та статі в усіх країнах світу.¹⁷ Вкрай важливо, щоб ті, хто реагує на випадки сексуального насильства над дітьми у своїх громадах, були обізнані з поширеністю та особливостями сексуального насильства над дітьми як на глобальному, так і на місцевому рівнях. Статистичні дані різняться в різних країнах і звітах, але наявні дані свідчать про таке:

- » сексуальне насильство над дітьми (в тому числі з використанням технологій) відбувається частіше, ніж про це повідомляється;
- » дівчата втричі частіше зазнають сексуального насильства, ніж хлопчики;¹⁸
- » більшість осіб, які вчиняють сексуальне насильство, є чоловіками;¹⁹
- » мета-аналіз сексуального насильства щодо підлітків в Інтернеті показав, що 12% підлітків стикалися з домаганнями в Інтернеті, а 20% – з небажаною сексуальною експлуатацією в Інтернеті;²⁰
- » діти часто зазнають сексуального насильства у власних домівках. Огляд досліджень у 21 країні показав, що 7-36% жінок і 3-29% чоловіків повідомили про сексуальну віктимізацію в дитинстві. Більшість зловживань мали місце у родинному колі;²¹
- » зловмисники, які вчинили сексуальне насильство над дітьми, швидше за все, відомі дитині, найчастіше як член сім'ї, інший родич, друг або інший дорослий, з яким дитина перебуває у довірчих стосунках;²²

¹⁴ Харісті, Р. та Адріані, В., «Токсична маскулінність у сексуальному насильстві над дітьми в Індонезії: З феміністичної точки зору», Дошкільна освіта у 21 столітті (1-е вид.), Routledge, 2019.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Келлі, Р.Дж. та Луск, Р., «Теорія педофільї» в У. О'Донахью та Д. Гір (ред.), Сексуальне насильство над дітьми: Теорія та дослідження, Том 1, Routledge, 1992.

¹⁷ Together for Girls, Інститут рівності та Oak Foundation, Що працює для запобігання сексуальному насильству над дітьми: Огляд доказів, 2019.

¹⁸ Дитячий фонд ООН, [Дії щодо припинення сексуального насильства та експлуатації дітей: Огляд доказів](#), ЮНІСЕФ, 2020.

Барт, Я., Бермец, Л., Хейм, Е., Трелле, С. та Тоня, Т., «Поточна поширеність сексуального насильства над дітьми у світі: систематичний огляд та мета-аналіз», International Journal of Public Health, 58(3), 2013. DOI 10.1007/s00038-012-0426-1;

Фінкельхор Д., Шаттан А., Тернер Х.А. та Хембі С.Л., «Оцінка поширеності сексуального насильства над дітьми та сексуальних домагань протягом життя в пізньому підлітковому віці», J Adolescent Health, 55(3), 2014. doi: 10.1016/j.jadohealth.2013.12.026. Epub 2014 лютий 25. PMID: 24582321.

¹⁹ Радфорд, Л., Олнок, Д. та Хайнс, П., [Запобігання та реагування на сексуальне насильство та експлуатацію дітей: Огляд доказів](#), ЮНІСЕФ, 2015.

²⁰ Мадіган, С., Віллані, В., Аззопарді, К., Лаут, Д. та ін. «Поширеність небажаного сексуального контакту та домагань в Інтернеті серед молоді: Мета-аналіз», Journal of Adolescent Health, 63(2), 2018.

²¹ Ху, Д., Жорстоке поводження з дітьми та нехтування ними: Прив'язаність, розвиток та втручання, Red Globe Press, Лондон, 2005.

²² Радфорд, Л., Олнок, Д. та Хайнс, П., idem, ЮНІСЕФ, 2015.

- » у всьому світі дівчата, які одружуються до 15 років, на 50% частіше стикаються з фізичним або сексуальним насильством з боку інтимного партнера, а заміжні дівчата частіше описують свій перший сексуальний досвід як примусовий.²³ (Незалежно від того, чи описують заміжні дівчата свій сексуальний досвід як примусовий або ні, він все одно вважається сексуальним насильством, оскільки дівчата не можуть дати згоду в контексті цих нерівних стосунків, особливо якщо їм ще не виповнилося 15 років);
- » коли дівчата та хлопці вступають у старший підлітковий вік (15-17 років), рівень сексуального насильства зростає для дівчат і знижується для хлопців, що підкреслює перехресний вплив статі, віку та етапу розвитку на сексуальну віктимізацію дітей. Ці фактори також впливають на наслідки сексуального насильства для дітей.²⁴

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 3: ЗЛОВМИСНИКИ, ЯКІ ВЧИНЯЛИ СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ

Хто вчиняє сексуальне насильство над дітьми?

Характеристики зловмисників різняться залежно від місцевої культури та контексту. Однак, переважна більшість зловмисників – чоловіки.²⁵ Хоча жінки також можуть вчиняти сексуальне насильство, це трапляється набагато рідше (і часто передбачає нефізичні акти сексуального насильства, такі як примушування дівчат до секс-праці).²⁶ Зловмисниками сексуального насильства можуть бути члени сім'ї (батьки, бабусі, дідусі, брати і сестри, дядьки, тітки, двоюрідні брати і сестри тощо). Ними також можуть бути сусіди, релігійні лідери, вчителі, медичні працівники або будь-хто інший, хто має тісний контакт з дітьми. Через це діти можуть зазнавати сексуального насильства неодноразово і протягом тривалого часу. Хоча статистика показує, що це трапляється рідше, діти також можуть зазнавати сексуального насильства від незнайомих їм людей. В умовах гуманітарної кризи ними можуть бути працівники гуманітарних організацій, які вчиняють сексуальну експлуатацію та насильство над дітьми серед населення, яке вони обслуговують.

Як зловмисники зловживають владою?

У сексуальному насильстві над дітьми завжди присутня одна особливість: зловживання владою над дитиною в сексуальних цілях. Діти перебувають у природній та юридичній залежності від своїх піклувальників та інших дорослих. Дорослі, які вчиняють сексуальне насильство над дітьми, мають більшу владу, ніж діти, з точки зору авторитету, фізичної сили, розміру та впливу.²⁷ Крім того, зловмисники зазвичай краще, ніж діти, знають та розуміють законність і доречність сексуальної поведінки з огляду на такі фактори, як вік, етап розвитку, інтелект, інвалідність і соціальний статус. Зловмисники також можуть перебувати у привілейованому становищі по відношенню до дитини та її сім'ї, що створює додатковий дисбаланс влади між дитиною та зловмисником. Зловмисники можуть шукати

²³ <https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/>

²⁴ Фінкельхор, Д., Шаттан, А., Тернер, Х.А. та Хембі, С.Л., «Оцінка поширеності сексуального насильства над дітьми та сексуальних домагань протягом життя в пізньому підлітковому віці», J Adolescent Health, 55(3), 2014. doi: 10.1016/j.jadohealth.2013.12.026. Еpub 2014 лютий 25. ДЖЕРЕЛО: 24582321.

²⁵ Деблінгер Е., Маннарінно А.П., Коен Дж.А., Руньйон М.К. та Хефлін А.Х., Сексуальне насильство над дітьми: Посібник щодо поводження з дітьми, підлітками та їхніми батьками, які не вчиняють насильства (2-е вид.), Oxford University Press, 2015.

²⁶ Герне, Дж., Рассенхофер, М., Вітт, А., Заксер, К. і Фегерт, Дж.М., «Сексуальне насильство над дітьми, скоєне жінками: Рівень поширеності в Німеччині», Journal of Child Sexual Abuse, 29(3), 263-277, 2020.

²⁷ Деблінгер Е., Маннарінно А.П., Коен Дж.А., Руньйон М.К. та Хефлін А.Х., idem, ЮНІСЕФ, 2015.

та шукають довірливих стосунків, більшої влади та доступу до дітей, щоб реалізувати стратегію сексуального насильства, яка називається залицяння (див. детальніше нижче).

Як зловмисники роблять дітей жертвами?

Для віктимізації дітей зловмисники зазвичай використовують три стилі взаємодії:

- » застосування погроз, сили та насильства з боку зловмисника по відношенню до дитини;
- » використання можливості для насильства (зазвичай це одноразовий інцидент);
- » залицяння.

Важливо зазначити, що інші способи вчинення сексуального насильства над дітьми можуть бути не так легко визначеними, і їх може бути важче розпізнати як насильство. Особливо це стосується зміни віку та переконання дівчат-підлітків щодо того, що для них є прийнятним (наприклад, ранній шлюб може бути культурно прийнятним, але все одно є формою сексуального насильства над дитиною).

Залицяння – це стратегія, яку зазвичай використовують зловмисники особисто та/або в мережі Інтернет для вчинення сексуального насильства над дітьми. Залицяння передбачає складний процес, за допомогою якого зловмисник встановлює довірливі стосунки з дитиною, що дозволяє йому втягнути її у сексуальні дії.²⁸ Цей процес, як правило, включає ідентифікацію дитини, створення ситуації, яка забезпечує зловмиснику доступ до дитини, розвиток ексклюзивних або «особливих» стосунків з дитиною, а потім повільну сексуалізацію стосунків з дитиною. Під час процесу залицяння зловмисники часто розвивають емоційні стосунки з дитиною, щоб дитина стала більш поступливою у виконанні бажань зловмисника і не усвідомлювала насильницького характеру стосунків.²⁹ Залицяння мінімізує ймовірність розкриття, оскільки діти мають складні та суперечливі почуття до своїх кривдників і відчувають, що вони відіграють певну роль або несуть відповідальність за сексуальне насильство над ними. Зловмисники також можуть залицятися з іншими важливими людьми в житті дитини, включно з батьками, опікунами та іншими членами сім'ї, з тією самою метою – продовжити насильство та зменшити ймовірність того, що дитина повідомить про це або звернеться по допомогу.

²⁸ Там само. .

²⁹ Кешмор, Дж. та Шакель, Р., «Гендерні відмінності в контексті та наслідки сексуального насильства над дітьми», Current Issues in Criminal Justice, Том 26:1, 2014.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 4: РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІТЕЙ ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО

«Розкриття»³⁰ – це акт розголошення інформації про сексуальне насильство над дитиною. На здатність дитини розповісти про те, що вона зазнала сексуального насильства, впливає кілька факторів, зокрема вік дитини, етап розвитку, відчуття безпеки, наявні ресурси та інші фактори, що стосуються конкретного контексту, такі як гендерні питання, соціальні та культурні норми. Рішення дитини розповісти про сексуальне насильство ніколи не приймається ізольовано – воно завжди відбувається у соціальному контексті.

Часто розповідь про сексуальне насильство – це процес, який рідко буває лінійним і послідовним. Спочатку діти можуть «промацувати ґрунт», щоб побачити, як дорослі або однолітки реагують на натяки про сексуальне насильство.³¹ Залежно від реакції дорослих або однолітків дитина, яка пережила сексуальне насильство, вирішує, чи варто їй розповідати про це повністю. Дорослі, які реагують гнівом, звинуваченням, недовірою, шоком або іншими негативними реакціями, можуть змусити дитину замовкнути та/або заперечувати факт сексуального насильства.

Діти, які постраждали від сексуального насильства, також часто відкладають розповідь про сексуальне насильство на тижні або роки після того, як мав місце інцидент. Це особливо характерно для дітей, які відчувають відповідальність за зловживання, або тих, хто зазнав сексуального насильства з боку члена сім'ї. Багато дітей не розповідають про свій досвід сексуального насильства, поки не стануть дорослими.³² Діти можуть переживати значний психологічний стрес внаслідок активного приховування сексуального насильства, і вони можуть розриватися між бажанням і небажанням розповісти про це комусь, кому вони довіряють.³³ Надавачі послуг зобов'язані реагувати на розкриття інформації про сексуальне насильство над дітьми зі співчуттям, спокоєм і турботою.

Більш детально про те, як реагувати на розкриття інформації про сексуальне насильство, описано у Главі 4.

³⁰ Інформація в цьому розділі ґрунтується на трьох ключових джерелах: [Національна мережа дитячого травматичного стресу. Зулинемо це негайно!](#), та Левін, П., Травма очима дитини. North Atlantic Books, 2007.

³¹ Трейсі, Н., Попереджувальні ознаки сексуального насильства над дітьми, HealthyPlace, Отримано 2 червня 2023 року.

³² Деблінгер Е., Маннарінго А.П., Коен Дж.А., Руньйон М.К. та Хефлін А.Х., [Сексуальне насильство над дітьми: Посібник щодо поводження з дітьми, підлітками та їхніми батьками, які не вчиняють насильства \(2-е вид.\)](#), Oxford University Press, 2015.

³³ Там само.

Ідентифікація дітей, які постраждали від насильства

Багато працівників, які займаються захистом дітей, навчені виявляти або активно шукати дітей, які зазнали насильства або перебувають під загрозою насильства. Це пов'язано з тим, що діти молодшого віку або менші діти часто не здатні самостійно захистити себе та звернутися по допомогу. Однак у випадках сексуального насильства така ідентифікація не рекомендується, оскільки вона може:

- » наразити дитину, яка постраждала від насильства, на подальший ризик заподіяння шкоди, наприклад, насильство у відповідь з боку зловмисника та/або членів його сім'ї та громади;
- » зумовити повторну віктимізацію та моделі влади і контролю, яких зазнала дитина з боку зловмисників;
- » поставити під загрозу право дитини, яка постраждала від насильства, на згоду та конфіденційність.

Хоча активно шукати випадки сексуального насильства над дітьми не рекомендується, кейс-менеджери та інші відповідні надавачі послуг повинні вміти розпізнавати ознаки та симптоми дитини, яка перебуває під загрозою сексуального насильства або вже зазнала його. Якщо є підстави вважати, що дитина перебуває під загрозою сексуального насильства або зазнала його, кейс-менеджери та інші відповідні надавачі послуг повинні знайти безпечний спосіб взаємодії з дитиною (та/або піклувальником, який не вчиняв правопорушення, залежно від віку/етапу розвитку дитини), щоб вона відчувала себе в достатній безпеці, аби розповісти про це.

Типи розкриття інформації

Сексуальне насильство над дітьми може розкриватися прямо чи опосередковано.

- » **Пряме розкриття:** Відбувається, коли дитина, яка постраждала від сексуального насильства, або члени сім'ї/друзі дитини, яка постраждала від сексуального насильства, безпосередньо та цілеспрямовано інформують когось іншого (наприклад, надавача послуг, члена громади, однолітка) про сексуальне насильство. Нещодавні дослідження показують, що діти зазвичай розповідають своїм матерям більше, ніж будь-яким іншим дорослим чи одноліткам.³⁴
- » **Опосередковане розкриття:** Іноді називають «випадковим розкриттям». Відбувається, коли хтось стає свідком сексуального насильства над дитиною або коли хтось (наприклад, лікар, медсестра, піклувальник, який не вчиняв правопорушення) дізнається про сексуальне насильство після того, як побачив у дитини наслідки насильства (наприклад, інфекції, що передаються статевим шляхом, вагітність).

Пряме та опосередковане розкриття може відбуватися зі згоди дитини або без неї. Наприклад, діти можуть розповісти своїм піклувальникам, що вони зазнали сексуального насильства, а піклувальники можуть розповісти про це надавачам послуг без згоди дитини. Це вважається прямим і недобровільним розкриттям. Однак діти також можуть добровільно поділитися інформацією про сексуальне насильство з дорослими, яким вони довіряють, або з самими надавачами послуг. Це вважається прямим і добровільним розкриттям.

³⁴ Там само.

Добровільне та недобровільне розкриття інформації стає необхідним, коли надавачі послуг починають забезпечувати догляд та лікування окремій дитині. Спосіб виявлення та розкриття факту сексуального насильства, кількість людей, яким було повідомлено про сексуальне насильство, реакція дитини на розкриття інформації про сексуальне насильство та кількість людей, які розмовляли з дитиною після розкриття інформації, можуть вплинути на готовність дитини розповісти про те, що з нею трапилося. Деякі діти можуть бути готові розповісти про сексуальне насильство та отримати допомогу, тоді як інші можуть боятися зробити це. Досвід кожної дитини різний, і його слід нормалізувати.

Поширені причини, чому діти молодшого та підліткового віку не розповідають про сексуальне насильство

- » **Страх наслідків:** Багато дітей бояться розповісти дорослим про насильство, тому що відчувають фізичну загрозу або тому що вважають, що їх заберуть із сім'ї. Вони можуть боятися, що їх звинуватять у цьому. Вони можуть боятися, що їх звинуватять в осоромленні сім'ї або залученні зовнішніх органів. Страх наслідків може бути більшим, ніж страх самого насильства.
- » **Страх залишення:** Діти часто бояться, що дорослі їм не повірять. Вони бояться, що їхні батьки, лідери громади, члени клану, релігійні лідери та інші відкинуть їхні заяви і відмовляться допомогти. Зловмисник може посилювати цей страх, переконуючи дитину, що їй ніхто не повірить, що у неї будуть неприємності, якщо вона розповість про це, тощо.
- » **Маніпуляції:** Зловмисник може обдурити або підкупити дитину (наприклад, подарувати їй подарунок в обмін на нерозголошення). Зловмисник часто змушує дитину відчувати сором або провину за скоєне насильство. Іноді зловмисник звинувачує дитину, кажучи, що вона сама напросилася на насильство.
- » **Самозвинувачення:** Діти можуть вважати, що сексуальне насильство сталося з їхньої вини, або ж вони можуть думати, що вони заслужили насильство (наприклад, дитина може думати, що вона сама винна в тому, що запросила зловмисника до себе додому, або що опинилася не в тому місці і не в той час). Дитина може вважати, що вона сама допустила насильство і повинна була його зупинити. У жодному разі дитина не несе відповідальності за сексуальне насильство, якого вона зазнала.
- » **Захист:** Дитина може захотіти захистити зловмисника та/або сім'ю, особливо якщо зловмисник є близьким до дитини та її сім'ї.
- » **Вік:** Дуже маленькі діти можуть не знати, що зазнали сексуального насильства. Вони можуть вважати, що насильство є нормальним явищем, особливо якщо зловмисник – це хтось, кого дитина знає і кому вона довіряє. Молодші діти також можуть мати мовні обмеження або особливості розвитку, які перешкоджають розголошенню.
- » **Інвалідність:** Діти можуть бути не в змозі розповісти про насильство, якщо вони не можуть говорити або іншим чином зв'язатися з надавачем послуг.

Всі розкриття про сексуальне насильство мають бути вислухані з повагою та вірою. Піклувальники, надавачі послуг та дорослі несуть відповідальність за притягнення до відповідальності зловмисника, а не дитину.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 5: ПОТРЕБИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Відновлення дитини після сексуального насильства вимагає як негайного реагування на критичні потреби, так і довгострокового реагування і підтримки. Деякі з цих потреб включають:

- » Потреби у фізичній та емоційній безпеці: Це вимагає від надавачів послуг мобілізації підтримки кризового втручання через послуги кейс-менеджменту. Доступ дітей до своєчасної медичної допомоги забезпечується через служби негайного реагування. Ці важливі перші заходи реагування створюють передумови для задоволення довгострокових потреб і сприяють комплексному відновленню та шляху до зцілення.
- » Психологічні потреби: Діти потребують підтримки, щоб знову відчути себе в безпеці та довіряти дорослим, зрозуміти свої почуття щодо насильства та впоратися з несприятливими реакціями (спогадами про насильство, нав'язливими думками про насильство та іншими емоційними проблемами). Оснований на сильних сторонах підхід до залучення дітей дозволяє визначити, з ким вони відчували себе в безпеці до скоєння насильства, хто з дорослих знає про насильство та підтримував дитину, щоб працювати з такими дорослими і зрозуміти наслідки, які може відчувати дитина.
- » Соціальні потреби: Досвід сексуального насильства призводить до ізоляції та відчуження багатьох дітей. Дітям (та сім'ям) потрібна допомога, щоб відновитися і зцілитися від наслідків сексуального насильства для сім'ї та сімейних стосунків. Діти почуватимуться комфортно у рутинних та послідовних умовах – забезпечення можливості повернутися до школи, брати участь у громадських заходах тощо допоможе зміцнити відчуття нормального життя. Якщо визначено дорослих та однолітків, які підтримують дитину та яким вона довіряє, робота з дитиною, спрямована на налагодження цих стосунків, може допомогти задовольнити її соціальні потреби.
- » Заходи з догляду: Якщо дитина зазнала насильства вдома і не може туди повернутися, їй потрібне безпечне місце для відновлення. Визначення механізмів догляду за дитиною, наскільки це можливо, щоб мінімізувати втрату контролю та надати їй можливість висловити свою думку щодо того, з ким вона відчувається в найбільшій безпеці, може зменшити ймовірність напруженості, повторної віктимізації та випадків втечі дитини з місця догляду.
- » Потреби у правових заходах/правосудді: Діти мають право на правосуддя і можуть потребувати підтримки під час юридичного розслідування та судового переслідування їхніх справ. Системи правосуддя часто не функціонують; навіть у найбільш ефективно функціонуючих системах правосуддя дитина може зіткнутися зі звинувачувальним ставленням до неї як до жертви з боку поліції, адвокатів, суддів та інших осіб, залучених до системи. Визначте критичні структурні проблеми, які можуть існувати і з якими дитина та її сім'я можуть зіткнутися в системі правосуддя. Відкритість і чесність щодо потенційного досвіду в системі правосуддя, а також будь-яких обов'язкових вимог до звітності можуть допомогти дитині відчути себе більш захищеною під час взаємодії з цією системою.

- » Інші заходи захисту: Діти, розлучені з сім'єю, без супроводу дорослих або ті, що стикаються з іншими ризиками у сфері захисту, потребують цілеспрямованих заходів захисту. Ці діти могли виживати самостійно, без підтримки протягом місяців або навіть років до того, як вони звернулися за послугами. Одним із способів, як кейс-менеджер може інтегрувати оснований на сильних сторонах підхід, є визнання цього факту і рішень, які вони прийняли, що допомогли їм вижити з такою незначною підтримкою. Працюючи з ними над визначенням та залученням до інших заходів захисту, кейс-менеджер визнає їхні рішення та поважає те, що вони змогли зробити без підтримки.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 6: ГЕНДЕР ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ

Сексуальне насильство над дітьми має гендерну природу і, таким чином, йому сприяє вже існуюча гендерна нерівність. Зазвичай дівчата повідомляють про випадки сексуального насильства у два-три рази частіше, ніж хлопчики, за деякими винятками у певних умовах.³⁵ Хоча багато наслідків та бар'єрів, з якими стикаються дівчата та хлопці, є схожими, вони можуть переживати їх по-різному, і соціальні наслідки та реакція на їхнє насильство можуть бути різними. Дівчата і хлопці можуть мати різні фактори ризику, різний досвід сексуального насильства над дітьми та доступ до послуг, і вони часто відчують різні короткострокові та довгострокові наслідки.³⁶ Значну роль також відіграють культурні переконання та стереотипи, унікальні для кожного контексту.

Гендерні аспекти, які впливають на дівчат

Сексуальне насильство над дівчатами коріниться в гендерній нерівності.³⁷ Патріархальні соціальні норми підкреслюють сексуальні права чоловіків, нормалізують сексуальне насильство і дозволяють ставитися до дівчат як до власності. Патріархальні системи, які підтримують гендерну нерівність, також призводять до ускладнення форм і досвіду гендерно зумовленого насильства для багатьох дівчат з віком.

На досвід сексуального насильства над дівчатами можуть впливати:

- » дискримінаційні гендерні норми, які значною мірою сприяють насильству на індивідуальному та суспільному рівнях; це насильство також використовується для посилення гендерної нерівності;³⁸
- » прояви гендерної нерівності (такі як відсутність доступу до ресурсів, нав'язування суворих переконань щодо належної поведінки та обмеження свободи дій дівчат у стосунках);
- » насильство, що використовується для підтримки гендерної нерівності (наприклад, ранні шлюби, каліцтво жіночих статевих органів, насильство з боку інтимного партнера тощо);

³⁵ Дитячий фонд ООН, [Дії щодо припинення сексуального насильства та експлуатації дітей: Огляд доказів](#), ЮНІСЕФ, 2020.

Барт, Я., Бермец, Л., Хейм, Е., Трелле, С. та Тоня, Т. «Поточна поширеність сексуального насильства над дітьми у світі: систематичний огляд та мета-аналіз». *International Journal of Public Health*, 58(3), 2013.

Фінкельхор Д., Шаттак А., Тернер Х.А. та Хембі С.Л., «Оцінка поширеності сексуального насильства над дітьми та сексуальних домагань протягом життя в пізньому підлітковому віці», *J Adolescent Health*, вересень 2014; 55(3): 329-33.

³⁶ Лігьєро, Д., Харт, К., Фулу, Е., Томас, А. та Редфорт, Л., Що працює для запобігання сексуальному насильству над дітьми: Evidence Review, [Together for Girls](#), 2019.

³⁷ Харісті, Р. та Адріані, В., «Токсична маскуліність у сексуальному насильстві над дітьми в Індонезії: З феміністичної точки зору», *Дошкільна освіта у 21 столітті* (1-е вид.). Routledge, 2019.

³⁸ Дитячий фонд ООН, [Гендерні аспекти насильства над дітьми та підлітками](#), Стратегічний документ, Відділ програми захисту дітей ЮНІСЕФ, 2020.

- » зростаючий ризик сексуального насильства у поєднанні з іншими формами гендерно зумовленого насильства, включно з ранніми шлюбами, насильством з боку інтимного партнера, каліцтвом жіночих статевих органів та іншими культурно зумовленими формами шкідливих практик стосовно дівчат;³⁹
- » відчуття провини за сексуальне насильство з боку батьків та громади; це може призвести до шкідливих «рішень», включно з дитячими, ранніми та примусовими шлюбами з особою, що вчинила насильство;⁴⁰
- » «особливий ризик сексуального насильства у шкільному середовищі, включно з сексуальним насильством з боку вчителів⁴¹ та потенційним достроковим припиненням навчання через уявну або реальну загрозу сексуального насильства (наприклад, домагання, присутність озброєних осіб, відстань до школи);⁴²
- » репродуктивні наслідки сексуального насильства,⁴³ включно з вагітністю; примушування до заміжжя стає особливо гострим, якщо дівчина завагітніла внаслідок сексуального насильства. У деяких культурах дівчата, які зазнали сексуального насильства, також стикаються з ризиком «вбивства на ім'я честі» з боку членів сім'ї.⁴⁴

Дівчата можуть не розголошувати свій досвід сексуального насильства та не звертатися по допомогу з різних причин, зокрема:

- » стигматизація та звинувачення;
- » ризик зазнати подальшого насильства;
- » обмежена мобільність (наприклад, необхідність отримання дозволу або супроводу для доступу до послуг);
- » члени сім'ї, які бажають, щоб інші не дізналися про насильство через стигматизацію, сором і часто як засіб захисту цінності та значущості дівчини.

Коли дівчата-підлітки звертаються по допомогу у зв'язку з пережитим сексуальним насильством, вони можуть мати доступ лише до послуг з репродуктивного здоров'я, призначених для дорослих жінок, а також можуть зіткнутися з осудом і шкідливим ставленням, переконаннями та поведінкою з боку надавачів послуг. Це призводить до численних бар'єрів на шляху до отримання послуг, низького рівня звернень дівчат та їхніх піклувальників, які не вчиняли правопорушення, а також до потенційних незадоволених потреб та прогалин у послугах, навіть якщо дівчата звертаються по допомогу.⁴⁵

Надавачі послуг повинні усвідомлювати, як гендерні аспекти сексуального насильства можуть впливати на готовність і здатність дівчат розповісти про нього та звернутися по допомогу. Кейс-менеджери повинні:

- » визнавати, що ризик сексуального насильства над дівчатами зростає з віком;
- » визнавати, що сексуальне насильство над дівчатами часто поєднується з іншими формами гендерно зумовленого насильства; визнавати, що сексуальне насильство над дівчатами часто особливо стосується дівчат-підлітків, які зазнають сексуального насильства в контексті шлюбу та інтимних стосунків;

³⁹ Лігьєро, Д., Харт, К., Фулу, Е., Томас, А. та Редфорт, Л., Що працює для запобігання сексуальному насильству над дітьми: Evidence Review, [Together for Girls](#), 2019.

⁴⁰ Дитячий фонд ООН, [Гендерні аспекти насильства над дітьми та підлітками](#). Стратегічний документ, Відділ програми захисту дітей ЮНІСЕФ, 2020.

⁴¹ Міжвідомча мережа з питань освіти в умовах надзвичайних ситуацій (INEE), [Усвідомлення розриву: стан освіти дівчат в умовах кризи та конфлікту](#), 2021.

⁴² Глобальна робоча група з припинення гендерно зумовленого насильства у школі, [Інформаційний документ: Вирішення проблеми гендерно зумовленого насильства у школі має вирішальне значення для безпечного навчального середовища у контексті біженців](#), 2016.

⁴³ Дитячий фонд ООН, [Гендерні аспекти насильства над дітьми та підлітками](#). Стратегічний документ, Відділ програми захисту дітей ЮНІСЕФ, 2020.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ Всесвітня організація охорони здоров'я, Надання допомоги дітям та підліткам, які зазнали сексуального насильства, Клінічні настанови ВООЗ. Всесвітня організація охорони здоров'я, 2017.

- » визнавати, що дівчата вважають за краще спілкуватися з жінками, які надають послуги, що має бути стандартом для дівчат;
- » визнавати, що можуть існувати внутрішні (індивідуальні) та зовнішні (соціальні) бар'єри для отримання допомоги. Соціальна стигматизація, включно зі страхом бути звинуваченими, а також обмеження пересування та самостійності дівчат можуть ускладнювати пошук підтримки;
- » визнавати, що зовнішні бар'єри для отримання допомоги включають ризик подальшого насильства. Дівчата в різних контекстах ризикують зазнати подальших насильницьких дій, включно з примусовим одруженням із зловмисником, фізичним покаранням і навіть смертю («вбивство на ім'я честі»), якщо про насильство стане відомо.

Гендерні аспекти, які впливають на хлопців

На досвід сексуального насильства над хлопцями можуть впливати:⁴⁶

- » сприйняття себе як меншого за чоловіка (приниження);
- » побоювання відчувати себе безсилим, а отже неповноцінним;
- » страх бути затаврованим як сексуально зацікавлений у чоловіках (гомосексуаліст);
- » переконання, що, незважаючи ні на що, вся сексуальна активність притаманна чоловікам.⁴⁷ Зокрема, якщо хлопці зазнають насильства з боку жінки, як самі хлопці, так і надавачі послуг можуть розглядати таке насильство як «менш шкідливе» або навіть як нейтральний чи позитивний досвід;⁴⁸
- » гендерні норми, які цінують самодостатність і «силу» чоловіків і хлопців, змушують хлопців уникати звернення по зовнішню допомогу у вирішенні проблем, у тому числі щодо сексуального насильства над дітьми.⁴⁹

З цих причин хлопці, особливо підлітки, можуть бути менш схильними розкривати та/або розповідати про свій досвід насильства. Надавачі послуг повинні усвідомлювати, як шкідливі переконання можуть впливати на готовність хлопчика розповісти про це. Вони повинні:

- » визнавати, що хлопці можуть зазнавати сексуального насильства;
- » визнавати, що сексуальне насильство над хлопцями може набувати різних форм;⁵⁰ в умовах конфлікту воно може включати генітальне насильство, таке як кастрація та ампутація пеніса, а також примусове ґвалтування інших осіб;

⁴⁶ Бергстром, С., Батлер, Т.Л. та Карп, К.Л., Стратегії лікування підлітків, які зазнали насильства: Від жертви до особи, яка постраждала від насильства, Міжособистісне насильство: Практична серія, Том 19, SAGE Publications, 1997.

⁴⁸ Лігьєро, Д., Харт, К., Фулу, Е., Томас, А. та Редфорт, Л., Що працює для запобігання сексуальному насильству над дітьми: Evidence Review, [Together for Girls](#), 2019.

⁴⁷ Бергстром, С., Батлер, Т.Л. та Карп, К.Л., Стратегії лікування підлітків, які зазнали насильства: Від жертви до особи, яка постраждала від насильства, Міжособистісне насильство: Практична серія, Том 19, SAGE Publications, 1997.

⁴⁸ Там само та Кешмор, Дж. і Шанель, Р., «Гендерні відмінності у контексті та наслідки сексуального насильства над дітьми», Актуальні питання кримінального правосуддя, Том 26:1, 2014.

⁴⁹ Мюррей, Л., Нгуєн, А. та Коен, Д., «Сексуальне насильство над дітьми», Дитячі та підліткові психіатричні клініки Північної Америки, 23(2).

⁵⁰ Туке, Х., Чиновет, С., Мартін, С., Рейс, К. та ін. «Від «Це рідко трапляється» до «Це гірше для чоловіків»», Journal of Humanitarian Affairs, 2(3), 2020.

- » розуміти, що сексуальне насильство не призводить до гомосексуальності, яка несе додаткову стигматизацію, помилкові переконання щодо наслідків сексуального насильства можуть ускладнити розкриття інформації для хлопців, які зазнали насильства з боку дорослого чоловіка;
- » визнати, що в ідеалі хлопцям слід пропонувати вибір між чоловіками та жінками, які надають послуги;
- » визнавати, що можуть існувати внутрішні (індивідуальні) та зовнішні (соціальні) бар'єри для отримання допомоги, включно зі страхом бути названим гомосексуалістом, а також проблемами, пов'язаними з віктимізацією та маскулінністю;
- » визнавати, що криміналізація гомосексуальності збільшує страх перед зверненням за послугами та шанси зіткнутися з правовими наслідками, якщо насильство стане широко відомим або про нього буде повідомлено правоохоронним органам;
- » визнавати, що діти-чоловіки, які пережили сексуальне насильство, мають такі самі потреби в догляді, підтримці та лікуванні, як і діти-жінки, які пережили сексуальне насильство – відчувати безпеку, турботу, віру, заохочення та впевненість у тому, що звернення за допомогою та/або визнання сексуального насильства є правильним рішенням.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 7: ВІК, РОЗВИТОК ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ

Вік та розвиток дитини, а також її стать та інші складові ідентичності впливають як на ризик зазнати сексуального насильства, так і на можливість доступу до послуг. Надавачі послуг повинні розуміти, що дівчата і хлопці можуть по-різному реагувати на сексуальне насильство залежно від кількох факторів, зокрема віку, етапу розвитку та культурного контексту. З віком дівчата і хлопці все більше і довше відчують на собі вплив гендерних норм та переконань, і ці норми стають все більш вкоріненими. Підлітки зазвичай значно краще обізнані з гендерними нормами та очікуваною поведінкою, ставленням і переконаннями. Тому, коли хлопчики і дівчатка досягають підліткового віку, наслідки, ознаки і симптоми, особливо емоційні та поведінкові, можуть суттєво відрізнятися між статями. У різному віці раптові фізичні, емоційні або поведінкові зміни можуть бути ознаками насильства. Здатність і готовність розповісти про сексуальне насильство та його наслідки також залежить від віку та рівня розвитку, але більш детально про це йдеться в Області знань 4.

Важливо вірити повідомленням про сексуальне насильство незалежно від того, що спостерігається за дитиною. Деякі ознаки сексуального насильства, особливо емоційні та поведінкові, можуть проявлятися через місяці або роки після інциденту(-ів). Наприклад, ознаки можуть з'явитися під час пізніших періодів стресу, таких як втрата близької людини або інша несприятлива подія, або під час вступу в інтимні стосунки.

Фактори ризику сексуального насильства залежно від віку**Вік 0-5 років**

- » Зловмисниками майже завжди можуть бути дорослі, знайомі дитині;⁵¹
- » діти в цьому віковому діапазоні можуть не знати, що те, що відбувається, є насильством, і можуть бути не в змозі розповісти про це (немовленнєві діти);
- » діти раннього віку особливо сприйнятливі до залицяння;
- » немовлята та діти раннього віку мають обмежену фізичну силу, щоб боротися або тікати.

Вік 6-9 років

- » Коли діти переходять у цей віковий період, вони, як і раніше, найчастіше зазнають насильства від когось, хто перебуває в довірчих відносинах з ними;
- » діти в цьому віці все ще дуже сприйнятливі до тактики залицяння з боку зловмисників.

Вік 10-14 років

- » Діти цього віку можуть почати експериментувати з сексом або стати об'єктом сексуальних домагань, оскільки вони починають усвідомлювати свою сексуальну орієнтацію;
- » ширше коло спілкування відкриває їх для зловживань з боку знайомих та «незнайомих» зловмисників на додаток до більш близьких кривдників (батьки, інші родичі, друзі);
- » легкий доступ до Інтернету та мобільних технологій збільшує ризик зловживань через додатковий доступ дорослих та однолітків для залицяння та/або домагань до підлітків;⁵²
- » у деяких умовах ризик дитячого шлюбу зростає з досягненням дитиною статевої зрілості, що відкриває дівчатам-підліткам ризик сексуального насильства у шлюбі на додаток до раннього шлюбу як ризику самого по собі.

Вік 15-17 років

- » Підвищений ризик сексуального насильства з боку однолітків для дівчат, як в межах, так і поза межами стосунків за взаємною згодою;
- » підвищений ризик сексуального насильства з боку однолітків для хлопців з боку близьких за віком осіб, включно з двоюрідними братами, сестрами, іншими родичами або, якщо вони мешкають в інтернаті, однолітками, які перебувають у цьому закладі;
- » підвищений ризик супутнього насильства з віком дівчинки, що часто включає сексуальне насильство;
- » дорослішання поза домом через одруження або роботу за межами дому в якості доглядальниць збільшує ризик сексуального насильства та сексуальної експлуатації.

⁵¹ Радфорд, Л., Хайнс, П. та Олнок, Д. Запобігання та реагування на сексуальне насильство та експлуатацію дітей: Огляд фактичних даних, ЮНІСЕФ, 2015.

⁵² Там само

Ознаки насильства залежно від віку

Ознаки насильства – емоційні, психологічні, соціальні чи фізичні – також відрізняються залежно від віку. У наведених нижче таблицях узагальнено вплив сексуального насильства та його емоційні, психологічні та фізичні ознаки відповідно до вікових груп.

Таблиця 2.1: Немовлята та діти раннього віку (0-5 років)

Емоційні, психологічні та соціальні ознаки	Фізичні ознаки
Вік 0-3 роки: » плаче, хникає, більше кричить; » чіпляється або незвично прив'язуються до осіб, які здійснюють догляд; » регресивна поведінка; » зміна харчових або сонних звичок, яка не пов'язана з типовим розвитком; » важко заспокоїти; » сприймає емоційний біль як фізичний.	Вік 0-3 роки: » труднощі зі сном; » нові або незрозумілі сліди чи синці, особливо в ділянці геніталій; » біль, зміна кольору, порізи, кровотеча/виділення в геніталіях, анусі, роті; » інфекції, що передаються статевим шляхом.
Вік 3-5 років: Усе перераховане вище та: » відмова залишати «безпечні» місця або страх відвідувати певні місця; » демонструють знання або інтерес до сексуальних дій, що не відповідають їхньому віку, або сексуалізовану поведінку.	Вік 3-5 років: Усе перераховане вище та: » забруднення, нетримання сечі в ліжку (після того, як дитина опанувала ці навички).
Інше » можуть натякати на проблеми коментарями на кшталт «він мені не подобається», а не прямими розповідями; » можуть імітувати сексуальну поведінку, якої вони зазнали під час насильства.	

Таблиця 2.2: Діти молодшого віку (6-9 років)

Емоційні, психологічні та соціальні ознаки	Фізичні ознаки
» схожі реакції на дітей у віці 3-5 років; » страх перед певними людьми, місцями або видами діяльності або страх бути атакованим; » регресивна поведінка; » раптова відмова йти до школи; » доторкання до інтимних частин тіла – більше, ніж раніше, та/або в невідповідній обстановці; » уникання сім'ї та друзів або взагалі замикання в собі; » відмова від їжі або постійне бажання їсти; » страх, смуток або більша схильність до проявів агресивної поведінки та гніву.	» нові або незрозумілі сліди чи синці, особливо в області геніталій; » збільшення/зменшення ваги; » біль, зміна кольору, порізи, кровотеча/виділення в геніталіях, анусі, роті; » забруднення, нетримання сечі; » інфекції, що передаються статевим шляхом; » вагітність у дівчат, в яких почалася овуляція.
Інше	
» сексуально відверті, сплановані або агресивні сексуальні дії чи висловлені сексуальні фантазії; » засовування предметів у піхву або задній прохід, прикладання рота до статевих частин тіла інших людей та вдавання, що іграшки займаються сексом (може траплятися рідко у дітей, які не зазнали сексуального насильства); » нездатність зосередитися, що призводить до погіршення шкільної успішності.	

Підлітковий вік⁵³ часто описують як час переходу до дорослого життя, який може бути дуже важким, оскільки дитину вже не вважають дитиною, але ще не сприймають як дорослого. У контексті сексуального насильства над дітьми дівчата та хлопці підліткового віку стикаються з особливими проблемами, які є специфічними для їхнього етапу розвитку:

- » загалом, підлітки, як правило, надають більшого значення групам однолітків та «пристосування». Це може ускладнювати їхні зусилля примиритися із сексуальним насильством, враховуючи високий рівень стигматизації та сорому, який сексуальне насильство несе у громадах;
- » як дівчата, так і хлопці підліткового віку можуть неохоче обговорювати свої почуття або навіть заперечувати будь-які емоційні реакції на сексуальне насильство, частково через бажання вписатися в колектив та уникнути сорому і стигматизації, пов'язаних із сексуальним насильством;

⁵³ Хоча всесвітньо визнаним визначенням підлітків є вік від 10 до 18 років, ці рекомендації зосереджені на дітях віком до 18 років.

- » дівчата-підлітки можуть мати менше зв'язків з іншими людьми за межами своєї сім'ї, що ще більше обмежує їхню здатність розповісти про це комусь, з ким вони почуваються комфортно;⁵⁴
- » хлопці загалом навряд чи звертатимуться по допомогу. Натомість дівчата можуть більше побоюватися насильницької реакції на розповідь про насильство і можуть не довіряти надавачам послуг, зважаючи на соціальні та культурні наслідки для осіб, постраждалих від насильства.

У наведених нижче таблицях ознаки насильства над підлітками поділяються на ознаки насильства над молодшими підлітками (віком 10-14 років) та старшими підлітками (віком 15-17 років).

Таблиця 2.3: Молодші підлітки (10-14 років)

Емоційні, психологічні та соціальні ознаки	Фізичні ознаки
» депресія (наприклад, відчуття смутку, брак енергії, небажання робити те, що зазвичай подобається, незрозумілі фізичні симптоми, поганий сон); » суїцидальні думки або самоушкодження; » спогади про насильство; » уникаюча поведінка, абстиненція; » гнів, непокоря або неповага до авторитетів; » вживання наркотиків та/або алкоголю; » проблеми в школі; » порушення режиму харчування.	» труднощі зі сном; » збільшення/зменшення ваги; » біль, зміна кольору, порізи, кровотечі/виділення у геніталіях, анусі, роті; » інфекції, що передаються статевим шляхом; » для дівчат – проблеми з репродуктивним здоров'ям, включно зі свищами, небажаною вагітністю тощо.
Інше	
» можуть грати в ігри, які включають сексуальні аспекти; » якщо говорити про насильство, то більш схильні говорити про насильство, якщо це безконтактне насильство, насильство з боку незнайомої людини та/або сприймають батьків як турботливих; » якщо говорити про насильство, то більш схильні говорити з однолітками, ніж з дорослими.	

⁵⁴ О'Коннор, М. і Таннер, С., [Безпечне місце: Створення можливостей і підвищення голосів дівчат-підлітків в умовах гуманітарної кризи](#), Міжнародний комітет порятунку, 2017.

Таблиця 2.4: Старші підлітки (15-17 років)

Емоційні, психологічні та соціальні ознаки	Фізичні ознаки
» депресія (наприклад, відчуття смутку, брак енергії, небажання робити те, що зазвичай подобається, незрозумілі фізичні симптоми, поганий сон); » суїцидальні думки або самоушкодження; » поведінка, що ушкоджує себе; » спогади про насильство; » уникаюча поведінка, абстиненція; » вживання наркотиків та/або алкоголю; » гнів, непокоря або неповага до авторитетів; » проблеми в школі або уникнення школи; » порушення режиму харчування; » якщо говорити про насильство, то частіше з однолітками, ніж з дорослими; » якщо говорити про насильство, то частіше про безконтактне насильство, насильство з боку незнайомої людини та/або сприйняття батьків як турботливих осіб.	» труднощі зі сном; » збільшення/ зменшення ваги; » біль, зміна кольору, порізи, кровотечі/ виділення у геніталіях, анусі, роті; » інфекції, що передаються статевим шляхом; » для дівчат – проблеми з репродуктивним здоров'ям, включно зі свищами, небажаною вагітністю тощо.
Інше	
» низька самооцінка/негативне самовідчуття, плутанина в ідентичності, проблеми з емоційним вираженням та регулюванням емоцій; » відчуття віддаленості або відірваності від інших людей; » проблеми з розвитком або підтриманням почуття автономії від інших; » культурні погляди на чоловічу сексуальність можуть впливати на здатність хлопців розпізнавати досвід як насильство і хвилюватися, що їх сприйматимуть як гомосексуалістів через насильство; » звинувачення, особливо дівчат, а також практики, що підживлюються необхідністю «повернути честь» (наприклад, ранній примусовий шлюб, насильницьке покарання, вбивства в ім'я честі).	

Важливо зазначити, що діти реагують на сексуальне насильство по-різному. Дитина може не демонструвати жодної з цих форм поведінки, але це не означає, що вона не зазнає насильства. І навпаки, тільки тому, що дитина проявляє деякі з цих ознак, ми не повинні одразу припускати, що вона зазнала насильства. Ознаки мають стати приводом для подальшого дослідження з дитиною та її піклувальниками, які не вчиняли правопорушення, за необхідності.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 8: ІНТЕРСЕКЦІОНАЛЬНІСТЬ ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ

Термін «інтерсекціональність» визначається таким чином:

«Концепція розуміння того, що люди зазнають перехресних (тобто таких, що перетинаються) форм пригнічення, дискримінації та маргіналізації на основі їхніх співіснуючих ідентичностей (наприклад, нерівність за ознакою статі та/або етнічної приналежності)».⁵⁵

Щоб забезпечити застосування міжсекторального підходу, кейс-менеджери повинні намагатися зрозуміти, як багаторівнева соціальна ідентичність дитини створює унікальний життєвий досвід, впливає на вразливість до сексуального насильства та доступ дитини до послуг.

Соціальна ідентичність – це усвідомлення людиною своєї приналежності до певної групи (наприклад, дівчинка, хлопчик, біженець, дитина, студент, мати). Усі люди мають перехресні соціальні ідентичності, тому жодну з них не можна розглядати ізольовано. Наприклад, дитина – це не просто дитина, вона також може бути студентом, біженцем, дівчиною, старшим братом чи сестрою, мусульманином тощо. Усі люди мають соціальну ідентичність, яка вкладається у соціальні категорії (наприклад, раса, етнічна приналежність, сексуальність, стать), що піддаються впливу структурних сил (наприклад, расизм, гетеросексуалізм, патріархат), які формують, створюють і зміцнюють статус і досвід кожної людини (наприклад, влада, привілеї, гноблення) в будь-якій конкретній спільноті. Для надання якісних послуг, що відповідають специфічним потребам клієнтів, у тому числі дітей, які постраждали від сексуального насильства, дуже важливо розуміти взаємодію їхніх соціальних ідентичностей у певному контексті.

Наведені нижче ідентичності виділені через специфічну динаміку, що впливає на ризик, вразливість і досвід сексуального насильства над дітьми в умовах гуманітарної кризи. Однак, залежно від контексту, кейс-менеджери можуть вважати інші ідентичності не менш важливими. Кейс-менеджери можуть краще підтримувати дітей, якщо вони проаналізують власні упередження та переконання, пов'язані з різними ідентичностями, зрозуміють бар'єри, з якими стикаються діти, та забезпечать надання послуг на основі поваги, підтримки та доступності.

⁵⁵ Міжвідомчий постійний комітет (МПК), Мінімальні стандарти щодо гендерно обумовленого насильства в умовах надзвичайних ситуацій.

Діти з інвалідністю

Діти з інвалідністю стикаються зі значно вищим ризиком сексуального насильства порівняно з дітьми без інвалідності того самого віку та статі. Діти з фізичними порушеннями у 2,9 рази частіше, а діти з психічними порушеннями (інтелектуальними чи неврологічними) у 4,6 рази частіше стають жертвами сексуального насильства порівняно з дітьми без інвалідності.⁵⁶ Залежно від типу інвалідності дитини, вона може бути менш здатною виражати себе та розповідати іншим про насильство, якого вона зазнає, більш схильною до тактики залицяння (наприклад, якщо дитина має певні психічні розлади). Дівчата-підлітки з інвалідністю можуть бути менш здатними відстоювати свої потреби та побажання щодо сексуального та репродуктивного здоров'я через упередження та стереотипи (наприклад, що вони не здатні зрозуміти, не мають сексуальних бажань, не знають, що для них найкраще тощо).

Діти з інвалідністю також можуть стикатися із зовсім іншою реакцією на насильство проти них,⁵⁷ зокрема, їм рідше вірять, коли вони розповідають про досвід сексуального насильства, через переконання щодо їхніх інтелектуальних здібностей, навіть якщо їхня інвалідність не впливає на інтелект. Крім того, потреби в адаптації та доступності різняться залежно від інвалідності дитини.

Доступність та розумна адаптація

Команди кейс-менеджменту зобов'язані надавати повну підтримку дітям з інвалідністю, наскільки це можливо.

Доступність послуг як з фізичної точки зору (пандуси, безпечне розташування, віддаленість від місць інтересу, таких як бари, кінотеатри, кафе, поліцейські або охоронні пункти тощо), так і з точки зору комунікації та ставлення (працівники, які ведуть справу, вивчають своє ставлення та переконання щодо людей з інвалідністю, розуміють, як адаптувати спілкування, тощо).

Розумне пристосування

Призначене для забезпечення участі дитини. Це може включати легкодоступних перекладачів жестової мови, легкі для читання форми, персонального асистента для дитини, що надає більше часу та простору для пояснення концепцій та варіантів, а також для запитань та занепокоєнь дитини щодо них.

⁵⁶ Джонс, Л., Белліс, М., Вуд, С., Хьюз, К. та ін., «Поширеність і ризик насильства щодо дітей з обмеженими можливостями: систематичний огляд і мета-аналіз наглядних досліджень». The Lancet, 380, 2012.

⁵⁷ Уоттерс, Л. та Орсандер, М., Рекомендації щодо захисту дітей з обмеженими можливостями. Able Child Africa, 2021.

Діти молодшого та підліткового віку з різноманітною сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю

Діти, які ідентифікують себе як різноманітні SOGIESC,⁵⁸ наражаються на ризик переслідування, дискримінації та насильства через свою реальну або уявну сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність або гендерне самовираження. Досвід трансгендерних та небінарних людей сильно відрізняється в різних культурах. У деяких культурах люди третьої статі приймаються і відіграють важливу роль. Інтерсексуальні люди можуть мати або не мати іншу сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність. Вони включені в цей розділ, тому що вони поділяють спільні з людьми з різними SOGIESC занепокоєння щодо шкоди, яка виникає через гендерні норми.

Діти, які ідентифікують себе як люди з різними SOGIESC, часто починають зазнавати насильства в ранньому віці, коли вони починають виражати себе у спосіб, який вважається ненормативним для їхньої статі чи гендеру.⁵⁹ Це насильство, яке часто здійснюється членами їхньої родини, може починатися зі спроб контролювати їхню поведінку. Інші форми насильства, включно з булінгом, можуть походити від однолітків, однокласників, вчителів та інших людей в їхньому житті. Діти, які ідентифікують себе як люди з різними SOGIESC, мають високий ризик бути відкинутими своїми сім'ями, змушеними покинути домівку або залученими до ризикованих видів діяльності, таких як сексуальна експлуатація в комерційних цілях.⁶⁰ Ці діти також можуть зазнавати форм дитячого сексуального насильства (наприклад, примусовий шлюб або «виправне згвалтування»), які розглядаються як спосіб «виправити» їхню ідентичність до тієї, що вважається нормативною.⁶¹

Діти, які ідентифікують себе як люди з різними SOGIESC, можуть бути менш схильними звертатися за послугами, особливо якщо їхні батьки або піклувальники чинять фізичне та емоційне насильство. Якщо батьки підтримують дитину і не чинять насильства, вона все одно може неохоче звертатися за послугами через дискримінацію та упередження з боку громади та надавачів послуг. Вони також можуть боятися правових наслідків, якщо законодавство криміналізує осіб з різними SOGIESC та/або їхню діяльність.⁶²

Діти з різними SOGIESC мають вищий рівень спроб самогубства та суїциду, ніж гетеросексуальні (цисгендерні) діти,⁶³ і потребують дорослих, яким вони можуть довіряти та які можуть розповісти про їхній досвід дискримінації та сексуального насильства над дітьми.

⁵⁸ Цей ресурс використовує терміни лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали та квір (ЛГБТІК), коли йдеться про конкретних дітей, які постраждали від насильства. У ньому використовується термін різні SOGIESC (сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність та гендерне самовираження), коли йдеться про цю групу населення. Однак інші культурні терміни можуть бути більш доречними в місцевому контексті.

⁵⁹ Рот Д., Бленвелл А., Канавера М. та Фолб К. [Цикли переміщення: Розуміння насильства, дискримінації та відчуження ЛГБТІК у гуманітарному контексті](#), Міжнародний комітет порятунку, 2021.

⁶⁰ Там само.

⁶¹ Там само.

⁶² Там само та UNFPA, [Міжнародні технічні та програмні рекомендації щодо позашкільної всебічної статевої освіти: підхід на основі фактичних даних для неформальних позашкільних програм](#), UNFPA, Нью-Йорк, 2020.

⁶³ Рот Д., Бленвелл А., Канавера М. і Фальб К. Там само.

Расова/етнічна/корінна ідентичність

Коли діти зазнають сексуального насильства, їхня раса, етнічна приналежність або приналежність до корінних народів може впливати на те, як їх сприймають як постраждалих, які послуги вони отримують і як вони отримують ці послуги. Особливо для дітей корінних народів та дітей-біженців/шукачів притулку, які живуть в умовах дискримінації за ознакою раси чи етнічної приналежності, бар'єри в отриманні допомоги можуть бути дуже гострими. Діти з пригнобленої раси чи етнічної групи можуть стати особливою мішенню для сексуального насильства, оскільки зловмисники можуть вважати, що до них легше залицятися через їхній досвід дискримінації.

Расизм, якого зазнають діти та сім'ї у своїх громадах, а також страх дискримінації, особливо з боку надавачів послуг, можуть стати конкретними перешкодами для повідомлення про випадки сексуального насильства.⁶⁴ Дівчат з пригнобленої раси чи етнічної групи можуть позбавляти можливості поводитися з ними як з дітьми, вважаючи їх менш невинними, такими, що менше потребують захисту, і більш дорослими (тобто на етапі дорослішання),⁶⁵ або ж зображати їх відповідальними за власне сексуальне насильство. Діти з пригнобленої раси чи етнічної групи також часто зазнають дискримінації та расизму з боку надавачів послуг і систем догляду (наприклад, їх рідше визначають як таких, що потребують послуг у першу чергу,⁶⁶ їм надають менший пріоритет або терміновість в отриманні послуг). Діти корінних народів стикаються з особливими бар'єрами в отриманні послуг, оскільки служби охорони здоров'я та реагування дуже рідко працюють над інтеграцією традиційного догляду, практик лікування або лікарських засобів у пропонуваній догляд.⁶⁷ Розуміння культурних вірувань корінних народів, традиційних практик і важливих шляхів зцілення може стати вирішальним фактором, який допоможе дітям корінних народів та їхнім сім'ям звернутися по медичну допомогу. Додаткова робота з переконаннями та позиціями, пов'язаними з расою, етнічною приналежністю та корінними народами, висвітлена у Главі 3.

⁶⁴ Воррінгтон К., Беккет Х., Акерлі Е., Уокер М. та Олнок Д. Шум: Голоси дітей за позитивні зміни після сексуального насильства. Дитячий досвід пошуку допомоги та підтримки після сексуального насильства в сім'ї, Університет Бедфорширу та Управління уповноваженого у справах дітей, 2016.

⁶⁵ Кох А. та Кожумам А., «Дорослішання темношкірих дітей негативно впливає на їхнє здоров'я: Рекомендації для постачальників медичних послуг», Форум медсестер, 57(5), 2022.

⁶⁶ Акерлі, Е. та Латчфорд, Л., «Застосування інтерсекційної лінзи до досліджень і практики сексуального насильства» в Хелен Беккет і Дженні Пірс (ред.), Розуміння та реагування на сексуальну експлуатацію дітей, 1-е видання, Routledge, 2017.

⁶⁷ UNFPA, Міжнародні технічні та програмні рекомендації щодо позашкільної всебічної статевої освіти: підхід на основі фактичних даних для неформальних позашкільних програм, UNFPA, 2020.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 9: ФАКТОРИ РИЗИКУ ТА ЗАХИСНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА НАСЛІДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Окрім внутрішніх факторів, пов'язаних з ідентичністю дитини, існують зовнішні фактори ризику та захисні фактори, які можуть впливати на наслідки сексуального насильства для дітей, які його пережили.

Фактори ризику, безпосередньо пов'язані з вчиненням насильства

Зловмисник, який вчинив насильство: Наслідки, як правило, є гіршими, коли зловмисником є один з батьків, вітчим чи мачуха або дорослий, якому довіряють, а не незнайомиць. Це вплине на здатність дитини довіряти дорослим, а також на її почуття безпеки та захищеності з дорослими.

Ступінь фізичного насильства: На рівень і ступінь стресу, якого зазнає дитина, впливають декілька факторів, у тому числі й досвід фізичного насильства. Якщо йдеться про серйозне фізичне насильство, емоційні наслідки та наслідки для здоров'я дитини можуть бути більш серйозними. Це може бути пом'якшено іншими захисними факторами, зокрема наявністю потужної системи підтримки, швидким доступом до відповідної медичної допомоги та відсутністю інших факторів.

Як довго тривало насильство: Чим довше тривало насильство, тим серйознішими можуть бути емоційні наслідки та наслідки для здоров'я дитини.

Реагування на розкриття дитиною інформації про сексуальне насильство: Реагування, яке отримала дитина після розкриття інформації, має вирішальне значення. Сумніви, ігнорування, звинувачення та сором можуть бути надзвичайно шкідливими – в деяких випадках навіть більше, ніж саме насильство.

Що відбувається після насильства: Якщо дитина отримує належний догляд та підтримку, вона страждає менше. Однак, якщо громада чи сім'я звинувачують і соромлять дитину або не надають їй допомоги, це негативно впливає на її здатність зцілюватися, почуватися в безпеці та продовжувати здоровий розвиток.

Життєстійкість як захисний фактор

Довгострокове відновлення також вимагає, щоб кейс-менеджери працювали з дитиною та піклувальниками, які не вчиняли правопорушення, щоб розпізнати захисні фактори та розвинути життєстійкість. Життєстійкість – це здатність дітей та їхніх сімей справлятися зі стресом та кризовими ситуаціями та відновлюватися після них. Життєстійкість дитини зумовлена як індивідуальними особливостями та механізмами подолання (вродженими та набутими), так і захисними факторами в оточенні дитини. Ці вроджені та набуті характеристики і механізми включають біологічні, фізичні та психологічні риси і здоров'я, а також навички та знання. Діти використовують ці характеристики для захисту від порушень їхніх прав, а також для подолання стресу і відновлення після них.

Зовнішні фактори або фактори навколишнього середовища також впливають на життєстійкість дитини. Зовнішні умови, які дозволяють дітям витримувати і відновлюватися, називаються захисними факторами. На рівні сім'ї ці захисні фактори включають позитивне ставлення та участь з боку батьків або піклувальників, згуртованість сім'ї, належне житло та стабільний і достатній дохід. На рівні громади захисні фактори включають участь у житті громади, прийняття з боку однолітків, наявність наставників, які підтримують дитину, а також доступ до якісних шкіл та охорони здоров'я. Надавачам послуг важливо спиратися як на індивідуальні механізми подолання стресу дитини, так і на захисні фактори навколишнього середовища, які сприяють зціленню та відновленню дітей, що пережили сексуальне насильство.

Життєстійкість не є статичною. На неї можна впливати та зміцнювати. Робота з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, вимагає від надавачів послуг вміння розпізнавати та розвивати їхню життєстійкість, щоб допомогти їм впоратися з наслідками сексуального насильства. Кейс-менеджери можуть працювати з дитиною та особами, які здійснюють догляд за нею, щоб посилити захисні фактори та зменшити фактори ризику в оточенні дитини.

ОБЛАСТЬ ЗНАНЬ 10: ВПЛИВ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НА ПІКЛУВАЛЬНИКІВ

Коли піклувальники, які не вчиняли правопорушення, вперше дізнаються про сексуальне насильство над своєю дитиною, вони відчуватимуть широкий спектр почуттів, які залежатимуть від їхніх власних систем підтримки та стійкості, поточного досвіду, стресу, несприятливих подій та будь-якого сексуального насильства над дитиною, яке вони могли самі пережити. Нижче наведені типові емоційні реакції на розкриття дитиною інформації про сексуальне насильство:

- » гнів, недовіра, шок, занепокоєння, глибока печаль і страх;
- » зрада, розгубленість і недовіра;
- » безсоння, зміна апетиту або інші фізичні скарги;
- » плутанина щодо того, що робити або де шукати допомоги;
- » соромитися і звинувачувати себе в тому, що не звертають уваги на поведінку дитини;
- » відчуття, що вони зазнали невдачі як батьки і не захистили свою дитину;
- » цікавість, чому їхня дитина вирішила розкрити це іншим, а не їм безпосередньо;
- » суперечливі емоції, особливо якщо зловмисником є хтось, кому довіряють і він є близьким другом або членом сім'ї;
- » бажання, щоб проблема «зникла», або навіть неусвідомлення того, що сексуальне насильство може завдати шкоди і що їхня дитина потребує допомоги;
- » злоба на дитину, її сваріння або побиття;
- » надання пріоритету або відчуття тиску щодо надання пріоритету честі сім'ї та стосункам, а не дитині, яка постраждала від сексуального насильства.

Піклувальники потребують підтримки у подоланні наслідків розкриття сексуального насильства над дитиною, оскільки вони страждають емоційно, а дитина потребує підтримки та уваги з боку піклувальника, щоб полегшити своє власне одужання. Вони також повинні усвідомлювати, що віра їхньої дитини має вирішальне значення для її одужання. Тому реагування на випадки сексуального насильства над дітьми вимагає від надавачів послуг стратегій та навичок позитивного залучення піклувальників, які не вчиняли правопорушення, до процесу зцілення та відновлення дитини.

**Декілька факторів впливатимете як на реагування піклувальника,
так і на їх здатність реагувати і підтримувати свою дитину**

Наприклад, насильство з боку інтимного партнера є фактором ризику жорстокого поводження з дітьми, і якщо мати зазнає насильства з боку партнера, який також вчиняє сексуальне насильство над дитиною, вона може бути не в змозі безпечно вийти із ситуації і забрати дітей з дому. Якщо мати, яка доглядає за дитиною, також має історію насильства над дитиною, емоції від пережитого в дитинстві можуть спливати на поверхню, впливаючи на її здатність реагувати у турботливій та підтримуючій манері. З цих причин надавачі послуг повинні бути обережними, щоб не звинувачувати у сексуальному насильстві осіб, які не вчиняли правопорушення, особливо жінок, які здійснюють догляд.

Розвиток додаткових областей знань та адаптація до контексту

У закладі, де надаються послуги, можуть існувати додаткові області знань, пов'язані із сексуальним насильством над дітьми, про які важливо знати персоналу. Крім того, інформація про сексуальне насильство може відрізнятися в різних закладах залежно від контингенту осіб, які отримують послуги. Тому керівникам і супервізорам рекомендується розвивати та/або адаптувати знання, викладені в цій Главі.

ДОГЛЯД ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА ОЦІНКА ЗНАНЬ

Дата:

Ім'я персоналу:

Супервізор:

МЕТА

Цей інструмент дозволяє супервізорам визначити, чи має кейс-менеджер, який займається випадками гендерно зумовленого насильства, кейс-менеджер із захисту дітей, достатні технічні знання для роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства.

ЗАГАЛЬНІ ІНСТРУКЦІЇ

1. Використовуйте цей інструмент оцінки знань у сфері догляду за дітьми. Які постраждали від насильства, під час обговорення з персоналом у тихому та приватному місці.
2. Поінформуйте кейс-працівника про те, що цей інструмент використовується для оцінки сфер, де необхідний подальший розвиток потенціалу. Він не є інструментом оцінки ефективності роботи. Поясніть, що кейс-менеджер отримає певну кількість балів, щоб визначити, чи відповідає він загальним вимогам до знань.
3. Попросіть співробітника поділитися своїми знаннями з 20 тематичних областей, представлених в інструменті. Порівняйте їхні відповіді зі стовпчиком «Критерії» та оцініть кожну з них таким чином:
 - **Відповідає (2 бали):** Якщо особа відповіла на запитання правильно і повністю.
 - **Частково відповідає (1 бал):** Якщо особа відповіла щонайменше на 50 відсотків запитання. Наприклад, якщо питання звучить так: «Назвіть чотири ознаки та симптоми насильства», а кейс-менеджер може назвати лише дві.
 - **Не відповідає (0 балів):** Якщо особа не може відповісти на запитання.
4. Після завершення оцінювання підрахуйте бали та обговоріть результати з кейс-менеджером, включно з будь-якими необхідними заходами з розвитку потенціалу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ

Область знань	Коментарі	Відпо-відає (2 бали)	Част-ково відпо-відає (1 бал)	Не відпо-відає (0 балів)
1. Поясніть загальне визначення сексуально-го насильства над дітьми.	Для отримання максимального балу необхідно зроби-ти такі основні висновки: 1. Необхідно вміти описати, хто вважається дити-ною (хлопчик чи дівчинка до 18 років). 2. озповісти про використання влади над дитиною в сексуальних цілях. 3. Почати описувати конкретні акти сексуального насильства, які ви також можете зарахувати як бали для відповіді на запитання нижче.			
2. Наведіть приклади сексуально-го насильства, які включають дотик (кон-такт)?	Для отримання максимального балу необхідно наз-вати принаймні два приклади: 1. Примус до анального, вагінального або орально-го сексу. 2. Сексуальний дотик до грудей, сідниць або ануса дитини. 3. Примушування дитини торкатися інтимних частин іншої людини з сексуальною метою.			
3. Які прикла-ди сексу-ального насильства НЕ включа-ють дотики (безконтакт-ні)?	Для отримання максимального балу потрібно назва-ти щонайменше п'ять прикладів: 1. Примушування дитини дивитися фільми сексуаль-ного характеру, читати оповідання або розглядати сексуальні зображення. 2. Демонстрування особою своїх статевих органів перед дитиною в сексуальних цілях (наприклад, мастурбування перед дитиною). 3. Фотографування дитини в сексуальних позах. 4. Навмисне примушування дитини спостерігати за сексуальними діями. 5. Розмова з дитиною в сексуальній формі. 6. Непристойне спостереження за тим, як дитина роздягається або ходить до туалету (тому що особа отримує від цього сексуальне задоволен-ня).			
4. Які типи сексуаль-ного на-сильства найчастіше трапляють-ся у вашому робочому середови-щі?	Цей ключ до відповіді має бути розроблений у вашо-му контексті.			

5. Хто може бути виконавцем сексуального насильства?	Для отримання максимального балу потрібно вміти відповісти на такі основні питання: 1. Найчастіше діти зазнають насильства від людей, яких дитина знає і яким довіряє. - Також згадайте, що діти можуть вчиняти сексуальне насильство по відношенню до інших дітей. - Незнайомці також можуть вчиняти сексуальне насильство. - Інший факт, який залежить від контексту.			
6. Чому дитина може нікому не розповісти про сексуальне насильство?	Для отримання максимального балу потрібно назвати щонайменше шість причин: - Страх бути скривдженим. - Погрози з боку зловмисника. - Страх бути звинуваченим. - Незнання того, що те, що сталося, було насильством. - Захист сім'ї/батьків. - Сором і почуття провини. - Маніпуляція (дають щось в обмін на мовчання). - Додаткова причина, специфічна для населення / культурного контексту.			
7. Чому важливо знати, як був вперше встановлений (тобто розкритий) факт сексуального насильства?	Для отримання максимального балу потрібно вміти визначати ці три пункти: - Знати, чи була дитина «згодна» на розкриття інформації про факт сексуального насильства. - Знати, чи дитина вже розповідала про це комусь, щоб визначити цю особу як можливу особу, якій дитина довіряє. - Дізнатися, чи знає про це основний піклувальник дитини, оскільки це вплине на те, як буде координуватися догляд і лікування з сім'єю.			
8. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 0-5 років.	Для отримання максимального балу потрібно вміти ідентифікувати щонайменше п'ять ознак та симптомів: - Плач, хникання, крик, що не є звичайною поведінкою. - Тремтіння, страх. - Небажання розлучатися з піклувальниками, більша прив'язаність, ніж зазвичай. - Небажання залишати місця, де дитина почувається в безпеці. - Проблеми зі сном. - Виникнення проблем, наприклад, втрата здатності говорити.			

9. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 6-9 років.	Для отримання максимального балу потрібно вміти зробити такі основні висновки: 1. Страх перед певними людьми, місцями або видами діяльності. 2. Поводження як дитина (наприклад, нетримання сечі у ліжку або вимагання від батьків одягати її/його). 3. Відмова йти до школи. 4. Часте торкання своїх інтимних місць. 5. Почуття смутку. 6. Нічні кошмари (дуже погані сни) або проблеми зі сном. 7. Перебування на самоті та далеко від сім'ї чи друзів. 8. Проблеми з харчуванням, наприклад, небажання їсти або постійне бажання їсти. 9. Додаткові реакції, характерні для населення/культурного контексту.			
10. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 10-18 років.	Для отримання максимального балу необхідно вміти перелічити щонайменше шість ознак та загальних симптомів: 1. Депресія, смуток, плач. 2. Нічні кошмари. 3. Проблеми в школі (важко зосередитися). 4. Відсторонення від друзів та громадської діяльності. 5. Гнів та бійки. 6. Постійні думки про насильство, навіть коли не дитина не хоче про це думати. 7. Думки про смерть; спроби самогубства. 8. Додаткові реакції, характерні для населення/культурного контексту.			
11. Назвіть загальні соціальні наслідки сексуального насильства для дитини.	Для отримання максимального балу необхідно вміти визначити принаймні чотири загальних соціальних наслідків: 1. Відкидання з боку сім'ї та/або громади. 2. Звинувачення з боку сім'ї/громади. 3. Стигматизація та статус «вигнанця». 4. Статус «поганої дівчинки» або «хлопчика-гомосексуаліста». 5. Інша культурно значуща причина.			
12. Назвіть загальні наслідки сексуального насильства для здоров'я дитини.	Для отримання максимального балу необхідно вміти ідентифікувати принаймні вісім наслідків для здоров'я: 1. Травма (синці, переломи, вагінальні травми). 2. Хвороба/інфекція. 3. Хронічні інфекції. 4. Хронічний біль. 5. Шлунково-кишкові проблеми. 6. Порушення сну. 7. Небажана вагітність. 8. Небезпечний аборт. 9. Інфекції, які передаються статевим шляхом, включно з ВІЛ. 10. Порушення менструального циклу. 11. Ускладнення вагітності. 12. Гінекологічні порушення.			

13. Які міркування є характерними для дівчат, які постраждали від насильства?	Для отримання максимального балу необхідно назвати три і ще два інших міркування: 1. Ризик сексуального насильства для дівчат збільшується з віком. 2. Дівчата, які зазнали сексуального насильства, часто стикаються з іншими формами гендерно зумовленого насильства. 3. Розкриття інформації часто може призвести до інших форм ГЗН, таких як вбивство в ім'я честі, примус до шлюбу із зловмисником, обмеження пересування, примус до припинення навчання в школі. 4. Дівчатам, швидше за все, потрібно буде поговорити з надавачем послуг жіночої статі. 5. Дівчатам-підліткам, ймовірно, буде потрібен доступ до послуг з охорони репродуктивного здоров'я.			
14. Які міркування є характерними для хлопців, які постраждали від насильства?	Для отримання максимального балу потрібно назвати три міркування: 1. Сексуальне насильство над хлопцями може набувати різних форм. 2. Хлопцям може бути навіть важче, ніж дівчатам, розповісти про це. 3. Хлопці можуть відчувати глибокий сором та/або страх, що сексуальне насильство призводить до гомосексуальності. 4. Сексуальне насильство не призводить до гомосексуальності. 5. Інші моменти, які стосуються культурного контексту.			
15. Окрім статі та віку, про які ще ідентичності повинен знати та враховувати кейс-менеджер, працюючи з дитиною, яка постраждала від насильства?	Для отримання максимального балу необхідно назвати два з перших чотирьох прикладів і один приклад, характерний для контексту: 1. Статус інвалідності. 2. Раса. 3. Етнічна приналежність. 4. Сексуальна орієнтація, гендерне самовираження та гендерна ідентичність. 5. Ідентичність, характерна для контексту (наприклад, певне плем'я). 6. Ідентичність, характерна для контексту (наприклад, певна релігія).			
16. Які фактори можуть зробити сексуальне насильство більш серйозним?	Для отримання максимального балу необхідно вміти перерахувати щонайменше п'ять факторів: 1. Вік жертви насильства. 2. Чи використовувалося насильство. 3. Як довго тривало насильство (чим довше, тим гірше). 4. Стосунки дитини із зловмисником (чим ближчі стосунки, тим гірше). 5. Що сталося після насильства. Наприклад, чи повірили дитині та чи допомогли їй? (не повірили – гірше). 6. Інші фактори, характерні для контексту.			

17. Які найпоширеніші почуття можуть відчувати піклувальники дитини, коли дізнаються про те, що вона зазнала сексуального насильства?	Для отримання максимального балу необхідно вказати щонайменше п'ять почуттів з наведених нижче: 1. Звинувачення себе в тому, що сталося насильство. 2. Страх за здоров'я та безпеку дитини. 3. Почуття провини та сорому. 4. Гнів на свою дитину. 5. Нерозуміння своєї дитини, наприклад, думка, що дитина бреше. 6. Інші моменти, які мають відношення до культурного контексту.			
18. Що може сприяти подоланню та зціленню дітей?	Для отримання додаткового балу необхідно вказати щонайменше п'ять факторів: 1. Турбота та своєчасна підтримка. 2. Сімейна та соціальна підтримка і турбота. 3. Можливість продовжувати навчання та інші види діяльності, якими дитина займалася до вчинення насильства. 4. Психосоціальні втручання, які допомагають дитині зрозуміти та керувати своїми реакціями на насильство. 5. Індивідуальні можливості дитини. 6. Релігійні або духовні переконання. 7. Інші аспекти, характерні для контексту.			
19. Чому для вас та інших надавачів послуг важливо мати знання про сексуальне насильство над дітьми?	Для отримання максимального балу необхідно вказати принаймні три з цих причин: 1. Тому що кейс-менеджери зобов'язані ділитися точною інформацією з дітьми та піклувальниками. 2. Достовірно інформувати громаду про сексуальне насильство над дітьми. 3. Інформувати дітей, які постраждали від насильства, та членів їхніх сімей про сексуальне насильство. 4. Допомогти дитині зрозуміти, що з нею сталося, та перевірити її досвід.			
20. ДОДАТКОВЕ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ПРОГРАМИ				
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ ЗА ЗАПИТАННЯМИ 1-20				
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ				

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

30-40 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що кейс-менеджер **відповідає** основним вимогам до знань і може самостійно працювати з дітьми та сім'ями під постійним наглядом.

16-28 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що кейс-менеджер **частково відповідає** основним вимогам до знань, але потребує додаткового навчання для формування точних і повних знань про проблеми сексуального насильства над дітьми. Кейс-менеджер повинен бути під пильним наглядом, якщо він працює з випадками сексуального насильства над дітьми. Також має бути розроблено план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові можливості для навчання, спостереження за роботою колег, серед інших заходів з розвитку потенціалу.

0-14 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що кейс-менеджери **не відповідають** основним вимогам до знань. Вони мають недостатньо знань для роботи з випадками сексуального насильства над дітьми. Має бути розроблено план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові можливості для навчання, спостереження за роботою колег, серед інших заходів з розвитку потенціалу. Після додаткового навчання інструмент слід адмініструвати повторно.

Підсумкове оцінювання:

_____ **Відповідає**

_____ **Частково відповідає**

_____ **Не відповідає**

ІНШІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА КОМЕНТАРІ

ПЛАН РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ (за потреби)

ПІДПИС СУПЕРВІЗОРА _____

ПІДПИС ПЕРСОНАЛУ _____

ГЛАВА 3

КЕЙС-МЕНЕДЖЕР ПОЗИЦІЇ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ

ОГЛЯД ГЛАВИ

У цій Главі описано, як кейс-менеджери можуть виявляти та долати шкідливі позиції та упередження, щоб краще задовольняти потреби дітей, які постраждали від сексуального насильства, та їхніх опікунів, які не вчиняли правопорушення. У ній визначено:

- » прихильні позиції, які потрібні кейс-менеджерам, щоб належним чином реагувати на дітей, які перебувають у групі ризику або зазнали сексуального насильства;
- » шкідливі міфи про сексуальне насильство над дітьми та відповіді на такі міфи;
- » як кейс-менеджери можуть виявити та пом'якшити свої власні упередження, пов'язані з різними ідентичностями дітей, які постраждали від сексуального насильства.

Супутній інструмент

Інструмент для оцінки позицій у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

ВСТУП

У різних суспільствах та культурах часто існують глибоко вкорінені цінності та переконання щодо дітей та сексуального насильства над дітьми, які слугують для прихованого потурання насильству, а також для замовчування та сорому жертв. Свідомо чи підсвідомо кейс-менеджери можуть дотримуватися деяких з цих шкідливих цінностей і переконань, які впливають на те, як вони працюють з дитиною, що пережила сексуальне насильство. Ці цінності та переконання, які складають позиції надавача послуг, мають безпосередній вплив на ймовірність того, що дитина розкаже про сексуальне насильство, а також на її шлях до зцілення та відновлення.⁶⁸

Перед початком роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, кейс-менеджери повинні проаналізувати свою позицію по відношенню до дітей та сексуального насильства над ними. Цей процес може бути підтриманий за допомогою Оцінки позиції

⁶⁸ Перрі, Б., Хлопчик, якого виховували як собаку, та інші історії із записника дитячого психіатра: Що травмовані діти можуть розповісти нам про втрату, любов і зцілення, Basic Books, 2007.

у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, яку можна використовувати як інструмент самооцінки або проводити під керівництвом супервізора. Використовуючи цей інструмент, супервізори можуть допомогти кейс-менеджерам у виявленні шкідливих позицій та упереджень, які вони можуть мати, та сприяти процесу міркування та навчання (див. *Главу 8: Нагляд та піклування про персонал*). Навчальні вправи також можуть сприяти процесу самооцінки, міркування та навчання (див. *Модуль 3 Тренінгу у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства*).

ОСНОВНІ ПОЗИЦІЇ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

В рамках підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, існує низка важливих позицій, які повинні мати і демонструвати кейс-менеджери, щоб ефективно підтримувати дітей, які постраждали від сексуального насильства.

Позиція по відношенню до дітей

- » Діти мають вроджені сильні сторони та механізми подолання стресу, на які повинні спиратися кейс-менеджери;
- » Діти – це майбутнє наших громад і країн, але вони також мають навички та енергію, щоб зробити свій внесок у сьогодення;
- » Діти, особливо дівчата, не повинні бути об'єктом дитячих, ранніх і примусових шлюбів та інших шкідливих традиційних практик, які становлять значний ризик для їхнього фізичного, психічного та емоційного здоров'я;
 - Діти мають право на:
 - здоровий розвиток;
 - життя, вільне від насильства, і захист від шкоди;
 - турботу, любов і підтримку;
 - те, щоб бути почутими та брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються;
 - інформацію, яка має надаватися у зрозумілій для них формі;
 - справедливе ставлення, вільне від дискримінації за ознакою статі, віку, сексуальної орієнтації, а також якщо вони живуть з інвалідністю тощо.

Позиція щодо дітей, які постраждали від сексуального насильства

- » Діти розповідають правду про сексуальне насильство;
- » Діти не винні в тому, що вони зазнали сексуального насильства;
- » Діти можуть відновитися і зцілитися від сексуального насильства;
- » Діти не повинні піддаватися стигматизації, соромленню, звинуваченням або висміюванню за те, що вони постраждали від сексуального насильства;
- » Діти потребують запевнення в тому, що їхні почуття та реакції є нормальними, і що вони мають сили та навички для відновлення та процвітання;
- » Діти мають право на приватність і можливість вирішувати, як і кому розповідати свою історію;

- » Діти повинні розуміти, що з ними сталося, і які послуги є в наявності та доступні на рівні, що відповідає їхньому віку та рівню розвитку;
- » Діти – особливо старші підлітки – не є дорослими. Вони все ще потребують підтримки, турботи та безпеки так само, як і молодші діти, щоб відновитися та зцілитися від сексуального насильства;
- » Діти, в тому числі дівчата-підлітки, потребують безпечного простору та спілкування з однолітками, а не обмежень та меншої кількості можливостей для соціалізації з віком;
- » Діти, зокрема дівчата, не повинні бути змушені виходити за своїх кривдників.

Подолання шкідливих позицій та переконань

Кейс-менеджери, що працюють з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, відіграють важливу роль у подоланні шкідливих міфів про сексуальне насильство над дітьми, які можуть впливати на доступ дітей, які постраждали від насильства, до лікування та процесу зцілення. Розвінчання таких міфів разом з дитиною, її сім'єю та іншими надавачами послуг може допомогти зняти провину та сором з дитини, яка постраждала від сексуального насильства, та її сім'ї, дестигматизувати послуги для дітей, які постраждали від сексуального насильства, та відкрити більше шляхів до зцілення.

У рамках навчання та нагляду кейс-менеджери повинні також виявляти місцеві міфи, характерні для культури їхніх клієнтів, і знати, як найкраще на них реагувати. У Таблиці 3.1 перераховані деякі з найбільш поширених і потенційно шкідливих позицій та міфів, що зустрічаються у багатьох культурах. Таблиця також містить точну інформацію та можливі відповіді, якими кейс-менеджери можуть поділитися з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, та їхніми піклувальниками, коли ці міфи/позиції з'являються у процесі кейс-менеджменту.

Таблиця 3.1: Потенційно шкідливі позиції та міфи про сексуальне насильство над дітьми

Ставлення/переконання	Інформація, якою можна поділитися з дитиною/піклувальником
Говорити з дітьми про будь-які аспекти сексуального та репродуктивного здоров'я соромно або неправильно. Це теми для дорослих.	» Навчання дітей тому, що обговорювати ці питання нормально, і надання для цього відповідної мови, якою вони зможуть розпізнати та розкрити інформацію про насильство; » Погляди на чистоту та цноту можуть зробити це менш прийнятним для дівчат обговорювати секс або мати знання про сексуальне та репродуктивне здоров'я.
Сексуальне насильство над дітьми не є поширеною проблемою.	» Хоча точного показника поширеності сексуального насильства над дітьми у світі не існує, мета-аналізи показують, що 7-12 відсотків хлопців та 18-20 відсотків дівчат у всьому світі повідомляють про те, що вони постраждали від сексуального насильства над дітьми.

Діти брешуть або вигадують історії про насильство. Ми не можемо вірити, що вони говорять правду про насильство.	» Діти рідко брешуть про насильство, і їм слід довіряти, коли вони розповідають про це; » Дітям з певними ідентичностями рідше вірять, ніж іншим. Наприклад, дівчина з інвалідністю може зіткнутися з більшою увагою або сумнівами через міфи та норми, пов'язані з гендером та інвалідністю.
Тільки незнайома людина може знущатися над дитиною. Ніхто з тих, кого сім'я знає і кому довіряє, не зробить нічого подібного.	» Статистика свідчить, що найчастіше діти зазнають насильства з боку члена сім'ї, родича або друга сім'ї; » Зрозумійте: чоловіки отримують вигоду від «правдоподібності» перед дітьми, особливо дівчатками, через патріархальні цінності та сприйняття цінності чоловіків/хлопчиків над жінками/дівчатками у багатьох культурах. Кривдники можуть використовувати і використовують це на свою користь, заперечуючи факт насильства.
Деякі дівчата самі спричиняють насильство (тим, як вони одягаються чи поведуться).	» Діти ніколи не несуть відповідальності за насильство, якого вони зазнали, і не є його причиною; » Така позиція повсюдно спрямована на дівчат і перекладає провину на них, а не на кривдників. Таке перекладання провини сприяє закріпленню шкідливих рішень, таких як ранній примусовий шлюб дитини з кривдником.
Хлопці-підлітки не можуть зазнавати сексуального насильства.	» Хлопці-підлітки можуть зазнавати і зазнають сексуального насильства; » Це переконання часто ґрунтується на вірі в те, що хлопці-підлітки завжди шукають сексуального досвіду і завжди отримують від нього задоволення, що заперечує їхню здатність стати жертвами насильства. Це переконання може бути особливо вкоріненим, якщо кривдником є жінка.
Якщо чоловік знущається над хлопчиком, це автоматично означає, що хлопчик є геєм/гомосексуалістом.	» Поширений міф, в який вірять багато хлопців, що пережили насильство, часто заважає хлопцям звертатися за допомогою. Сексуальність не формується і не змінюється через досвід насильства; » Гомосексуальність часто є відповіддю на насильство, тому уявлення про те, що хлопчик, який зазнав дитячого сексуального насильства, є геєм, може зробити його більш вразливим і до інших форм насильства.
Цінність дівчинки полягає в її чистоті, тому, якщо вона зазнає сексуального насильства, вона більше не має цінності для сім'ї чи громади.	» Це переконання ґрунтується на нормах, які пов'язують цінність жінок і дівчат з уявною цнотливістю і намагаються контролювати дії жінок і дівчат, включно з їхнім сексуальним досвідом; » Інвестиції в дівчат підвищують загальний добробут сімей та громад.

Якщо хлопчик зазнає насильства, він у подальшому житті буде жорстоко поводитися з іншими дітьми або сам стане зловмисником.	» Більшість дітей, які зазнали сексуального насильства, не стануть зловмисниками; » Таке переконання може призвести до звинувачення жертви, стигматизації та шкідливого ставлення до тих, хто пережив насильство. Передбачаючи, що вони самі стануть кривдниками, фокус може зміститися на запобігання цьому або на негативне ставлення до постраждалих осіб, а не на їхнє зцілення та відновлення.
Якщо дитина, яка пережила насильство, не виявляє емоційних, психологічних, поведінкових або фізичних ознак стресу, з нею все гаразд і так буде завжди.	» Зцілення та відновлення не є лінійними. Дитина може мати ознаки та симптоми, які піклувальник або кейс-менеджер не розпізнав, або ж у неї можуть бути відсутні ознаки та симптоми жорстокого поводження; » Стрес, подальший досвід жорстокого поводження та насильства, різкі зміни у звичному житті або оточенні, і навіть перехід у підлітковий або дорослий вік можуть викликати ознаки та симптоми через багато років після того, як відбулося насильство.

Інші шкідливі позиції та поведінка

Діти та піклувальники часто відчувають сильне почуття провини та сорому, пов'язане з таким досвідом. Думка про те, що сексуальне насильство над дітьми відбувається у громаді, зазвичай викликає опір з боку окремих осіб і громади, оскільки для багатьох це особливо важкий досвід, з яким важко змиритися.

- » Опір може приймати такі форми:
- » **Заперечення:** Відмова визнати щось правдою або проблемою. Приклад: «З моєю дитиною нічого не сталося. Вони брешуть, щоб привернути до себе увагу».
- » **Мінімізація:** Сприйняття чогось як менш серйозного, ніж є насправді. Приклад: «Це трапляється з багатьма дівчатами. Вона повинна бути щасливою, що її вважають красивою».
- » **Виправдання:** Ствердження, що щось є розумним або прийнятним. Приклад: «Дівчинка у 13 років може вийти заміж».
- » **Звинувачення жертви:** Ствердження, що дитина сама винна в насильстві, яке вона пережила. Приклад: «Вона не повинна була залишатися наодинці з цим чоловіком. Чому вона пішла з ним?»
- » **Порівняння віктимності:** Зміщення фокусу на іншу групу, яка також зазнає насильства. Приклад: «Це трапляється не так часто. Хлопців змушують воювати набагато частіше. Ми повинні зосередитися на цьому».
- » **Мовчання:** Ігнорування або замовчування випадків сексуального насильства над дітьми, особливо якщо це прийнято в громаді. Приклад: Відмова від дитини, коли вона розповідає про це: «Чоловіки такі. Це сталося і зі мною, ми не повинні про це згадувати».

- » **Посилення норм:** Поведінка, яка підтримує або посилює нерівність у розподілі влади, шкідливі традиційні переконання та погляди, міфи про сексуальне насильство над дітьми або шкідливі/насильницькі способи реагування на сексуальне насильство над дітьми. Приклад: Підтримка припущення лідера громади про те, що обмеження доступу дівчат-підлітків до школи та громади запобігатиме сексуальному насильству над дітьми. Підтримка або допомога у примусовому одруженні дитини, яка постраждала від насильства, з кривдником.

ДОСЛІДЖЕННЯ УПЕРЕДЖЕНОСТІ КЕЙС-МЕНЕДЖЕРІВ

Окрім дослідження своєї позиції по відношенню до дітей та сексуального насильства над дітьми, кейс-менеджери повинні також визнати та проаналізувати власні упередження, які можуть бути пов'язані з численними та перехресними ідентичностями дитини та сім'ї, з якими вони працюють. Хоча дослідження упереджень не є специфічним для кейс-менеджерів, які працюють з дітьми, що постраждали від сексуального насильства, існують способи, за допомогою яких ідентичності дитини, що постраждала від насильства, вимагають від кейс-менеджера працювати в особливий спосіб, щоб задовольнити потреби дитини. Процес дослідження упереджень можна здійснювати через нагляд, а також за допомогою тренінгів. Рекомендується, щоб кейс-менеджери – за підтримки супервізорів:

- » проаналізували власні переконання щодо потреб дітей у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я, всебічну сексуальну освіту та відповідну поведінку і відносини для дітей та підлітків;
- » дослідили будь-які особисті обмеження або винятки з переконання, що всі діти гідні поваги та якісних послуг (наприклад, як поведінка дитини або її певна ідентичність може вплинути на це переконання);
- » розробили процеси, які дозволять дітям висловлювати свою думку, заявляти про свої потреби та брати активну участь у власному відновленні, відповідно до переконання, що діти мають право на самовизначення, наскільки це можливо відповідно до їхнього віку та розвитку; визнали та усвідомили, як стать та вік впливають на досвід та реакцію на сексуальне насильство над дітьми;
- » зрозуміли, як деякі діти, які постраждали від сексуального насильства, можуть не мати доступу до послуг або можуть бути менш помітними для кейс-менеджерів через різні форми пригнічення, з якими вони стикаються, або через специфічні характеристики їхньої ідентичності;
- » зрозуміли, які ідентичності стикаються з особливими проблемами, бар'єрами або формами дискримінації в місцевому контексті.

Особливі міркування для дівчат юного та підліткового віку, які постраждали від насильства

Кейс-менеджери повинні:

- » проаналізувати свої особисті переконання щодо гендерної нерівності та досвід, пов'язаний з нею;
- » проаналізувати, які дівчата є найбільш маргіналізованими в культурі та які фактори піддають їх особливому ризику маргіналізації. Конкретні групи дівчат, які можуть наражатися на особливий ризик, залежать від контексту, але можуть включати вікові групи дівчат, заміжніх дівчат, дівчат різного етнічного походження або віросповідання, дівчат з різною сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, а також дівчат з інвалідністю;
- » розвивати розуміння того, як дівчата процвітають у культурах і громадах, які часто пригнічують їх різними способами;
- » зосередитися на визначенні можливостей, неформальних або формальних мереж і просторів для дівчат, які пережили насильство, щоб вони могли взаємодіяти з іншими дівчатами та рольовими моделями;
- » кинути виклик соціальним нормам і поглядам, які потурають чоловічому насильству та ігнорують сексуальне насильство над дівчатами.

Пояснення того, чому дівчаткам може знадобитися особлива підтримка, див. Главу 2 (Область знань 6).

Особливі міркування щодо хлопчиків юного та підліткового віку, які постраждали від насильства

Кейс-менеджери повинні:

- » проаналізувати свої особисті переконання щодо гендерних очікувань та власний досвід;
- » визнати, як гендерна нерівність та патріархальні цінності шкодять хлопчикам інакше, ніж дівчатам;
- » розуміти бар'єри на шляху до отримання послуг, включно з законодавством, яке криміналізує одностатеві сексуальні відносини;⁶⁹
- » розуміти шкідливі переконання, які працівники можуть мати щодо людей з різними SOGIESC та хлопців, які постраждали від насильства;
- » розуміти, яким чином хлопці засвоїли шкідливі переконання щодо сексуальності, стосунків та маскулінності.

Пояснення того, чому хлопчики можуть потребувати особливої підтримки, див. Главу 2 (Область знань 6).

⁶⁹ Чиновет, С.К., Бушер, Д., Мартін, С. та Цві, А.Б., «Соціально-екологічний підхід до розуміння бар'єрів у користуванні послугами серед чоловіків, які постраждали від сексуального насильства у трьох середовищах біженців: якісний дослідницький аналіз», Conflict and Health, Том 14, Стаття 43, 2020.а

Особливі міркування щодо дітей, які постраждали від насильства, з інвалідністю

Кейс-менеджери та супервізори можуть:⁷⁰

- » дослідити особисті позиції до інвалідності, відповідаючи на запитання, такі як:
 - як ви ставитеся до людей з інвалідністю?
 - що вам розповідали про людей з інвалідністю в дитинстві?
 - що вам розповідали про людей з розумовими вадами, і як ці міфи впливають на ваші погляди зараз?
- » розуміти, що інвалідність є наслідком, перш за все, суспільних бар'єрів, а не порушеннями самої дитини;
- » розглядати та визнавати бар'єри на шляху до інклюзії для дітей з інвалідністю та сприяти доступності та інклюзії:
 - оцінювати власні послуги та використовувати розумне пристосування для усунення комунікаційних та фізичних бар'єрів;
 - оцінювати послуги направлення на предмет безпеки та позицій по відношенню до дітей з інвалідністю;
 - усвідомлювати, як стан дитини може вплинути на її потреби у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я (наприклад, деякі стани можуть призвести до більш раннього початку статевого дозрівання, а інші – до його затримки).

Пояснення того, чому діти з інвалідністю можуть потребувати особливої підтримки, див. Главу 2 (Область знань 9).

Особливі міркування щодо роботи з дітьми, які постраждали від насильства та ідентифікують себе як ЛГБТІК

Кейс-менеджери можуть:⁷¹

- » аналізувати свої власні переконання та упередження щодо людей з різними SOGIESC та розглядати міфи і шкідливі позиції та переконання, які вони можуть мати щодо них, відповідаючи на такі питання, як:
 - чи знаєте ви когось з членів спільноти з різними SOGIESC?
 - як ви ставитеся до них?
 - які уявлення чи стереотипи ви про них маєте?
 - що вам розповідали про людей з різними SOGIESC, коли ви були дитиною? Як це впливає на ваші погляди зараз?
 - знати про правовий статус людей з різними SOGIESC у контексті та ризики, пов'язані з повідомленням про сексуальне насильство над цими дітьми;
 - брати участь у доступних тренінгах та розбудові потенціалу, що пропонується місцевими ЛГБТІК-організаціями;

⁷⁰ UNFPA, Міжнародні технічні настанови щодо сексуальної освіти: Підхід на основі фактичних даних, ЮНЕСКО, ЮНЕЙДС, ЮНФПА, ЮНІСЕФ, ООН Жінки та ВООЗ, січень 2018 року.

⁷¹ Там само.

- намагатися зрозуміти різні потреби трансгендерних дівчат і трансгендерних хлопців, які часто відрізняються від потреб цисгендерних дівчат і хлопців.

Пояснення того, чому діти з різною сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю та гендерним самовираженням можуть потребувати особливої підтримки, див. Главу 2 (Область знань 8).

Особливі міркування щодо роботи з дітьми, що постраждали від насильства, які ідентифікують себе як представники корінних народів, кольорового населення або етнічних меншин

Кейс-менеджери можуть:⁷²

- » усвідомлювати вплив маргіналізації та пригнічення на культури та громади, а також те, як це може впливати на відносини у веденні випадку, відповідаючи на такі запитання, як:
 - чи походите ви зі спільноти/культури, яка історично була гнобителем спільноти дитини? Якщо так, то чи розумієте ви причини, чому дитина, яка пережила сексуальне насильство, та її піклувальники, які не вчиняли правопорушення, можуть не сприймати вас як безпечну людину або як союзника, якому можна довіряти?
 - якщо ви походите з іншої культури/спільноти, ніж дитина, що вам розповідали в дитинстві про людей раси/етнічної приналежності дитини? Як це впливає на ваші погляди на культуру/спільноту зараз?
 - якщо ви походите з тієї самої культури/спільноти, що і дитина, як ваш досвід пригнічення та маргіналізації впливає на вашу роботу?
- » зрозуміти, яким чином самовизначення та участь у процесі кейс-менеджменту можуть бути особливо важливими для цих дітей та їхніх сімей, коли вони живуть у суспільствах, які мінімізують, обмежують або іншим чином перешкоджають їхній здатності повною мірою використовувати свої традиційні вірування, практики та способи життя; визначити традиційні практики зцілення, вірування та звичаї, які розширюють можливості та не стигматизують, і які потенційно можуть бути інтегровані у процес кейс-менеджменту та стосунки з дитиною, яка постраждала від сексуального насильства.

Пояснення, чому діти з такою ідентичністю можуть потребувати особливої підтримки, див. Главу 2 (Область знань 9).

⁷² Там само.

Визнання інших ідентичностей

Подібні запитання для самоаналізу та дії можуть бути зроблені для будь-якої ідентичності, яку може мати дитина. Супервізори повинні також оцінити, які інші важливі ідентичності мають діти, що пережили насильство, в даному контексті, та вжити відповідних заходів для (1) подолання шкідливого ставлення та (2) формування позитивного ставлення до цих дітей. Робота з подолання особистих упереджень та виховання позитивного ставлення, щоб не завдати шкоди, є безперервною. Кейс-менеджери та супервізори повинні очікувати, що ця робота з саморефлексії буде постійним процесом, що розвивається.

РОЛЬ СУПЕРВІЗОРІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ПОЗИЦІЙ ТА УПЕРЕДЖЕНЬ

Супервізори відіграють важливу роль у забезпеченні того, щоб кейс-менеджери дотримувалися або розвивали необхідні позиції та пройшли процеси самоаналізу своїх упереджень. Як мінімум, супервізори повинні:

- » сприяти створенню простору для самоаналізу щодо міфів, шкідливих переконань та ризиків, пов'язаних з ними;⁷³
- » сприяти розумінню прав дітей, які постраждали від сексуального насильства, включно з недискримінацією та самовизначенням⁷⁴ (наскільки це можливо відповідно до віку та зрілості);
- » створити безпечний наглядний простір для дослідження соціальних та культурних табу щодо сексу та сексуального насильства з працівниками, визнаючи, що багато з них могли засвоїти ці табу;
- » працювати з кейс-менеджерами, щоб зрозуміти дисбаланс влади у культурі та їхню власну владу у відносинах кейс-менеджменту;⁷⁵
- » сприяти застосуванню комплексного підходу до дітей, які постраждали від сексуального насильства, активно розвиваючи розуміння наслідків різних форм дискримінації на їхній досвід пережитого насильства, звернення за послугами та взаємодію з кейс-менеджерами.⁷⁶

⁷³ Сорікар, П., «Культурна самосвідомість надавачів послуг та відповідальне використання расової влади під час роботи з жертвами/постраждалими особами від сексуального насильства над дітьми: Результати дослідження з оцінки програми в Австралії», Children and Youth Services Review, Том 119, грудень 2020.

⁷⁴ Сміт та ін., «Мультимедійний тренінг з клінічної допомоги жертвам сексуального насильства: змішане дослідження впливу на позиції, знання, впевненість та практику медичних працівників у гуманітарних умовах», Конфлікти та здоров'я, Том 7, Стаття 14, 2013.

⁷⁵ Анерлі Е. та Латчфорд Л., «Застосування міжсекторального підходу до дослідження та практики сексуального насильства», Хелен Бенетт та Дженні Пірс (ред.) Розуміння та реагування на сексуальну експлуатацію дітей (1-е видання), Routledge, 2017.

⁷⁶ Там само.

ОЦІНКА ПОЗИЦІЙ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Дата:

Ім'я персоналу:

Супервізор:

МЕТА

Цей інструмент дозволяє супервізорам визначити, чи демонструє кейс-менеджер, який займається справами постраждалих від гендерно зумовленого насильства, або кейс-менеджер, який займається справами захисту дітей, позицію, орієнтовану на дитину, яка передбачає надання співчутливого та належного догляду та поводження з дітьми, які постраждали від сексуального насильства.

ЗАГАЛЬНІ ІНСТРУКЦІЇ

1. Використовуйте цей інструмент оцінки після того, як кейс-менеджер пройде навчання з питань сексуального насильства над дітьми, і до того, як він почне безпосередньо працювати з дітьми. Регулярно застосовуйте цей інструмент, щоб визначити будь-які зміни у позиціях та переконаннях кейс-менеджера, який працює з дітьми, що постраждали від насильства.
2. Це інструмент для самостійного використання. Попросіть кейс-менеджера, самостійно заповнити інструмент оцінки позиції у сфері догляду за дітьми. Які постраждали від насильства, і повернути його вам, коли він буде готовий. Не надавайте йому примітки щодо «Інтерпретації результатів інструменту оцінки позиції у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства».
3. Попросіть кейс-менеджера чесно відповідати на запитання.
4. Поясніть, що 14 запитань оцінюють основні почуття та переконання кейс-менеджера щодо дітей та сексуального насильства. Попросіть обвести одну цифру в кожному рядку, яка відображає ступінь згоди або незгоди з кожним запитанням.
5. Підсумуйте значення обведених балів у кожному стовпчику, а потім підрахуйте загальний бал за всіма чотирма стовпчиками.

ЗАПИТАННЯ ОЦІНКИ

Statements	Індивідуальний бал			
	Повністю згоден	Скоріше згоден	Скоріше не згоден	Зовсім не згоден
1. Діти мають право брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються.	4	3	2	1
2. Деякі дівчата спричиняють сексуальне насильство своєю поведінкою або одягом.	1	2	3	4
3. Діти повинні мовчати і не говорити про сексуальне насильство.	1	2	3	4
4. У сексуальному насильстві завжди винен кривдник.	4	3	2	1
5. Діти, які зазнали сексуального насильства, брудні та зіпсовані.	1	2	3	4
6. Я зобов'язаний притягати до відповідальності дорослих і вихователів, коли вони звинувачують дітей, які зазнали сексуального насильства.	4	3	2	1
7. Сексуальне насильство не є причиною гомосексуальності.	4	3	2	1
8. Примушування дитини відчувати сором і провину після сексуального насильства іноді є нормальним явищем.	1	2	3	4
9. Я зобов'язаний вірити дитині, коли вона розповідає, що зазнала сексуального насильства.	4	3	2	1
10. Діти цілеспрямовано вигадують історії про те, що зазнали сексуального насильства.	1	2	3	4
11. Діти можуть зазнавати сексуального насильства з боку близьких родичів.	4	3	2	1

12. Діти з інвалідністю можуть брати участь у прийнятті рішень, пов'язаних з їхнім доглядом.	4	3	2	1
13. Я зобов'язаний усвідомлювати свої власні переконання та цінності щодо сексуального насильства та говорити зі своїм керівником, якщо я вважаю, що звинувачую або засуджую дітей.	4	3	2	1
14. Діти, які зазнали сексуального насильства, не можуть жити нормальним життям.	1	2	3	4
Підсумуйте значення балів, обведених у кожній колонці, а потім підрахуйте загальний бал за всіма чотирма колонками.				
ЗАГАЛЬНИЙ БАЛ				

ПОЗИЦІЯ ОЦІНКИ

Відповіді можуть варіюватися від 1 до 4.

56-46 балів: Кейс-менеджер має орієнтовані на дитину позиції – він має позитивні переконання та цінності для роботи з дітьми.

45-35 балів: Оцінки в цьому діапазоні вказують на деякі тривожні позиції, які можуть бути шкідливими для дітей. Супервізори повинні діяти на власний розсуд, дозволяючи співробітникам працювати над випадками сексуального насильства над дітьми, і, можливо, варто розглянути можливість зміцнення потенціалу співробітника, перш ніж він самостійно працюватиме з дітьми, які постраждали від насильства.

34 бали або нижче: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що кейс-менеджер не готовий працювати з дітьми, які зазнали сексуального насильства. Менеджери та супервізори повинні самостійно працювати з особою, яка набрала менше 34 балів, щоб усунути негативні переконання та позиції та визначити заходи для усунення ситуації.

ГЛАВА 4

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ

ОГЛЯД РОЗДІЛУ

У цій Главі висвітлено найкращі практики спілкування з дівчатами і хлопцями молодшого та підліткового віку, які постраждали від сексуального насильства, з метою побудови довірливих, безпечних та підтримуючих стосунків між піклувальником і дитиною. Глава містить міркування на основі віку та етапу розвитку, статі та інвалідності. Нарешті, вона включає стратегії для вирішення загальних проблем спілкування з дітьми, які постраждали від сексуального насильства.

Супутній інструмент

Інструмент для оцінки комунікативних навичок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства

ВСТУП

Враховуючи характер сексуального насильства над дітьми, діти та їхні піклувальники, ймовірно, перебувають у кризовому стані, коли кейс-менеджери зустрічаються з ними. Сором, почуття самозвинувачення, страх, що їм не повірять і що станеться, коли вони розкажуть про те, що пережили – все це емоційні бар'єри, які ускладнюють розмову про досвід сексуального насильства для дітей та їхніх піклувальників. Залежно від віку, деякі діти можуть не розуміти, що з ними сталося. Від самого початку кейс-менеджери повинні створити безпечне, підтримуюче і турботливе середовище. Спілкування є важливою частиною встановлення довірливих, безпечних і підтримуючих стосунків з дитиною та піклувальником, або вони можуть відчувати страх, збентеження чи сором через насильство, що впливає на їхнє бажання та здатність розмовляти з кейс-менеджерами.

Крім того, як зазначалося у *Главі 3*, докази свідчать, що кейс-менеджери та інші надавачі послуг можуть впливати на процес зцілення дитини залежно від того, як вони реагують на розкриття дитиною інформації про насильство⁷⁷ – іншими словами, те, що і як вони говорять, може мати позитивний або негативний вплив на процес одужання дитини. Якщо дитина розповідає про сексуальне насильство і відчуває, що надавач послуг звинувачує її у зловживанні, вона може відчувати сором, тривогу та смуток. Це може призвести до того, що дитина відмовиться ділитися подальшою інформацією і навіть заперечувати факт насильства під час наступних інтерв'ю, оскільки вона не відчуває себе в безпеці. Коли

⁷⁷ Перрі, Б., Хлопчик, якого виховували як собаку, та інші історії із записника дитячого психіатра: Що травмовані діти можуть розповісти нам про втрату, любов і зцілення, Basic Books, 2007.

надавач послуг висловлює віру, турботу та емпатію, дитина, яка пережила насильство, більш схильна до подальшої взаємодії, що дає змогу надавачу послуг запропонувати належний догляд та лікування. Коли кейс-менеджери ефективно використовують співчутливе спілкування для забезпечення орієнтованого на дитину догляду, відносини між кейс-менеджером і дитиною мають додаткову функцію підтримки психологічного зцілення від наслідків сексуального насильства. Зважаючи на те, наскільки важливим є спілкування в роботі з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, кейс-менеджери повинні володіти спеціальними навичками спілкування, орієнтованого на дитину, що фокусується на побудові довіри та створенні позитивних, заспокоїливих взаємодій.

НАЙКРАЩІ ПРАКТИКИ СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Ефективна комунікація допомагає кейс-менеджеру:

- » розвивати турботливі та співчутливі стосунки з дитиною та піклувальником;
- » ділитися важливою інформацією з дітьми та сім'ями у спосіб, який вони сприймають і розуміють;
- » збирати важливу інформацію у делікатний спосіб, яка може бути використана для спрямування догляду та лікування.

Наведені нижче рекомендації та найкращі практики спілкування можуть допомогти кейс-менеджерам та іншим надавачам послуг розвивати почуття безпеки у дітей, які постраждали від сексуального насильства, та їхніх піклувальників. Хоча конкретні методи спілкування необхідно адаптувати відповідно до віку та етапу розвитку дитини, ці основні комунікативні навички є важливою частиною підходу, ґрунтованого на догляді за дітьми, які постраждали від насильства. Хоча вони призначені для кейс-менеджерів, вони також можуть бути корисними для інших надавачів послуг, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство.

Метою спілкування між кейс-менеджером та дитиною є **встановлення довірливих, безпечних та підтримуючих стосунків допомоги**. Відносини допомоги – це довірчі відносини, які дають можливість дитині та піклувальнику(-ам) відчувати турботу та повагу з боку кейс-менеджера. Кожна зустріч з дитиною, яка постраждала від насильства, та членами її сім'ї – це можливість для надавачів послуг зміцнити ці стосунки допомоги.

Підготуйте безпечний, конфіденційний та дружній до дитини простір

Оберіть безпечне місце: Зустрічі з дітьми повинні відбуватися у конфіденційній, безпечній та орієнтованій на дитину атмосфері. Атмосфера, орієнтована на дитину, може включати іграшки та матеріали, орієнтовані на дитину, або місце для зручного сидіння на підлозі. Що стосується старших підлітків, місця для молодших дітей можуть не підходити, так само як і місця для дорослих. Кейс-менеджери повинні запропонувати варіанти місць, де фахівці із захисту дітей та протидії гендерно зумовленому насильству доклали зусиль, щоб забезпечити інклюзивні безпечні місця та заходи, щоб дівчатка, хлопчики та їхні піклувальники жіночої/чоловічої статі могли обрати місце, де їм буде найкомfortніше

відвідувати сеанси кейс-менеджменту. Рекомендується зустрічатися з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, не вдома, а в інших місцях. Це пов'язано як з тим, що кривдник може жити вдома, так і з тим, що батьки, піклувальники та інші члени сім'ї можуть не знати про зґвалтування, або, якщо вони знають про нього, можуть звинувачувати жертву в тому, що сталося.

Призначайте зустрічі у відповідний час доби:

Ранок (або інший більш спокійний час) може бути зручним для того, щоб діти могли сконцентруватися.

Офіс кейс-менеджменту може бути приватним, але все одно

бути чутливим до гучних звуків від

діяльності в приміщенні або шумів у більш жвавий час доби в навколишньому районі. Якщо це має місце, поцікавтеся, чи можете ви призначити зустрічі для таких дітей на більш тихий час доби.

Оцініть свій простір: Перед початком роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, всі кейс-менеджери повинні оцінити свій простір, щоб переконатися, що він орієнтований на дитину.

- » чи є маленькі стільці/столи або килимки для дітей, щоб вони могли зручно сидіти?
- » чи є іграшки за віком, такі як ляльки, ігри та приладдя для малювання?
- » чи бувають моменти, коли в приміщенні перебуває відносно мало дорослих?

Налаштуйте спілкування відповідно до віку та розвитку дитини: Налаштуйте спілкування так, щоб воно було простим, зрозумілим та відповідним до розвитку дитини. Використовуйте творчі, ігрові методи спілкування якомога більше і відповідно до віку дитини. Переконайтеся, що ви виділили достатньо часу для того, щоб поставити дітям запитання. Приклади налаштувань відповідно до віку та рівня розвитку наведені у [Таблиці 4.1](#).

Десять рекомендацій та найкращих практик з комунікації

1. Підготуйте безпечний, конфіденційний та дружній до дитини простір.
2. Оточіть дитину турботою, комфортом та підтримкою.
3. Заспокойте.
4. Допоможіть дитині відчувати себе в безпеці.
5. Поясніть дитині, чому ви хочете поговорити з нею і чого вона може очікувати.
6. Не спричиняйте додаткового страждання.
7. Говоріть так, щоб дитина вас розуміла.
8. Звертайте увагу на невербальну комунікацію.
9. Використовуйте невербальні техніки, орієнтовані на дитину.
10. Поважайте думку та переконання дитини.

Оточіть дитину турботою, комфортом та підтримкою supportive

Забезпечте дитині можливість вибрати, щоб поруч з нею був дорослий, якому вона довіряє: За можливості, під час будь-якої сесії кейс-менеджменту діти повинні мати можливість бути з дорослим, якому вони довіряють, особливо дуже маленькі діти та діти, які можуть відчувати хвилювання або страх перед надавачем послуг. Якщо батьки або піклувальники не вчиняли правопорушення і діти хочуть, щоб вони були присутні в кімнаті, необхідно їх запросити. З іншого боку, деякі діти будуть соромитися спілкуватися в присутності батьків, і кейс-менеджерам слід розглянути можливість розмови з ними наодинці.

Пам'ятайте про дотики: Спілкування з дитиною не обов'язково повинно включати дотики. Діти молодшого віку можуть демонструвати порушення кордонів і швидко стають надмірно ласкавими з кейс-менеджером або, навпаки, можуть не бажати, щоб до них торкалися.

Дотримуйтеся безпечних кордонів з дитиною, не вдаючись до надмірної фізичної прив'язаності: Поговоріть з дитиною про її життя, школу, сім'ю та на інші загальні теми, перш ніж дізнатися більше про її досвід насильства, використовуючи невербальні засоби (див. Розділ 9), наскільки це можливо та доцільно. Це допоможе надавачу послуг оцінити здатність дитини до вербального спілкування, а дитині почуватися невимушено з надавачем послуг, будувати довіру та підтримувати комфортний темп розмови.

Підтримуйте рівність: Сядьте на одній висоті з дитиною; тримайте свої очі на одному рівні з її очима. Намагайтеся не нахилятися і не дивитися на дитину зверху вниз, а також не присідати навпочіпки, щоб зазирнути їй в обличчя. Ці стратегії сприяють розвитку почуття поваги до дитини та зміцнюють почуття довіри.

Підтримуйте піклувальника: Немовлят і дітей раннього віку (0-5 років) не слід опитувати безпосередньо про вчинене над ними насильство. Вони мають обмежені навички вербальної комунікації і навряд чи розкажуть про насильство. Батьки/піклувальники, які не вчиняли насильства, мають бути основними джерелами інформації про дитину та підозри на насильство. Навіть старшим дітям та підліткам буде корисною підтримка піклувальника. Емоційний стан піклувальника впливатиме на емоційний стан дитини та її здатність до спілкування. Належна підтримка піклувальника може вплинути на комфорт дітей старшого віку та підлітків у спілкуванні на складні теми.

Заспокойте

Дітей потрібно заспокоїти, що вони не винні в тому, що з ними сталося. Тому кейс-менеджери повинні вірити дітям, які постраждали від сексуального насильства, і повідомляти про це.

Використовуйте заспокійливі твердження: Заспокійливі твердження, такі як «Я вірю тобі» та «Це не твоя провина», є важливими для спілкування на початку розкриття інформації та впродовж усього процесу догляду та лікування.

Наголошуйте на відповідальності кривдника: Знайдіть можливість сказати постраждалим, що вони сміливі, бо говорять про насильство, і що вони не винні в тому, що пережили. Скажіть дитині, що вона не несе відповідальності за насильство.

Приклади заспокійливих тверджень

1. Я вірю тобі (будує довіру)...
2. Я радий, що ти мені розповів (будує стосунки з дитиною)...
3. Мені шкода, що з тобою це сталося (висловлює емпатію)...
4. Це не твоя провина (незвинувачення)...
5. Ти дуже хоробрий, що звернувся до мене, і ми спробуємо тобі допомогти (заспокоює та надає можливості)...

Створіть прийнятне середовище: Запевніть їх у тому, що вони можуть висловлювати свої думки та почуття, а також у тому, що не знати відповіді або бути невпевненим – це нормально. Переконайтеся в тому, що вони знають, що можна ставити запитання, і створюйте для них можливість для цього протягом усієї розмови.

Пам'ятайте про гендерні бар'єри, які перешкоджають повідомленню про насильство та зверненню про допомогу, оскільки вони також по-різному впливають на побудову довіри з дівчатами та хлопцями, які постраждали від насильства. Діти, які ідентифікують себе як ЛГБТІК, також можуть потребувати більше часу та постійних запевнень у їхній безпеці з боку кейс-менеджера, виходячи з попереднього досвіду та ставлення до них з боку членів їхньої родини.

Допоможіть дитині відчувати себе в безпеці

Кейс-менеджери несуть відповідальність за забезпечення емоційної та фізичної безпеки дітей під час усього спілкування, особливо під час прямих співбесід про пережите сексуальне насильство. Нижчезазначені дії можуть допомогти створити відчуття безпеки, яке є важливим для дітей, що мають ділитися особистим та болючим досвідом з кейс-менеджерами:⁷⁸

- » **запропонуйте дітям можливість присутності дорослого, якому вони довіряють**, під час сесій кейс-менеджменту;
- » дітям молодшого віку, які бажають зустрітись з вами наодинці, **запропонуйте поговорити з піклувальниками, які не вчиняли правопорушення**, після того, як ви спочатку поговорите з дитиною;
- » **не примушуйте дитину спілкуватися з кимось, кому вона не довіряє, або у присутності когось, кому вона не довіряє**. Якщо підліток не довіряє комусь, поговоріть з ним наодинці і запитайте, чи є причини для занепокоєння щодо цієї людини. Довіряйте тому, що вони вам кажуть;
- » **не залучайте особу, яку підозрюють у жорстокому поводженні з дитиною**, до жодних сесій кейс-менеджменту;
- » **говоріть дитині правду, навіть якщо це емоційно важко**. Якщо ви не знаєте відповіді на запитання, скажіть дитині: «Я не знаю». Чесність та відкритість розвивають довіру і допомагають дітям відчувати себе в безпеці;
- » **не давайте обіцянок, яких не можете виконати**. Дитина може повідомити, що їй потрібно вам щось розповісти, але вона хоче, щоб ви зберегли це в таємниці. Швидше за все, довіра дитини вже була порушена кимось з близьких їй людей. Важливо запевнити її, що вона може довіряти вам, **але також повідомити, що вам, можливо, доведеться поділитися деякою інформацією, яку вона вам надала, щоб убезпечити її**. Якщо дитина розповість про те, що їй чи йому завдають болю і що вона перебуває в небезпеці, ви повинні розповісти про це іншим людям, які повинні знати про це, і дитина повинна знати, що ви не можете тримати цю інформацію в таємниці;
- » **запитуйте дозволу говорити**. Запитуйте у дітей старше семи років дозволу на розмову з ними. Використовуйте якомога більше відкритих запитань;
- » **уникайте запитань з декількома варіантами відповідей або запитань «так/ні»**, які можуть збити дитину з пантелику і спонукати її до надання неточних відповідей;

⁷⁸ Цей розділ значною мірою ґрунтується на: МПК, Навчальний посібник з догляду за постраждалими особами, ЮНІСЕФ, 2010.

- » **надайте дітям можливості.** Після того, як дитина розповість про події чи випадки у своєму житті та про свою реакцію, запевніть її, що вона «вчинила правильно», розповівши про ці події іншій людині. Може бути корисним дати їй можливість проаналізувати свої ідеї та рішення. Наприклад, ви можете запитати: «Що б ти порадив іншим дітям, якби вони опинилися в такій ситуації?». Якщо дитина не може відповісти, ви можете запропонувати їй папір і кольорові олівці і запитати, чи хоче вона намалювати свої ідеї.

Поясніть дитині, чому ви хочете поговорити з нею і чого вона може очікувати.

Кейс-менеджери повинні регулярно пояснювати дитині мету зустрічі, чому вони хочуть поговорити з нею, а також те, що буде запитано у дитини та її піклувальника в термінах, орієнтованих на дитину. Точна та правдива інформація може розширити можливості дитини та сприяти її залученню до подальшого прийняття рішень. Наприклад, розкажіть дитині про інших людей («сім'ю», «діти її віку», «люди, схожі на неї»), з якими сталося те саме, і як їм допомогло спілкування з іншими.

Не спричиняйте додаткового страждання

Діти по-різному реагують на насильство і по-різному справляються з ним. Багато дітей стають помітно емоційними, коли розповідають про насильство. Інші розповідають про свій досвід у спосіб, який може здатися «емоційно відстороненим» або спокійним. Це все нормальні реакції. Незалежно від того, як дитина розповідає, важливо, щоб кейс-менеджери реагували на це в доброзичливій манері та були здатні підтримати дитину, якщо вона починає відчувати себе пригніченою під час сесії. Кейс-менеджери повинні:

- » **переконатися в тому, що існує міцне взаєморозуміння**, перш ніж запитувати про пережите дитиною;
- » **зібрати делікатну інформацію** у піклувальників або інших надавачів послуг, щоб дитина не переказувала свою історію багато разів;
- » **скоротити час сесії відповідно до віку та розвитку дитини.** Усі діти, ймовірно, потребують перерв, коротших періодів оцінювання або поєднання тактик під час обговорення їхнього досвіду насильства. Однак діти мають обмежену концентрацію уваги і можуть зосереджуватися на певній темі лише певний час. Кейс-менеджери можуть інтегрувати гру та слідувати за молодшою дитиною в обговоренні тем і думок, а не підштовхувати дитину до того, щоб вона не відходила від теми;
- » **регулювати тон і темп.** Використання спокійного, заспокійливого тону в повільному темпі є важливим для дітей та підлітків, які пережили насильство:
 - повільніший темп і спокійний тон допоможуть дітям молодшого віку долучитися до розмови. Ці діти переживають нові емоції, які вони не зможуть повністю зрозуміти в цей період життя. Якщо дитина зазнає насильства на цьому етапі, ймовірність переживання сильних емоцій з обмеженим розумінням і відсутністю попереднього досвіду є високою. Допомога маленьким дітям у розумінні емоцій, які вони переживають, може бути потужним заспокійливим аспектом відносин у кейс-менеджменті;⁷⁹

⁷⁹ Колуцкі, Б. та Леміш, Д., [Спілкування з дітьми. Принципи та практики заспокоювання, надихання, заохочення, навчання та зміцнення](#), ЮНІСЕФ, листопад 2011.

- старшим дітям та підліткам буде корисним спілкування, яке відображає глибину їхніх переживань та емоцій. Коли діти вступають у підлітковий вік, їхні емоції стають складнішими, так само як і їхня здатність міркувати над своїм досвідом та емоціями, що виникають внаслідок цього. Кейс-менеджери повинні відображати це у своєму спілкуванні.

Слідкуйте за будь-якими взаємодіями, які можуть засмутити або ще більше змусити дитину страждати. Не роздратовуйтеся і не зліться на дитину, не тисніть і не змушуйте її відповідати на запитання, на які вона не готова відповісти, не тисніть і не змушуйте дитину розповідати про сексуальне насильство до того, як вона буде до цього готова, не змушуйте її повторювати свою історію про насильство різним людям кілька разів.

Говоріть так, щоб дитина вас розуміла

Докладіть усіх зусиль, щоб спілкуватися з дітьми відповідно до їхнього віку та етапу розвитку. У Таблиці 4.1 наведено приклади пояснення кейс-менеджменту для дітей різного вікового діапазону.

Таблиця 4.1: Пояснення кейс-менеджменту дітям

Вікова група	Налаштування спілкування	Приклад
0-3 роки	Обговоріть деталі безпосередньо з піклувальником. Звертайтеся до дітей старше 18 місяців з точки зору інформування їх про кожен наступний крок того, що буде відбуватися.	Скажіть піклувальнику: «Я кейс-менеджер [назва організації]. Я працюю з дітьми та піклувальниками, щоб допомогти їм вирішити їхні потреби. Сьогодні, якщо ви згодні, ми поговоримо про те, що сталося з вашою дитиною і що, на вашу думку, могло би бути найбільш корисними для неї і для вас. Чи маєте ви запитання зараз?» Скажіть дитині (якщо вона старша 18 місяців): «Твоя мама і я збираємося трохи поговорити зараз. Хочеш погратися з цією або цією іграшкою, поки ми розмовлятимемо?»
3-5 років	Вибирайте прості, конкретні слова із заспокійливим тоном.	«Моя робота – слухати дітей і допомагати їм, наскільки в моїх силах».
6-9 років	Використовуйте просту мову і пояснення, що дає простір для постановки запитань.	«Я той, хто слухає дітей і допомагає їм, наскільки це в моїх силах. Я допоміг багатьом дітям, які пережили таке саме, як і ти. Ми можемо разом з'ясувати, як зробити так, щоб полегшити те, що тебе турбує».

10–14 years	Ставте запитання і просіть про зворотній зв'язок, щоб продемонструвати повагу до їхніх ідей.	«Я кейс-менеджер [назва організації]. Я працюю з дітьми, щоб допомогти їм почуватися в безпеці. Сьогодні ми поговоримо про те, що сталося, і що, на твою думку, тобі потрібно, щоб почуватися в безпеці. Чи маєш ти якісь запитання?»
15-17 років	Говоріть з повагою та представляйте варіанти або різні перспективи.	«Я кейс-менеджер [назва організації]. Я працюю з дітьми та людьми твого віку, щоб допомогти їм задовольнити їхні потреби. Сьогодні, якщо ти погодишся, ми поговоримо про те, що з тобою сталося, і що, на твою думку, було б для тебе найбільш корисним. Чи маєш ти зараз запитання?»

» **Діти молодшого віку** найкраще реагують на просту мову у короткі проміжки часу. У міру того, як діти досягають 3-5 років, вони будуть більше відповідати на запитання і вважатимуть їх цікавими.

- Усвідомлюйте те, що діти можуть зрозуміти. Навіть діти у віці 12 місяців можуть багато чого розуміти, тому важливо пояснювати їм найважливіші аспекти того, що відбувається, навіть якщо вони не володіють мовними навичками, щоб відповісти вам.
- Використовуйте творчі ігри, пісні та повторення, щоб взаємодіяти з маленькими дітьми. Поєднуйте ці стратегії із запитаннями та обговоренням того, що з ними сталося.
- Пам'ятайте, що ці діти можуть розповідати про насильство в інші способи, наприклад, малюючи або використовуючи ляльку, щоб зобразити себе.
- Підбирайте правильні слова. Діти, особливо віком до шести років, сприймають слова буквально, тому надавач послуг повинен використовувати конкретну мову. Наприклад, якщо ви запитаєте маленьку дитину: «Він забрав тебе на своїй машині?», дитина може відповісти «Ні», якщо насправді це була вантажівка.
- Уточнюйте слова та фрази. Діти молодшого віку також використовують одне і те саме слово або фразу для позначення кількох частин тіла або сексуальних дій. Тому надавач послуг повинен приділити час роз'ясненню слів і фраз, які використовують діти, щоб забезпечити точне розуміння їхніх висловлювань.

» **Старші діти:** Діти віком 6-9 років можуть брати участь у розмовах протягом більш тривалих періодів часу і довше утримувати свою увагу.

- Використовуйте зрозумілу, просту мову і пояснення, ставте прямі запитання і давайте дитині час на обдумування відповідей;
- Не спрямовуйте відповідь дитини. Наприклад, не кажіть: «Він поклав руки на твої груди?». Або, використовуючи ляльку, щоб допомогти дитині розповісти про те, що сталося, не вказуйте на груди ляльки і не запитуйте: «Він торкався тебе тут?». Замість цього попросіть дитину показати, де її торкалися. Приклади корисних запитань або тверджень: «Хто-небудь коли-небудь торкався тебе так, що ти збентежився або злякався?», «Розкажіть мені, як тебе торкалися», «Розкажи, що сталося далі», «Розкажи своїми словами. Не поспішай, все нормально».

» **Молодші підлітки:** Молодші підлітки (10-14 років), навіть якщо вони не зазнали насильства, переживають неабиякі емоційні, фізичні та когнітивні зміни у своєму житті. Досвід сексуального насильства посилює ці зміни. Крім того, культурні очікування суттєво змінюють досвід підліткового віку. Підлітки у культурах, для яких характерні індивідуальність і прагнення до незалежності, будуть досліджувати свою ідентичність і межі своєї сім'ї як частину свого прагнення до незалежності. Підлітки у культурах, які розглядають статеве дозрівання як перехід до дорослого життя, можуть працювати або підтримувати свої сім'ї в інший спосіб, і у них залишається мало часу на друзів. Бесіди з такими дітьми мають характеризуватися як визнанням змін у розвитку, які вони переживають, а також те, як в їхній культурі сприймається підлітковий період.

- З'ясуйте їхні думки, бажання та потреби у процесі кейс-менеджменту.
- Обміркуйте та інтегруйте їхні думки та погляди щодо послуг, які вони отримують, та їхніх потреб.
- Визнайте, що діти в цій віковій групі вже можуть мати значну відповідальність і досвід, співмірний з дорослим життям, окрім того, що вони зазнали насильства.

Заміжні дівчата підліткового віку

Оскільки заміжні дівчата та дівчата, які стали матерями, зазвичай не залежать від батьків/ піклувальників і не отримують від них підтримки, спілкування з ними має відображати їхній досвід, рішення, які вони вже приймають, обов'язки, які вони вже мають, а також те, що громада зазвичай ставиться до них як до «дорослих».

Спілкування має відображати підхід, орієнтований на постраждалих, який надає додаткової значущості думкам та рішенням дівчат для забезпечення її найкращих інтересів. Більше інформації про заміжних дівчат та процес прийняття рішень можна знайти у [Главі 5](#).

- » **Старші підлітки:** Коли діти вступають у віковий діапазон 15-19 років, вони розвивають сильніші когнітивні навички мислення, а їхня здатність аналізувати складні питання зростає. Важливо пам'ятати, що дівчата підліткового віку, які пережили насильство в цьому віці, можуть бути вже заміжніми, зазнавати насильства з боку інтимного партнера або інших додаткових форм гендерно зумовленого насильства, або вже мати власних дітей.
- Спілкування зі старшими підлітками подібно до спілкування з дорослими може допомогти кейс-менеджеру продемонструвати повагу та побудувати довірливі стосунки із старшим підлітком.
 - У випадку з незаміжними дівчатами підліткового віку, які постраждали від насильства, необхідно також брати до уваги думки та рішення їхніх піклувальників, які не вчиняли правопорушення. Методи спілкування мають відображати важливість її думок і пріоритетів, а також думок і пріоритетів її піклувальників, які не вчиняли правопорушення.
 - З хлопчиками старшого підліткового віку проявляйте розуміння і прийняття їх та їхнього досвіду. Визнайте опір і побоювання щодо того, як їх сприймають члени громади.
 - Сімейний стан підлітків може змінити культурні очікування щодо того, якою мірою піклувальними будуть залучені до прийняття рішень.
- » **Діти з інвалідністю:** При роботі з дітьми з інвалідністю, можливо, доведеться змінити спосіб спілкування, щоб забезпечити розуміння. Однак не робіть припущень щодо навичок, когнітивних здібностей або потреб дитини з інвалідністю, яка постраждала від насильства (*див. Главу 2* для отримання додаткової інформації про роботу з дітьми з різними типами інвалідності). Попросіть поради, як вам краще спілкуватися.⁸⁰
- Що стосується наймолодших дітей, ви можете запитати їх самих та їхніх піклувальників, які не вчиняли правопорушення.
 - Якщо діти з інвалідністю досягли старшого віку, запитайте їх безпосередньо і прислухайтеся до їхніх порад щодо того, як вони хочуть, щоб до них зверталися і як з ними спілкуватися.
 - Діти з порушеннями слуху можуть використовувати мову жестів, письмо, читання по губах або їх поєднання, залежно від їхніх порушень і здатності читати та писати.⁸¹ Запитайте, чому вони надають перевагу, і будьте готові негайно забезпечити будь-який з цих способів.
 - Діти з розумовими вадами (когнітивні або психічні порушення можуть призводити до розумових вад) можуть вчитися і розуміти нові речі, але з певною адаптацією. Говоріть короткими, чіткими реченнями, схожими на ті, які ви використовуєте з маленькими дітьми. Виділіть додатковий час для запитань і роз'яснень або для надання їх відповідей. Використовуйте допоміжні засоби, такі як ляльки, картинки або матеріали для малювання, щоб допомогти передати зміст. Зробіть усе можливе, щоб знайти тихі місця з мінімальними зовнішніми відволікаючими факторами,⁸² оскільки відволікаючі фактори впливають на всіх дітей, але дітям з порушеннями інтелекту може бути особливо складно зосередитися. Будьте готові скористатися допомогою особи, яка не є піклувальником, наприклад, перекладача жестової мови. Якщо ви залучаєте додаткову особу з підтримки, дотримуйтесь найкращих

⁸⁰ Жіноча комісія у справах біженців та Міжнародний комітет порятунку, «Інструмент 6: Настанови щодо комунікації з особами з інвалідністю» у Розвитку потенціалу для включення питань інвалідності до програм гендерно зумовленого насильства в умовах гуманітарної кризи, Посібник для фахівців-практиків з питань гендерно зумовленого насильства, червень 2015.

⁸¹ Там само.

⁸² Там само.

практик для роботи з перекладачами – зосередьте увагу на дитині та зверніться з питаннями та коментарями безпосередньо до такої особи, а не до перекладача.

- Спілкуючись з дітьми, які постраждали від насильства і мають фізичні вади, не робіть припущень щодо їхнього розумових або когнітивних здібностей на основі того, що вони мають фізичні вади. Часто, незважаючи на відсутність когнітивних вад, діти з обмеженими фізичними можливостями помічають, коли інші говорять надмірно повільно або роблять інші поправки, які вказують на те, що мовець сумнівається в їхньому інтелекті.

Звертайте увагу на невербальну комунікацію

Важливо звертати увагу на невербальну комунікацію як дитини, так і на свою власну комунікацію під час будь-якої взаємодії. Діти можуть демонструвати, що вони засмучені, плачучи, тремтячи, ховаючи обличчя або змінюючи позу тіла. Маленькі діти можуть бути особливо схильні до плачу, тремтіння, ударів або інших форм невербальної комунікації, щоб продемонструвати, що вони засмучені, пригнічені або не в змозі контролювати себе. Ця невербальна комунікація відповідає межах їхньої вербальної комунікації.

- » Звертайте увагу на менші, більш тонкі знаки від дітей різного віку. Вони можуть включати метушливість, заламування рук, постукування ногами чи пересування з боку в бік на сидінні. Діти можуть почати відводити погляд в інші частини кімнати або на свої руки. Вони можуть почати робити довші паузи, щоб не відповідати;
- » Зверніть увагу на власну невербальну комунікацію. Якщо ваше тіло стає напруженим або якщо ви виглядаєте незацікавленим у розповіді дитини, вона може інтерпретувати вашу невербальну поведінку негативно, що вплине на її довіру та бажання говорити.

Використовуйте невербальні техніки, орієнтовані на дитину

Такі техніки, як мистецтво, малювання, використання ляльок тощо, можуть підвищити відчуття комфорту та безпеки дитини у спілкуванні. Діти, які зазнали сексуального насильства, можуть скористатися невербальними методами, орієнтованими на дитину, щоб полегшити обмін інформацією на всіх етапах процесу догляду та лікування дитини. Невербальні методи спілкування мають багато переваг:

- » діти можуть відчувати меншу загрозу, використовуючи невербальні методи, ніж сидячи в кімнаті і розмовляючи;
- » дітям може бути легше висловити емоції через малюнки або розповіді, особливо молодшим дітям і дітям, які не звикли виражати емоції або відповідати на запитання;
- » діти висловлюють емоції, думки, ідеї та досвід як під час, так і після невербальної комунікації.

Діти різного віку можуть отримати користь від надавача послуг, який володіє кількома методами надання та отримання інформації. Зокрема, молодші діти та/або діти, які не реагують на вербальну комунікацію, можуть скористатися можливістю спілкування за допомогою мистецьких та інших матеріалів. Після відповідної підготовки кейс-менеджери можуть використовувати ці матеріали за допомогою недирективних або директивних методів.

Недирективні методи: Застосовуються, коли надавач послуг заохочує дитину використовувати наявні матеріали, але не надає чітких інструкцій. Вони можуть допомогти дитині почуватися невимушено і сприяти розмові в менш загрозливій манері. Наприклад:

- » залучайте дітей до недирективних методів на початку зустрічі, дозволяючи дитині розслабитися та взяти участь у веселій і творчій діяльності, не отримуючи вказівок, що робити;
- » Запропонуйте дітям намалювати малюнок або розповісти історію, але не давайте конкретних вказівок щодо того, що вони можуть намалювати або розповісти. «Малюнки та гра можуть бути корисною відправною точкою для розмови про те, що дитина думає і відчуває. Однак важливо, щоб соціальний працівник не робив припущень і висновків на основі того, що дитина малює сама, оскільки це може призвести до неточних висновків (наприклад, соціальний працівник може неправильно витлумачити використання темних кольорів як відображення негативних емоцій, тоді як насправді темні кольори можуть асоціюватися у дитини з безпекою, або ж темний кольоровий олівець просто був найближчим під рукою). Важливо, щоб соціальний працівник ставив відкриті запитання та перевіряв їх розуміння дитиною;
- » мати в наявності прості ляльки, маріонетки або іграшки. Вони можуть бути запропоновані для гри під час зустрічей і можуть забезпечити простий спосіб почати взаємодію з маленькою дитиною та побудувати довіру. У цей час кейс-менеджер повинен дозволити дитині керувати взаємодією з ляльками та слідувати за нею у грі з ними.

Директивні методи: Застосовуються, коли кейс-менеджер просить дитину взяти участь у конкретній художній або іншій творчій діяльності. Ці методи можуть бути корисними для збору інформації про певні сфери життя дитини. Наприклад:

- » попросіть дитину намалювати свою сім'ю (всіх, хто живе в їхньому будинку). Це може бути ефективним способом дізнатися, хто живе з дитиною. Після того, як дитина намалює малюнок, кейс-менеджер може поставити додаткові запитання про сім'ю, наприклад: З ким дитина найближча? Кого вона боїться? З ким вона ладнає? Чим члени сім'ї займаються протягом дня?
- » попросіть дитину намалювати свої щоденні заняття. Це може бути ефективним способом дізнатися, як проходить день дитини. Наприклад, чи ходить вона до школи, чи не ходить? З ким вона проводить час? Чи описує вона певних друзів або заняття?
- » Попросіть дитину намалювати своє коло безпеки. Дитина малює коло і вписує в нього те, що і хто змушує її відчувати себе в безпеці. Це може бути чудовим способом виявити проблеми безпеки, які може мати дитина. Соціальний працівник може продовжити цю вправу і попросити дитину намалювати речі поза колом, які її лякають (коло є символічною межею безпеки). Це може надати додаткову інформацію про сприйняття дитиною ризику (що і хто) та безпеки (що і хто);
- » використовуйте інструменти для пошуку спільної мови. Для дітей від чотирьох років і старше може бути корисно мати ляльки та/або малюнки, щоб визначити загальну термінологію для частин тіла. Дослідження показали, що діти використовують багато різних назв для інтимних частин тіла,⁸³ і багато дітей раннього віку не знають, які частини тіла вважаються інтимними.⁸⁴ Маленькі діти, як правило, використовують ширший спектр слів, щоб посилатися на частини тіла та сексуальні дії, ніж старші діти.

⁸³ Чунг, К.Ф.М., Стівенсон, К.М. та Люнг, П., «Оцінка на основі компетентності навичок кейс-менеджменту при втручанні у випадки сексуального насильства над дітьми», *Child Welfare*, 70, № 4, 1991, с. 425-435.

⁸⁴ Там само.

У таких випадках можна використовувати ляльку, щоб допомогти виробити спільне розуміння слова, яке вживає дитина, і яку частину тіла вона має на увазі. Це може бути корисно під час оцінки, коли кейс-менеджери збирають основну інформацію про те, що сталося з дитиною.

Поважайте думку та переконання дитини

Діти мають право висловлювати свої думки та переконання про те, що з ними сталося, а також про будь-які рішення, прийняті від їхнього імені. Соціальні працівники несуть відповідальність за те, щоб донести до дітей, що вони мають право ділитися (або не ділитися) своїми думками та поглядами.

Для налагодження контакту з дитиною важливо з'ясувати її ідеї та думки щодо того, що з нею сталося, її досвід пережитого насильства та його наслідків, а також те, як цей досвід вплинув на неї саму. Залежно від віку, статі, зрілості та інших аспектів ідентичності дитини, для неї також може бути важливим дослідити її переконання та думки щодо:

- » сексуального насильства та осіб, постраждалих від сексуального насильства;
- » зловмисників та осіб, які вчинили насильство над ними;
- » себе та свій досвід пережитого насильства, зокрема: як насильство вплинуло на їхню ідентичність та як вони себе сприймають;
- » які їхні культурні та/або релігійні переконання щодо насильства та осіб, постраждалих від нього;
- » як вони застосовують свої культурні та/або релігійні переконання до себе, і чи існує конфлікт, біль або напруга між цими переконаннями та їхнім досвідом осіб, постраждалих від насильства;
- » переконання та думки інших людей про осіб, постраждалих від сексуального насильства, зокрема:
 - з чим вони згодні? з чим вони не згодні?
 - як переконання та думки інших людей впливають на їхні стосунки?
- » переконання та думки інших людей (особливо піклувальників) про себе особисто як про особу, яка постраждала від насильства, зокрема:
 - як переконання та думки інших людей впливають на їхні стосунки з цією особою?
 - чи наражають їх на ризик подальшого насильства переконання або думки інших людей?
- » що, на їхню думку, має бути, чого вони потребують і що їм найбільше допоможе.

Такі розмови є важливими і можуть бути єдиною можливістю для дитини поділитися своїми думками з кимось, хто забезпечить безпеку та підтримає її. Такі розмови нелегко вести. Кейс-менеджер повинен вести ці розмови з дитиною відповідно до її зрілості та розвитку, балансуючи між чутливістю до напруження та емоцій, які вони можуть викликати. Більш докладні рекомендації щодо оцінки зрілості та роботи з дитиною, яка розвивається, див. у Главі 5.

ВИРІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ КОМУНІКАЦІЇ

Діти, які стають пригніченими

Діти, які постраждали від насильства, можуть не до кінця розуміти, що сталося, залежно від їхнього віку, зрілості, обізнаності, а також культурних табу та переконань щодо сексу та сексуальності. Вони також можуть розуміти частину того, що з ними сталося, але вірити шкідливим міфам про сексуальне насильство. Вони можуть мати переконання про те, як інші будуть реагувати та ставитися до них. Діти можуть відчувати страх під час розповіді про пережите насильство,⁸⁵ тому кейс-менеджери повинні припинити розмову, якщо дитина перебуває у стресі. Якщо дитина перебуває у стресі, кейс-менеджери повинні зробити таке:

- » якщо дитина залишилася наодинці, запевнити її, що це нормально – відчувати стрес, коли вона думає та говорить про такі речі. Використовуйте заспокійливі твердження, щоб висловити вдячність за довіру та сміливість дитини, а також за те, що вона поділилася своїми почуттями. Потім запропонуйте звернутися до батьків, піклувальника чи іншої особи, якій вона довіряє;
- » підтримайте дитину (та піклувальника), коли вона відчуває стрес, і забезпечте психічне здоров'я та психосоціальні втручання (*див. Главу 6*), щоб допомогти їй повернутися до стану спокою;
- » як тільки дитина заспокоїться, завершіть сесію. Переконайтеся, що дитина відчуває себе в безпеці, щоб піти. Поясніть, що ділитися своєю історією було сміливо, і це нормально, що вона відчуває такі сильні емоції. Заохочуйте дитину та піклувальника використовувати деякі практики, які допомогли їм заспокоїтися;
- » призначте інший час для зустрічі з дитиною/піклувальником. (Зауважте, що подальші розмови з дітьми, які перебувають у стані стресу, не вважаються «кількома бесідами»).

Діти, які відмовляються від спілкування

Це нормально і часто трапляється, коли деякі діти не хочуть розповідати про насильство, якого вони зазнали. Дотримуючись принципів комунікації, дітей, які відмовляються говорити, не слід примушувати до цього. Кейс-менеджери повинні створити середовище, в якому дитина почуватиметься достатньо комфортно, щоб розкрити інформацію про насильство. Вони також повинні спілкуватися з дорослими, яким дитина довіряє, щоб визначити, чи є якісь термінові медичні проблеми або проблеми безпеки, які потребують вирішення. Крім того, вони повинні працювати з іншими дорослими в житті дитини, щоб навчити їх збирати інформацію, яка може допомогти у розумінні ситуації.

Кейс-менеджери повинні уважно стежити за причинами, через які дитина відмовляється говорити. Наприклад:

- » чи є в кімнаті хтось, у присутності кого дитина не хоче говорити?
- » чи не замовкає дитина, коли залишається наодинці з кейс-менеджером, що свідчить про те, що вона боїться розмовляти за відсутності іншого дорослого, якому вона довіряє?

⁸⁵ У Главі 7 рекомендації пропонують припущення, що практика кількох бесід, як було доведено, завдає додаткової шкоди дітям, які постраждали від насильства.

- » чи не розмовляють вони через те, що навколишнє середовище не є безпечним або приватним, або через те, що вони не готові довіряти кейс-менеджеру? Якщо дитина не хоче будувати довірливі стосунки з конкретним кейс-менеджером, це не провина особи. Знайдіть інші способи допомогти дитині, наприклад, направлення або розмови з членами сім'ї.

На те, чому дитина відмовляється говорити про сексуальне насильство, може впливати багато інших чинників, зокрема страх наслідків (наприклад, примушення вийти заміж за кривдника) та сором. Кейс-менеджер може проявити активність у подоланні цих страхів, щоб дати дитині, яка постраждала від насильства, певну впевненість у тому, що їй буде надана належна допомога. Якщо дитина ніколи не розповідає про насильство, піклувальники часто можуть надавати необхідну інформацію для того, щоб дитина отримала допомогу.

Може статися так, що конкретна дитина просто не відчуває себе комфортно з певним кейс-менеджером через його стать, вік або інші чинники. У такому разі кейс-менеджер повинен знайти іншу особу у своїй установі для роботи з дитиною.

Найголовніше, що кейс-менеджерам не обов'язково потрібно мати інформацію про насильство, якого зазнала дитина, одразу. Психосоціальна підтримка може надаватися дітям та їхнім піклувальникам у позаробочий час, щоб підтримати дитину та побудувати довірливі стосунки.

Діти, пам'ять та емоції

- » Досвід насильства може вплинути на здатність дитини пам'ятати, що сталося, і передавати інформацію під час бесіди.
- » Діти можуть не відчувати емоційного зв'язку з історією, яку вони переказують, так само, як дорослі.
- » Діти можуть взагалі не мати емоційної реакції, тоді як інші реагуватимуть емоційно, імітуючи особу, яка розмовляє з дитиною.

Тому для надавачів послуг важливо залишатися спокійними, контролювати ситуацію і заспокоювати.

Діти, які не визнають, що зазнали сексуального насильства

У більшості випадків сексуального насильства над дітьми, особливо молодшого віку, хтось інший, а не сама дитина, звертається про допомогу. Бувають випадки, коли дорослий підозрює або став свідком сексуального насильства над дитиною і розкриває цю інформацію кейс-менеджеру без дозволу або відома дитини. Бувають також випадки, коли дитина спочатку розповідає про досвід сексуального насильства, але потім заперечує це під час наступної зустрічі.

Якщо про сексуальне насильство розповіла третя особа, дитина може бути більш схильною спочатку заперечувати факт насильства. Діти, які постраждали від сексуального насильства, також можуть відмовитися розповідати про нього, якщо їхні піклувальники або інші дорослі, яким вони довіряють, просять їх не розповідати про це, або якщо вони бачать,

що розповідь спричинила значний стрес для їхніх піклувальників. Дитина може боятися наслідків розповіді, якщо кривдник погрожував їй мовчати.

У деяких ситуаціях між підлітками може виникати відповідний їхньому віку сексуальний потяг, що викликає занепокоєння у батьків. Хоча це може засмучувати батьків, це не обов'язково є актом сексуального насильства.

У будь-якій з цих ситуацій роль кейс-менеджера полягає не в тому, щоб визначити, чи мало місце насильство, а в тому, щоб налагодити стосунки, в яких дитина почуватиметься в достатній безпеці, щоб розповісти про насильство.

Кейс-менеджери повинні використовувати такі стратегії, коли дитина, яка постраждала від насильства, заперечує його:

Дотримуйтеся нейтралітету: Не підтверджуйте та не заперечуйте те, що говорить дитина. Дайте дитині зрозуміти, що ви тут не для того, щоб засуджувати її, а для того, щоб вислухати, зрозуміти та допомогти.

Збирайте більше фактів: Спілкуйтеся окремо з дитиною та особою, яка її направила. Ставте запитання, які дають повну картину того, що може відбуватися: Який вік дитини та ймовірного кривдника? Які між ними стосунки? Які стосунки між особою, яка повідомила про випадок, і дитиною?

Наберіться терпіння: Це нормально, що діти не хочуть або не можуть говорити про сексуальне насильство через пов'язаний з цим сором або стигматизацію. Не змушуйте дітей говорити про сексуальне насильство. Кейс-менеджери повинні зустрічатися з дітьми, коли вони можуть ділитися своїми думками та спілкуватися.

Продовжуйте підтримувати дитину: Кейс-менеджери можуть продовжувати підтримувати дитину, надаючи їй психіатричну та психосоціальну допомогу, а також співпрацюючи з особами, які здійснюють догляд за дитиною, щоб підтримати її.

ОЦІНКА КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

МЕТА

Цей інструмент дозволяє супервізорам визначити, чи має кейс-менеджер з питань гендерно зумовленого насильства або кейс-менеджер з питань захисту дітей навички спілкування, необхідні для роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства..

ЗАГАЛЬНІ ІНСТРУКЦІЇ

- Використовуйте цей інструмент для оцінки комунікативних навичок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства під час бесіди з кейс-менеджером у тихому та приватному місці.
- Поінформуйте кейс-менеджера про те, що цей інструмент використовується для оцінки сфер, де необхідний подальший розвиток потенціалу. Він не є інструментом оцінки ефективності роботи. Поясніть, що кейс-менеджер отримає певну кількість балів, які допоможуть визначити, чи відповідає він загальним вимогам до комунікативної компетентності.
- Попросіть кейс-менеджера пояснити або описати 15 понять, наведених в інструменті. Порівняйте їхні відповіді зі стовпчиком «Критерії» та оцініть кожен з них таким чином:
 - Відповідає (2 бали):** Якщо особа відповіла на запитання правильно і повністю.
 - Частково відповідає (1 бал):** Якщо особа відповіла щонайменше на 50 відсотків запитань.
 - Не відповідає (0 балів):** Якщо особа не змогла відповісти на запитання.
- Після завершення оцінювання підрахуйте бали та обговоріть результати з кейс-менеджером, включно зі всіма необхідними заходами з розвитку потенціалу.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ

Навички комунікації та взаємодії з дитиною	Коментарі	Відповідає (2 бали)	Частково відповідає (1 бал)	Не відповідає (0 балів)
1. Наведіть кілька прикладів заспокійливих висловлювань, які діти, що пережили насильство, повинні чути від надавача послуг протягом усього періоду надання допомоги.	Для отримання максимального балу необхідно навести щонайменше чотири твердження, включно з № 1 та № 2: 1. Я вірю тобі. 2. Це не твоя вина. 3. Я дуже радий, що ти мені розповів. 4. Мені шкода, що це сталося з тобою. 5. Ти дуже хоробрий, що розповів мені про це, і я постараюся допомогти тобі. 6. Інші культурно прийнятні заспокійливі твердження.			

2. Опишіть, як слід розпочинати зустріч та оцінювання з дитиною.	Потрібно принаймні зазначити про важливість початку бесіди із загальних запитань і побудови довіри перед тим, як ставити запитання: 1. Тепле привітання. 2. Почніть із загальних запитань. 3. Запитайте дитину, чи знає вона, чому розмовляє з вами. 4. Поясніть права дитини (право не відповідати на запитання, зупинитися в будь-який момент тощо). 5. Запропонуйте дитині іграшку або щось, за що вона може потриматись (якщо це можливо). 6. Пропонуйте підбадьорливі висловлювання у ході розмови.			
3. Опишіть, як використовувати мову тіла (наприклад, зоровий контакт, положення тіла), щоб допомогти дитині почуватися безпечно і комфортно.	Для отримання максимального балу необхідно пояснити чотири способи адаптації мови тіла: 1. Сядьте на підлогу з молодшою дитиною. 2. Використовуйте відповідний зоровий контакт. 3. Доброзичливий вираз обличчя. 4. М'який, ніжний голос. 5. Інші культурно прийнятні дії.			
4. Опишіть, як би ви пояснили направлення до лікаря дитині, яка постраждала від насильства, віком 10-12 років.	Для отримання максимального балу необхідно виконати обидва пункти: 1. Точний опис медичних послуг (включно з ризиками/наслідками). 2. Права дитини під час медичного лікування та обстеження.			
5. Опишіть, як би ви пояснили дитині віком 10-12 років направлення у службу захисту.	Для отримання максимального балу необхідно виконати всі наведені нижче пункти: 1. Точний опис послуг у сфері захисту (включно з ризиками/наслідками). 2. Пояснення того, що станеться, коли працівники служби захисту поговорять з дитиною. 3. Пояснення прав дитини та сім'ї під час бесіди з поліцією.			
6. Поясніть, як дізнатися, як відчувається дитина, використовуючи матеріали, орієнтовані на дитину (малюнки, іграшки тощо).	Для отримання максимального балу необхідно виконати щонайменше три пункти: 1. Намалюйте обличчя, які представляють різні почуття, і запитайте дитину, яке з них найближче до того, що вона відчуває. 2. Попросіть дитину намалювати малюнок про почуття, яке вона відчуває у своєму розумі та серці. 3. Попросіть дитину використати кольори для зображення різних почуттів. 4. Інша ідея/вправа, яку має кейс-менеджер, та яку було б добре спробувати.			

7. Які важливі варіанти вибору ви повинні запропонувати дітям перед тим, як говорити з ними про їхній досвід насильства?	Для отримання максимального балу необхідно забезпечити щонайменше три варіанти: 1. Можливість присутності в кімнаті піклувальника або особи, якій дитина довіряє. 2. Вибір місця для розмови. 3. Вибір часу для розмови. 4. Якщо можливо, вибір інтерв'юера чоловічої або жіночої статі – це більш характерно для хлопчиків, які пережили насильство. Для дівчат завжди краще, щоб їх опитували жінки, оскільки вони майже завжди зазнають насильства з боку чоловіків.			
8. Якщо дитині менше 5 років, з ким ви повинні поговорити, щоб дізнатися, що сталося з дитиною?	Для отримання максимального балу необхідно виконати обидва пункти: 1. По-перше, особа, яка привезла дитину. 2. Піклувальник дитини (якщо це доцільно).			
9. Які ключові заспокійливі твердження можна сказати піклувальнику/ батькам, які не вчиняли правопорушення, але які перебувають у стресі від факту сексуального насильства над їхньою дитиною?	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше чотири твердження: 1. Це не Ваша вина (якщо це правда). 2. Ми можемо допомогти Вам і Вашій дитині одужати. 3. Таке трапляється і з іншими дітьми. 4. Ви не є поганими батьками, якщо це сталося. Сексуальне насильство – це вина кривдника. 5. Інше твердження, яке є культурно релевантним.			
10. Скільки часу ви повинні розмовляти з дитиною про сексуальне насильство, яке вона пережила?	Правильна відповідь 1. Залежить від віку дитини, від 30 хвилин до однієї години.			
11. Яка різниця між опитуванням 7-річної та 17-річної дитини?	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше два пункти: 1. 7-річна дитина може більше зрозуміти, що сталося 2. 17-річна дитина матиме більше можливостей запропонувати ідеї, думки щодо того, що має відбутися. 3. 17-річна дитина буде більш занепокоєна соціальними наслідками та стигматизацією насильства.			

12. Якщо дитина відмовляється розмовляти з вами (і не має інвалідності або вад слуху), які три речі ви повинні оцінити як надавач послуг?	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше два пункти: 1. Чи є в кімнаті хтось, у присутності кого дитина не відчуває себе в безпеці? 2. Чи поводитесь ви так, що дитині стає некомфортно? 3. Чи безпечно дитині говорити в місці проведення бесіди?			
13. Наведіть приклад того, як ви поважаєте погляди, переконання та думки дитини.	Для отримання максимального балу потрібно назвати щонайменше два пункти: 1. Запитайте дитину, що вона думає про ту чи іншу дію. 2. На початку і впродовж усього спілкування з дитиною кажіть їй, що вона має право ділитися своїми почуттями і думками. 3. Створіть простір, щоб дитина могла висловитися. 4. Додатковий пункт, що стосується контексту.			
14. Опишіть, як позиція та переконання кейс-менеджера щодо сексуального насильства впливають на спілкування з дітьми.	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше два пункти: 1. Коли працівники мають правильну позицію та переконання, вони спілкуються широко і турботливо. 2. Вони більш віддані догляду за дитиною. 3. Вони надають точну та неупереджену інформацію і консультації. 4. Інша причина, яку інтерв'юер вважає правильною.			
15. ДОДАТКОВЕ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ПРОГРАМИ КРАЇНИ				
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ ЗА ЗАПИТАННЯМИ 1-20				
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ				

ОЦІНЮВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

20-30 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що особа відповідає основним вимогам до комунікативних навичок і може самостійно працювати з дітьми та сім'ями під постійним наглядом.

10-18 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що особа частково відповідає основним вимогам до комунікативних навичок, але потребує додаткового навчання для формування знань та навичок щодо орієнтованої на дітей комунікації. Персонал має бути під пильним наглядом, якщо він працює з випадками сексуального насильства над дітьми. Також має бути розроблено план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові можливості для навчання, спостереження за роботою колег, серед інших заходів з розвитку потенціалу.

0-8 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що особа не відповідає основним вимогам до знань та навичок ведення бесіди з дітьми, які постраждали від насильства. Необхідно забезпечити додаткове навчання та підтримку, а також повторне адміністрування інструменту після подальшого навчання. Має бути розроблено план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові можливості для навчання, спостереження за роботою колег, серед інших заходів з розвитку потенціалу.

Підсумкове оцінювання:

_____ **Відповідає**

_____ **Частково відповідає**

_____ **Не відповідає**

ІНШІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА КОМЕНТАРІ (Занотуйте будь-які безпосередні спостереження за особою, які важливо включити в оцінку комунікації).

ПЛАН РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ (за потреби)

ПІДПИС СУПЕРВІЗОРА _____

ПІДПИС ПЕРСОНАЛУ _____

ГЛАВА 5

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

ОГЛЯД ГЛАВИ

У цій Главі описані ключові питання, які необхідно враховувати кейс-менеджерам у процесі кейс-менеджменту у сфері догляду за дитиною, яка постраждала від насильства, що вимагає ретельного дотримання найкращих інтересів дитини: прийняття рішень, процес отримання інформованої згоди, конфіденційність та її межі, а також обов'язкове звітування. Хоча всі керівні принципи, викладені у *Главі 1*, повинні керувати діями кейс-менеджера, найкращі інтереси дитини виділені окремо через їхню важливість для спрямування рішень і дій кейс-менеджера в цих особливо складних питаннях.

Супутні інструменти

Отримання поінформованої згоди

Рекомендації щодо оцінки на основі віку та етапу розвитку

ВСТУП

Надавачі послуг зобов'язані відстоювати найкращі інтереси дитини під час кейс-менеджменту, що включає в себе сприяння діям, які відповідають найкращим інтересам дитини, та просування таких дій серед інших осіб. У кейс-менеджменті у сфері догляду за дітьми, що постраждали від насильства, дії, які сприяють найкращому забезпеченню інтересів дитини, включають такі, що:

- » захищають дитину від потенційної або подальшої емоційної, психологічної та/або фізичної шкоди;
- » відображають бажання та потреби дитини;
- » розширюють можливості дітей та сімей;
- » вивчають та збалансовують переваги та потенційно шкідливі наслідки;
- » сприяють відновленню та зціленню.

Визначення того, які дії відповідають найкращим інтересам конкретної дитини, вимагає від кейс-менеджера:

- » проведення ретельної оцінки ситуації дитини;
- » проведення змістовних обговорень з дитиною та піклувальниками про те, що, на їхню думку, відповідає найкращим інтересам дитини; та
- » пошук найменш шкідливого способу дій.

У процесі кейс-менеджменту кейс-менеджери стикаються з питаннями, які потребують ретельного аналізу та продуманого прийняття рішень, щоб виконати свою роль і, зокрема, відстоювати найкращі інтереси дитини, виходячи з її унікальних особливостей, обставин та наявної підтримки. У різних контекстах найскладнішими з цих питань є такі:

- » залучення дитини до процесу прийняття рішень;
- » отримання поінформованої згоди;
- » дотримання та орієнтування у межах конфіденційності;
- » дотримання вимог щодо обов'язкового звітування.

Нижче наведено настанови щодо підходу до кожного з цих питань та їхнього взаємозв'язку між собою.

КЛЮЧОВЕ ПИТАННЯ 1: ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА, ДО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Залучення дитини, яка постраждала від сексуального насильства, до процесу прийняття рішень є важливим для підходу, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства. Спільний процес прийняття рішень є важливим, оскільки динаміка сексуального насильства є такою, що дорослий, якому дитина довіряє, вже порушив довіру дитини та підірвав будь-яке почуття власної значимості. Коли дитині надається простір для висловлення своїх потреб, вона відчуває, що дорослі її чують і розуміють, вона може почати відновлювати почуття довіри до інших і розвивати почуття власної значимості.

Однак різноманітні побоювання, страхи, культурні переконання та соціальні норми можуть перешкоджати дітям, які пережили сексуальне насильство, брати участь у прийнятті рішень, пов'язаних з веденням їхніх справ. Крім того, часто існують правові норми, які вимагають, щоб певні рішення щодо догляду та лікування дитини приймалися дорослими (див. *Ключове питання 2: Інформована згода*). Тим не менш, діти мають право брати участь у догляді та лікуванні різними способами, включно з участю у прийнятті певних рішень шляхом висловлення своїх поглядів і думок. Залучення дітей молодшого та підліткового віку до прийняття рішень є багатограним процесом, в якому кейс-менеджер повинен враховувати таке протягом усього процесу кейс-менеджменту:

- » вік та етапи розвитку дітей впливають на їхню здатність брати участь у процесі прийняття рішень;
- » тип рішення. Деякі рішення повинен приймати піклувальник, але є й такі, що не потребують цього (наприклад, чи хоче дитина мати поруч із собою когось під час розмови з кейс-менеджером). Наскільки це можливо, кейс-менеджери повинні максимізувати можливості для надання дітям варіантів, які дають їм змогу приймати рішення, навіть якщо вони здаються незначними;
- » ступінь прийняття рішень. Дитина може брати участь у прийнятті рішень, навіть якщо вона не є особою, яка їх приймає. При прийнятті рішень щодо невідкладної допомоги та лікування, вислуховування поглядів та думок дитини, яка пережила сексуальне насильство, може допомогти кейс-менеджеру оцінити, які рішення відповідають найкращим інтересам дитини.

Кейс-менеджери можуть активно сприяти участі дітей у процесі прийняття рішень шляхом:

- » оцінки зрілості дитини та її здатності приймати рішення у культурно прийнятний спосіб. У [Таблиці 5.1](#) наведено загальні настанови щодо віку та зрілості для прийняття рішень. Додаткові аспекти зрілості, які можуть бути оцінені, включають:
 - розвиток і здатність висловлювати свій вибір;⁸⁶
 - здатність до розуміння;
 - оцінка обставин;
 - здатність міркувати.
- » інтеграція дитини у процес кейс-менеджменту з точки зору дотримання прав дитини;
- » прислуховування до думок, ідей та поглядів дітей, що впливають на їхній догляд та лікування;
- » надання дітям інформації про те, що відбувається, та пропонування їм можливості вибору для висловлення своїх думок;
- » забезпечення повної участі дитини у процесі кейс-менеджменту відповідно до її віку, етапу розвитку та здібностей.

Прийняття рішень та дівчата, які перебувають у шлюбі

Дівчат, які перебувають у ранньому шлюбі, особливо у підлітковому віці, слід вважати здатними приймати рішення самостійно (якщо тільки оцінка зрілості не вказує на інше). Чоловіки таких дівчат можуть хотіти мати значний вплив та/або контроль над прийняттям ними рішень, але це ніколи не є доречним. Кейс-менеджери повинні переконатися в тому, що заміжні дівчата розуміють своє право на прийняття рішень і чому їхні чоловіки не повинні брати участь у їхньому догляді та лікуванні (особливо якщо дівчина звертається за послугами через сексуальне насильство, скоєне її чоловіком). Кейс-менеджери, які працюють із заміжними дівчатами, особливо молодшого віку, можуть допомогти дівчинці знайти іншого дорослого, якому вона довіряє, і який може відігравати допоміжну роль у процесі кейс-менеджменту. Нарешті, кейс-менеджери повинні усвідомлювати, що дівчата в ранньому шлюбі можуть мати значні потреби, які виходять за рамки реагування на сексуальне насильство у шлюбі. Більше інформації про те, як надавачі послуг можуть безпечно працювати із заміжними дівчатами, можна знайти у [тренінгу «Пакет послуг для дівчат, які вийшли заміж у ранньому віці»](#).

⁸⁶ Це включає вираження вибору за допомогою практик розумного пристосування на додаток до усного вираження вибору.

Таблиця 5.1: Рекомендована зрілість для прийняття рішень залежно від віку дитини

Вік дитини	Зрілість для прийняття рішень
8 років і молодше	Діти цієї вікової групи мають право висловлювати свою думку і бути почутими. Вони можуть певною мірою брати участь у процесі прийняття рішень, але слід бути обережними, щоб не обтяжувати їх рішеннями, які вони не здатні зрозуміти.
9-12 років	Діти цієї вікової групи можуть брати повноцінну участь у процесі прийняття рішень, але їхню зрілість слід оцінювати в індивідуальному порядку.
13-14 років	Діти цієї вікової групи вважаються достатньо зрілими, щоб брати активну участь у процесі прийняття рішень, які стосуються їхнього догляду.
15 років і старше	Зазвичай діти в цій віковій групі достатньо зрілі, щоб приймати власні рішення без участі піклувальника. Однак це залежить від місцевого законодавства щодо віку надання згоди.

КЛЮЧОВЕ ПИТАННЯ 2: ОТРИМАННЯ ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ

Інформована згода – це добровільна згода особи, яка є зрілою, дієздатною та має законні повноваження для надання згоди. Інформована згода вимагає⁸⁷ від дитини та/або піклувальників/законних опікунів повного розуміння:

- » послуг та опцій, доступних для дитини та її сім'ї або піклувальників;
- » потенційні ризики та переваги послуг;
- » як збирається та використовується інформація;
- » конфіденційність та її межі.

Інформована згода – це готовність брати участь у послугах. Інформована згода стає важливою у справах про сексуальне насильство над дітьми, оскільки юридично та/або за рівнем розвитку діти можуть бути нездатними надати згоду. Інформована згода вимагає застосування методів комунікації, орієнтованих на дитину, щоб дати можливість дитині зрозуміти якомога більше для того, щоб погодитися на участь у послугах. Хоча вони можуть не повністю розуміти вищезазначені аспекти надання послуг, все одно необхідно докласти зусиль, щоб пояснити послуги у спосіб, що відповідає рівню розвитку дитини.

Щоб розпочати послуги кейс-менеджменту, кейс-менеджер повинен отримати інформовану згоду від дитини, яка пережила сексуальне насильство, та піклувальника, який не вчиняв правопорушення; кейс-менеджер також повинен повторювати інформовану згоду для кожної послуги, до якої направляється дитина, яка пережила сексуальне насильство, та/або піклувальник, навіть якщо послуга надається тією самою установою. Послуги, необхідні поза межами кейс-менеджменту, мають бути узгоджені з дитиною, яка постраждала від сексуального насильства, та піклувальником, який не вчиняв правопорушення, під час *Кроку 3: Планування дій у рамках справи*. Процес отримання інформованої згоди вимагає, щоб кейс-менеджери пояснили дитині та піклувальнику, який не вчиняв правопорушення, що саме передбачають ці послуги, включно з можливими перевагами та ризиками:

- » надати дитині та піклувальнику, який не вчиняв правопорушення, всю можливу інформацію та опції, щоб вони могли зробити вибір, використовуючи різні формати та вивчаючи різні способи надання згоди;
- » поінформувати дитину та піклувальника про те, що їхньою інформацією може бути необхідним поділитися з іншими особами та з якою метою;
- » пояснити, як їхня інформація буде надійно та безпечно зберігатися;
- » пояснити, що може статися з дитиною під час участі у послугах;
- » пояснити переваги та ризики послуг;
- » пояснити дитині та піклувальнику, який не вчиняв правопорушення, що вони мають право відмовитися від послуг або відмовитися від будь-якої частини послуг;
- » пояснити межі конфіденційності.

⁸⁷ http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/08/CM_guidelines_ENG_.pdf

Визначення інформованої згоди

Перш ніж розпочати процес отримання інформованої згоди, кейс-менеджери повинні знати:

- » особу, відповідальну та юридично спроможну надати інформовану згоду на догляд та лікування дитини у місцевому контексті;
- » вік, з якого дитина може самостійно дати згоду на догляд та лікування у місцевому контексті;⁸⁸
- » як оцінити розвиток дієздатності дитини, щоб визначити, чи здатна вона надати інформовану згоду (в рамках встановленої політики установи та законодавства країни);
- » механізми залучення сторонніх осіб (включно з державними органами, механізмами на рівні громади, національними або міжнародними НУО, іншими дорослими, яким довіряє дитина) для надання згоди, якщо батьки, піклувальники або інші законні опікуни недоступні або якщо вони є підозрюваними кривдниками.

У Таблиці 5.2 наведено загальні настанови щодо інформованої згоди відповідно до різних вікових груп. Зауважте, що в кожному контексті можуть існувати власні правові настанови, яких слід дотримуватися. Отримання інформованої згоди містить більш детальні настанови щодо віку та етапу.

Таблиця 5.2: Огляд інформованої згоди для різних вікових груп

Вікова група	Дитина	Піклувальник	За відсутності піклувальника або не в найкращих інтересах дитини	Засоби
0-5 років	Не застосовується	Інформована згода	Інформована згода іншого дорослого, якому довіряє дитина, або кейс-менеджера	Письмова згода
6-11 років	Інформована згода	Інформована згода	Інформована згода іншого дорослого, якому довіряє дитина, або кейс-менеджера	Усна згода Письмові згода
12-14 років	Інформована згода	Інформована згода	Інформована згода іншого дорослого, якому довіряє дитина, або дитини Достатній рівень зрілості (дитини) може мати належне значення	Письмова згода Письмова згода
15-18 років	Інформована згода	Отримання інформованої згоди з дозволу дитини	Інформована згода дитини та достатній рівень зрілості може мати належне значення	Письмова згода

⁸⁸ Залежно від віку, з якого дитина може давати згоду, батьки та піклувальники, які не вчиняли правопорушення, можуть не мати необхідності надавати згоду на отримання послуг. Однак у більшості випадків закони встановлюють, що вік надання згоди має бути не менше 16 років, а отже, вимагають, щоб законний опікун (наприклад, батьки/піклувальники) надавав інформовану згоду на отримання дитиною послуг.

У міру того, як розвивається здатність дитини, інформовану згоду слід переоцінювати та підтверджувати. Тому кейс-менеджери повинні оцінювати та переоцінювати зрілість дитини, за необхідності, починаючи з менш складних тем та рішень і переходячи до більш складних у міру того, як дитина демонструє розуміння. На певних етапах процесу кейс-менеджменту, пов'язаних з прийняттям рішень, які знаходяться в межах можливостей дитини, з'являється можливість повторно отримати інформовану згоду.

Згода для дітей з інвалідністю

Кейс-менеджери завжди повинні виходити з того, що всі діти з інвалідністю (в тому числі з порушеннями інтелектуального розвитку) здатні надавати інформовану згоду, що відповідає рекомендаціям для певної вікової групи. Кейс-менеджер несе відповідальність за:

- » налаштування спілкування, використовуючи різні стилі;
- » запитування у дитини, чи є хтось, хто міг би підтримати її у спілкуванні;
- » прийняття рішень на основі найкращої інтерпретації волі та уподобань дитини відповідно до її віку, розвитку та розуміння.

Те, що дитина, яка пережила насильство, має інвалідність, пов'язану з комунікацією (наприклад, порушення слуху або мовлення), не означає, що вона не може спілкуватися або розуміти те, що їй пояснюють. Кейс-менеджер зобов'язаний вжити заходів для забезпечення доступності та розумного пристосування, щоб дитина, яка пережила насильство, могла надати усвідомлену згоду.

Коли інформована згода стає складним завданням

На отримання інформованої згоди може вплинути динаміка у відносинах з піклувальниками. Наприклад, піклувальник, який не вчиняв правопорушення, може не хотіти давати згоду на послуги з таких причин, як стигматизація, страх або сором, або єдиний піклувальник, якому культурно дозволено надавати згоду, може бути особою, яка вчинила насильство, або дитина може бути без супроводу та без законного опікуна. Прикладами інших поширених проблем є такі:

- » піклувальник жіночої статі, який не вчиняв правопорушення, не може або не вважає, що може надати інформовану згоду, оскільки вона не є головою сім'ї;
- » немає офіційного законного опікуна, піклувальника, який не вчиняв правопорушення, іншої дорослої особи, якій довіряє дитина, або спеціальної установи, яка може приймати рішення від імені дитини;
- » піклувальник, який не вчиняв правопорушення, присутній у житті дитини, але розкриття інформації про сексуальне насильство піклувальнику майже напевно призведе до додаткового насильства або смерті (тобто, вбивства в ім'я честі) дитини;
- » піклувальник, який не вчиняв правопорушення, присутній у житті дитини, але згодом починає вчиняти додаткове насильство над дитиною;
- » дівчата та хлопці підліткового віку, які пережили насильство, є достатньо зрілими, щоб приймати власні рішення та надавати інформовану згоду, але вони або не

хочуть розповідати/залучати до цього процесу своїх піклувальників, які не вчиняли правопорушення, або їхні піклувальники, які не вчиняли правопорушення, мають законні повноваження та не дають згоди на отримання послуг;

- » підлітків, які пережили насильство, супроводжують друзі/сусіди/інша сім'я, які не є основними піклувальниками, особливо якщо особа, постраждала від насильства, не досягла віку, з якого вона може давати згоду на отримання послуг (або не досягла віку, встановленого політикою).

У таких ситуаціях, як ця або інші, коли отримання інформованої згоди є проблематичним, кейс-менеджери повинні враховувати такі моменти:

Наскільки терміновим є рішення про забезпечення догляду? Якщо дитині, яка пережила сексуальне насильство, загрожує безпосередня небезпека та/або вона потребує невідкладної медичної допомоги, а піклувальник, який не вчиняв правопорушення, відмовляється надати інформовану згоду на медичні послуги, кейс-менеджери повинні негайно залучити супервізора. В ідеалі, супервізори вже мають розроблений протокол для таких ситуацій. Може бути корисним, щоб кейс-менеджер (разом із супервізором) провів консультації з іншими суб'єктами, які займаються питаннями гендерно зумовленого насильства або захисту дітей, у тому числі, за необхідності, з національними суб'єктами захисту, щоб отримати поради щодо подальших дій, які в кінцевому підсумку будуть відповідати найкращим інтересам дитини.

Якщо піклувальник відмовляється давати згоду, які фактори є рушійними для цього? Якщо піклувальник, який не вчиняв правопорушення, не бажає або відмовляється давати згоду на послуги для своєї дитини на початковому етапі або впродовж усього процесу, важливо зрозуміти, що є основною причиною його занепокоєння. Піклувальник може не хотіти давати згоду через сором, стигматизацію, безпеку/помсту та/або страх. Вони можуть вважати, що дитину потрібно покарати, або вони можуть заперечувати факт насильства. Вони можуть не вірити, що інцидент є насильством. Вони можуть намагатися захистити кривдника, який є їхнім родичем, другом або має значний вплив у громаді. Піклувальник, який не вчиняв правопорушення, може не відчувати, що може дати згоду, тому що він не є головою сім'ї або за культурними традиціями не має права приймати рішення, не порадившись з іншим піклувальником чи кимось іншим у структурі сім'ї. Наприклад, піклувальники жіночої статі можуть не мати повноважень приймати рішення у своїй сім'ї і змушені передоручати прийняття рішень чоловікам, які є головами домогосподарств. Вони також можуть стикатися з практичними бар'єрами на шляху до отримання послуг, такими як недостатність коштів для поїздки до центру або конфлікт пріоритетів (наприклад, збір води або пошук їжі).

За відсутності нагальних потреб у сфері охорони здоров'я або безпеки, кейс-менеджер повинен:

- » взаємодіяти з піклувальником, який не вчиняв правопорушення, щоб краще зрозуміти їх відмову або вагання;
- » визначити критичні бар'єри для надання інформованої згоди;
- » оцінити, чи можна усунути ці бар'єри або зменшити ризик, пов'язаний з ними;
- » розробити план усунення бар'єрів разом з піклувальником, який не вчиняв правопорушення, до того, як знову звернутися за інформованою згодою.

Який вік дитини, яка пережила насильство, та її здатність давати згоду? У ситуаціях, коли діти є достатньо дорослими або здатними приймати рішення, вони можуть дати власну згоду без згоди піклувальника. Щоб оцінити розуміння та здатність дитини

приймати рішення, що розглядається, кейс-менеджери повинні враховувати здатність дитини:

- » розуміти та обмірковувати ключові частини інформації, пов'язані з рішенням;
- » думати та робити вибір з певним ступенем незалежності;
- » оцінювати можливі переваги та ризики, які супроводжують рішення.

Якими є правові параметри згоди у даному контексті? Існують контексти, в яких існують правові визначення щодо віку згоди та процесів, яких необхідно дотримуватися. В інших контекстах таких правових рамок може не бути, що дозволяє кейс-менеджеру приймати рішення або, в деяких випадках, діяти від імені дитини. Це особливо ймовірно, якщо не існує інших формальних процедур для визначення того, що відповідає найкращим інтересам дитини.

КЛЮЧОВЕ ПИТАННЯ 3: ДОТРИМАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

Дотримання конфіденційності є одним з керівних принципів надання послуг у сфері захисту та охорони здоров'я. Він вимагає від кейс-менеджерів **збирати інформацію безпечними способами, захищати всю зібрану інформацію про постраждалих осіб та погоджуватися ділитися нею лише за умови службової необхідності та після отримання чіткого дозволу від дитини та її піклувальника**. Пояснення конфіденційності та її обмежень зазвичай відбувається в рамках процедури інформованої згоди на Кроці 1 «Вступ та залучення до процесу кейс-менеджменту». Однак дотримання конфіденційності є пріоритетом протягом усього процесу кейс-менеджменту.

Протоколи та рішення щодо конфіденційності є більш простими при роботі з дорослими постраждалими особами, оскільки дорослі мають законне право приймати рішення самостійно. Робота з дітьми, особливо молодшого віку, вимагає не тільки розуміння правових меж конфіденційності, але й того, як слід залучати до цього піклувальників, і як збалансувати найкращі інтереси дитини.

Етичні межі конфіденційності, незалежно від того, чи йдеться про дорослого або дитину, існують для того, щоб забезпечити безпеку, коли постраждала особа:

- » ризикує завдати собі шкоди або вбити себе;
- » ризикує бути скривдженою або вбитою іншою особою;
- » ризикує нанести шкоду або вбити іншу особу;
- » поранена і потребує негайної медичної допомоги.

Робота з дітьми, особливо молодшого віку, вимагає розуміння додаткових правових обмежень конфіденційності та причин цих обмежень, у тому числі з метою захисту дитини від подальшого насильства та запобігання заподіяння шкоди іншим особам кривдником. Додаткові обмеження конфіденційності для дітей можуть застосовуватися, коли існують закони про обов'язкове звітування та політики попередження випадків сексуальної експлуатації та насильства (PSEA).⁸⁹ Інформація про обов'язкове звітування та його вплив на обмеження конфіденційності, яка обговорюється у *Ключовому питанні 3*, має бути заздалегідь пояснена дитині та її піклувальнику.

⁸⁹ Закони про обов'язкове повідомлення також існують для випадків з'ясування та сексуального насильства над дорослими, але вони більш поширені у контексті сексуального насильства над дітьми.

Кейс-менеджери повинні чітко та послідовно пояснювати дітям та піклувальникам межі конфіденційності. Кейс-менеджери повинні мати стандартний набір протоколів конфіденційності для конкретної установи, якими керуються всі працівники, що надають допомогу дітям. Рішення про те, як найкраще захистити конфіденційність дитини та її доступ до послуг підтримки, є постійним елементом процесу кейс-менеджменту. У контексті направлення, кейс-менеджери повинні обговорити з дитиною та особами, які здійснюють догляд за нею, яку інформацію вони хотіли б передати іншим надавачам послуг, і як саме вони будуть ділитися цією інформацією. Якщо дитина потребує захисту – наприклад, її переслідують і їй загрожує небезпека – може бути корисно, якщо це вважається безпечним, надати інформацію місцевим правоохоронним органам, щоб захистити дитину. Питання про те, скільки і чим ділитися, завжди слід обговорювати і вирішувати як з дитиною, так і з піклувальником відповідно до вимог законодавства.

За винятком випадків, передбачених законом, рішення про порушення конфіденційності дитини завжди повинні прийматися з урахуванням найкращих інтересів дитини. І навіть у таких випадках найкращі інтереси дитини та інші керівні принципи повинні інформувати, як це зробити. Якщо конфіденційність необхідно порушити, кейс-менеджер повинен, наскільки це можливо, заздалегідь повідомити про це дитину та обговорити потенційні наслідки для безпеки, емоційного благополуччя дитини, а також те, як це вплине на довіру дитини до кейс-менеджера.

Політика попередження випадків сексуальної експлуатації та насильства

У гуманітарних організаціях, як правило, існують політики попередження випадків сексуальної експлуатації та насильства (PSEA). Вони вимагають від персоналу організації повідомляти про відомі випадки сексуальної експлуатації та насильства з боку суб'єктів гуманітарної діяльності. **Політика PSEA, яку також можна назвати політикою захисту, відрізняється від законодавчо закріплених вимог щодо обов'язкового звітування, які розглядаються в наступному розділі.**

Кожна організація повинна мати свою власну процедуру звітування, управління та розслідування повідомлень про випадки сексуальної експлуатації та насильства. Ця політика повинна передбачати заходи, які дозволяють конфіденційне інформування та ґрунтування на принципах орієнтованості на постраждалих осіб, дотримання їхніх інтересів та принципу «не нашкодь».

Кейс-менеджери повинні розуміти політику своєї організації щодо PSEA, і якщо вони зобов'язані повідомляти про випадки PSEA, кому і як буде проводитися розслідування. Ця інформація має бути інтегрована в їхні процедури інформованої згоди, в яких вони пояснюють межі конфіденційності. Кейс-менеджери повинні відстоювати найкращі інтереси дитини, повідомляючи про випадки PSEA.

Пояснення конфіденційності

Роль кейс-менеджера полягає в тому, щоб пояснити концепцію конфіденційності та її межі дітям, які пережили сексуальне насильство, та їхнім піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, забезпечити розуміння та безпечне застосування принципу конфіденційності таким чином, щоб захистити найкращі інтереси дитини, яка пережила сексуальне насильство.

Щоб гідно пояснити дітям, які пережили сексуальне насильство, конфіденційність та її межі, кейс-менеджери повинні володіти мовними навичками спілкування з дітьми різного віку та поважати фундаментальну істину про те, що досвід та розповіді дітей належать їм самим. Пояснивши дітям про конфіденційність, кейс-менеджери повинні поставити дитині кілька запитань, щоб переконатися, що вона зрозуміла сказане. Такі запитання, як «Чи можеш ти сказати мені, що я маю робити, якщо мені здається, що хтось робить тобі боляче?» або «Чи можеш ти сказати мені, в чому полягає моя робота?», допоможуть оцінити розуміння дитиною сказаного.

Кейс-менеджери повинні залучати дітей до процесу прийняття рішень про те, як, чим і з ким ділитися інформацією відповідно до існуючих протоколів. Під час процедури отримання інформованої згоди слід повідомляти про межі конфіденційності.

Зразок сценарію для пояснення про конфіденційність 8-річній дитині, яка пережила насильство

«Моя робота полягає в тому, щоб розмовляти з дітьми та допомагати їм у вирішенні проблем, з якими вони стикаються. Я піклуюся про тебе і про те, що з тобою сталося, і хочу, щоб ти був/була у безпеці. Те, що ти мені розповідатимеш, залишається тільки між нами, якщо тільки твоя розповідь не викликає у мене занепокоєння або якщо ти потребуватимеш допомоги, яку я не можу тобі надати. Якщо я хвилюватимусь за твою безпеку, мені може знадобитися поговорити з кимось, хто може тобі допомогти. Якщо нам знадобиться додаткова допомога, щоб перевірити твій організм або поговорити з кимось, хто може допомогти забезпечити твою безпеку, ми разом поговоримо про цю іншу людину і вирішимо, що нам слід їй сказати. Моє завдання – зробити все можливе, щоб тобі більше не було боляче, тому нам може знадобитися допомога інших людей, щоб забезпечити твою безпеку і здоров'я. Ти згоден/згодна з цим?»

Зразок сценарію для пояснення про конфіденційність 12-річній дитині, яка пережила насильство

«Моя робота полягає в тому, щоб розмовляти з дітьми та допомагати їм у вирішенні проблем, з якими вони стикаються. Хоча більшість того, про що ми говоримо, залишається між тобою і мною, можуть бути проблеми, про які ти можеш розповісти мені, і про які нам доведеться поговорити з іншими людьми. Наприклад, якщо я не зможу допомогти тобі з твоєю проблемою, нам потрібно буде поговорити з іншими людьми, які можуть тобі допомогти. Або якщо я дізнаюся, що тобі загрожує дуже серйозна небезпека, я маю повідомити про це [відповідну установу]. Якщо ти скажеш мені, що плануєш завдати собі серйозної шкоди, я повинен буду повідомити про це твоїм батькам або іншій дорослій людині, якій ти довіряєш. Якщо ти скажеш мені, що плануєш завдати серйозної шкоди комусь іншому, я повинен буду повідомити про це. Я не зможу залишити ці проблеми тільки між нами, тому що хочу бути впевненим, що ти в безпеці та захищений/захищена. Ти розумієш, що зі мною можна говорити про що завгодно, але це інші речі, про які ми повинні говорити з іншими людьми?»

Ці сценарії представляють найпростіший сценарій пояснення конфіденційності. У випадках сексуального насильства над дітьми терміновість, страх і бажання захистити дитину іноді призводять до того, що піклувальники та кейс-менеджери порушують конфіденційність дитини. Наприклад, надавач послуг може бути настільки зацікавлений в отриманні дитиною медичної допомоги, що зв'язується з медичними працівниками до того, як поговорити з дитиною та її піклувальником про направлення до лікаря. Важливо добре розуміти, що таке конфіденційність і чому вона є критично важливою для дітей, які пережили сексуальне насильство. Тільки тоді соціальні працівники зможуть допомогти іншим зрозуміти важливість конфіденційності.

КЛЮЧОВЕ ПИТАННЯ 4: УПРАВЛІННЯ ВИМОГАМИ ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОГО ЗВІТУВАННЯ

Закони про обов'язкове звітування, як правило, вимагають від постачальників державних послуг, таких як лікарі, медсестри, поліцейські та вчителі, які регулярно працюють з дітьми, повідомляти про підозрювані або відомі випадки жорстокого поводження з дітьми конкретним установам. Залежно від контексту, повідомлення можуть бути зроблені безпосередньо в поліцію, державні органи захисту дітей або в певні відділи в системі правосуддя. Там, де існують закони про обов'язкове звітування про випадки жорстокого поводження з дітьми, кінцевою метою є захист дітей від шкоди та забезпечення вжиття заходів відповідними органами влади у разі встановлення факту або підозри у жорстокому поводженні з дитиною.⁹⁰

У роботі у сфері ГЗН обов'язкове звітування майже завжди вважається шкідливим, оскільки воно, як правило, йде всупереч висловленому бажанню дорослої особи, яка пережила насильство, або примушує її повідомити владу, щоб отримати доступ до необхідних послуг, що найчастіше має наслідки для безпеки. З дітьми це не завжди так. Існують деякі сценарії, коли обов'язкове звітування може бути корисним і принести додаткову користь дитині та її піклувальникам, які не вчиняли правопорушення. Наприклад, у середовищі з добре розвиненими соціальними послугами та механізмами правосуддя обов'язкове звітування може призвести до вкрай необхідної додаткової підтримки дитини, яка пережила сексуальне насильство, та її піклувальників, які не вчиняли правопорушення.

Впровадження обов'язкового звітування

Для того, щоб ефективно впроваджувати обов'язкове звітування, кейс-менеджери повинні:

- » мати точне розуміння законів/політики щодо обов'язкового звітування в їхньому контексті;

А саме:

- чи застосовуються закони про обов'язкове звітування до кейс-менеджерів, медичного персоналу, інших надавачів послуг (наприклад, у деяких контекстах закони про обов'язкове звітування можуть вимагати звітування від медичного персоналу, але не від кейс-менеджерів)
- як ці закони/політики впливають на дитину та її піклувальників, які не вчиняли правопорушень;
- як пояснити закони/політики дитині та її піклувальникам, які не вчиняли правопорушення;
- потенційні ризики для обов'язкового звітування для дітей, які постраждали від насильства (наприклад, погана підготовка/відсутність підготовки співробітників поліції щодо сексуального насильства над дітьми, каральних дій стосовно дитини та/або піклувальника, який не вчиняв правопорушення, зламана або роздроблена правова система з низькою вірогідністю правосуддя тощо);

⁹⁰ Закони про обов'язкове повідомлення також існують для випадків зґвалтування та сексуального насильства над дорослими, але вони більш поширені у контексті сексуального насильства над дітьми.

- потенційні ризики для обов'язкового звітування для дітей, які постраждали від насильства, що можуть бути пов'язані з їхньою особистістю (наприклад, дискримінаційні практики щодо дітей-біженців, сексуальні стереотипи, які призводять до повторної віктимізації деяких дівчат підліткового віку з боку поліції або інших представників системи правосуддя, специфічні шкідливі практики, такі як вбивство в ім'я честі або дитячі, ранні чи примусові шлюби);
 - до кого має звернутися кейс-менеджер, якщо ризики переважають над потенційними перевагами обов'язкового звітування.
- » проаналізувати конкретні критерії, щоб визначити, чи відповідає звітування найкращим інтересам дитини, а також задокументувати та повідомити цю інформацію супервізорам та/або команді реагування на випадок дитини;
 - » пояснити дітям та піклувальникам вимоги щодо обов'язкового звітування на початку надання послуг. Це має відбуватися в рамках процесу отримання інформованої згоди на Кроці 1 «Вступ та взаємодія» (*див. зразок сценарію у Главі 6*).

Якщо вимагається обов'язкове звітування, то на початку першої зустрічі з дитиною, яка пережила насильство, та піклувальником, який не вчиняв правопорушення, кейс-менеджери повинні повідомити таку інформацію:

- » установа/особа, якій буде звітувати кейс-менеджер;
- » конкретна інформація, що повідомляється;
- » яким чином має бути надана інформація (письмово, усно тощо);
- » ймовірний результат звіту;
- » права дитини та сім'ї в цьому процесі.

Діти, особливо старші діти (підлітки), та піклувальники повинні брати участь у процесі прийняття рішення про те, як вирішити питання обов'язкового звітування у найбезпечніший та найконфіденційніший спосіб. Це означає, що кейс-менеджери повинні з'ясовувати та враховувати їхні думки та ідеї щодо того, як складати звіт. Це не означає, що піклувальник та дитина можуть вирішувати, чи складати звіт; скоріше, вони можуть допомогти вирішити, як і коли складати звіт.

Найкращі інтереси дитини завжди повинні бути першочерговим міркуванням при здійсненні дій від імені дітей, навіть у контексті законів про обов'язкове звітування. За умови забезпечення безпеки дитини слід застосовувати найбільш сприятливий/найменш шкідливий для дитини та найменш нав'язливий для сім'ї спосіб дій, якщо це гарантує її безпеку.

Розробка організаційної політики щодо обов'язкового звітування

Там, де існують закони, політики, рекомендації та системи, надавачі послуг повинні мати встановлені процедури для повідомлення про підозрюване або фактичне насильство перед тим, як надавати послуги безпосередньо дітям, а також настанови щодо того, що робити, якщо повідомлення може наражати дитину на більший ризик шкоди. При розробці такої політики слід керуватися принципами найкращих інтересів, орієнтованості на постраждалу особу та принципом «не нашкодь».

Супервізори повинні оцінити, чи існує за даних умов закон або політика щодо обов'язкового звітування про випадки насильства. Якщо так, вони повинні встановити процедури на основі цих ключових питань:

- » хто повинен повідомляти про випадки жорстокого поводження з дітьми?
- » хто є посадовими особами, призначеними для отримання таких повідомлень?
- » коли виникає обов'язок повідомляти (наприклад, при підозрі на жорстоке поводження)?
- » якою інформацією потрібно ділитися?
- » які існують правила звітування щодо термінів та інших процедур?
- » як захищається конфіденційність?
- » які правові наслідки неповідомлення?
- » коли потрібно переглянути обов'язковість звітування? (Після певних подій? Періодично протягом року?)
- » Чи є закон про обов'язкове звітування законом про обов'язкове звітування про жорстоке поводження з дітьми чи законом про обов'язкове звітування про сексуальне насильство? Чи існують обидва типи?
- » чи існує механізм звітування PSEA? Які вимоги до звітування передбачені за цим механізмом?

ОТРИМАННЯ ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ

Вік, з якого необхідна згода батьків для надання послуг дитині, залежить від законодавства країни. Якщо дитина не досягла повноліття, необхідна згода піклувальника. За відсутності чітких законів або їх дотримання, як правило, діти віком до 15 років потребують згоди піклувальника.

НЕМОВЛЯТА ТА ДІТИ РАНЬОГО ВІКУ (ВІКОМ ВІД 0 ДО 5 РОКІВ)

Інформовану згоду для дітей цього вікового діапазону слід запитувати не у дитини, а у її піклувальника або іншої дорослої особи, якій вона довіряє. Якщо такої особи немає, надавач послуг (кейс-менеджер, працівник служби у справах дітей, медичний працівник тощо) може отримати згоду від дитини, щоб підтримати дії, спрямовані на підтримку здоров'я та благополуччя дитини.

Дуже маленькі діти недостатньо здатні приймати рішення щодо догляду та лікування. Для дітей цього віку інформована згода не запитується. Постачальник послуг все одно повинен намагатися пояснити дитині все, що відбувається, у найпростіших і найдоречніших формах.

ДІТИ МОЛОДШОГО ВІКУ (ВІКОМ ВІД 6 ДО 11 РОКІВ)

Як правило, діти цього віку не мають ні юридичної дієздатності, ні достатньої зрілості, щоб надати інформовану згоду на участь у послугах. Однак вони здатні надати свою інформовану згоду або бажання брати участь. У дітей цього віку слід запитувати їхнього дозволу на надання послуг і дій, які безпосередньо їх стосуються. Цей дозвіл може бути наданий дитиною в усній формі та задокументований у формі інформованої згоди. Для дітей цього віку необхідна письмова інформована згода батьків/піклувальників, а також інформована згода самої дитини. Якщо неможливо отримати інформовану згоду від батьків або піклувальника, слід звернутися до іншого дорослого, якому дитина довіряє, якого можна безпечно залучити до прийняття рішень щодо догляду та лікування, щоб він дав згоду від імені дитини.

МОЛОДШІ ПІДЛІТКИ (ВІКОМ ВІД 12 ДО 14 РОКІВ)

У дітей цього віку розвиваються здібності та більш просунутий когнітивний розвиток, а отже, вони можуть бути достатньо зрілими, щоб приймати рішення та надавати поінформовану згоду та/або дозвіл на отримання послуг. У стандартній практиці кейс-менеджер повинен отримати письмову інформовану згоду дитини на участь у послугах, а також письмову інформовану згоду батьків/піклувальників. Однак, якщо залучення піклувальника є небезпечним та/або не відповідає найкращим інтересам дитини, кейс-менеджер повинен спробувати знайти іншу дорослу особу, якій дитина довіряє, щоб вона надала інформовану згоду разом з письмовою згодою дитини. Якщо це неможливо, інформована згода дитини може мати належну значимість,⁹¹ якщо кейс-менеджер оцінює дитину як достатньо зрілу і може продовжувати догляд та лікування під керівництвом і за підтримки свого супервізора. У таких ситуаціях кейс-менеджер повинен проконсультуватися зі своїм супервізором для отримання настанов.

СТАРШІ ПІДЛІТКИ (ВІКОМ ВІД 15 ДО 17 РОКІВ)

Старші підлітки віком від 15 років та більше зазвичай вважаються достатньо зрілими для прийняття рішень. Крім того, 15-річні підлітки часто мають законне право приймати рішення про власний догляд та лікування, особливо це стосується послуг у сфері соціального та репродуктивного здоров'я. Це означає, що старші підлітки можуть давати свою інформовану згоду відповідно до місцевого законодавства. В ідеалі, особи, які підтримують і не чинять насильства, також залучаються до процесу прийняття рішень щодо догляду та лікування з самого початку і також надають свою інформовану згоду. Однак рішення про залучення осіб, які здійснюють догляд, повинні прийматися безпосередньо з дитиною відповідно до місцевих законів і політики.

Якщо підліток (та піклувальник) погоджується на подальший супровід, кейс-менеджер документує їхню інформовану згоду, використовуючи форму згоди клієнта або занотовуючи в історії справи, що він отримав усну згоду на продовження надання послуг кейс-менеджменту.

⁹¹ Належна значимість означає належне врахування поглядів та думок дитини з урахуванням таких факторів, як її вік та зрілість.

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ЩОДО ОЦІНКИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВІКУ ТА ЕТАПУ РОЗВИТКУ

Спілкування з дітьми, які пережили насильство, вимагає від кейс-менеджерів враховувати кілька факторів, зокрема вік дитини та етап її розвитку.

На рівень розвитку дитини впливає багато факторів, окрім віку. Важливий вплив має навколишнє середовище, освіта, культура, харчування, доступ до охорони здоров'я, соціальна та сімейна взаємодія, а також війна і насильство та їхні наслідки (наприклад, психосоціальні та психічні розлади, переміщення).

Розмовляючи з дітьми про сексуальне насильство, кейс-працівники обмежують час обговорення до:

- 30 хвилин для дітей віком до 9 років
- 45 хвилин для дітей віком 10-14 років
- однієї години для дітей віком 15-18 років.

НЕМОВЛЯТА ТА ДІТИ РАНЬОГО ВІКУ (0-5 РОКІВ)

- » **не опитуйте** дітей цього віку безпосередньо про те, що вони зазнали насильства. Вони мають обмежені навички вербальної комунікації і навряд чи розкажуть про насильство.
- » Першочерговими джерелами інформації про дитину та підозри на жорстоке поводження мають бути піклувальники, які не вчиняли правопорушення. Слід проконсультуватися з іншими важливими дорослими в житті дитини, особливо з людьми, які надавали догляд, включно з особою, яка супроводжує дитину.

ДІТИ МОЛОДШОГО ВІКУ (6-9 РОКІВ)

- » Діти цієї вікової категорії можуть бути **опитані безпосередньо** кейс-менеджерами, хоча, якщо це можливо, кейс-менеджери можуть також **збирати інформацію** про жорстоке поводження з **довірених джерел** у житті дитини.
- » Дітям цього віку може бути важко відповідати на загальні запитання. Це може призвести до того, що діти скажуть: «Я не пам'ятаю» або «Я не знаю», або вони можуть давати розпливчасті відповіді, наприклад, «людина зробила погану річ», але не розповідатимуть більше.
- » Піклувальники/батьки або хтось, кому дитина довіряє, можуть брати участь у бесіді, якщо дитина просить, щоб дорослий був присутній (і цей дорослий не є підозрюваним у вчиненні насильства).
- » Діти цього віку отримують користь від поєднання вербальних та мистецьких методів спілкування. Дітям цього віку не слід ставити питання, які стосуються абстрактних понять, таких як справедливість чи любов. Вони схильні мислити в конкретних (буквальних) термінах.

МОЛОДШІ ТА СТАРШІ ПІДЛІТКИ (10-18 РОКІВ)

- » Діти цього вікового діапазону **можуть бути опитані** безпосередньо надавачем послуг. Відкриті запитання можуть дати важливу інформацію про сексуальне насильство;
- » Піклувальники/батьки або особи, яким дитина довіряє, можуть брати участь в опитуванні, якщо дитина просить цього дорослого бути присутнім (і цей дорослий не є підозрюваним у вчиненні насильства);
- » Підлітки мають більшу здатність до аналітичного мислення та міркування, але кейс-менеджери повинні пам'ятати, що діти в цій віковій групі також продовжують розвиватися.

ГЛАВА 6

КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ДЛЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

ОГЛЯД ГЛАВИ

Ця Глава містить настанови щодо реалізації шести кроків кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства. У ній розглядаються ключові завдання кожного кроку та пояснюється, як підхід, оснований на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, до кейс-менеджменту застосовується на кожному кроці.

Супутні інструменти

Планування безпеки

Оцінка психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Зцілювальна освіта

Навчання технікам розслаблення

Навички подолання стресу

Вирішення проблем

ОГЛЯД ЕТАПІВ КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТУ

Як зазначалося у Главі 1, кейс-менеджмент дітей, які постраждали від сексуального насильства, ґрунтується на практиці ведення випадків як гендерно обумовленого насильства, так і захисту дітей. У підході, основаному на догляді за дітьми, які постраждали від насильства, до кейс-менеджменту основна роль кейс-менеджера полягає в тому, щоб:

- » підтримувати та відстоювати інтереси дитини та сім'ї;
- » бути основною контактною особою для дитини та сім'ї для оцінки потреб;
- » підтримувати цілі догляду та лікування і планувати втручання для задоволення потреб; та
- » надавати, координувати і контролювати надання послуг. Кейс-менеджери роблять це, дотримуючись поетапного процесу.

Етапи та ключові завдання на кожному етапі (наведені в Таблиці 6.1) значною мірою схожі на ті, що використовуються в кейс-менеджменті у сфері ГЗН та ЗД, з невеликими відмінностями, що відображають особливості роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства.⁹²

Таблиця 6.1: Основні етапи кейс-менеджменту

Етап	Завдання кейс-менеджера
Крок 1: Знайомство та взаємодія	» привітайте та заспокойте дитину; » отримайте інформовану згоду на послуги кейс-менеджменту (це включає пояснення конфіденційності та її меж, а також вимоги щодо обов'язкового звітування, за наявності).
Крок 2: Оцінка	» зберіть інформацію про дитину та характер насильства; » оцініть потреби дитини та/або піклувальника.
Крок 3: Планування дій у рамках справи	» розробіть план дій разом з дитиною та/або піклувальником; » отримайте інформовану згоду на направлення до інших служб.
Крок 4: Впровадження плану дій у рамках справи	» допомагайте та відстоюйте інтереси дитини в отриманні якісних послуг; » забезпечте пряме втручання, якщо це доцільне (ПЗПСП); » виконайте всі процедури обов'язкового звітування; » здійсніть координацію догляду.
Крок 5: Подальший супровід	» виконуйте подальший супровід у рамках справи та моніторинг прогресу; » реалізуйте переглянутий план дій (за необхідності); » продовжуйте надавати підтримку з ПЗПСП.
Крок 6: Закриття та оцінка	» оцініть та впровадьте процедури закриття випадку; » проведіть оцінку послуг.

⁹² У контексті біженців УВКБ ООН та партнери-виконавці здійснюватимуть кейс-менеджмент щодо сексуального насильства над дітьми в контексті [Процедур найкращих інтересів УВКБ ООН \(BIP\)](#).

КРОК 1: ЗНАЙОМСТВО ТА ВЗАЄМОДІЯ

Початковий етап кейс-менеджменту (знайомство та взаємодія) починається, коли кейс-менеджер вперше зустрічається з дитиною, яка пережила сексуальне насильство, та/або з особою, яка здійснює догляд за дитиною. На цьому етапі кейс-менеджер повинен:

- » привітати та заспокоїти дитину;
- » отримати інформовану згоду на послуги кейс-менеджменту.

Привітати та заспокоїти дитину

Це перша можливість для кейс-менеджера налагодити контакт з дитиною та її піклувальником і почати створювати основу для довірливих стосунків. Знання, позиції та комунікативні навички кейс-менеджера стануть основою для того, як він буде взаємодіяти з дитиною та піклувальником, і, зрештою, наскільки вони зможуть встановити взаєморозуміння.

Як зазначалося у *Главі 4: Комунікативні навички*, кейс-менеджери мають бути готові налаштувати фізичне оточення і свій стиль спілкування, щоб створити умови, які забезпечують максимальний комфорт і викликають співчуття у дитини. У рамках цього першого кроку кейс-менеджери повинні:

Представитися: Кейс-менеджери перебувають в іншому становищі, ніж інші дорослі, які, ймовірно, регулярно присутні в житті дитини (батьки/піклувальники, вчителі тощо), оскільки ключова частина їхньої ролі полягає в забезпеченні безпеки та благополуччя дитини. Чітке розуміння того, хто ви і яка ваша роль, може допомогти дитині зрозуміти, що кейс-менеджер буде по-іншому ставитися до неї. Наприклад, кейс-менеджери можуть бути короткими, але чіткими: «Мене звуть Аша, і моя робота полягає в тому, щоб допомагати дівчатам і хлопцям, коли їм погано або коли вони мають якісь проблеми. Моя організація називається «Безпечні місця». Моя робота полягає в тому, щоб забезпечити твою безпеку, вислухати тебе і надати інформацію про те, як отримати допомогу, якщо вона тобі потрібна».

Дозвольте дитині почуватися невимушено і надайте їй вибір: З самого початку взаємодії кейс-менеджер може допомогти дитині почуватися невимушено, даючи їй можливість вибору – де і як сісти, пропонуючи потримати певні іграшки або інші предмети, які спочатку викликають у дитини цікавість.

Спостерігайте за дитиною: У ці початкові моменти кейс-менеджер повинен спостерігати за дитиною та піклувальником, а також за їхньою взаємодією. Це може дозволити кейс-менеджеру почати оцінювати зрілість дитини, її вік і розвиток, а також підтримку дитини піклувальником.

Отримати інформовану згоду на послуги кейс-менеджменту

Як зазначалося у Главі 5, процес отримання інформованої згоди відбувається на початку першої зустрічі з дитиною, яка пережила сексуальне насильство, та її піклувальником. Привітавшись з дитиною та переконавшись, що вона почувається максимально комфортно, кейс-менеджери мають розпочати процес отримання інформованої згоди, щоб діти та піклувальники могли надати свій дозвіл на участь у кейс-менеджменті. На цьому першому етапі кейс-менеджери повинні пояснити:

- » роль та обов'язки кейс-менеджера у кейс-менеджменті;
- » що включає в себе кейс-менеджмент (наприклад, вислуховування проблем, визначення потреб, допомога в їх задоволенні), а також роз'яснення переваг та обмежень послуг;
- » що означає конфіденційність, і як у деяких випадках конфіденційність не може бути збережена (включно з умовами, за яких вимагається обов'язкове звітування);
- » як інформація про дитину, яка пережила насильство, буде надійно та безпечно зберігатися (це стосується будь-яких форм справ та систем баз даних, що використовуються);
- » як буде використовуватися інформація про клієнта (збір даних, обмін інформацією для кейс-менеджменту);
- » кейс-менеджери повинні завжди пропонувати дітям та піклувальникам можливість ставити запитання або ділитися своїми побоюваннями під час цього обговорення.

Нижче наведено зразок сценарію процесу отримання інформованої згоди, який можна адаптувати відповідно до віку та етапу розвитку дитини:

Зразок сценарію: Інформована згода для клієнта-дитини

«Доброго дня [ім'я клієнта].

Мене звати [ім'я співробітника], і я тут, щоб допомогти тобі. Я кейс-менеджер, і моя роль полягає в тому, щоб допомагати дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Я працюю у [вказіть організацію], і багато дітей користуються нашими послугами. Сьогодні ми можемо поговорити про те, чому ти тут, як я можу тобі допомогти, і якщо тобі потрібна інша допомога, я можу направити тебе до відповідних служб.

Тобі важливо знати, що я буду зберігати конфіденційність того, що ти мені розкажеш, включно з будь-якими нотатками, які я роблю під час кейс-менеджменту. Це означає, що я нікому не розповім те, що ти мені розповідатимеш, або будь-яку іншу інформацію про твій випадок, якщо тільки ти не попросиш мене про це, або якщо це інформація, якою я повинен поділитися, тому що тобі загрожує небезпека. Іноді я не можу тримати всю інформацію при собі з міркувань безпеки.

- » Якщо я дізнаюся, що тобі загрожує дуже серйозна небезпека, я повинен буду повідомити про це [вказіть відповідну установу].
- » Або, якщо ти скажеш мені, що плануєш завдати собі серйозної шкоди, я повинен буду повідомити [підкувальника] твоїх батьків або іншу дорослу людину, якій ти довіряєш.
- » Якщо ти скажеш мені, що плануєш завдати серйозної шкоди комусь іншому, я повинен буду розповісти про це [своєму супервізору або установі].
- » *[Вимоги щодо обов'язкового звітування, якщо вони застосовуються у вашій місцевості].*
- » Я також хочу сказати тобі, що у тебе є вибір, оскільки ми працюємо разом.
- » Ти не зобов'язаний відповідати на будь-яке моє запитання. Ти можеш зупинити мене або попросити сповільнитися у будь-який момент.
- » Ти можеш розмовляти зі мною наодинці або з твоїм [вказіть підкувальника]. Це твоє рішення.
- » Ти можеш поставити мені будь-які запитання або дати мені знати, якщо ти не розумієш, що я говорю.
- » Ти можеш сказати мені, що не хочеш, щоб я допомагав тобі, і це нормально. Я поділюся з тобою деякими іншими варіантами допомоги.
- » Якщо ти не хочеш, щоб я щось записував, ти можеш сказати мені про це. У тебе є якісь запитання? [Виділіть час, щоб відповісти на будь-які запитання, які можуть виникнути у дитини та підкувальника, перш ніж продовжувати, щоб отримати їхню інформовану згоду на продовження].

Чи можу я отримати твій дозвіл продовжувати допомагати тобі?

- » **Якщо ТАК**, попросіть дитину та підкувальника підписати форму інформованої згоди.
- » **Якщо НІ**, надайте інформацію про інші послуги у громаді.

КРОК 2: ОЦІНКА ТА КРОК 3: ПЛАНУВАННЯ ДІЙ У РАМКАХ СПРАВИ

Після того, як кейс-менеджер залучив дитину та піклувальника, який не вчиняв правопорушення, до послуг, він може переходити до Кроку 2: Оцінка. Належний кейс-менеджмент ґрунтується на якісній оцінці. Оцінка допомагає кейс-менеджеру проаналізувати, які послуги можуть знадобитися для задоволення потреб дитини, що пережила сексуальне насильство. Процес обговорення з дитиною та/або піклувальником рекомендованих послуг і дій відбувається на Кроці 3: Планування дій у рамках справи. Оскільки ці два кроки дуже взаємопов'язані і найчастіше переплітаються у процесі кейс-менеджменту, в цьому розділі надаються рекомендації для них разом.

На Кроці 2 кейс-менеджер повинен:

- » зібрати інформацію про дитину та характер насильства;
- » оцінити потреби дитини/піклувальника.

На Кроці 3 кейс-менеджер повинен:

- » разом з дитиною (та піклувальником) розробити план дій на основі проведеної оцінки;
- » отримати інформовану згоду на направлення до інших служб.

Огляд оцінки

Метою та завданням початкової оцінки є безпечна та повільна оцінка ситуації дитини та її досвіду сексуального насильства, щоб допомогти визначити потенційні негайні та, зрештою, довгострокові потреби дитини та піклувальника. Під час оцінки, яка є Кроком 2 процесу кейс-менеджменту, кейс-менеджер збирає інформацію від дитини та піклувальника, який не вчиняв правопорушення, з метою:

Зрозуміти контекст, в якому опинилася дитина та мало місце насильство:

- » склад сім'ї дитини та поточна життєва ситуація;
- » розуміння того, що з нею/ним сталося;
- » розуміння того, хто є кривдником і чи має він доступ до дитини;
- » розуміння того, чи дитина вже отримувала допомогу та лікування.

Оцінити потенційні потреби дитини щодо:

- » безпосередніх ризиків та потреб у безпеці;
- » належної медичної допомоги та лікування;
- » благополуччя та функціонування ПЗПСП дитини;
- » бажання дитини/сім'ї отримати правові/юридичні послуги;
- » інші відповідні потреби.

Зрозуміти контекст дитини: Після встановлення початкового контакту з дитиною та отримання інформованої згоди (Крок 1: Знайомство та взаємодія), кейс-менеджер повинен спробувати зрозуміти більше про дитину та її ситуацію, а також про те, чому дитина/підкувальник звертається за послугами.

Деякі навідні запитання, які кейс-менеджер повинен розглянути для створення контексту або розуміння дитини та її ситуації, є такими:

- » скільки років дитині?
- » яка ситуація в сім'ї? Чи є у дитини батьки/підкувальники? Чи проживає дитина з підкувальниками? Чи перебуває дитина з підкувальником зараз? Чи є в сім'ї хтось, кому дитина довіряє?
- » яка поточна життєва ситуація дитини?

Зауважте, що частина цієї інформації вже могла бути зібрана під час Кроку 1: Вступ та взаємодія.

Метою початку сесії оцінювання в межах цих основних сфер оцінювання є отримання базового, але важливого контексту (тобто розуміння) дитини. Це також дозволяє кейс-менеджеру розпочати оцінку з питань, які не є настільки загрозливими та/або страшними, як може бути для дитини, коли її безпосередньо запитують про насильство, якого вона зазнала.

Підхід до оцінки на основі підтримки

Хоча на цьому кроці кейс-менеджерам часто необхідно делікатно розпитати дитину про пережите нею сексуальне насильство, **немає необхідності з'ясовувати кожен конкретну деталь про сексуальне насильство**. Дуже детальні запитання про сексуальне насильство над дитиною слід ставити після того, як між кейс-менеджером та дитиною, яка пережила насильство, встановляться безпечні та довірливі стосунки, і лише тоді, коли дитина буде готова та захоче поділитися такою інформацією.

Під час постановки запитань кейс-менеджери повинні ретельно дотримуватися найкращих практик спілкування, описаних у Главі 4, та уважно спостерігати за дитиною, щоб не допустити будь-яких ознак дискомфорту. Якщо дитина вербально чи невербально висловлює, що їй некомфортно відповідати на запитання або розповідати про свій досвід, кейс-менеджерам рекомендується поважати дитину і припинити розмову. Багато дітей, якщо дати їм достатньо часу та простору для розвитку довіри до кейс-менеджера, відкрито розкажуть про те, що сталося. Якщо дитина не готова відповісти на конкретне запитання, кейс-менеджеру може знадобитися пояснити їй, що «ми завжди можемо повернутися до цього пізніше», а потім перевести розмову на менш лякаючу дитину тему.

Якщо кейс-менеджери не можуть отримати необхідну інформацію та потребують проведення повторної бесіди, вони повинні пояснити це дитині, щоб зменшити її побоювання, що її запитують більше одного разу, тому що їй не вірять.

Зрозуміти контекст вчинення насильства: Збір певної інформації про пережите дитиною насильство є життєво важливим для визначення нагальності потреб дитини у сфері охорони здоров'я та безпеки. Загалом, для того, щоб зрозуміти, що сталося, кейс-менеджери повинні зосередити увагу на таких питаннях:

- » **Характер насильства:** Іншими словами, що сталося? Хоча кейс-менеджерам не потрібно розпитувати багато деталей про насильство, важливо з'ясувати, чи застосовувалася фізична сила і чи мало місце вагінальне/анальне проникнення. За таких обставин вкрай необхідна негайна медична допомога та лікування.
- » **Дата(-и) останнього інциденту:** Знання дати останнього інциденту є важливим для аналізу терміновості звернення до лікаря та для точного інформування дитини та піклувальника про можливості лікування. Залежно від дати останнього інциденту доступні різні види лікування.⁹³
- » **Хто є кривдником та його доступ до дитини:** Якими є стосунки кривдника з дитиною, яка пережила насильство, та її сім'єю? Іншими словами, чи впливає близькість цих стосунків на безпеку? Чи може це спричинити подальші страждання/шкоду дитині?
 - Де знаходиться кривдник (якщо дитина/сім'я знає) і чи може він легко дістатися до дитини?
 - Яка професія кривдника (його посада та рівень влади можуть викликати занепокоєння щодо безпеки)?
 - Скільки кривдників залучено (цю інформацію можна зібрати під час додаткових сесій/бесід з дитиною, яка пережила насильство, в рамках загального догляду та лікування)?
- » **Чи отримувала дитина вже послуги з догляду** та лікування.
- » **Інша інформація**, якою поділилася дитина.

Оцінка: Безпека

Визначення поточного рівня безпеки дитини є найважливішою сферою оцінки, яку необхідно обговорити до того, як закінчиться перша та наступні зустрічі з кейс-менеджером. Пріоритетним завданням кейс-менеджера є оцінка разом з дитиною/піклувальником потреб дитини в особистій безпеці, включно з фізичною та психологічною безпекою в домашньому середовищі, громаді та системах безпеки/підтримки. У випадках сексуального насильства над дітьми, особливо якщо сексуальне насильство сталося вдома або за участі члена сім'ї, кейс-менеджер повинен запитати дитину (якщо їй шість років або більше) про її побоювання щодо безпеки наодинці. Це дозволить дитині говорити без батьків/піклувальників у кімнаті та отримати більше інформації, ніж можна було б отримати в іншому випадку. Якщо дитина відмовляється розмовляти з кейс-менеджером наодинці та/або дитина та піклувальник виглядають засмученими або схвильованими, кейс-менеджер має оцінити ситуацію та вирішити, чи варто проводити оцінку безпеки спільно з дитиною.

Найважливіше питання, на яке повинен відповісти кейс-менеджер під час оцінки безпеки, чи не загрожує дитині подальше насильство. Інформація про кривдника, зібрана на етапі первинної оцінки, допоможе відповісти на це питання. Крім того, кейс-менеджер повинен оцінити:

⁹³ Примітка: дитина може мати досвід насильства в минулому. Питання, пов'язані з минулим насильством над дитиною, слід ставити після того, як будуть вирішені нагальні потреби, пов'язані з поточним випадком насильства. Не слід змушувати дітей розповідати про кожен випадок насильства під час первинної бесіди, оскільки це може спричинити емоційний та психологічний стрес.

- » **Відчуття особистої безпеки дитини в домашньому середовищі.** Зразки запитань включають:
 - «Чи лякає тебе хтось вдома?»
 - «Коли ти вдома, чи хвилюєшся ти, що тебе можуть скривдити?»
 - «Чи приходять до тебе додому люди, які тебе скривдили?»
- » **Відчуття особистої безпеки дитини в середовищі громади.** Приклади запитань включають:
 - » «Коли ти йдеш до школи, чи боїшся ти чогось або когось?»
 - » «Чи відчуваєш ти коли-небудь страх за межами свого будинку... [якщо так, то де?]?»
 - » «Як ти почуваєшся у своїй школі?»
 - » «Чи почуваєшся ти в школі в безпеці?»
- » **Визначені дитиною системи безпеки/підтримки.** Приклади запитань включають:
 - » «З ким ти почуваєшся в безпеці?»
 - » «Коли у тебе виникають проблеми, з ким ти розмовляєш?»
 - » «Кому ти довіряєш вдома?»

Особливі міркування щодо оцінки безпеки

Коли кривдником є близький родич чоловічої статі: У випадках сексуального насильства над дітьми, до якого причетний близький родич чоловічої статі, кейс-менеджери повинні бути уважними до інших типів насильства, включно з насильством з боку інтимного партнера, фізичним насильством та/або серйозною недбалістю.

Коли кривдником є чоловік дівчинки підліткового віку: У випадках сексуального насильства над дітьми, коли дівчинка підліткового віку перебуває у шлюбі, кейс-менеджери повинні знати, який рівень контролю та участі у прийнятті рішень традиційно мають чоловік та його сім'я. Вони також повинні враховувати можливість довготривалого насильства з боку інтимного партнера, яке виходить за рамки конкретного випадку (випадків) зґвалтування у шлюбі або інших форм сексуального насильства, з приводу яких дівчинка може звернутися за допомогою.

Конкретні міркування включають:

- » які інші форми насильства можуть бути присутніми вдома;
- » з ким ще живе дівчина, окрім чоловіка;
- » якщо дівчина є матір'ю, її занепокоєння щодо безпеки своїх дітей, а також будь-які побоювання щодо того, як звернення за послугами може вплинути на розлуку з дітьми;
- » якій дорослій людині, за наявності, вона довіряє;
- » які у неї стосунки з батьками та доступ до них – чи будуть вони підтримувати її в отриманні послуг?

Коли постраждала особа є дуже малою дитиною: У випадках сексуального насильства над малолітніми дітьми, кривдник найчастіше знайомий з дитиною і може мати легкий доступ до неї, навіть після того, як за допомогою звернувся піклувальник, який не вчиняв правопорушення. Крім того, піклувальник може не знати, хто є кривдником, і навіть не знати, що його дитина зазнала сексуального насильства, коли вона звертається за послугами. Вони можуть звертатися за послугами, тому що відчувають, що потребують підтримки в подальшій поведінці дитини, і не усвідомлюють першопричину такої поведінки.

Планування дій у рамках справи: Безпека

Планування безпеки – це підхід, що розширює можливості дитини та залучає її до вирішення проблем і планування на основі її власних сильних сторін і захисних факторів. На основі виявлених ризиків для безпеки дитини та/або піклувальника кейс-менеджер і дитина та/або особа, яка здійснює догляд, спільно розробляють план дій, який включає направлення до органів захисту та безпеки, доповнений індивідуальним планом безпеки (в рамках *Кроку 3: Планування дій у рамках справи*). Якщо дитина перебуває у небезпеці, план дій повинен бути розроблений до того, як дитина та піклувальник підуть з першої зустрічі. Кейс-менеджери можуть оцінити необхідність альтернативного догляду, спочатку розглянувши варіанти з іншими членами сім'ї або друзями (якщо це безпечно), а потім через державні або інші організації, що надають послуги тимчасового притулку.

Інструменти планування безпеки можуть допомогти соціальному працівнику зробити планування безпеки наочним, відчутним і конкретним. У цих Рекомендаціях наведено приклади *інструментів планування безпеки* для дітей старшого та молодшого віку.

У рамках *Кроку 5: Подальший супровід* план безпеки повинен переглядатися, оскільки ризики безпеки зростають або зменшуються з часом.

Оцінка: Здоров'я/медичні потреби

Зґвалтування та сексуальне насильство призводять до наслідків для фізичного, психічного та сексуального і репродуктивного здоров'я дітей. Вплив сексуального насильства в дитинстві може бути довготривалим і призводити до погіршення стану здоров'я у дорослому віці. Якщо не лікувати, сексуальне насильство може загрожувати життю або викликати хронічні проблеми зі здоров'ям. Тому визначення того, чи потрібне медичне направлення, є першочерговим і вирішальним під час оцінки. Кейс-менеджери відповідають за оцінку нагальних потреб дитини, яка постраждала від сексуального насильства, пояснення дитині, яка постраждала від сексуального насильства, та піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, про доступні медичні послуги незалежно від того, коли стався інцидент, направлення дитини, яка постраждала від сексуального насильства, до медичних установ після отримання інформованої згоди, а також супроводження дитини, яка постраждала від сексуального насильства, та піклувальників, які не вчиняли правопорушення, до медичних установ у разі потреби.

Ефективна оцінка стану здоров'я вимагає розуміння типу та якості доступних медичних послуг, законів щодо доступу до медичних послуг (тобто будь-яких вимог до обов'язкового звітування), а також того, на що може розраховувати дитина, яка постраждала від сексуального насильства, з точки зору надання медичних послуг. Крім того, кейс-менеджер повинен усвідомлювати, що певні види медичних послуг можуть надаватися у стислі терміни. На початкових етапах оцінки, під час збору інформації від постраждалої особи та/або піклувальника про обставини сексуального насильства, кейс-менеджери повинні звернути увагу на таке:

- » характер нападу – якщо напад включав фізичний контакт і, зокрема, вагінальне або анальне проникнення, це, швидше за все, потребує негайної допомоги;
- » наявність ушкоджень та/або скарг на біль, які можуть свідчити про фізичний контакт та проникнення;
- » час нападу – чи стався останній напад протягом 72-120 годин.

Під час цієї частини оцінки кейс-менеджери можуть також поставити додаткові запитання, щоб визначити, чи потрібне термінове медичне направлення, і якщо так, то наскільки термінове.

Нижче наведені потенційні невідкладні медичні потреби, які потребують негайної уваги:

Ризик інфікування ВІЛ: Якщо характер останнього нападу включав фізичний контакт, зокрема, вагінальне або анальне проникнення, і це сталося протягом 72 годин, постраждалу особу можна направити на медичне обслуговування для отримання постконтактної профілактики ВІЛ протягом 3 днів (72 годин). Тестування на ВІЛ можна зробити вже через 6 тижнів після нападу і повторити через 3-6 місяців після інциденту.

Ризик вагітності: Якщо насильство включало вагінальне проникнення, ризик небажаної вагітності можна зменшити, якщо постраждалу особу направити на медичну допомогу для отримання екстреної контрацепції протягом 5 днів (120 годин). Тест на вагітність можна зробити через тиждень після нападу. Якщо вагітність настала в результаті нападу, слід обговорити можливі варіанти відповідно до місцевого законодавства.

Ризик інших інфекцій, які передаються статевим шляхом:

Як для дівчат, так і для хлопців існує ризик інфекцій, що передаються статевим шляхом. Інфекції, які передаються статевим шляхом, включно з хламідіозом, гонореєю, сифілісом та генітальним герпесом, слід лікувати антибіотиками, і якщо їх не лікувати, вони можуть спричинити хронічні захворювання або безпліддя. Хоча не існує часових обмежень для отримання лікування передбачуваних інфекцій, які передаються статевим шляхом, чим раніше воно буде надано, тим ефективнішим воно буде.

Клінічна допомога у разі сексуального насильства над дітьми

Залежно від обставин, за яких сталося насильство, деякі діти, які постраждали від сексуального насильства, можуть потребувати медичної допомоги для лікування та пом'якшення безпосередніх фізичних наслідків сексуального насильства.

Протоколи та послуги з надання клінічної допомоги при сексуальному насильстві над дітьми повинні відповідати [Настановам ВООЗ щодо надання клінічної допомоги особам, які постраждали від зґвалтування та насильства з боку інтимного партнера](#) (2020). У настановах викладено стандарти допомоги, яка має бути доступною та надаватися постраждалим від сексуального насильства та насильства з боку інтимного партнера в умовах гуманітарної кризи. Настанови призначені для використання кваліфікованими медичними працівниками (лікарями, клінічними працівниками, акушерками та медсестрами), які працюють в умовах надзвичайних гуманітарних ситуацій або в інших подібних умовах.

Кейс-менеджери можуть відстоювати інтереси дитини, яка пережила насильство, в медичних закладах, щоб вона отримала доступ до таких послуг, знаючи перед тим, як направити її до спеціаліста, про якість цих послуг і пояснюючи, на що вона може розраховувати. Кейс-менеджери також можуть попереджати супервізорів, коли їм стає відомо, що медичні працівники не дотримуються протоколів та найкращих практик надання медичної допомоги (наприклад, повідомляють про випадок владі до надання медичної допомоги, якщо це не передбачено законодавством).

Гостра травма або біль: Залежно від тяжкості та характеру травми (наприклад, переломи кісток, поранення або пошкодження внутрішніх органів), може знадобитися невідкладна медична допомога для стабілізації стану та лікування. Деякі серйозні та небезпечні для життя травми нелегко виявити, оскільки вони можуть бути фізично невидимими або не супроводжуватися болем (наприклад, внутрішня кровотеча в шлунок або мозок, свищ тощо).

Збір доказів: Якщо постраждала особа просить зібрати докази для юридичних цілей, важливо якомога швидше (протягом 72 годин) організувати та зафіксувати медичне обстеження. Зауважте, що збір доказів не слід проводити, якщо немає чітких судово-медичних процедур або можливостей для аналізу доказів.

Інші медичні потреби, які можуть потребувати лікування:

- » ризик зараження гепатитом В та правцем, для яких можуть бути проведені вакцинація та профілактика, якщо існував ризик зараження, а щеплення не є актуальними;
- » нетримання сечі або калу може свідчити про серйозні ускладнення внаслідок травми, такі як свищ або пошкодження ректального сфінктера, що потребують хірургічного втручання;
- » для оцінки ушкоджень може знадобитися фізикальне обстеження та/або огляд зовнішніх статевих органів. Фізичний огляд може також заспокоїти постраждалу особу, щоб переконатися, що вона фізично здорова, не має внутрішніх ушкоджень і не заражена інфекціями.

Під час оцінки кейс-менеджер повинен також з'ясувати:

- » чи зверталася дитина до медичних установ, і якщо так, то яку допомогу вона отримала;
- » поточні потреби в медичній допомозі та лікуванні у зв'язку з цим інцидентом, включно з подальшими зустрічами.

**Планування дій у рамках справи:
стан здоров'я та медична допомога**

Планування дій у рамках справи у відповідь на медичні потреби зосереджується на наданні інформації дитині та/або її піклувальнику про доступні послуги, про те, як ці послуги можуть задовольнити виявлені потреби, про потенційні ризики/наслідки доступу до таких послуг, а також про те, на що може розраховувати постраждала особа, коли отримає ці послуги.

Діти, які пережили насильство, та їхні піклувальники стверджують, що отримання чіткої інформації та роз'яснення процесів, повага до приватного життя та конфіденційності, неупереджені відповіді, які виражають віру та пріоритетність безпеки та потреб дитини чи підлітка, є критично важливими аспектами отримання медичної допомоги.⁹⁴ Кейс-менеджери повинні сприяти доступу до медичних послуг, готуючи постраждалу особу та її піклувальника до отримання послуг та отримуючи інформовану згоду на направлення до спеціалістів.

⁹⁴ Броаддус-Шеа, Е. та ін., «Огляд літератури з питань належної практики для початкового реагування системи охорони здоров'я на сексуальне насильство над дітьми та підлітками». Child Abuse & Neglect, 116, 2021.

Надання інформації: Кейс-менеджери повинні вміти пояснити піклувальнику та постраждалій особі, орієнтуючись на інтереси дитини, що:

- » найбільш комплексні послуги з охорони сексуального здоров'я можна отримати протягом 72 годин після інциденту, пов'язаного з сексуальним насильством;
- » деякі (але не всі) послуги можна отримати протягом 120 годин після інциденту сексуального насильства;
- » навіть через кілька тижнів або місяців після сексуального насильства важливо запропонувати направлення до медичних служб, оскільки лише деякі послуги є чутливими до часу;
- » при будь-яких фізичних обстеженнях, включно з судово-медичною експертизою з метою збору доказів, дитина має право:
 - обирати, хто ще може бути присутнім у приміщенні під час обстеження;
 - обирати, хто проводитиме огляд (фахівець чоловічої або жіночої статі);
 - обирати місце проведення огляду – наприклад, на колінах у особи, якій дитина довіряє, на стільці, на оглядовому столі;
 - отримувати пояснення того, що буде відбуватися перед кожним етапом обстеження;
 - надавати інформовану згоду на різні процеси та етапи обстеження;
 - зупинити обстеження у будь-який момент.

Зразок сценарію підготовки дитини до отримання медичних послуг (зокрема, деякі аспекти клінічної допомоги)

«Коли ти прийдеш до клініки, ти побачиш [вказіть координатора клінічної допомоги відповідно до контексту]. Твій [піклувальник, що не вчиняв правопорушення, або інша визначена особа з надання підтримки] може піти з тобою і залишатися з тобою під час зустрічі з [координатором], але [координатор], можливо, захоче поговорити з тобою наодинці протягом декількох хвилин. Медичний працівник все тобі пояснить, поставить кілька запитань, щоб краще познайомитися з тобою, дізнатися більше про те, що сталося, і навчитися надавати тобі найкращу медичну допомогу. Він може попросити оглянути тебе, подивитися на твоє тіло, щоб переконатися, що ти здоровий і добре почуваєшся. Це не буде боляче. Вони можуть запропонувати тобі ліки, які допоможуть тобі залишатися здоровим. У тебе є запитання про те, кого ти побачиш або що буде відбуватися в поліклініці?»

Подолання поширених проблем, пов'язаних з медичними направленнями:

Частиною ролі кейс-менеджера є також обговорення потенційних ризиків і проблем, які можуть виникнути при зверненні за медичними послугами. Наприклад, до поширених ризиків і можливих бар'єрів при зверненні за медичною допомогою та її отриманні відносяться:

- » ставлення, переконання та упередження медичних працівників щодо осіб, постраждалих від сексуального насильства;
- » недостатня підготовка щодо принципів, орієнтованих на дитину та постраждалу особу;
- » обмежене визнання або здатність задовольнити унікальним потребам різних дітей, які пережили сексуальне насильство;
- » проблематичні закони та процедури обов'язкового звітування.

Залежно від якості медичних послуг, кейс-працівникам може знадобитися підготувати дитину та/або піклувальника до того, що медичний персонал може бути не навчений надавати послуги, орієнтовані на дитину. Кейс-менеджер повинен обговорити з дитиною/піклувальником як вирішити цю проблему. Наприклад:

- » Чи може кейс-менеджер супроводжувати постраждалу особу?
- » Чи є хтось інший, хто може супроводжувати дитину, хто відчуває себе впевнено і може відстоювати інтереси дитини?
- » Чи є момент, коли дитина та/або піклувальник вирішила припинити послуги?

Обов'язкове звітування: У

деяких контекстах закони про обов'язкове інформування вимагають заповнення документації та подання її до правоохоронних органів перед отриманням медичної допомоги. Деякі закони передбачають покарання для медичних працівників у вигляді втрати ліцензії або можливості займатися медичною практикою, якщо вони не звітують. Навіть якщо ці закони мають винятки або були скасовані, медичні працівники можуть продовжувати діяти,

Позиції медичних працівників стосовно дівчат підліткового віку

Як і інші надавачі послуг, медичні працівники можуть мати певне упереджене ставлення до дівчат-підлітків, що може призвести до особливо проблематичних дій та подальшої шкоди для цих постраждалих осіб. Дівчата-підлітки можуть стикатися із звинуваченнями та соромом як з боку батьків або піклувальників, так і з боку медичних працівників. Стигматизація, пов'язана з сексуальною активністю, може призвести до того, що медичні працівники та батьки або піклувальники будуть протидіяти наданню дівчатам підліткового віку всіх доступних послуг з репродуктивного здоров'я, коли вони звертаються за послугами CMR. Упереджене ставлення з боку медичного працівника може також поєднуватися зі звичаями, які підтримують ранній та примусовий шлюб дитини з кривдником, а також піддають дівчат перевірці на незайманість. Якщо медичний працівник підтримує таку практику, це може збільшити ризик того, що він залучить традиційне правосуддя, лідерів громади або поліцію всупереч бажанням та найкращим інтересам дівчинки підліткового віку та її піклувальника.

Кейс-менеджери повинні обговорити з дівчиною підліткового віку та її піклувальником, який не вчиняв правопорушення, можливі позиції, упередженість та потенційну шкоду, яку може заподіяти медичний працівник у таких ситуаціях.

важаючи, що вони зобов'язані звітувати. У таких випадках важливо, щоб кейс-менеджери поінформували дитину та її піклувальника перед тим, як зробити направлення, а також обговорили можливі наслідки обов'язкового звітування та розробили пов'язаний з ним план безпеки.

Збір доказів може вимагатися в рамках законів про обов'язкове звітування. Наприклад, закон може вимагати, щоб збір доказів був завершений для отримання повноцінної медичної допомоги. Діти та піклувальники, на яких поширюється дія таких законів, повинні знати про це заздалегідь, якщо тільки необхідність надання невідкладної допомоги не перешкоджає обговоренню цього питання.

Оцінка: Психосоціальні потреби

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП) мають вирішальне значення для того, щоб діти, які зазнали сексуального насильства, могли зцілитися та продовжувати розвивати механізми подолання, які допоможуть їм у відновленні. У контекстах гуманітарної кризи програми ПЗПСП для постраждалих осіб, сімей і громад повинні використовувати комплексний підхід, спрямований на підтримку життєстійкості дітей.⁹⁵ Комплексний підхід визнає важливість заходів з ПЗПСП, які сприяють підвищенню життєстійкості та підтримують стратегії подолання стресу для дітей, їхніх сімей і громад, водночас визнаючи, що спеціалізовані послуги з охорони психічного здоров'я можуть бути не завжди доступними. Кейс-менеджери можуть бути як першими надавачами послуг, які зустрічаються з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, так і тими, хто має найбільший досвід та підготовку для надання послуг у сфері ПЗПСП. Тому заходи з ПЗПСП, які вони забезпечують (на Рівні 2 піраміди ПЗПСП: Підтримка громади та сім'ї та на Рівні 3: Цілеспрямована неспеціалізована підтримка), є критично важливими для відновлення дитини, яка пережила насильство.

Заходи з ПЗПСП повинні задовольняти психічні, емоційні, соціальні та духовні потреби дітей, які постраждали від насильства, та їхніх піклувальників/сімей. Вони повинні створювати внутрішні та зовнішні ресурси для дітей та їхніх піклувальників/сімей, щоб вони могли впоратися з несприятливими обставинами.

Кейс-менеджмент, коли використовується підхід, орієнтований на постраждалих осіб, сприяє зміцненню психічного здоров'я та психосоціального благополуччя і може розглядатися як форма ПЗПСП. Якщо кейс-менеджери надають неупереджену допомогу, підтвердження та підтримку в отриманні доступу до ресурсів, вони можуть позитивно впливати на відновлення осіб, постраждалих від насильства.⁹⁶ Кейс-менеджери мають всі можливості для забезпечення базових заходів з ПЗПСП дітям, які пережили насильство, та їхнім піклувальникам після початкового процесу кейс-менеджменту. Нарешті, кейс-менеджмент також є важливим методом допомоги постраждалим у доступі до інших програм і ресурсів ПЗПСП у їхній громаді.

Проведення оцінки психічного здоров'я та психосоціальних потреб у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Після проведення початкової оцінки та заходів, спрямованих на задоволення нагальних потреб, таких як безпека та здоров'я, кейс-менеджери можуть розпочати оцінку більш специфічних психічних та психосоціальних потреб. Кейс-менеджери можуть

⁹⁵ Міжвідомчий постійний комітет, [Рекомендації з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій](#), МПК, 2007.

⁹⁶ Гарсія-Морено та ін., «Реакція систем охорони здоров'я на насильство щодо жінок», *The Lancet*, 385, № 9977, 2014.

використовувати інструмент Оцінки психічного здоров'я та психосоціальних потреб у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, щоб краще зрозуміти соціальне та сімейне оточення дитини, її психологічне благополуччя та сильні сторони.

Перед проведенням оцінки психічного здоров'я та психосоціальних потреб: Кейс-менеджери повинні визначити здатність дитини брати участь у психіатричній та психосоціальній оцінці на основі її здатності розуміти те, що відбувається, та бажання брати в цьому участь. Однак, як правило, психіатричну та психосоціальну оцінку можна проводити з дітьми віком від восьми років і старше. Кейс-менеджери також повинні вирішити, чи залучати до оцінки осіб, які здійснюють догляд за дитиною, або інших дорослих, яким вони довіряють, і якщо так, то яким чином. Аналіз того, хто найкраще підходить для участі в оцінці дитини та сім'ї, залежить від конкретної інформації, яка, ймовірно, була виявлена на початкових етапах кейс-менеджменту. Наприклад, кейс-менеджер може розглянути наявність:

- » піклувальника/батьків, які підтримують дитину та не вчиняли правопорушень;
- » особи, яка направила дитину за послугами, беручи до уваги стосунки такої особи з дитиною;
- » людей, яких дитина безпосередньо назвала дорослими, яким вона довіряє, або людей, які проводять багато часу з дитиною.

Інструмент Оцінки психічного здоров'я та психосоціального підтримки у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, допомагає кейс-менеджеру зрозуміти ситуацію дитини щодо:

- » домашнього та соціального контекстів, включно з оцінкою стосунків між батьками та дитиною;
- » повсякденного благополуччя та функціонування;
- » почуттів та переконань піклувальників щодо дитини та сексуального насильства;
- » сильні сторони дитини та сім'ї;
- » можливість оцінити подальші проблеми безпеки (в рамках поточного втручання).

Детальні вказівки та міркування містяться в додатку до цього інструменту.

Планування дій у рамках справи: Заходи з ПЗПС

Існують загальні та ефективні заходи, які можуть здійснювати кейс-менеджери, щоб допомогти дітям з труднощами у сфері ПЗПС, виявленими в процесі оцінки, і які не потребують спеціальної підготовки та досвіду в галузі охорони психічного здоров'я. До них відносяться:

- » зцілювальна освіта;
- » навчання технікам розслаблення;
- » визначення і тренування навичок подолання стресу;
- » вирішення проблем.

Кожен з цих заходів вимагає спеціальних людських і фінансових ресурсів, а також певного рівня професійної підготовки та супервізійної підтримки для надавачів послуг (примітка: супервізори не обов'язково мають бути фахівцями з психічного здоров'я, щоб забезпечити належний нагляд). Ці заходи, як правило, є доповненням до загального кейс-менеджменту, а не його заміною. Зазвичай вони інтегровані у процес кейс-менеджменту.

У Таблиці 6.2 наведено огляд кожного втручання, на кого воно спрямоване, його цілі, а також необхідну підготовку та нагляд для реалізації заходу. Інструкції з реалізації кожного заходу можна знайти в інструментах наприкінці цієї Глави.

Таблиця 6.2: Заходи з ПЗПСП

Захід	Цільова аудиторія	Ціль	Необхідне навчання	Нагляд
<u>Зцілювальна освіта</u>	Діти віком 5-6 років і старше, залежно від зрілості; піклувальники.	Зрозуміти наслідки сексуального насильства. Дізнатися, як убезпечити себе в майбутньому та як впоратися з емоційними та фізичними реакціями, спровокованими насильством.	Високий рівень технічних знань про сексуальне насильство над дітьми. Навчання протягом 1-3 днів, залежно від наявних навичок та досвіду.	Включити у поточні наглядові сесії. Конкретні перевірки у плани зміцнення потенціалу.
<u>Навчання технікам розслаблення</u>	Залежно від вправ, діти віком від 2 років і старше; піклувальники.	Впоратися зі стресом і зменшити фізіологічні симптоми, такі як прискорене серцебиття, труднощі зі сном або концентрація уваги, гнів, тривога тощо.	Практичні сесії, які включають пояснення вправи та її мети, демонстрацію вправи, час для практики та міркування.	Нагляд за практичними сесіями. Перевіряйте під час регулярного нагляду за реалізацією.
<u>План подолання стресу</u>	Діти віком 10 років і старше. Залежно від зрілості та здібностей, дитина молодшого віку може відвідувати заняття разом з піклувальником.	Діти визначають і розвивають власні внутрішні механізми подолання стресу, зокрема вміння заспокоювати себе, розпізнавати, коли необхідно звернутися за підтримкою, а також навички управління складними емоціями.	Практика з наглядом.	Спостереження та зворотній зв'язок через практику. Міркування щодо реалізації.

<u>Вирішення проблем</u>	Діти (10 років та старше). Залежно від зрілості та здібностей, дитина молодшого віку може відвідувати заняття разом з піклувальником.	Особи з інструментами для виявлення та вирішення проблем, які виникають через життєві стреси, для покращення загальної якості життя.	Практика з наглядом.	Спостереження та зворотній зв'язок через практику. Міркування щодо реалізації.
---------------------------------	---	--	----------------------	--

Інші заходи: Кожен із заходів, представлених у цьому розділі, може бути здійснений з мінімальними додатковими ресурсами, часом і навчанням. Однак це не стосується всіх заходів з ПЗПСП, які команда кейс-менеджменту може вважати корисними та бажає реалізувати з дітьми, які постраждали від сексуального насильства. Існує кілька ресурсів, які можуть допомогти командам належним чином інтегрувати послуги з ПЗПСП у програми. Для суб'єктів ЗД та ГЗН, які працюють з дітьми, що постраждали від насильства, вони включають:

- » Мінімальні стандарти щодо гендерно зумовленого насильства у надзвичайних ситуаціях.
- » Мінімальні стандарти захисту дітей у гуманітарній діяльності.
- » [Мінімальний пакет послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.](#)

КРОК 4: РЕАЛІЗАЦІЯ

На цьому кроці кейс-менеджер повинен:

- » допомагати та відстоювати інтереси дітей для отримання якісних послуг;
- » забезпечувати прямі заходи, якщо доцільно (психіатричні та психосоціальні);
- » виконувати будь-які процедури обов'язкового звітування відповідно до найкращих інтересів дитини;
- » здійснювати координацію догляду.

Після завершення первинної оцінки та кроків планування дій у рамках справи настає час для реалізації плану дій. Як правило, діти та сім'ї потребують допомоги в отриманні доступу до інших послуг (наприклад, направлення для заходів у сфері безпеки та медичної допомоги). У багатьох випадках кейс-менеджери безпосередньо надаватимуть послуги з ПЗПСП та подібні послуги, а також скеровуватимуть дітей та сім'ї до інших установ.

Допомагати та відстоювати інтереси дітей для отримання якісних послуг

На основі плану дій, розробленого між дитиною та кейс-менеджером, кейс-менеджер виконує свої зобов'язання, пов'язані з наданням допомоги в отриманні необхідних послуг. Існує багато різних способів, як кейс-менеджер може допомогти дитині та її піклувальнику в отриманні послуг. Типові дії включають:

- » супровід дітей/піклувальників до поліції, медичних та інших установ, що надають послуги;
- » відстоювання інтересів дитини. Декілька поширених прикладів відстоювання інтересів:
 - з поліцією та службами безпеки для вжиття заходів захисту;
 - для отримання співчутливої та якісної медичної допомоги та лікування;
 - для врахування поглядів та думок дітей, які мають бути враховані у діях, що впливають на їхнє життя та благополуччя.
- » зустрічі з надавачами послуг (наприклад, медичними працівниками) для пояснення того, що сталося, та надання інформації про насильство, щоб дитина не була змушена повторювати свою історію (інформація, якою ділиться кейс-менеджер, вже повинна була бути обговорена з дитиною під час планування дій у рамках справи).

Забезпечувати прямі заходи, якщо доцільно (психіатричні та психосоціальні)

В організаціях, що здійснюють кейс-менеджмент, які також забезпечують прямі заходи з ПЗПСП, кейс-менеджери проводять заходи з ПЗПСП під час цього етапу. Прямі заходи з ПЗПСП, подібні до описаних у попередньому розділі, є заходами, що вживаються кейс-менеджерами безпосередньо стосовно дитини та/або сім'ї.

Виконувати будь-які процедури обов'язкового звітування

Частиною зобов'язань кейс-менеджера є заповнення будь-яких процедур обов'язкової звітності, які вимагаються у конкретній ситуації. Вимоги до обов'язкового звітування вже мають бути обговорені з дитиною та піклувальником як частина процесу отримання інформованої згоди та під час планування дій у рамках справи. Дитина та піклувальник мають бути повністю обізнані з процесом, процедурами та протоколом. Як обговорювалося у *Главі 5*, рішення про обов'язкове звітування мають прийматися разом з дитиною та піклувальником та відповідно до принципів найкращих інтересів, орієнтованості на постраждалу особу та принципу «не нашкодь». Заходи зі зниження ризиків та планування безпеки, пов'язані з обов'язковим інформуванням, мають бути розроблені разом з дитиною та піклувальником до того, як буде здійснене будь-яке звітування.

Здійснювати координацію догляду

Роль кейс-менеджера полягає в тому, щоб здійснювати координацію догляду за дитиною. Координаційна діяльність може включати безпосередню організацію доступу до послуг, зменшення бар'єрів для отримання послуг, встановлення зв'язків та інші заходи, що фіксуються у звітах про хід роботи. Стратегії координації, характерні для кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, що мають здійснюватися на організаційному/секторальному рівні, детально описані у *Главі 8: Координація*. Однак існують конкретні механізми, які можуть бути використані кейс-менеджерами для координації допомоги на рівні конкретного випадку, такі як:

- » **Консультавання щодо конкретних випадків:** Корисний механізм для отримання підтримки та рекомендацій від супервізора, старшого кейс-працівника або іншого надавача послуг з конкретного питання у справі (наприклад, з питань ЗД або ГЗН). Він є особливо корисними, коли справа може отримати користь від консультації експерта, який виходить за межі компетенції команди, що здійснює кейс-менеджмент.
- » **Конференції щодо конкретних випадків:** Створіть регулярну можливість для декількох постачальників послуг переглянути плани ведення складних та/або ризикованих випадків. Вони можуть бути особливо корисними для вирішення ситуацій, коли потреби дитини не задовольняються; для виявлення або уточнення поточних проблем координації між надавачами послуг; і для надання дитині більш цілісних, скоординованих та інтегрованих послуг.

У Таблиці 6.3 наведено детальну інформацію про ці механізми з точки зору учасників, термінів, а також питань конфіденційності та захисту даних.

Таблиця 6.3: Характеристики консультацій та конференцій щодо конкретних випадків

Тип зустрічі	Консультація щодо конкретного випадку	Конференція щодо конкретного випадку
Яка мета?	Звернутися за підтримкою та порадою до супервізора, старшого кейс-менеджера або іншого надавача послуг з конкретного питання у справі. Особливо корисно, коли клієнту потрібна консультація експерта, який не входить до складу команди, що здійснює кейс-менеджмент.	Створити регулярну можливість для кількох надавачів послуг переглядати плани ведення складних та/або ризикованих випадків. Може бути особливо корисним для вирішення ситуацій, коли потреби дитини не задовольняються; для виявлення або уточнення поточних проблем координації між надавачами послуг; а також для надання дитині більш цілісних, скоординованих та інтегрованих послуг.
Хто бере участь?	Кейс-менеджер дитини, супервізор та принаймні один кейс-менеджер або супервізор з іншого сектору.	Дитина та/або її піклувальник (за потреби), кейс-менеджер, супервізор та принаймні по одному співробітнику або супервізору від кожного з інших відділів або організацій, що надають послуги дитині та її сім'ї.
	<i>На консультації або конференції НЕ повинні бути присутні особи, які не мають безпосереднього відношення до справи дитини, що пережила насильство.</i>	
Коли це відбувається?	Так часто, як це необхідно. Часто ініціюється на ранній стадії процесу кейс-менеджменту. Може бути особливо корисною, коли дитина та/або її піклувальник не бажають, щоб їх направляли за додатковими послугами, але їхні потреби виходять за межі компетенції основного кейс-менеджера.	Регулярно в процесі кейс-менеджменту. Основний кейс-менеджер або, за необхідності, безпосередній супервізор відповідає за планування цих регулярних зустрічей, запрошення учасників (забезпечення достатнього повідомлення), визначення порядку денного та фасилітацію зустрічей.
Ідентифікація даних, які підлягають обміну?	Ні. Випадок слід обговорювати у загальних термінах (наприклад, «дитина», «піклувальник жіночої статі», а не використовувати імена чи інші ідентифікатори).	Так, тому що на зустрічі присутні особа, постраждала від насильства, та/або піклувальник, і всі учасники зустрічі вже повинні бути активно залучені до процесу кейс-менеджменту.

КРОК 5: ПОДАЛЬШИЙ СУПРОВІД

На цьому кроці кейс-менеджер повинен:

- » здійснювати подальший супровід справи та відстежувати прогрес;
- » реалізувати переглянутий план дій (за потреби);
- » продовжити надавати підтримку у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.

Контрольні візити дозволяють дитині та кейс-менеджеру інформувати один одного про заходи, вжиті з моменту першої зустрічі, та переконатися в тому, що дитина отримала необхідні послуги, а також оцінити будь-яке покращення у ситуації дитини. Наступні візити також дають можливість кейс-менеджеру повторно оцінити ситуацію з безпекою дитини, виявити нові нагальні потреби, які могли виникнути з часу останньої зустрічі, та обговорити довгострокові потреби та догляд.

Регулярні подальші зустрічі також допомагають кейс-менеджеру продовжувати будувати довіру з дитиною, яка пережила сексуальне насильство, та піклувальником, який не вчиняв правопорушення, що часто допомагає дітям, які пережили сексуальне насильство, та піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, розповісти про додаткові аспекти сексуального насильства та/або про нові проблеми. Сексуальне насильство над дітьми може бути дуже ізольованим, тому регулярні подальші візити допомагають дітям, які пережили сексуальне насильство, та їхнім піклувальникам, які не вчиняли правопорушення, відчувати зв'язок та надію.

Що стосується подальших візитів, кейс-менеджери повинні узгодити час та механізми з дитиною та піклувальником під час процесу початкової оцінки та планування дій у рамках справи. Подальші зустрічі мають відбуватися у місці, де дитині буде комфортно, а конфіденційність може бути захищена. Вони повинні включати конкретний час, дату та місце проведення з урахуванням індивідуальних потреб дитини.

КРОК 6: ЗАКРИТТЯ СПРАВИ ТА ОЦІНКА

На цьому кроці кейс-менеджер повинен:

- » оцінити готовність до закриття справи та реалізувати процедури закриття справи;
- » оцінити послуги на основі зворотного зв'язку з клієнтом.

**Оцінити готовність до закриття справи
та реалізувати процедури закриття справи**

Як правило, справа має бути закрита, якщо:

- » план ведення випадку є повним і задовільним, а подальший супровід завершено;
- » не було контакту з клієнтом протягом певного періоду (наприклад, більше 30 днів);
- » дитина-клієнт і кейс-менеджер погоджуються, що подальша підтримка не потрібна.

Закриття справи – це можливість для кейс-менеджера переглянути план дій з дитиною, яка постраждала від сексуального насильства, та піклувальниками, які не вчиняли правопорушення, і обговорити, чи були досягнуті цілі кейс-менеджменту. Кейс-менеджер повинен сприяти обговоренню з дитиною, яка постраждала від сексуального насильства, та піклувальником, який не вчиняв правопорушення, у спосіб, що відповідає віку та етапу розвитку дитини, яка постраждала від сексуального насильства, щодо того, чи були досягнуті поставлені цілі та чи потрібні додаткові послуги. Кейс-менеджери разом з дитиною, яка пережила насильство, та піклувальником, який не вчиняв правопорушення, повинні обмірковувати, чи відповідає закриття справи дитини, яка пережила насильство, її найкращим інтересам.

Якщо справа дуже складна, і особливо якщо ризики дуже високі, цілком ймовірно, що вона залишиться відкритою протягом тривалого часу. Це питання потребує обговорення та планування з супервізором з питань кейс-менеджменту, щоб гарантувати, що послуги не будуть скомпрометовані організаційною необхідністю закрити справу до того, як будуть вирішені всі питання.

У ситуаціях, коли кейс-менеджер бачить дитину, яка постраждала від сексуального насильства, лише один раз, він повинен визначити пріоритети в оцінці та плануванні дій і надати якомога більше інформації дитині, яка постраждала від сексуального насильства. Кейс-менеджер повинен ретельно задокументувати інформацію, надану дитині. Кейс-менеджер повинен тримати справу відкритою протягом 30 днів, а потім закрити справу, якщо через 30 днів немає контакту з дитиною-клієнтом.

У випадках, коли можливе подальше спостереження, справи не слід закривати доти, доки не буде отримано задовільних результатів останнього спостереження. Зазвичай це відбувається, коли потреби дитини та сім'ї задоволені та/або їхні (звичайні або нові) системи підтримки функціонують. Важливо переконатися в тому, що закриття справи орієнтоване на дитину і що дитина готова до закриття справи. Після закриття справи кейс-менеджер повинен запевнити дитину (та її піклувальника, за необхідності), що вона може звернутися до нього в майбутньому, якщо виникне така потреба. Кейс-менеджер повинен задокументувати факт закриття справи та конкретні причини для цього.

Оцінити послуги кейс-менеджменту на основі зворотного зв'язку з клієнтом

Оцінювання – це один із способів для кейс-менеджерів отримати зворотний зв'язок від дітей, які постраждали від сексуального насильства, та піклувальників, які не вчиняли правопорушення, яким вони надавали підтримку. Мета зворотного зв'язку з клієнтами – покращити послуги та краще задовольнити потреби дітей, які постраждали від сексуального насильства, в майбутньому. Він не повинен використовуватися як інструмент оцінки роботи персоналу. Найчастіше оцінка послуг проводиться шляхом бесіди з дитиною, яка пережила насильство, та піклувальником, який не вчиняв насильства, співробітником, який не є кейс-менеджером дитини. У деяких випадках вони можуть заповнити письмову анкету. Загалом, настанови щодо безпосереднього залучення та проведення бесіди з дітьми, які пережили насильство, в рамках оцінки послуг є такими:

- » якщо дитині 9 років або менше, а піклувальник брав активну та позитивну участь у догляді та лікуванні дитини, то опитувати слід лише піклувальника;
- » якщо дитині 10-12 років, і піклувальник брав активну та позитивну участь у догляді та лікуванні дитини, слід опитати піклувальників. Однак у дітей цього віку також слід запитати їхню думку про догляд, який вони отримували; їх можна включити в бесіду з піклувальником або опитати окремо. Це має вирішуватися в кожному конкретному випадку окремо;
- » якщо дитині 14-18 років, її можна опитати безпосередньо про її думку щодо наданих послуг. За необхідності може бути корисним провести окрему бесіду з піклувальниками, якщо вони брали активну та позитивну участь у догляді за дитиною та її лікуванні. Як правило, підлітки повинні надати дозвіл кейс-менеджеру до того, як той звернеться до піклувальника дитини.

Як і у випадку з усіма іншими послугами, кейс-менеджер повинен отримати дозвіл від дитини, яка постраждала від сексуального насильства, та її піклувальника, який не вчиняв насильства, на проведення оцінки послуг. Кейс-менеджери повинні поінформувати дитину, яка пережила насильство, про те, що всі відповіді будуть конфіденційними, і що бесіда не міститиме запитань про її випадок, а слугуватиме лише для отримання інформації про послуги, які вона отримувала. Якщо дитина, яка пережила насильство, вміє читати та писати і бажає самостійно заповнити анкету, це також допустимо.

ІНСТРУМЕНТИ ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

План заходів безпеки є інструментом, який створюють кейс-менеджер і дитина (та члени її сім'ї, за необхідності) для зниження ризику заподіяння шкоди. План розробляється разом з дитиною і передбачає визначення безпечних місць та людей. У ньому також окреслюються шляхи, якими діти можуть шукати безпеку в різних ситуаціях. Нижче наведені інструменти, які можуть бути використані кейс-менеджерами для полегшення обговорення питань безпеки та планування заходів безпеки з дітьми різного віку.

Таблиця планування заходів безпеки

У таблиці планування заходів безпеки використовуються такі категорії: шаблони, пов'язані з безпекою дитини, реагування дитини на небезпечні ситуації, люди, які підтримують дитину в її житті, та безпечні місця, до яких дитина вже має доступ або до яких може отримати доступ. Кейс-менеджер може обговорити ці теми з дитиною, використовуючи в якості орієнтиру запитання – спочатку оцінюючи безпеку, а потім використовуючи цю інформацію для планування заходів безпеки. Першу таблицю можна використовувати з дітьми старшого віку. Друга таблиця – це скорочена версія, яку можна використовувати з дітьми молодшого віку.

Тема	Оцінка безпеки	Планування заходів безпеки
Шаблони	» Чи можеш ти розповісти мені про деякі моменти, коли ти відчуваєш себе в небезпеці? » Ти знаходишся у якомусь конкретному місці? » Це певний час доби? » Ти знадишся сам? Якщо ні, то хто з тобою знаходиться? » Чи помітив ти щось особливе перед цим випадком (насильством)?	» Чи існує якийсь спосіб уникнути ... [місцезнаходження], не потрапляючи в неприємності? » Чи є якийсь дорослий, якому ти довіряєш і який може бути з тобою ... [в цей час або у вказаному місці]? » Чи можемо ми щось зробити, щоб ти почувався безпечніше дома/ у школі тощо?
Реагування	» Що ти зазвичай робиш, коли опиняєшся у небезпечній ситуації або відчуваєш страх? » Що ти зазвичай робиш, коли опиняєшся у такій ситуації? » Чи працює ця стратегія для тебе? » Чи є щось ще, що ти би хотів зробити? » Чи є у тебе телефон або доступ до телефону сусіда, друга, члена сім'ї тощо? » Чи можеш ти зберігати свої гроші/ телефон у безпечному місці?	» Чи є у тебе кредит на телефоні? » Чи знаєш ти когось, хто дозволив би тобі скористатися своїм телефоном? » Якщо трапиться біда, чи можеш ти зателефонувати... » Чи є в тебе друг, який міг би допомогти тобі безпечно дістатися до [вказіть місце або службу]? » Чи можеш ти носити з собою важливі для тебе речі (наприклад, документи, гроші, фотографії) на випадок, якщо тобі потрібно буде швидко переїхати?

Люди, які надають підтримку	» З ким ти можеш поговорити або до кого ти можеш звернутися, якщо тобі загрожує небезпека? (наприклад, сусід, друг, член сім'ї, співробітник) » Чи є поруч хтось, кому ти довіряєш, хто знає про насильство? » Чи є поруч хтось, з ким ти міг би поговорити про (кривдника) насильство, не побоюючись, що у тебе виникнуть проблеми?	» Чи є поруч хтось, до кого ти можеш звернутися за допомогою чи порадою? » Чи є поруч хтось, до кого тобі було би комфортно звернутися, якби ти не почувався у безпеці? » Ти можеш звернутися до мене, якщо ти не почуватимешся у безпеці? Чи хотів би ти цього?
Безпечні місця	» Куди ти підеш, якщо тобі загрожує небезпека? » Чи є місце, куди ти міг би піти, якби, але ще не зробив цього?	» Чи є місце, куди ти міг би піти, якщо ти не почувався у безпеці? » Чи знаєш ти про будь-які безпечні місця поблизу? (наприклад, сусід, лідер громади, місце, дружнє до дітей тощо) » Як би ти вибрався з дому, якби тобі загрозувала небезпека? » Чи є певний день або час, коли ти можеш вийти з дому та пересуватися більш вільно? (тобто з меншою ймовірністю, що за тобою спостерігатимуть) » Чи маєш ти сестер або братів, які могли би допомогти тобі (або яким би ти міг допомогти), якби тобі загрозувала небезпека? » Чи міг би ти звернутися за допомогою (або допомогти) до своїх братів та сестер?

Для використання дітьми молодшого віку

Тема	Оцінка безпеки	Планування заходів безпеки
Люди, які надають підтримку	» Чи є в тебе хороший друг? Що тобі в ньому подобається? » З ким ти розмовляєш, коли тебе щось хвилює? » Чи є в тебе сусід, якому ти довіряєш?	» Якщо тебе щось хвилює або коли ти засмучений, хто міг би тобі допомогти? » Якщо тебе щось хвилює або коли ти засмучений, чи можеш ти звернутися до ... (тобто дорослий, якому ти довіряєш, наприклад, сусід або батьки чи друг)?
Безпечні місця	» Чи є в тебе улюблене місце? » Куди ти йдеш, якщо почувався схвильованим або у небезпеці? » Чи знаєш ти, де знаходиться...? (вставте безпечне місце, наприклад, служба захисту дітей, лідер громади, поліція тощо)	» Якщо тебе щось хвилює або коли ти засмучений, чи пішов би ти до ... (вказіть безпечне місце)? » Чи потрібна тобі підтримка, щоб дістатися до безпечного місця? (наприклад, від сусіда або від старшого брата/сестри/друга). » Давай намалюємо карту шляху від твого будинку до твого улюбленого/безпечного місця?

КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

Контрольний перелік заходів безпеки допомагає визначити конкретні дії, які діти можуть вжити, коли вони відчувають себе в небезпеці. Вони документують план та/або запам'ятовують конкретні дії, такі як цифри, кодові слова тощо. Це підходить для дітей віком від 10 років (або загалом для дітей, які легко читають і пишуть).

Якщо у мене виникла проблема або я не почуваюся в безпеці...	
Я можу звернутися до когось за цими номерами телефонів	
Я можу використати це тривожне слово	
Я можу звернутися до цих людей	
Я можу піти в ці місця	
Я можу вийти з дому, зробивши такі речі	
Я можу взяти ці речі з собою	
Я можу допомогти (або попросити про допомогу) моїм сестрам і братам, роблячи такі дії	

Мапа громади

Мапа громади допомагає кейс-менеджеру краще зрозуміти громаду, в якій живе дитина, окреслити ризики та захисні фактори у громаді, а також визначити небезпечних та безпечних людей і місця. Її можна використовувати з дітьми віком 4-12 років.

У цій вправі кейс-менеджер просить дитину:

- » намалювати маленький будиночок посередині аркуша паперу;
- » намалювати всі місця та людей, яких вона відвідує поруч з будинком, і позначити їх;
- » позначити кожне з місць, які їй подобаються, улюбленим кольором;
- » позначити іншим кольором місця, які їй не подобаються.

Після цього кейс-менеджер обговорює малюнок з дитиною, щоб зрозуміти її малюнок і те, як вона позначила людей і місця. Кейс-менеджер може використовувати цю інформацію, щоб допомогти дитині зрозуміти та працювати з факторами ризику і захисними факторами.

КОЛО БЕЗПЕКИ

Коло безпеки можна використовувати, щоб краще зрозуміти, які предмети, люди або місця дозволяють дитині почуватися у безпеці, а які – ні; визначити людей, до яких діти можуть звернутися, коли відчувають себе у небезпеці; визначити місця, куди діти можуть піти, коли відчувають себе у небезпеці. Воно може використовуватися з дітьми віком 3-12 років.

У цій вправі дитина малює коло і вписує в нього те, що і хто змушує її відчувати себе у безпеці. Це може бути чудовим способом виявити проблеми безпеки, які може мати дитина. Кейс-менеджер може продовжити цю вправу і попросити дитину намалювати за межами кола речі, яких вона боїться або які змушують її відчувати себе у небезпеці (коло є символічною межею безпеки). Це може забезпечити додаткову інформацію про сприйняття дитиною ризику (що і хто) та безпеки (що і хто).

ОЦІНКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Інструкції:

Оцінка психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства (Оцінка ПЗПСП), може проводитися як незалежна оцінка кілька разів протягом усього процесу кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства. Її не слід проводити, коли дитина, яка пережила насильство, вперше розповідає про нього, потребує негайної медичної допомоги або заявляє, що відчуває фізичний біль. Зазвичай, перша можливість проведення оцінки з'являється під час другої або третьої зустрічі з дитиною та піклувальниками, які не вчиняли правопорушення.

Для супервізорів:

Якщо у вашій установі не проводиться загальна оцінка психосоціальної підтримки, ви можете інтегрувати цю оцінку в існуючий підхід та інструменти кейс-менеджменту після того, як персонал буде підготовлений, як її використовувати. Якщо у вашій установі проводиться загальна оцінка психосоціальної підтримки, для проведення якої кейс-менеджери пройшли навчання та мають досвід її використання, компоненти цієї оцінки можуть бути інтегровані в існуючий інструментарій установи. Як мінімум, слід включити таке:

- » основні занепокоєння/проблеми;
- » сімейні та житлові умови;
- » соціальна підтримка;
- » оцінка функціонування дитини;
- » сильні сторони дитини та сім'ї.

Планування дій у рамках справи для ПЗПСП може бути інтегровано в існуючі форми планування дій.

Для кейс-менеджерів:

Оскільки ви, дитина, яка пережила насильство, та піклувальники, які не вчиняли правопорушення, працюєте разом і задовольняєте нагальні потреби у сфері охорони здоров'я та безпеки, у вас може з'явитися можливість глибше дослідити та задовольнити психосоціальні потреби дитини. Ви також можете визначити психосоціальні потреби піклувальника, однак їх потрібно буде задовольнити шляхом направлення до іншого кейс-менеджера. Під час проведення оцінки ПЗПСП:

- » переконайтеся, що ви виділяєте достатньо часу, робите перерви та рухаєтеся в темпі дитини;
- » передбачте, що як дитині, так і піклувальнику, який не вчиняв насильства, може бути важко відповісти на деякі запитання, які можуть викликати важкі емоції та болючі ситуації;
- » використовуйте методи спілкування та опитування, що відповідають рівню розвитку дитини, включаючи ігри, малювання та інші активності. Обов'язково обговорюйте малюнки, щоб уникнути неточних інтерпретацій;
- » при плануванні дій зосередьтеся на сильних сторонах, життестійкості та способах їх зміцнення, а також на усуненні проблем, джерел стресу тощо.

Зверніть увагу на наведені нижче вказівки для кожного з основних розділів інструменту.

Частина 1: Загальна оцінка дитини:

- » подумайте, чи буде корисно з'ясовувати у піклувальників, що вони вважають основними проблемами та занепокоєннями;
- » за можливості, оцініть основні проблеми дитини та піклувальників окремо, щоб обидва могли вільно поділитися ними з кейс-менеджером;
- » зверніть увагу на те, чи збігаються основні занепокоєння/хвилювання дитини та піклувальника або відрізняються;
- » якщо занепокоєння/хвилювання відрізняються, кейс-менеджер повинен обговорити проблеми дитини з піклувальником, щоб сприяти комунікації та взаєморозумінню між дитиною та піклувальником;
- » запишіть основні занепокоєння як дитини, так і піклувальників у Чащині I: Загальна оцінка.

Частина 2: Сім'я та соціальний контекст:

- » намагайтеся оцінити сімейну, соціальну, духовну та громадську ситуацію дитини, щоб краще зрозуміти середовище, яке оточує дитину;
- » зосередьтеся на конкретних даних про умови життя дитини (де вона їсть і спить? скільки людей живе в будинку? тощо), а також на життєвому досвіді дитини, щоб розвинути те, що вже відомо з початкової оцінки;
- » розгляньте ключові питання, пов'язані з життєвим досвідом, зокрема:
 - кому дитина найбільше довіряла в сім'ї до того, як сталося насильство?
 - кому дитина довіряє після насильства? Чи відчувається дитина щасливою вдома? Чи задовольняються основні потреби дитини (їжа, одяг, освіта, захист)?
 - чи ставляться до дитини інакше, ніж до інших дітей у сім'ї? Якщо так, то як саме?
 - коли дитина може вільно гратися?
- » розглядаючи ширше оточення, включаючи соціальні та духовні аспекти громади, оцініть:
 - які сфери соціальної підтримки дитини зменшилися після насильства?
 - які види діяльності дитина може збільшити, відновити або розпочати? Якої підтримки вона потребує для участі в цих видах діяльності?
 - які сфери соціальної підтримки дитини залишаються сильними?
 - які ресурси, в тому числі релігійні лідери/громада, можуть бути джерелом підтримки?
- » запишіть важливі деталі та факти у **Чащині II: Сімейний, соціальний та духовний контекст**;
- » у розділі «**Інші примітки**» кейс-менеджер може записати додаткові деталі, які є важливими, але не є специфічними для сімейного, соціального та духовного контексту.

Частина 3: Загальне функціонування:

- » зверніть увагу на поведінку дитини, її почуття та вираження соматичних або «фізичних» скарг;
- » намагайтеся виявити зміни, які могли би відбутися після випадку сексуального насильства та/або розкриття інформації про насильство;
- » визнайте, що наведені бали оцінки не є вичерпними, але відображають загальні зміни, що спостерігаються у дітей, які зазнали насильства.

Використовуйте адаптовану до віку/етапу розвитку версію конкретного твердження:

«Я зачитаю тобі кілька речень. Будь ласка, скажи, наскільки ці речення ПРАВДИВІ для тебе. Подумай, наскільки вони правдиві після [опиши подію насильства... наприклад, тебе зґвалтували]».

Поясніть, що дитина повинна зробити все можливе, щоб відповісти «так» або «ні» на зачитувані твердження. Переконайтеся, що докладено розумних зусиль, щоб допомогти дитині відповісти «так» або «ні». Якщо дитина не може відповісти «так» або «ні», вкажіть «не впевнений» у розділі коментарів.

Частина 4: Почуття та переконання піклувальників:

- » визнайте, що може бути неможливо безпечно оцінити почуття та переконання піклувальників. Але якщо це можливо, почуття піклувальників мають бути оцінені;
- » погляди піклувальників можуть забезпечити уявлення про підтримку (або її відсутність), яку отримує дитина;
- » поставте низку запитань і створіть простір для вільного обміну думками, почуттями, поглядами та запитаннями – цю частину оцінювання проводьте за відсутності дитини.

Використовуйте наведені нижче ключові запитання як відправну точку для оцінки почуттів і переконань піклувальників:

- » **що ви розумієте під насильством/що сталося?** Це запитання допомагає кейс-менеджеру зрозуміти, наскільки піклувальник знає та розуміє те, що сталося. Кейс-менеджер повинен остерігатися звинувачень на адресу дитини;
- » **що ви відчуваєте з приводу насильства/ситуації?** Це запитання прямо запитує піклувальників, що вони відчують у зв'язку із сексуальним насильством. Кейс-менеджер повинен спробувати оцінити власний рівень емоційного стресу та почуття піклувальників по відношенню до дитини. Кейс-менеджери повинні запитати, чи змінилися почуття піклувальників по відношенню до дитини після насильства;
- » **які зміни ви помітили у вашої дитині після насильства?** Часто повідомлення про емоційний стрес дитини надходять від дорослих у житті дитини, які помічають зміни в її поведінці. Це запитання також забезпечує кейс-менеджером більше інформації про те, як піклувальники ставляться до своєї дитини;
- » **що, на вашу думку, може допомогти вашій дитині зараз?** З'ясування того, що, на думку піклувальників, є корисним і важливим, щоб допомогти їхнім дітям зцілитися і відновитися. Піклувальники, які надають підтримку, добре знають своїх дітей, і їхні ідеї щодо того, як підтримати зцілення їхніх дітей, слід запитувати та інтегрувати у плани психосоціальної підтримки;
- » **які ваші основні занепокоєння і потреби зараз?** Це запитання дає можливість піклувальникам поділитися своїми особистими занепокоєннями та страхами, водночас попереджаючи соціального працівника про додаткові потреби/занепокоєння, які можуть вплинути на дитину.

Запишіть відповіді на ці запитання у **Частині IV: Оцінка піклувальників**

Частина 5: Сильні сторони дитини та сім'ї:

- » визнайте, що діти та сім'ї є життєздатними, і більшість дітей, які пережили насильство, відновляться за умови належної підтримки;
- » оцініть як сильні сторони дитини, так і сильні сторони сім'ї.

Кейс-менеджери повинні допомогти дітям визначити їхні власні сильні сторони, такі як:

- » їхню сміливість;
- » їхні позитивні особистісні характеристики;
- » їхню гордість.

Такі запитання, як «Після всього, що сталося, що змушує тебе посміхатися, хоча б трохи?», можуть допомогти дітям визначити ті аспекти їхнього життя, які дають їм надію. Якщо дитина не може назвати сильну сторону або сферу, якою вона пишається, кейс-менеджер повинен підкріпити те, що він особисто виявив у дитині.

Кейс-менеджер також повинен допомогти піклувальникам визначити сильні сторони сім'ї, зокрема:

- » особисті сильні сторони піклувальника, такі як підтримка їхньої дитини, відстоювання потреб їхньої дитини, захист їхньої дитини та пошук послуг для неї, вирішення сімейних проблем, заохочення надій та мрій дитини;
- » прив'язаність до дитини – сильна та підтримуюча прив'язаність між піклувальниками та дитиною є життєвоважливою для відновлення дитини;
- » можливості, надії та мрії сім'ї – дізнайтеся, як піклувальники традиційно вирішують проблеми, які можливості вони мають на даний момент (друзі, які надають підтримку, розширена сім'я, дім без насильства тощо);
- » соціальна підтримка – зв'язок з громадою та більшими мережами;
- » робота та фінансові активи.

Запишіть основні моменти цього обговорення у **Частині V: Сильні сторони дитини та сім'ї**.

Після того, як ці сфери будуть оцінені, кейс-менеджер має проаналізувати інформацію та у співпраці з дитиною обрати психосоціальні втручання, що ґрунтуються на основних виявлених проблемах. Цей процес і вжиті заходи можуть бути задокументовані в рамках існуючого плану дій у рамках справи або в **Частині VI: Психосоціальна оцінка та планування дій**.

Код постраждалої особи:

ID інциденту:

ОЦІНКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Код кейс-менеджера:

Дата:

Час:

ЧАСТИНА I: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ/ЗАНЕПОКОЄННЯ

У цьому розділі кейс-менеджер повинен за допомогою запитань та/або малюнків з дітьми з'ясувати, які основні проблеми та побоювання виникають у них після пережитого насильства. У цьому полі кейс-менеджер має записати поточний стан дитини з її власних слів.

ЧАСТИНА II: СІМЕЙНИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ ТА ДУХОВНИЙ КОНТЕКСТ

Сім'я та житлова ситуація: Вказівки для оцінки: де дитина живе (спить, їсть, проводить час); хто живе в будинку і як часто відвідує його; кількість братів і сестер, чи виглядає дитина щасливою в будинку? Чи може дитина вільно гратися і де? Чи виглядає дитина наляканою та/або не близькою з батьками/підлугувальниками, братами і сестрами; чи ставляться до неї інакше, ніж до інших дітей у сім'ї?

Соціальна підтримка (дружба, школа, участь у соціальному та громадському житті)	Духовна/релігійна:
Інші примітки: (наприклад, виявлені ризики безпеки тощо)	

ЧАСТИНА III: Оцінка функціонування дитини

ВКАЗІВКИ: Кейс-менеджер повинен поставити дитині, яка пережила насильство, ці запитання у приватній, конфіденційній кімнаті. Скажіть: Я зачитаю кілька речень. Будь ласка, скажи мені, наскільки ці речення ПРАВДИВІ для тебе. Подумай, наскільки вони правдиві після _____ [опиши подію насильства... наприклад, тебе зґвалтували].

Позначка «Х» може стояти лише в одній колонці.	ТАК	НІ	КОМЕНТАРІ
1. Я не бачу своїх друзів так часто, як раніше.			
2. Я припинив свою повсякденну діяльність (наприклад, навчання).			
3. Я сварюся з людьми частіше, ніж раніше.			
4. Мені важко заснути або спати.			
5. У мене болі в тілі, шлунку, голові або інших частинах тіла.			
6. Я хвилююся, що може статися щось погане.			
7. Я відчуваю сум і безнадію.			
ЗАГАЛЬНИЙ БАЛ:			

ЧАСТИНА IV: Оцінка піклувальника (за можливості)

Що Ви розумієте під насильством і тим, що сталося?	
Що Ви відчуваєте з приводу насильства та того, що сталося?	
Які зміни Ви помітили у Вашій дитині після насильства?	
Що, на Вашу думку, може допомогти Вашій дитині прямо зараз?	
Які Ваші основні занепокоєння і потреби зараз?	

ЧАСТИНА V: Сильні сторони дитини та сім'ї

Сильні сторони дитини/захисні фактори

(що дитині подобається, позитивні стосунки з піклувальниками, люди, яким дитина довіряє і які підтримують її, здатні вирішувати проблеми, почуття надії, сміх тощо)

Сильні сторони піклувальника та сім'ї/захисні фактори

(міцні та позитивні стосунки з дитиною, іншими членами сім'ї; вміння справлятися зі стресом; соціальна та громадська підтримка; робота/дохід).

ЧАСТИНА VI: Оцінка та планування дій (тільки для заповнення кейс-менеджером)

Запитання для оцінки	ТАК	НІ	Інформація відсутня	План дій для втручання (включно з тим, що саме потрібно зробити, хто відповідальний та часові рамки)
1. Чи повідомляла дитина про проблеми з функціонуванням (див. пункти 1-3). Якщо так: необхідні втручання: 1. Вирішення проблем 2. Зцілювальна освіта 3. Навчання технікам розслаблення				
2. Чи повідомляла дитина про відчуття тривоги або занепокоєння (див. пункти 4-6). Якщо так: необхідні втручання: 1. Навчання технікам розслаблення 2. Зцілювальна освіта Вирішення проблем (за потреби)				
3. Чи повідомляла дитина про негативні почуття (див. пункти 7-8). Якщо так: необхідні втручання: 1. Триетапне подолання стресу 2. Зцілювальна освіта 3. Навчання технікам розслаблення				

Перелічіть сильні сторони (дитини та сім'я), які можуть підтримати зцілення дитини.
(школа, діяльність, почуття гумору тощо).

Інші сфери потреб, виявлені під час оцінки, які потребують втручання
(прямого та/або направлення) (якщо не розглянуто вище)

Виявлена потреба:

План дій (включно з тим, які дії, хто буде робити, що і в які терміни).

Наступна зустріч запланована на (дата/час) _____

ЗЦІЛЮВАЛЬНА ОСВІТА

ОГЛЯД

Зцілювальна освіта передбачає, що кейс-менеджер надає конкретну, точну інформацію про сексуальне насильство та пов'язані з ним теми дітям-клієнтам та членам їхніх сімей.⁹⁷ Знання розширюють можливості дітей та допомагають постраждалим особам і членам їх сім'ї зцілитися.

Кейс-менеджери повинні надати інформацію про:

- » факти про сексуальне насильство, щоб допомогти дитині зрозуміти, що вона пережила;
- » як залишатися в безпеці у майбутньому.

Крім того, сесії зцілювальної освіти, які проводяться спеціально для піклувальників, допомагають їм надавати найкращу підтримку дітям, які постраждали від насильства.

МІРКУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЦІЛЮВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

- » зцілювальна освіта передбачає обговорення з дітьми делікатних тем, тому вона краще підходить для підлітків (10 років і старше) та піклувальників;
- » це втручання може здійснюватися індивідуально або у групах з постраждалими особами та дітьми і підлітками з групи ризику;
- » рекомендується залучати фасилітаторів та групи тієї самої статі, особливо для підлітків;
- » адаптуйте методи забезпечення зцілювальної освіти дітям та сім'ям до місцевої культури, щоб забезпечити передачу інформації у найбільш культурно прийнятний спосіб;⁹⁸
- » зцілювальна освіта може забезпечуватися, навіть якщо дитина не розповідає про те, що з нею сталося, оскільки це втручання надає загальну інформацію про сексуальне насильство, а не про конкретний досвід дитини.

⁹⁷ IRC та ЮНІСЕФ, [Догляд за дітьми, які постраждали від сексуального насильства: Рекомендації для надавачів медичних та психосоціальних послуг у гуманітарних ситуаціях](#), IRC та ЮНІСЕФ, 2012.112 Ibid.

⁹⁸ Там само.

ІНСТРУКЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЦІЛЮВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Крок 1: Домовтеся про зустріч з дитиною (і, за потреби, з піклувальником):

Запитайте дитину та її піклувальника, чи бажають вони взяти участь у спеціальній сесії зцілювальної освіти. Поясніть, що ви хочете поділитися з ними інформацією, яка допоможе їм зрозуміти те, що сталося, і впоратися з цим. Запевніть їх, що заняття відбуватиметься в приватному приміщенні і триватиме не довше однієї години.

Час, доступний для роботи з дитиною, залежатиме від ваших стосунків з нею, готовності сім'ї до співпраці та контексту ситуації. Разом зі своїм супервізором знайдіть способи структурувати та провести сеанси зцілювальної освіти, які охоплюють ключову інформацію.

Крок 2: Проведіть заняття:

Визначте, скільки додаткових занять ви можете запланувати з дитиною, виходячи з її потреб і можливостей для подальших зустрічей. Якщо є можливість регулярно зустрічатися з дитиною, постарайтеся запланувати щонайменше три сеанси, щоб забезпечити зцілювальну освіту та підтримку. Якщо можлива лише одна зустріч, надайте дитині якомога більше інформації під час цієї зустрічі.

ТЕМИ СЕАНСІВ ЗЦІЛЮВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Зцілювальна освіта охоплює три основні теми:

- » Тема 1: Що повинна знати кожна дитина та сім'я;
- » Тема 2: Безпека тіла та планування заходів безпеки;
- » Тема 3: Роль піклувальника у процесі зцілення дитини.

Теми 1 і 2 стосуються як дитини, так і піклувальника та можуть бути розглянуті за один або два сеанси.

Тема 3 має бути проведена на окремому занятті лише з піклувальником.

Тема 1: Що повинна знати кожна дитина та сім'я:

Діти та піклувальники повинні знати достовірні факти про сексуальне насильство над дітьми. Завжди пояснюйте, що сексуальне насильство над дітьми – це не вина дитини, і вона не винна в цьому. Дійсно, розуміння сексуального насильства є важливим для процесу зцілення та відновлення дитини та сім'ї. Ось чому ми починаємо з фактів про сексуальне насильство, коли забезпечуємо зцілювальну освіту дітям та піклувальникам. Ключові факти та інформація, які слід висвітлити на першому занятті, включають таке:

- » що таке сексуальне насильство над дітьми?
- » чому воно відбувається і хто його вчиняє?
- » як діти можуть почуватися після сексуального насильства (загальні реакції)?
- » схильність дітей мовчати про сексуальне насильство (особливо важливо для піклувальників).

Що таке сексуальне насильство над дітьми?

Ключова інформація простою мовою:

- » сексуальне насильство над дітьми – це коли дорослий або хтось старший за тебе торкається або тре твої інтимні місця, або змушує тебе вступати в сексуальні стосунки чи бути свідком сексуальних дій. Іноді старша особа просить тебе доторкнутися до її інтимних місць. Сексуальне насильство – це також коли хтось розмовляє з тобою на сексуальні теми, змушує дивитися відео чи фото сексуального характеру або робить сексуальні дії на твоїх очах;
- » сексуальне насильство – це завжди неправильно, і в ньому завжди винна та людина, яка його вчинила.

Адаптуйте цей інформаційний розділ, включивши в нього інформацію, характерну для місцевого контексту.

Чому це трапляється і хто це вчиняє?

Ключова інформація простою мовою:

- » сексуальне насильство трапляється з багатьма дітьми. Це трапляється з хлопчиками та дівчатками різного віку. Неважливо, багатий ти чи бідний, сексуальне насильство трапляється з багатьма різними дітьми по всьому світу;
- » важливо пам'ятати, що сексуальне насильство – це не твоя провина; справа не в тому, як ти виглядаєш, і не в тому, що ти зробив;
- » особа, яка зробила це з тобою, може бути кимось, кого ти знаєш, наприклад, твоїм родичем або близьким другом сім'ї. Або це може бути зовсім незнайома людина;
- » найчастіше діти зазнають сексуального насильства від тих, кого вони знають і кому довіряють.

Як діти можуть почуватися після насильства (поширені реакції)?

Ключова інформація простою мовою:

- » діти переживають багато різних почуттів, коли зазнають сексуального насильства та після сексуального насильства. Ці почуття може бути важко зрозуміти. Це нормально, що діти переживають багато різних почуттів щодо сексуального насильства;
- » деякі діти дуже зляться на кривдника або бояться його. Деяким дітям сумно і вони не хочуть ні з ким розмовляти. Деякі діти навіть відчувають провину за те, що сталося;
- » всі ці почуття є нормальними і поширеними;
- » іноді ці почуття можуть впливати на поведінку дитини. Деякі діти відчувають страх після того, як зазнали насильства, і не хочуть спати або бояться залишатися на самоті;
- » деякі діти часто зляться і часто б'ються. Деяким дітям дуже сумно і вони весь час хочуть плакати;
- » дуже корисно поговорити про всі ці почуття.

Схильність дітей мовчати про насильство

Ключова інформація, особливо для піклувальників:

- » є багато причин, чому діти можуть не розповідати дорослим про те, що вони зазнали насильства;
- » іноді особа, яка вчиняє насильство над дитиною, каже дитині, що це «таємниця» і що вона не повинна нікому про це розповідати;
- » іноді особа погрожує і каже щось на кшталт: «Якщо ти комусь розкажеш, я зроблю тобі боляче» або «Я зроблю боляче твоїй сім'ї»;

- » особа, яка скривдила вашу дитину, може навіть сказати вашій дитині, що їй ніхто не повірить, якщо вона розповість;
- » іноді діти не розповідають, тому що їм соромно, ніяково або вони бояться, що у них будуть неприємності;
- » вам важливо зрозуміти, що в тому, що сталося, немає провини вашої дитини. Ваша дитина потребує підтримки та прийняття з вашого боку;
- » у вас може бути багато почуттів з приводу того, що ваша дитина зазнала сексуального насильства. Ми можемо поговорити про ваші почуття і про те, як вас підтримати.

Тема 2: Безпека тіла та планування заходів безпеки:

На додаток до регулярних і послідовних оцінок безпеки, проведіть окремий сеанс з дітьми та піклувальниками про безпеку тіла та планування заходів безпеки. Дітям необхідно розвивати навички спілкування та впевненість у собі, щоб реагувати на потенційно небезпечні ситуації, які можуть викликати у них стрес. Хоча навчання навичкам особистої безпеки не гарантує дитині 100-відсоткової безпеки, воно може допомогти дітям відчувати себе більш контрольованими та впевнено реагувати на загрози, коли вони виникають. На цьому занятті ми розглянемо такі ключові поняття:

- » будьте уважними та обізнаними;
- » будьте обережними та підготовленими;
- » будьте наполегливими.

Будьте уважними та обізнаними

Розкажіть дітям про можливі небезпеки в їхньому оточенні і допоможіть їм навчитися прислухатися до своєї інтуїції. Буде корисно, якщо діти зможуть розпізнавати ознаки небезпеки, які вказують на підвищений ризик, і якщо вони відрепетирують, як вони можуть реагувати на небезпеку. Ці обговорення також можуть відбуватися в ході стандартного кейс-менеджменту.

Будьте обережними та підготовленими

У рамках загальної освіти з безпеки поговоріть з дітьми про те, що робити, коли вони відчують себе в небезпеці. Попросіть дітей потренуватися правильно реагувати на небезпеку або потенційне насильство, граючи в рольові ігри тощо. Це може підвищити впевненість дитини в собі та її ефективність у боротьбі з потенційною загрозою. Навчаючи дитину плануванню заходів безпеки, обговоріть таке:

- » допоможіть дитині назвати дорослих, з якими вона почувається в безпеці (якщо дитині важко, запитайте про конкретних людей, наприклад, про вчителя, піклувальника, брата чи сестру, друга). Після визначення безпечних людей заохочуйте дитину говорити цим людям, якщо вона відчуває занепокоєння або небезпеку (в рамках планування заходів безпеки ці люди мають бути залучені/включені в сесію, щоб попередньо визнати їх як «безпечних людей» у житті дитини);
- » допоможіть дитині назвати місця, де вона відчуває себе в безпеці, особливо ті, куди вона пішла би, коли не відчуватиме себе в безпеці вдома;
- » складіть разом з дитиною план і потренуйтеся, як би вона реагувала, якби відчувала себе у небезпеці. Що вона зробила би? Що вона сказала би? Важливо, щоб діти практикувалися говорити «Ні!» дорослому, який робить щось, що змушує їх почуватися некомфортно. Рольові ігри дуже корисні для того, щоб допомогти дітям потренуватися говорити «ні».

Будьте наполегливими

Почніть з повторення того, чого можна і чого не можна торкатися. Діти повинні попрактикуватися в тому, що вони будуть робити, якщо до них доторкаються, що не є нормальним. Корисно пояснити дитині такі моменти:

- » ніхто не повинен торкатися твоїх інтимних місць у сексуальному сенсі, навіть якщо це хтось, кого ти знаєш і любиш;
- » якщо тобі здається смішним, дивним або незручним те, як хтось торкається тебе, ти повинен сказати цій людині: «Ні!»
- » розкажіть дітям про техніки (бігти, ховатися, просити про допомогу, гукати, кричати), які вони можуть використовувати у відповідь на неприйнятні дотики чи поведінку. Обов'язково допоможіть дитині визначити дорослого, якому вона довіряє, і якому вона може довіритися, якщо хтось знову погрожуватиме їй.

Під час цього заняття важливо розвивати впевненість дитини та навички захисту свого тіла.

Остерігайтеся давати зрозуміти, що якщо насильство повториться, то це буде провина дитини. У сексуальному насильстві завжди винен кривдник, і діти, яких навчили, як краще захищати своє тіло, все одно можуть зазнати насильства. Якщо це трапиться, то не тому, що дитина була невпевненою в собі або недостатньо підготовленою, щоб захистити себе. Це відбувається тому, що кривдник має більше влади над дитиною, а дитина жодним чином не несе відповідальності за будь-яке насильство.

Тема 3 (сеанс для піклувальників): Роль піклувальника у процесі зцілення дитини:

Організуйте сесію для піклувальників, щоб дати їм можливість поділитися своїм розумінням і почуттями щодо сексуального насильства. Піклувальники відіграють важливу роль у зціленні та відновленні дітей. Насправді, зцілення полегшується, коли дітей підтримують друзі та сім'я в їхньому домашньому та громадському середовищі. Після сексуального насильства піклувальники перебувають у стані сильного стресу. Вони можуть відчувати провину з різних причин, наприклад, через те, що не захистили дитину. Вони можуть відчувати гнів, оскільки вважають, що дитина принесла їм сором, та/або злість на кривдника. Вони також можуть відчувати розгубленість щодо того, що робити далі; і багато інших бурхливих емоцій.

Під час сесії з піклувальниками дозвольте їм висловити свої почуття та свої побоювання без осуду. Однак вам слід заперечити, якщо піклувальник звинувачує дитину у тому, що трапилось, або якщо він ставиться до дитини з осудом. Основні теми, які слід обговорити під час сеансу, включають таке:

- » роль піклувальників у зціленні дітей;
- » на що повинні звертати увагу піклувальники і як вони можуть допомогти;
- » послуги з догляду, доступні для піклувальників.

Роль піклувальника у зціленні дітей

- » піклувальники відіграють важливу роль у зціленні дітей. Багато дітей одужують від наслідків сексуального насильства, коли їх підтримують матір, батько та сім'я;
- » піклувальники повинні заохочувати всю сім'ю надавати підтримку дитині. Сім'я повинна ставитися до дитини зі співчуттям і дати їй відчуття, що її люблять;
- » діти повинні продовжувати ходити до школи, гратися і «залишатися дітьми» після сексуального насильства. Сексуальне насильство не повинно заважати дитині продовжувати розвиватися та займатися відповідною для неї діяльністю.

На що слід звернути увагу піклувальникам і як вони можуть допомогти

- » після сексуального насильства діти можуть відчувати сором, збентеження, страх, злість або сум. Якщо особи, які здійснюють догляд, помічають, що їхня дитина поводиться по-іншому (наприклад, відмовляється йти до школи, зустрічатися з друзями або спостерігаються інші зміни в її поведінці), вони повинні поговорити з дитиною та звернутися за допомогою;
- » піклувальники можуть допомогти дітям, не звинувачуючи їх у насильстві, допомагаючи їм почуватися комфортно та щасливо вдома;
- » піклувальники можуть допомогти дітям, визнаючи та схвалюючи їхні почуття та реакції, реагуючи на їхні потреби та надаючи їм час і простір для того, щоб вони могли по-своєму змиритися з пережитим досвідом;
- » піклувальники повинні захистити дитину та переконатися, що вона не постраждає від кривдника чи будь-кого іншого;
- » піклувальник повинні заохочувати дитину повернутися до школи та відновити повсякденну діяльність;
- » піклувальники не повинні обговорювати насильство з сусідами чи іншими людьми. Піклувальники не повинні обговорювати сексуальне насильство над дитиною в присутності дитини (за винятком випадків, коли в найкращих інтересах дитини піклувальники повинні поговорити про насильство з лікарем, юристом або кейс-менеджером);
- » піклувальники повинні підкреслювати, що сексуальне насильство – це завжди неправильно і завжди вина кривдника.

Послуги з догляду, доступні для піклувальників

Піклувальники, особливо якщо це матері, можуть звинувачувати себе в сексуальному насильстві. Кейс-менеджери повинні підтримувати матерів і не звинувачувати їх у сексуальному насильстві.

- » піклувальники також можуть відчувати сильну реакцію після того, як сексуальне насильство сталося в їхній сім'ї. Вони можуть відчувати сум, злість, пригнічення, страх або розгубленість. Це нормально. Відчувати такі емоції нормально для людей, які постраждали від сексуального насильства;
- » піклувальники можуть звинувачувати себе у тому, що сталося. Але сексуальне насильство – це завжди провина кривдника. Це не є провиною дитини і не є провиною піклувальника;
- » піклувальники повинні поговорити з друзями або іншими людьми, яким вони довіряють, або звернутися за додатковою підтримкою, якщо їм важко в повсякденному житті через їхню реакцію на сексуальне насильство;
- » запропонуйте підтримку піклувальнику для обговорення її почуттів щодо сексуального насильства над дитиною та пошуку кращих способів впоратися з наслідками насильства:
 - проінформуйте піклувальника про додаткові послуги та підтримку, доступні для них та їхньої дитини;
 - сприяйте направленню до будь-яких послуг, які піклувальник бажає отримати.

ПОРАДИ ДЛЯ KEYС-МЕНЕДЖЕРІВ

Управління потенційно шкідливими заявами:

Уважно слухайте думки та почуття, висловлені дитиною та піклувальником. Під час цього процесу піклувальник може робити заяви, які можуть бути шкідливими для дитини (наприклад, може здатися, що піклувальник звинувачує дитину у тому, що сталося, та перенаправляє свій гнів на дитину). Щоб запобігти цьому, організуйте окрему сесію з піклувальником, бажано до зустрічі з дитиною, щоб обговорити будь-які переконання, які можуть бути потенційно шкідливими для дітей і які можуть стати перешкодою у процесі зцілення.

Адаптуйте інформацію до рівня розуміння дитини:

Завжди адаптуйте методи спілкування (і, до певної міри, інформацію, якою ви ділитесь) до віку та етапу розвитку дитини. Наприклад, дітям молодшого віку надавайте базову інформацію у формі малюнків, ігор та рольових ігор. Для старших дітей корисними є письмові матеріали. Це дасть їм можливість зрозуміти щось самостійно, а потім поставити запитання і вступити у дискусію.

Адаптуйте інформацію до рівня розуміння дитини:

Завжди адаптуйте методи спілкування (і, до певної міри, інформацію, якою ви ділитесь) до віку та етапу розвитку дитини. Наприклад, дітям молодшого віку надавайте базову інформацію у формі малюнків, ігор та рольових ігор. Для старших дітей корисними є письмові матеріали. Це дасть їм можливість зрозуміти щось самостійно, а потім поставити запитання і вступити у дискусію.

Залучайте піклувальників, які надають підтримку:

Дитина, яка пережила насильство, повинна проходити курс зцілення разом з її піклувальником, якщо дитина почувається комфортно, а піклувальник готовий підтримувати її. Це створює можливість для кейс-менеджера відкрито заявити і дитині, і піклувальнику, що насильство не є провиною дитини.

Проведення окремих сесій з піклувальниками також є важливим, оскільки це дозволяє кейс-менеджеру звернути увагу на будь-які шкідливі переконання та хибні уявлення піклувальника та обговорити з дитиною стратегії виправлення ситуації, якщо піклувальник вже зробив шкідливі заяви або вчинив шкідливі дії. Залежно від віку та етапу розвитку дитини, можуть бути корисними індивідуальні заняття з дитиною для обговорення почуттів, які вона може відчувати щодо реакцій та заяв піклувальника.

Якщо піклувальник гнівається:

Якщо під час сеансу піклувальник розсердився або почав звинувачувати дитину, ввічливо попросіть його вийти з кімнати. Хоча гнів є нормальною людською емоцією і може бути важливим для процесу зцілення піклувальника, не варто продовжувати сесію з дитиною та її піклувальником, якщо останній не в змозі контролювати свої почуття та реакції. Використайте час, що залишився, щоб обговорити з дитиною те, що щойно сталося з піклувальником, і повторити ключові повідомлення: дитина не винна у тому, що сталося, і не винна в реакції піклувальника. Після цього обговоріть це з піклувальником і призначте час для індивідуальної бесіди, щоб обговорити це більш детально. На додатковій сесії (сесіях) з піклувальником попрацюйте з ним над зміною його шкідливих переконань і керуванням своїм гнівом, спрямовуючи його в більш позитивне русло, особливо на очах у дитини.

Завершення сесії:

Перед завершенням сесії перегляньте інформацію, яку ви обговорили з дитиною та піклувальником. Запитайте обидві сторони, що, на їхню думку, було найбільш корисним під час заняття. Важливо також запитати дитину та піклувальника, чи є у них якісь запитання щодо інформації, наданої під час сеансу. Перед тим, як дитина та піклувальник підуть, запропонуйте їм приєднатися до наступної сесії зцілення наступного тижня, якщо це буде доцільно.

НАВЧАННЯ ТЕХНІКАМ РОЗСЛАБЛЕННЯ

Огляд

Кейс-менеджери можуть навчити дітей, як впоратися зі стресом і зменшити фізіологічні симптоми, такі як прискорене серцебиття, труднощі зі сном або концентрація уваги, гнів, тривожність тощо. Дослідження показують, що діти схильні виражати стрес фізичними способами. Наприклад, вони можуть повідомляти про фізичні симптоми, такі як: головний біль, біль у шлунку, нудота, незрозумілі болі, коли вони переживають емоційний стрес. Отже, дітям може бути корисним навчитися розуміти зв'язок між емоційним стресом та його впливом на організм. Вивчаючи техніки розслаблення тіла, діти можуть отримати інструменти, які допоможуть зменшити їхні фізичні симптоми.

КЛЮЧОВІ МІРКУВАННЯ

Техніки повинні варіюватися залежно від потреб, уподобань та віку дитини, а також адаптуватися до місцевого контексту. Розгляньте такі варіанти:

- » промовляння молитви;
- » спостереження за мерехтінням свічки;
- » танці та співи;
- » дихальні вправи;
- » будь-які інші техніки, які можуть допомогти дитині розслабити тіло і розум, у тому числі описані в цьому додатку.

Різноманітність вправ на розслаблення означає, що певні вправи можна адаптувати навіть для дуже маленьких дітей (від 2 років і старше). Прості дихальні вправи можна змоделювати для маленьких дітей і виконувати разом з ними. Для дітей віком від 6 років і старше більше підходять керовані образи або інші більш складні техніки розслаблення. Супервізори та кейс-менеджери повинні переглянути різні техніки та ресурси, щоб визначити, які з них найбільш підходять до контексту і, швидше за все, будуть прийняті та використані дітьми та їхніми піклувальниками.

ІНСТРУКЦІЇ ЩОДО ТЕХНІК РОЗСЛАБЛЕННЯ

Кейс-менеджери можуть навчити дітей новим способам подолання стресу для зменшення негативних реакцій. Що стосується базових технік розслаблення, кроки для їх застосування будуть схожими. Більшість релаксаційних вправ можна виконати за допомогою трьох-чотирьох ключових кроків.

Крок 1: Поясніть вправу:

Надайте просте пояснення вправи та її мети. Якщо вправа може викликати дискомфорт або складні емоції, поясніть це з самого початку. Наприклад, скажіть: «Сьогодні ми будемо робити спеціальне дихання. Цей тип дихання допоможе нам заспокоїтися, коли ми засмучені. Іноді, коли ми вперше починаємо практикувати цей тип дихання, він може змусити нас почуватися дивно або нервувати. Коли ти спробуєш це, якщо тобі буде некомфортно, ти завжди зможеш припинити дихати таким чином і повернутися до того, як ти дихаєш зараз».

Обов'язково модифікуйте опис релаксаційних вправ відповідно до розвитку та зрілості дитини. Наприклад, для маленької дитини ви можете сказати: «Ми будемо робити дихання, яке називається глибоке дихання животом. Цим диханням ми хочемо вдихнути якомога більше повітря, щоб надути наш живіт, як повітряну кульку. Потім ми будемо спорожняти наш живіт так повільно, як тільки зможемо».

Крок 2: Продемонструйте вправу:

Завжди демонструйте вправу спочатку, щоб піклувальник і дитина могли побачити її перед виконанням. Можливо, вам доведеться ускладнити вправу для демонстрації, особливо якщо це тип дихання або вправа без особливих рухів.

Крок 3: Запропонуйте дитині (і піклувальнику) виконати вправу:

Попросіть дитину та піклувальника попрактикувати вправу. Це може включати в себе виконання вправи разом з ними або надання їм словесних інструкцій під час виконання вправи. Наприклад, скажіть: «Ми будемо вдихати носом на рахунок «три» і видихати ротом на рахунок «три». Ми зробимо це три-чотири рази. Потім спробуємо вдихнути і видихнути на рахунок «чотири». Ви готові почати?»

«Вдихніть носом на рахунок три... два... один. Тепер видихніть через рот на рахунок три, два, один. Повторіть це тричі».

Крок 4: Попросіть дитину потренуватися вдома:

Вправи на розслаблення вимагають практики. Попросіть дітей і піклувальників практикувати вправи у відповідний час. Пов'яжуйте практику з тим, що конкретно ця вправа має досягти для цієї дитини. Попросіть дітей почати з двох-трьох разів, коли вони відчувають себе в безпеці, коли вони можуть виконувати вправу без перерви або коли вони відчувають, що готові до вправи. Ви також повинні попросити дитину спробувати запам'ятати, як вона відчуває себе під час цих занять і що вона відчуває після них. Скажіть дитині, що ви перевірите її домашнє завдання на наступному занятті. Коли дитина почуватиметься більш комфортно під час виконання вправ і матиме уявлення про те, які релаксаційні вправи їй подобаються і працюють, попросіть її використовувати ці вправи, коли вона відчувається засмученою, пригніченою або переживає інші складні емоції, які дитина визначила як такі, що потребують підтримки.

У цьому додатку наведено рекомендації щодо двох технік розслаблення. У ньому також містяться деякі додаткові ресурси для інших релаксаційних вправ. Техніки розслаблення, описані в цьому розділі, включають таке:

- » контрольоване дихання животом;
- » розслаблення тіла.

КОНТРОЛЬОВАНЕ ДИХАННЯ ЖИВОТОМ

Контрольоване дихання животом – корисна техніка, яка допомагає дітям і дорослим справлятися з тривогою і стресом. Зазвичай її вивчають, щоб допомогти дітям впоратися зі стресовими думками та почуттями, що переповнюють їх. Мета контрольованого дихання животом – навчити дітей зосереджуватися на своєму диханні, щоб вони дихали глибоко і повільно. Вони також дізнаються, що існують стратегії, які можуть допомогти їм впоратися з почуттям напруги або тривоги. Нарешті, вони дізнаються, що, концентруючись на своєму диханні, вони можуть відволіктися від неприємних думок або образів. Однією з переваг такого інструменту, як контрольоване дихання животом, є те, що кейс-менеджери можуть демонструвати його дітям, а також уважно стежити за їхнім прогресом у правильному використанні цієї стратегії. Навчаючи дітей контрольованому диханню животом, дотримуйтесь трьох кроків:

Крок 1: Поясніть техніку:

Поясніть дитині, чому вона повинна вивчити техніку дихання. Наприклад, скажіть: «Сьогодні ми з тобою навчимося заспокоюватися і справлятися з нервозністю та засмученими почуттями. Я покажу тобі дихальну вправу, яка допоможе заспокоїти розум і тіло. Коли ми засмучуємося, ми дихаємо швидше і не так глибоко. Через це в легені не надходить достатня кількість повітря, що може призвести до того, що наше тіло виходить з-під контролю. Виконання цієї дихальної вправи, коли ти засмучений, допоможе тобі отримати більше повітря в легені. Контроль над диханням допоможе твоєму тілу і розуму розслабитися. Ти можеш робити цю вправу у будь-який час і в будь-якому місці».

Крок 2: Продемонструйте техніку:

Покажіть дитині, як повільно вдихати і видихати. Вказівки для контрольованого дихання є такими:

- » прийміть зручне положення (лежачи або сидячи);
- » сконцентруйтеся на диханні, вдихаючи і видихаючи через ніс. Покладіть одну руку на живіт, а іншу на груди. Під час вдиху рука на животі повинна рухатися вгору, а під час видиху – вниз. Рука на грудях не повинна рухатися.

Крок 3: Попросіть дитину потренуватися в диханні животом:

- » деяким дітям може сподобатися лежати на підлозі з маленькою іграшкою або предметом на животі. З кожним вдихом предмет повинен рухатися вгору і вниз. Можна також попросити дитину уявити, що її живіт – це повітряна кулька;
- » хваліть дитину, коли вона практикує техніку. Після того, як дитина спробує зробити кілька вдихів, попросіть її дихати повільніше на видихах, ніж на вдихах. Це може допомогти рахувати під час вдихів, кажучи: «Спочатку повільно глибоко вдихни через ніс. Рахуй до одного...двох...трьох і спостерігай, як піднімається твій живіт, а не плечі. Потім видихни один... два... три... чотири... п'ять і спостерігай, як твій живіт опускається»;
- » після того, як дитина зможе потрапити в дихальний ритм, попросіть її вибрати слово, яке вона буде тихо вимовляти на видиху. Гарними прикладами є «спокійний» або «безпечний». Попросіть дитину намагатися думати тільки про своє дихання і це слово. Коли в голову приходять інші думки, дитина повинна спробувати уявити, що вони відлітають;
- » попросіть дитину практикувати контрольоване дихання щодня вдома, протягом декількох хвилин або довше, якщо вона може. Діти можуть практикувати, коли засинають вночі або в інший зручний для них час. Старші діти можуть записувати ці домашні практики на бланку і пізніше обговорити їх з вами. Допоможіть дитині вирішити, коли і де вона буде виконувати домашнє завдання, намагаючись визначити ймовірні бар'єри, які заважають їй займатися самостійно. На початковому

етапі практичні заняття слід проводити, коли дитина спокійна і може сконцентруватися, а не під час стресу і тривоги.

Залучайте піклувальників:

Батьків можна навчити контрольованому диханню животом, щоб вони допомагали своїм дітям вчитися і практикувати ці навички вдома. Крім того, батьки часто самі отримують користь від цих навичок, враховуючи високий рівень стресу, який вони можуть відчувати. Тієї самої техніки контрольованого дихання, якої навчили дитину, можна навчити і батьків. Щоб допомогти закріпити навички, діти можуть бути залучені до навчання батьків цієї техніці під час сеансу.

РОЗСЛАБЛЕННЯ ТІЛА

Діти і дорослі можуть використовувати цей інструмент для розслаблення тіла і зменшення м'язової напруги. Це корисно для дітей і дорослих, які мають проблеми із засинанням або фізичні симптоми тривоги. Розслабленню тіла зазвичай навчають, змушуючи людей по черзі напружувати і розслабляти м'язи. Зосередження уваги на цій різниці вчить дітей розпізнавати напруженість і нейтралізувати її. Існує багато способів навчити дітей навичкам розслаблення, деякі з них залежать від віку дитини. У цьому додатку пояснюються деякі з них, але завжди підходьте творчо, допомагаючи дітям навчитися розслаблятися. Для навчання цій техніці можна використовувати ігри, танці, музику та інші види діяльності.

Крок 1: Поясніть, що таке розслаблення тіла

Поясніть, що таке розслаблення тіла і чому воно важливе. Наприклад, скажіть: «Іноді ми всі відчуваємо себе трохи наляканими або знервованими. Коли ми відчуваємо це, наше тіло може стати напруженим або скутим. Це неприємне відчуття, іноді навіть болюче. Щоб допомогти позбутися цих напружених відчуттів, ми допоможемо тобі навчитися розслабляти своє тіло. Це допоможе тобі відчувати себе вільніше і спокійніше».

Крок 2: Проведіть дитину через вправи на розслаблення тіла

Кейс-менеджери повинні бути підготовлені (і знати, як практикувати) у релаксаційних вправах тіла, щоб бути впевненими, що вони можуть ефективно демонструвати її. Кейс-менеджери можуть навчати дітей техніці розслаблення тіла, дотримуючись таких вказівок:

1. Попросіть дитину сісти або лягти в зручну позу. Дитина повинна влаштуватися якомога зручніше. Попросіть дитину заплющити очі, якщо вона хоче.
2. Скажіть дитині: «Зроби глибокий вдих і видих через ніс. Зроби це ще раз. Я попрошу тебе напружувати і розслабляти певні м'язи твого тіла. Сконцентруйся на тому, що відчувають твої м'язи, зокрема, на різниці між напруженим і розслабленим станом. Після напруження ти м'яз почуватиметься більш розслабленим».
3. Скажіть дитині:
 - «Спочатку сконцентруйся на великих м'язах ніг. Напруж усі м'язи ніг. Відчуй, наскільки м'язи твоїх ніг зараз напружені. Затримай це ще на кілька секунд ... а тепер розслабся. Відпусти всю напругу. Відчуй, як м'язи твоїх ніг розслабляються, розслабляються і розслабляються. Зверніть увагу, наскільки розслабленими відчувають себе м'язи зараз. Чи відчуваєш ти різницю між напругою і розслабленням? Насолоджуйся приємним відчуттям розслаблення в ногах.

- Тепер зосередься на м'язах рук. Напруж плечі, передпліччя, плечі та кисті рук. Стисни руки у міцні кулаки. Зроби м'язи рук і кистей максимально напруженими. Стискай сильніше ... і сильніше ... утримуй напругу в руках, плечах і кистях. Відчуй напругу в цих м'язах. Затримай її ще на кілька секунд ... а тепер відпусти. Дозволь м'язам твоїх плечей, рук і кистей розслабитися. Відчуй розслаблення, коли твої плечі опускаються у зручне положення, а руки розслабляються по боках. Дозволь м'язам рук повністю розслабитися.
 - Знову зосередься на своєму диханні – повільному, рівномірному, регулярному диханні. Вдихни і розслабся. Видихни напругу. Вдихни і розслабся. Видихни напругу. Продовжуй дихати повільно, вдихаючи і видихаючи.
 - Тепер напруж м'язи спини. Відведи плечі назад і напруж м'язи вздовж хребта. Злегка вигинай спину, коли напружуєш ці м'язи. Затримай... і розслабся. Відпусти всю напругу. Відчуй, як твоя спина комфортно розслабляється, приймаючи хорошу і здорову позу.
 - Тепер зверни увагу на м'язи грудей і живота. Напруж ці м'язи. Напруж їх ще більше ... затримай цю напругу ... і відпусти. Розслаб м'язи грудей і живота.
 - Нарешті, напруж м'язи обличчя. Заплющ очі, зморщ ніс і напруж м'язи щік і підборіддя. Затримай цю напругу на обличчі і розслабся. Відпусти всю напругу. Відчуй, як розслабилася твоє обличчя!
 - Спробуй подумати про всі м'язи свого тіла. Зверни увагу, наскільки розслаблені твої м'язи. Дозволь останньому напруженню зникнути. Насолоджуйся розслабленням, яке ти відчуваєш. Зверни увагу, як спокійно ти дихаєш, наскільки розслаблені твої м'язи. Насолоджуйся цим розслабленням кілька хвилин.
4. Коли дитина буде готова повернутися до звичайного рівня бадьорості та усвідомленості, попросить її повільно пробуджувати своє тіло. Вона може поворушити пальцями на ногах і руках, обережно змахнути руками або витягнути руки і ноги.
5. Заохочуйте дітей практикувати ці вправи вдома перед сном.

Пояснення щодо розслаблення тіла дітям молодшого віку:

Діти молодшого віку не зможуть слідувати детальним інструкціям, тому будьте творчими, навчаючи їх технікам розслаблення тіла. Наприклад, ви можете порівняти тіло з локшиною або сирою квасолею (або іншою їжею, яка більше підходить для місцевих умов). Скажіть: «Ти коли-небудь бачив квасолю до того, як її зварили? Як вона виглядає? Вона дуже жорстка. А як щодо квасолі після того, як її зварили, яка вона? Вона м'яка і кашоподібна. Давай уявимо, що ми варена і неварена квасоля! Спочатку ми уявимо, що ми сира квасоля, і будемо дуже напруженими, сильними і стоятимемо дуже прямо. А потім ми будемо вареною квасолею, розслабленою і м'якою. Спробуймо ще раз [тут повторіть, нехай дитина повторює за вами]. Давай будемо сирою квасолею... добре, тепер вареною квасолею... потім сирою квасолею» Потім зробіть паузу на кілька секунд і скажіть: «Вареною квасолею...» [можна повторити кілька разів].

Залучайте піклувальників:

Батьків можна навчити розслабленню тіла, щоб вони допомагали своїм дітям практикувати ці навички вдома. Крім того, батьки самі отримують користь від цих навичок, враховуючи високий рівень стресу, який вони можуть відчувати. Тим самим технікам розслаблення тіла, яким навчають дітей, можна навчити і їхніх батьків. Щоб закріпити навички, діти можуть допомагати навчати своїх батьків на заняттях.

ДОДАТКОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТЕХНІКАМ РОЗСЛАБЛЕННЯ

Ресурс	Основні вправи
<u>Вправи для заспокоєння, емоційної регуляції та розслаблення</u>	Інструмент «Намалюй безпечний простір» був протестований з дітьми молодшого віку для створення особистісно значущого візуального зображення безпечного місця, до якого дитина може повернутися в своїй уяві, коли відчуває стрес. Його також можна використовувати з дітьми старшого віку у вигляді вправи на створення образів під керівництвом вчителя.
<u>Давай заспокоємось: Інструментарій для постраждалих осіб</u>	Цей робочий зошит містить пояснення трьох типів вправ на заспокоєння (фізичне, психологічне та емоційне), а також прості ідеї та вправи для кожного з них. Не всі з них підійдуть для кожного контексту, але для кожного типу заспокоєння передбачено кілька варіантів.
<u>Сайт «Ресурси для життєстійкості»</u>	На сайті «Ресурси для життєстійкості» є кілька коротких відео на YouTube під назвою «Швидке перезавантаження», які можна використовувати з дітьми в умовах широкодоступного бездротового інтернет-з'єднання та достатньої пропускної здатності.
<u>Save the Children</u>	Пропонує декілька вправ на розслаблення, які можна легко виконувати з дітьми під керівництвом піклувальників.

НАВИЧКИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

ОГЛЯД

Наслідки сексуального насильства можуть бути важкими для дітей, які його пережили. Вони можуть відчувати сором і сум. Вони можуть відмовлятися відвідувати школу та проводити багато часу на самоті. Їм може бути важко знайти потрібних людей і ресурси, які допоможуть їм впоратися з наслідками сексуального насильства. Однак соціальні працівники повинні пам'ятати, що діти сильні, і що вони можуть зцілитися, відновитися та жити щасливим і здоровим життям.

Це втручання спрямоване на те, щоб допомогти дітям визначити та розвинути власні внутрішні механізми подолання стресу, включаючи навички заспокоювати себе, розпізнавати, коли потрібно звернутися за підтримкою, та керувати складними емоціями. План подолання стресу має визначати зовнішню соціальну підтримку та заходи, які ґрунтуються на інтересах і сильних сторонах дитини. Таким чином, дитину заохочують до участі в позитивних видах діяльності, які їй подобаються. Чим більше дитина задіяна в житті та отримує підтримку, тим кращий у неї настрій і тим більша ймовірність того, що вона повернеться до нормального життя (ходитиме до школи, гратиме з друзями, спілкуватиметься з іншими людьми тощо). План подолання стресу включає:

- » соціальну підтримку, яка дозволяє дитині відчувати себе в безпеці та задовольняти свої емоційні потреби;
- » заходи, які ґрунтуються на інтересах та сильних сторонах дитини;
- » вправи, які розвивають внутрішні навички, соціальні та емоційні компетенції.

За допомогою такого плану подолання стресу кейс-менеджери можуть заохочувати дітей до участі у позитивних видах діяльності, які їм подобаються.

КЛЮЧОВІ МІРКУВАННЯ

Це втручання можна практикувати індивідуально та/або (частково) разом з піклувальниками дитини, які не вчиняли правопорушення, якщо дитина та піклувальник згодні.

Втручання може ґрунтуватися на результатах прийому та психосоціальної оцінки, де були визначені захисні фактори та фактори ризику. Будь-яка дитина, яка пережила насильство, отримає користь від того, що кейс-менеджер враховуватиме ці фактори та зможе інтегрувати заходи для посилення захисних факторів у план подолання стресу.

Втручання передбачає певні когнітивні, емоційні та вербальні навички, тому воно краще підходить для підлітків (10 років і старше). Залежно від зрілості та здібностей, дитині молодшого віку також може бути корисним план подолання стресу, розроблений у партнерстві з піклувальниками, які не вчиняли правопорушення.

ІНСТРУКЦІЇ ДО ВПРАВИ НА РОЗВИТОК НАВИЧОК ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

Крок 1: Визначте безпечних людей та дії, які допоможуть вам почуватися комфортно:

Запитайте дитину: «Коли ти відчуваєшся таким чином [наприклад, наляканим, засмученим тощо], з ким ти можеш поговорити?» Попросіть дитину назвати людей, з якими їй комфортно розмовляти.

Запитайте: «Коли ти відчуваєшся так, що допомагає тобі почуватися краще? Що ти робиш, щоб почуватися краще?» Завжди підтверджуйте почуття, які називає дитина.

Крок 2: Визначте види діяльності, які подобаються дитині:

Спираючись на сильні сторони дитини, запитайте: «Що ти відчуваєш, коли робиш ці речі?» Допоможіть дитині визначити позитивні почуття (наприклад, радість, розслаблення тощо), які вона відчуває, коли займається приємною індивідуальною, сімейною та громадською діяльністю.

Крок 3: Розробіть план разом з дитиною:

Спираючись на відповіді дитини, розробіть разом з нею план залучення людей, видів діяльності, інтересів, навичок, компетенцій та інших сильних сторін, які вона визначила, щоб вони могли допомогти їй, коли вона потребує підтримки. Попросіть осіб, які здійснюють догляд за дитиною, підтримати її у виконанні цього плану. Під час наступної зустрічі з дитиною та особами, які здійснюють догляд, з'ясуйте, чи випробували вони план і чи допомагає він дитині почуватися краще.

Деякі корисні заходи, які допоможуть дитині визначити власні сильні сторони та інтереси, включають:

- » поговоріть/намалюйте/пограйте з дитиною в ігри, щоб допомогти їй визначити свої інтереси та людей, з якими вона відчувається в безпеці та отримує підтримку. Переконайтеся, що дитина знає, як знайти цих людей;
- » поговоріть/намалюйте/пограйте з дитиною в ігри, щоб дізнатися про її віру та духовні переконання. Якщо це доречно і відповідає її бажанням, допоможіть дитині відновити зв'язок з вірою, якщо вона відчуває себе ізольованою;
- » поговоріть/намалюйте/пограйте з дитиною в ігри, щоб допомогти їй визначити, що вона може зробити, коли відчувається сумною, тривожною, засмученою тощо. З'ясуйте, які види діяльності допомагають їй почуватися краще, і хто є її друзями та «безпечними людьми»;
- » підбадьорюйте дитину та допомагайте їй розпізнати власні сильні сторони. Хваліть її. Діти повинні бачити себе здібними людьми, які заслуговують на любов, щастя та захист.

Використовуйте план дій у рамках справи для визначення сильних сторін, навичок подолання стресу, над якими дитина працюватиме, соціальної активності та джерел підтримки, а не створюйте додаткову форму для плану дій у рамках справи.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

ОГЛЯД

Вирішення проблем – це втручання, яке забезпечує людям інструменти для виявлення та вирішення проблем, що виникають внаслідок життєвих стресів, як великих, так і малих, з метою покращення загальної якості життя.⁹⁹ Вирішення проблем є дуже практичним, оскільки воно переважно зосереджується на теперішньому, а не заглиблюється в минулий досвід. Дійсно, існує багато типів проблем, з якими стикаються діти, що зазнали насильства, і цілком ймовірно, що не всі ці проблеми безпосередньо пов'язані із сексуальним насильством, якого зазнала дитина.

Під час психосоціальної оцінки дитина може повідомити про труднощі або проблеми, з якими вона стикається в повсякденному житті. Дитина може відчувати, що її не приймають батьки або друзі, або вона може мати проблеми з поверненням до школи. Іншими факторами, що сприяють цьому, можуть бути:

- » грошові стресові фактори вдома;
- » алкоголізм вдома;
- » дитина не ходить до школи протягом тривалого часу;
- » дитина зайнята на шкідливій роботі;
- » дитина живе на вулиці.

Під час оцінки психосоціальних потреб кейс-менеджери визначають основні проблеми дитини. Вони використовують цю інформацію, щоб допомогти дитині вжити заходів для вирішення найважливіших проблем, з якими вона стикається. Дотримуйтесь наведених нижче кроків, щоб допомогти дитині вирішити проблеми, з якими вона стикається, при цьому повністю підтримуючи її у процесі вирішення проблем.

КЛЮЧОВІ МІРКУВАННЯ

Плани вирішення проблеми можуть мати різні формати. Кейс-менеджер і дитина можуть використовувати малюнки або символи, а не слова, щоб описати проблему, цілі та кроки до її вирішення, що робить такий план придатним для дітей від 6 років і старше.

Різні формати планів вирішення проблеми можуть бути адаптовані до різних умов, у тому числі до більшості гуманітарних ситуацій. Однак навіть у найбільш забезпечених ресурсами умовах не всі проблеми можуть бути вирішені. У гуманітарних умовах, де ресурси та направи обмежені, кейс-менеджер повинен разом з дитиною визначити, які проблеми є найбільш важливими для вирішення, але водночас реалістично оцінити здатність повністю вирішити ці проблеми.

⁹⁹ Незу, А.М., Марут Незу, К. та Д'Зурілла, Т., *Терапія вирішення проблем: Посібник з лікування*, Springer Publishing, 2012.

Різні формати планів вирішення проблеми можуть бути адаптовані до різних умов, у тому числі до більшості гуманітарних ситуацій. Однак навіть у найбільш забезпечених ресурсами умовах не всі проблеми можуть бути вирішені. У гуманітарних умовах, де ресурси та направлення обмежені, кейс-менеджер повинен разом з дитиною визначити, які проблеми є найбільш важливими для вирішення, але водночас реалістично оцінити здатність повністю вирішити ці проблеми.

План вирішення проблеми, описаний в цьому документі, спеціально розроблено для використання з дітьми, які пережили насильство, в рамках процесу кейс-менеджменту. Однак, якщо ви працюєте з піклувальником маленької дитини, який не вчиняв правопорушення, або з дитиною, яка не може брати активну участь у процесі прийняття рішень, посібник ВООЗ Управління проблемами плюс (УП+),¹⁰⁰ розроблений для роботи з дорослими і може бути адаптований до конкретного контексту. УП+ також може бути більш доречним для старших підлітків та заміжніх дівчат-підлітків, які пережили насильство. Якщо УП+ використовується з піклувальником, який не вчиняв правопорушення, працівники все одно повинні залучати дитину, яка пережила насильство, до участі в обговоренні її проблем, можливих рішень та пріоритетів. Це буде залежати від віку, розвитку та здібностей дитини.

ІНСТРУКЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

Крок 1: Визначте проблеми, які найбільше турбують дитину:

Поставте запитання, наприклад: «Що тебе зараз найбільше турбує?» або «Які проблеми виникають у тебе зараз?». (Ця інформація повинна бути в першому розділі оцінки). Деяким дітям може бути важко відповісти на такі запитання. Зверніться також до інформації, зібраної під час початкового оцінювання.

Наприклад, скажіть: «Під час нашої першої розмови ти згадував, що зараз не ходиш до школи, але це заняття тобі подобається. Чи можеш ти розповісти мені більше про те, чому ти не ходиш до школи?».

Залежно від виявлених проблем, визначте, які з них безпосередньо пов'язані з сексуальним насильством, і разом з дитиною розробіть план вирішення цих проблем. Також розгляньте проблеми більш широкого характеру, пов'язані з благополуччям дитини. Допоможіть дитині визначити стратегії для вирішення цих проблем та/або направте дитину для отримання додаткових необхідних послуг та підтримки, які виходять за межі ваших можливостей.

Крок 2: Визначте пріоритетність проблем:

Якщо під час оцінки виявлено кілька проблем, сподіваємося, що деякі з них можна вирішити за допомогою технік зниження стресу, зцілювальної освіти та розвитку навичок подолання стресу (див. *«Зцілювальна освіта», «Навчання технікам розслаблення», «Навички подолання стресу»*); в іншому випадку необхідно направити дитину до інших спеціалістів, щоб забезпечити їй належну додаткову підтримку. Разом з дитиною визначте пріоритетні проблеми, які турбують її найбільше і можуть бути вирішені на певному рівні втручання. На основі цих проблем вирішіть, чи потрібне направлення для отримання додаткової підтримки, або чи можна вирішити проблему за допомогою втручання у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП). Наприклад, якщо дитина занепокоєна тим, що сім'я звинувачує її тому, що сталося, проведіть зцілювальну освітню інтервенцію з піклувальниками і попрацюйте з дитиною, щоб визначити інші заходи для вирішення цієї проблеми. В

¹⁰⁰ Всесвітня організація охорони здоров'я, Програма «Управління проблемами плюс» (УП+): Індивідуальна психологічна допомога дорослим, які постраждали від стресу у громадах, що зазнали несприятливих обставин. ВООЗ, 2018.

інших ситуаціях може знадобитися направлення до іншого спеціаліста. Наприклад, якщо дитина живе без дорослого піклувальника, переконайтеся, що до справи залучений кейс-менеджер із захисту дітей. Для безпосереднього втручання, як правило, кейс-менеджер повинен обмежити кількість проблем трьома або менше і бути впевненим, що можна вжити конкретних заходів для їх вирішення.

Вправа на розміщення елементів у правильній послідовності – це варіант, який допоможе дитині визначити пріоритетність проблем, з якими вона стикається. Вона починається з вільного перерахування всіх проблем, з якими стикається дитина та які були виявлені під час оцінки. Кейс-менеджер та/або дитина можуть написати/намалювати кожну з них або використати символ для кожної проблеми (наприклад, книжку, що символізує школу) і розмістити їх на столі або на підлозі. Потім попросіть дитину визначити, які три-п'ять проблем вона вважає найбільшими. Якщо проблеми написані або намальовані, дитина може відзначити ключові проблеми. Якщо проблеми позначені символами, дитина може підняти ключові проблеми і помістити їх в інше місце.

Дитина може визначити пріоритетність проблем, які ви не вважаєте найважливішими, але це дає уявлення про переживання дитини, які не слід відкидати. Наступним кроком може бути визначення вами трьох-п'яти проблем з вашої точки зору. Деякі з них можуть збігатися, що вказує на ті сфери, які потребують уваги. У ситуаціях, коли ви, можливо, визначили пріоритетність різних проблем, обговоріть ці відмінності і чому саме вони були визначені як пріоритетні. Якщо розбіжності мінімальні, всі проблеми можна включити до плану вирішення проблем. Якщо розбіжності стосуються багатьох проблем, можна провести подальше визначення пріоритетності на основі спільного розміщення елементів у правильній послідовності дитиною та кейс-менеджером.

Крок 3: Розробіть план вирішення проблеми разом з дитиною:

Вирішення проблеми складається з кількох простих кроків. Перший крок – визначити проблему. Другий крок – визначити мету (іншими словами, яким буде життя дитини після вирішення проблеми). Третій крок – провести мозковий штурм усіх можливих варіантів вирішення проблеми, а також тих, які можуть бути виконані дитиною, піклувальником, кейс-менеджерами або іншими особами, які можуть запропонувати допомогу. Кроки для вирішення проблеми мають бути конкретними і чіткими.

ПРИКЛАД ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Опис випадку:

Аліша боїться, що її батько розсердиться, коли повернеться додому і дізнається, що її зґвалтували. Аліша боїться, що батько вижене її з дому. До цього часу в Аліші були хороші стосунки з батьком, і мати підтримує її. Крім того, Аліша зазначила, що у неї є проблеми в школі, оскільки однокласники ігнорують її, і її не беруть у розважальні заходи, що відбуваються в школі та навколо – це відбувається протягом тривалого часу.

Основні проблеми:

- » Батько Аліші покарає її за те, що її зґвалтували.
- » Однокласники не беруть Алішу до розважальних заходів.

Цілі Аліші:

- » Щоб батько приймав і не звинувачував Алішу, щоб вона жила щасливо вдома.
- » Аліша хоче бути прийнятою однокласниками та брати участь у розважальних заходах.

Можливі рішення (мозковий штурм, проведений кейс-менеджером та Алішею разом):

- » Аліша ділиться своїми страхами з мамою.
- » Кейс-менеджер і мати Аліші сидять з батьком і пояснюють йому ситуацію.
- » Залучить когось, кого батько поважає і кому він довіряє, щоб допомогти розповісти батькові про те, що сталося.
- » Мати запасний план для Аліші на випадок, якщо батько змусить її піти з дому.
- » Допомогти Аліші впоратися з постійною тривогою за батька.

План вирішення проблеми:

На основі мозкового штурму можливих рішень Аліша та кейс-менеджер узгоджують дії для вирішення проблеми (Таблиця 1). Існують різні способи допомогти дітям розробити план вирішення їхніх проблем.

Таблиця 1: План вирішення проблеми Аліші

Проблема	Мета	Рішення	Коли	Хто
Батько Аліші покарає її за зґвалтування.	Батько Аліші прийме її і не звинувачуватиме.	Обговорить страх Аліші.	Наступного тижня.	Кейс-менеджер, мати Аліші та сама Аліша.
		Зустріч батька з особою, яка може надати підтримку.	Коли він повернеться додому.	Кейс-менеджер та мати Аліші.
		Провести з батьком просвітницьку роботу, щоб допомогти йому прийняти та зрозуміти те, що сталося.	Коли він повертається додому та тричі після першої зустрічі.	Кейс-менеджер та мати Аліші, якщо вона забажає.
		Скласти запасний план.	Наступна зустріч.	Кейс-менеджер та Аліша.
Алішу не беруть до участі у розважальних заходах	Алішині однокласники приймають її і запрошують до участі у заходах.	Направлення до шкільного вчителя.	Сьогодні.	Кейс-менеджер.
Назвіть додаткові проблеми				

ГЛАВА 7

КООРДИНУВАННЯ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

ОГЛЯД ГЛАВИ

Належна координація між надавачами послуг є надзвичайно важливою, особливо у випадках сексуального насильства над дітьми, зважаючи на складність, міждисциплінарний характер реагування та притаманний йому рівень ризику. У Главі представлено найкращі практики координування роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства. У ній викладено:

- » стратегії координації та співпраці між суб'єктами протидії гендерно зумовленому насильству та суб'єктами захисту дітей;
- » стратегії міжсекторального координування;
- » приклади найкращих практик.

Супутні інструменти

Подолання супутніх та множинних форм насильства

Координування роботи з державними установами з питань сексуального насильства над дітьми

КООРДИНУВАННЯ РОБОТИ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА, МІЖ СУБ'ЄКТАМИ З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Належне координування та співпраця між надавачами послуг з питань ГЗН та ЗД, має вирішальне значення для співчутливого та ефективного догляду і підтримки дітей, які постраждали від сексуального насильства. Суб'єкти з питань ГЗН та ЗД не тільки є основними секторами, що мають можливість надавати послуги кейс-менеджменту у відповідь на сексуальне насильство над дітьми, але й, ймовірно, першими, до кого звертаються діти та/або піклувальники у пошуках підтримки. Скоординоване надання послуг суб'єктами з питань ГЗН та ЗД може зменшити ризик:

- » суперечливої або заплутаної інформації для дитини та/або піклувальників;
- » повторного переживання страждань від насильства через багаторазові бесіди;
- » втрати довіри до надавачів послуг та їхньої здатності надавати допомогу;
- » затримки у наданні послуг, що має тривалий вплив на дитину;
- » обмеженого доступу до надавача послуг та вибору надавача послуг.

В основі такої координації та співпраці лежить взаємна довіра та узгоджені механізми надання послуг та комунікації. Однією з цілей настанов є підвищення спроможності суб'єктів з питань ГЗН та ЗД у вирішенні питань, пов'язаних з доглядом за дітьми, які постраждали від насильства, щоб постраждалі мали кращий доступ та вибір. Наведені нижче стратегії можуть сприяти координації та співпраці між суб'єктами з питань ГЗН та ЗД.

Розробка координаційних договорів

Координаційні договори – це офіційні документи, які окреслюють ключові принципи та різні ролі й обов'язки надавачів послуг при реагуванні на випадки сексуального насильства над дітьми. Вони можуть приймати різні форми, зокрема:

- » спеціальні Стандартні операційні процедури (СОП) для дітей, які постраждали від сексуального насильства;
- » положення для дітей, які постраждали від сексуального насильства, у більш широких СОП щодо ГЗН та/або ЗД;
- » контекстно-специфічні рекомендації щодо кейс-менеджменту;
- » договори про рівень обслуговування між двома або більше партнерами/командами;
- » прості рекомендації, розроблені спільно відповідними суб'єктами.

Мета цих договорів – надати покрокові настанови щодо підтримки дітей, які постраждали від сексуального насильства, з урахуванням контекстуальних особливостей, наявності та спроможності різних суб'єктів, а також диференційованих потреб і потенційних ризиків для постраждалих осіб.

Механізм направлення для дітей, які постраждали від насильства

Розгляньте можливість розробки спеціального механізму направлення для дітей, які постраждали від насильства, коли:

- » точки входу для дітей та дорослих постраждалих осіб значною мірою відрізняються, або коли існують особливі правові вимоги, яких слід дотримуватися (у випадку дитини);
- » існують занепокоєння щодо підготовки, знань та/або ставлення інших суб'єктів та секторів до дітей, які пережили насильство;
- » конкретні критерії обов'язкового звітування впливають лише на певних суб'єктів (наприклад, коли законодавство визначає, що суб'єкти охорони здоров'я мають конкретні вимоги щодо обов'язкового звітування).

У таких ситуаціях механізм направлення дітей, які постраждали від насильства, може враховувати специфічні проблеми, які не стосуються дорослих осіб, які постраждали від насильства, що звертаються за послугами з питань ГЗН, або дітей, які звертаються за послугами з питань ЗД. Механізми направлення дітей, які постраждали від насильства, мають бути узгоджені з іншими механізмами направлення з питань ГЗН та/або ЗД у кожному конкретному контексті. Це включає використання відповідних форм направлення або інших інструментів, які сприятимуть безпечному та конфіденційному обміну інформацією у процесі кейс-менеджменту та допомагатимуть уникнути необхідності багаторазового опитування дитини та/або її піклувальника.

З огляду на контекстну специфіку, зміст і структура координаційних договорів щодо кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства, будуть

відрізнятися. Однак, як мінімум, координаційні договори повинні охоплювати такі питання:

- » основні принципи підтримки дітей, які постраждали від сексуального насильства (див. Главу 1);
- » послуги/підтримка, які можуть бути надані кожним партнером (включаючи місця, де можна отримати кожну послугу);
- » мінімальні стандарти компетентності персоналу (див. Глави 2, 3, 4);
- » критерії та міркування щодо визначення основного кейс-менеджера для кожного випадку та розмежування ролей (див. розділ нижче для отримання додаткової інформації);
- » механізми направлення, подальшого супроводу та обміну інформацією;
- » загальний опис будь-яких відповідних законів про обов'язкове звітування та способи їх застосування у конкретному контексті;
- » механізми координації, специфічні для випадків супутнього насильства, коли піклувальник, що не вчиняв правопорушення, отримує підтримку від іншого основного кейс-менеджера (наприклад, ситуація, коли основний кейс-менеджер дитини входить до складу команди з питань ЗД, а основний кейс-менеджер піклувальника – до складу команди з питань ГЗН, або коли різні кейс-менеджери у команді з питань ГЗН працюють з матір'ю та її дитиною). Для отримання додаткової інформації див. інструмент «Подолання супутніх та множинних форм насильства».

Координаційні договори між суб'єктами з питань ЗД та ГЗН можуть бути укладені двома координаційними органами (наприклад, робочі групи з питань ЗД та ГЗН або AOR), двома установами, які є первинними координаційними центрами надання послуг з питань ГЗН/ЗД, або навіть двома командами в межах однієї установи, які зосереджуються відповідно на наданні послуг з питань ГЗН або ЗД. Розвитку цих напрямків можна сприяти шляхом проведення одного або декількох координаційних семінарів за участю працівників, супервізорів та керівників команд, які надають послуги з питань ГЗН та ЗД. Такі семінари можуть бути додані до тренінгу з догляду за дітьми, які пережили насильство, або організовані як окремий захід. Приклади, як полегшити цей процес, можна знайти в [Операційному пакеті настанов IRC «Догляд за дітьми, які постраждали від сексуального насильства»](#).

Найкраща практика: Розробка спеціальних СОП у Пакистані

Представництво ЮНІСЕФ у Пакистані розробило спеціальні Стандартні операційні процедури для суб'єктів з питань ЗД та ГЗН, які реагують на випадки сексуального насильства над дітьми, у 2022 році. Мета СОПів – «визначити, як суб'єкти з питань захисту дітей та ГЗН координуватимуть свою роботу між собою для надання якісної та цілісної допомоги хлопчикам і дівчаткам, що постраждали від сексуального насильства». У СОП визначено ключові терміни та керівні принципи надання послуг, пов'язаних із ЗД та ГЗН, у зв'язку із сексуальним насильством над дітьми. Вони детально описують різні потреби хлопчиків і дівчат, які пережили сексуальне насильство, та обов'язки ключових секторів реагувати в рамках багатосекторальної моделі відповідно до статі постраждалої особи. Надаються конкретні вказівки щодо отримання інформованої згоди, виконання вимог до обов'язкового звітування та розуміння притаманних ризиків, а також щодо направлення постраждалих та безпечного обміну інформацією. Розробка спеціальних СОПів щодо сексуального насильства над дітьми в цьому контексті дозволила глибше проаналізувати диференційовані потреби хлопчиків і дівчат, які пережили сексуальне насильство, а також надати детальні рекомендації щодо того, як реагувати на різні складні сценарії, наприклад, за відсутності суб'єктів з питань ГЗН та/або ЗД.

Визначення критеріїв/міркувань та ролей основного кейс-менеджера

Одним з аспектів координаційного договору між суб'єктами з питань ГЗН та ЗД є встановлення критеріїв для визначення основного кейс-менеджера у разі сексуального насильства над дітьми та визначення ролей цього кейс-менеджера. Обидва суб'єкти привносять взаємодоповнюючі навички та знання у процес кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, що постраждали від насильства. Однак, найкраща практика вимагає, щоб кожною справою займався окремий кейс-менеджер, аби уникнути дублювання зусиль та плутанини між дитиною та її піклувальником, а також для впорядкування направлень та подальшого супроводу.

Міркування щодо визначення того, хто є найбільш підходящим основним кейс-менеджером, залежать від контексту, але слід враховувати таке:

Бажання постраждалої особи та/або піклувальника: Бажання дитини чи підлітка щодо того, де або від кого отримувати послуги, повинні бути максимально враховані, за винятком випадків, коли існує ризик заподіяння шкоди (наприклад, через брак знань та/або навичок або через те, що місце, якому вони надають перевагу, чи організація не може забезпечити безпечний та конфіденційний простір).

Навички та знання організації та кейс-менеджера про те, як підтримувати дітей та/або підлітків, які пережили сексуальне насильство: Організація повинна мати значний досвід у наданні послуг з кейс-менеджменту з питань ГЗН та/або ЗД, у тому числі дітям. Наполегливо рекомендується, щоб окремий кейс-менеджер, як мінімум, пройшов тренінг кейс-менеджменту з питань ГЗН або ЗД, а також комплексний тренінг з догляду за дітьми, які постраждали від насильства».

Наявність якісного нагляду та підтримки для основного кейс-менеджера: Клінічний або підтримуючий нагляд для основного кейс-менеджера має важливе значення. В особливо складних випадках може бути доцільним спільний нагляд з боку супервізора з питань ЗД та ГЗН.

Міркування стосовно дівчат, які постраждали від насильства

У деяких випадках і за певних умов один надавач послуг може надавати підтримку дітям обох статей. Так само може бути доцільно, щоб надавачі послуг з питань ГЗН працювали з дівчатами старшого віку (якщо вони не пройшли підготовки для роботи з дітьми молодшого віку), а надавачі послуг з питань ЗД – з немовлятами та маленькими дівчатами (наприклад, віком 0-9 років).

У цих умовах важливо враховувати, яку підготовку та обізнаність щодо міфів, упереджень та дискримінації по відношенню до дівчат, які пережили насильство, пройшли кейс-менеджери з питань ЗД (*див. Глави 2 і 3* та відповідні інструменти). Якщо дискримінація та упередження залишаються глибоко вкоріненими в культурі, можливо, все таки буде безпечніше, щоб основним надавачем послуг для дівчат, які пережили насильство, були фахівці з питань ГЗН, незалежно від віку дівчат та підготовки суб'єктів з питань ГЗН щодо віку та розвитку.

Стать кейс-менеджерів: Дітям завжди слід пропонувати вибір між надавачем послуг чоловічої та жіночої статі. Більшість дітей, особливо дівчат, швидше за все, почуватимуться комфортніше, спілкуючись з жінкою, і в багатьох випадках для дівчат, які постраждали від насильства, важливо, щоб надавач послуг був саме жіночої статі. У випадках, коли потрібен надавач послуг чоловічої статі, програми з питань ЗД можуть мати кращі можливості для надання підтримки, оскільки в них часто працюють жінки та чоловіки, тоді як більшість кейс-менеджерів з питань ГЗН – жінки.

Наявність безпечного, комфортного та конфіденційного простору для отримання підтримки постраждалими та їх піклувальниками: Враховуючи високий ризик стигматизації, коли людину ідентифікують як постраждалу від сексуального насильства, та з огляду на забезпечення ризиків безпеки, зменшення ймовірності того, що постраждала особу ідентифікують як таку, має бути ключовим критерієм при створенні конфіденційного місця/простору для надання послуг.

Для дітей-біженців, залучених до процесу розгляду справ біженців (реєстрація, визначення статусу біженця, довгострокові рішення), з огляду на те, що багато рішень, пов'язаних з розглядом справ біженців, вимагатимуть процедури найкращого забезпечення інтересів (BIA/BID), може бути корисно, щоб справу вів кейс-менеджер з питань ЗД, аби уникнути дублювання оцінки та послуг.

Крім того, важливо розмежовувати роль основного кейс-менеджера та інших осіб, які ведуть справу. Основний кейс-менеджер повинен очолювати процес кейс-менеджера і, як такий, нести відповідальність за:

- » проведення первинного прийому та оцінки;
- » розробку плану дій;
- » здійснення регулярного спостереження за постраждалою особою та її піклувальником;
- » ініціювання та подальше супроводження направлень;
- » повідомлення про випадки насильства органам влади, якщо це необхідно та доцільно.

Найкраща практика: Визначення основного кейс-менеджера для дітей, які постраждали від насильства, в Сирії

На північному заході Сирії кейс-менеджери жіночої статі, які працюють у програмах з питань ГЗН, висловлювали дискомфорт щодо ідеї зустрічатися наодинці з хлопчиками старшого підліткового віку (старше 15 років) через соціальні норми та міркування безпеки. Також було відзначено, що хлопчикам старшого підліткового віку було більш незручно обговорювати свій досвід сексуального насильства з кейс-менеджерами жіночої статі, ніж з їхніми колегами-чоловіками, оскільки поширені соціальні норми вважають обговорення сексуальності між представниками різних статей вкрай недоречними та образливими. Як наслідок, кейс-менеджери чоловічої статі, як правило, несуть основну відповідальність за справи хлопців-підлітків, які пережили сексуальне насильство, продовжуючи при цьому співпрацювати з суб'єктами з питань ГЗН та іншими суб'єктами у процесі кейс-менеджменту.

МІЖСЕКТОРАЛЬНЕ КООРДИНУВАННЯ

Враховуючи складність випадків сексуального насильства над дітьми, під час кейс-менеджменту може знадобитися координація з низкою інших суб'єктів та надавачів послуг, які не належать до секторів ГЗН та ЗД (якщо дитина та/або піклувальник дають на це згоду). До таких суб'єктів можуть належати медичні працівники, надавачі послуг ПЗПСП, представники судової влади та правоохоронних органів, вчителі, працівники закладів догляду за дітьми, державні соціальні працівники та державні органи. Координація також має поширюватися на організації та громадські групи, які мають спеціальний досвід підтримки дітей та/або піклувальників, які зазнають певних форм маргіналізації.

Основні кейс-менеджери, ймовірно, працюватимуть з різними суб'єктами, які мають обмежені знання або взагалі не знають, як найкраще підтримувати дітей, що постраждали від сексуального насильства, і які можуть по-різному ставитися до сексуального насильства над дітьми. Наприклад, в умовах обов'язкового звітування про випадки насильства над дітьми або сексуального насильства над дітьми суб'єкти можуть мати різні погляди на свою роль у повідомленні про такі випадки органам влади і навіть нести різні юридичні обов'язки щодо інформування. Якщо обов'язкове звітування становить потенційні ризики для безпеки та благополуччя дитини та/або її піклувальника, ці відмінності у поглядах можуть спричинити значну напругу між суб'єктами, залученими до процесу кейс-менеджменту. Наведені нижче стратегії можуть забезпечити постраждалій особі та/або піклувальнику доступ до послуг, а також гарантувати, що вони зможуть робити це безпечно та без подальшого ризику насильства, дискримінації чи стигматизації.

Супровід

При направленні дитини на отримання послуг, основний кейс-менеджер може супроводжувати її (якщо дитина надала згоду і якщо це безпечно), коли вона звертається до різних служб або зустрічається з іншим надавачем послуг. Під час зустрічі кейс-менеджер може відстоювати інтереси постраждалої особи, підтримуючи її рішення та заохочуючи ставити запитання або висловлювати будь-які занепокоєння щодо послуг, які вона може мати. Кейс-менеджер повинен бути обережним, щоб не «підмінити» постраждалу особу та не говорити від її імені під час спілкування з іншими надавачами послуг.

Подальший супровід

Після завершення направлення основний кейс-менеджер може скористатися можливістю продовжити роботу з іншим надавачем послуг, щоб забезпечити додатковий контекст, усунути будь-які шкідливі позиції або переконання, які можуть існувати, та підтримати іншого надавача послуг, щоб краще зрозуміти явище сексуального насильства над дітьми і те, як безпечно та ефективно підтримати постраждалу особу.

Проведення кейс-конференцій

Основні кейс-менеджери можуть використовувати кейс-конференції як можливість поширювати ключові повідомлення про сексуальне насильство над дітьми і про те, як найкраще підтримати дитину та її піклувальника, щоб подолати шкідливі позиції та переконання, а також забезпечити тренінги на робочому місці іншим суб'єктам, які мають менший досвід у підтримці дітей, що пережили сексуальне насильство.

Зміцнення потенціалу

Формальні та неформальні стратегії зміцнення потенціалу суб'єктів, які можуть контактувати з дітьми, що пережили сексуальне насильство, включають:

- » тренінги (від базової орієнтованої на дитину комунікації до повного тренінгу з догляду за дітьми, які пережили сексуальне насильство);
- » цілеспрямовані сесії з орієнтації (наприклад, за допомогою змішаної навчальної програми з питань ГЗН);
- » навчання за допомогою застосунків;
- » наставництво та коучинг на робочому місці;
- » спільні сеанси з нагляду.

Координація та адвокація на рівні секторів

Використання механізмів координації на секторальному рівні (наприклад, на рівні кластерів/секторів або підкластерів/підсекторів) може бути дуже ефективним у розробці міжсекторальних угод та спільних політичних позицій щодо ключових питань, які можуть впливати на кейс-менеджмент дітей, які постраждали від сексуального насильства, таких як обов'язкове звітування, механізми направлення або процедури отримання згоди та схвалення. Координаційні форуми на секторальному рівні можуть також підтримувати окремих суб'єктів в адвокації змін у секторальній або організаційній політиці, які шкодять дітям, що пережили сексуальне насильство, та/або їхнім піклувальникам.

Координація з державними установами з питань сексуального насильства над дітьми надає більше вказівок щодо координації з державними суб'єктами з питань сексуального насильства над дітьми.

Найкращі практики: Міжсекторальна координація

Підтримка належної практики допомоги дітям, які постраждали від насильства, в Сирії: На північному заході Сирії практика деяких суб'єктів репродуктивного здоров'я повідомляти про випадки сексуального насильства, особливо сексуального насильства над дітьми, місцевим правоохоронним органам або іншим органам влади загрожувала жертвам стигматизацією, помстою та іншими формами насильства. Щоб підтримати принцип «не нашкодь», Субкластер з питань ГЗН у Газіантепі тісно співпрацював з Технічною робочою групою з питань сексуального та репродуктивного здоров'я з метою розробки Спільної рекомендації щодо обов'язкового звітування на північному заході Сирії. Метою спільної рекомендації було роз'яснити існуючі правові вимоги, окреслити потенційний ризик повідомлення без згоди дитини та заохотити всіх медичних працівників дотримуватися безпечного підходу до направлення до організацій, що займаються кейс-менеджментом з питань ГЗН.

Реагування на проблеми мігрантів та біженців в Італії: В Італії ЮНІСЕФ, УВКБ ООН та МОМ адаптували та переклали міжвідомчий [Кишеньковий посібник з питань ГЗН](#), щоб забезпечити просту основу для всіх державних та неурядових суб'єктів, які працюють з мігрантами та біженцями, щодо того, як реагувати на розкриття випадків ГЗН та/або інших форм насильства. Адаптований [Кишеньковий посібник з надання першої допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства](#) містить розділ про підтримку дітей, які пережили насильство, де представлені ключові терміни та визначення, а також покрокові інструкції (відповідно до концепції першої психологічної допомоги «Підготуйся, подивись, вислухай і приєднайся») про те, як підтримати дитину, в тому числі дитину без супроводу дорослих, яка, можливо, зазнала ГЗН.

Кожен розділ супроводжується простими списками того, що можна і чого не можна робити, а також розділом про обов'язкове звітування в Італії

ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ

Відповідно до принципів належної координації, обмін інформацією в контексті роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства, повинен ґрунтуватися на суворому тлумаченні принципів інформованої згоди і «необхідності знати», а також узгоджуватися з Системою управління інформацією з питань захисту дітей та Системою управління інформацією з питань ГЗН. Деталі конкретного випадку повинні передаватися виключно особам (а не організаціям), які безпосередньо беруть участь у підтримці постраждалої особи та/або її піклувальника, а інформація, що передається, має бути мінімально необхідною для надавача послуг, який її отримує, з конкретною метою надання послуги або іншої підтримки дитині та/або її піклувальнику.

Механізми направлення у випадках сексуального насильства над дітьми повинні бути розроблені з максимальною увагою до безпеки та конфіденційності постраждалої особи та піклувальників. Наприклад, паперові форми направлення ніколи не повинні містити ідентифікуючу інформацію, а електронні форми направлення мають бути захищені унікальним паролем (який не повинен бути спільним з іншими справами/формами направлення) або іншим одноразовим методом шифрування.

Дані індивідуального рівня, навіть якщо вони не містять ідентифікаційних даних, ніколи не повинні передаватися особам, суб'єктам та/або організаціям, які не беруть безпосередньої участі в наданні послуг особам, постраждалим від насильства. Єдиним винятком з цього правила є випадки, коли існують вимоги щодо обов'язкового звітування, про які необхідно заздалегідь повідомити постраждалій особі та/або її піклувальнику (*див. Главу 5*).

Координація з медичними працівниками

Через гостру потребу в медичних послугах для дітей, які пережили насильство, кейс-менеджерам часто доводиться тісно координувати свою роботу з медичними установами. Така тісна координація дає найкращі шанси на своєчасний доступ до медичної допомоги та забезпечення критично важливих та унікальних потреб дітей, які пережили насильство, у медичній допомозі, що надається під керівництвом дитини та орієнтована на неї саму.

Супровід: При направленні дитини чи підлітка, які постраждали від насильства, до медичної служби, постраждала особа та/або її піклувальник, який не вчиняв правопорушення, можуть побажати, щоб їх супроводжував основний кейс-менеджер. Супровід до медичних служб може бути корисним для дитини, яка пережила насильство, тому що:

- » кейс-менеджер може забезпечити дитині доступ до медичних послуг у критичні для клінічного лікування згвалтування терміни та зменшити ймовірність того, що її попросять повторити свою історію кілька разів;
- » кейс-менеджер може забезпечити пояснення концепцій та різних процедур відповідно до рівня розвитку та здібностей дитини. Це може бути особливо важливим, якщо у дитини є розумова відсталість або інші проблеми, які впливають на її розвиток або здатність розуміти;
- » кейс-менеджер може допомогти пояснити концепції, процедури та важливість різних медичних послуг як піклувальнику, так і дитині у відповідний спосіб, а також забезпечити необхідне джерело довіри, якого може не бути у медичного працівника, з яким дитина зустрічається вперше;
- » кейс-менеджер може запропонувати комфорт і підтримку під час медичних оглядів.

Подальший супровід: Після завершення направлення основний кейс-менеджер може зв'язатися з медичним працівником, щоб переконатися в тому, що дитина та піклувальник повернулися за додатковою медичною допомогою (наприклад, для отримання профілактичної підтримки або подальшого спостереження).

Конференц-зв'язок: Основні кейс-менеджери можуть використовувати кейс-конференції з медичними працівниками для того, щоб:

- » покращити власне розуміння медичних послуг, таких як постконтактна профілактика ВІЛ-інфекції, інфекції, які передаються статевим шляхом, екстрена контрацепція, вакцинація проти гепатиту В та правця;
- » обговорювати будь-які проблеми, пов'язані з найкращими інтересами дитини, особливо якщо існують закони про обов'язкове звітування як для кейс-менеджера, так і для медичного працівника.

Кейс-менеджери можуть отримати доступ до таких ресурсів для отримання більш детальної інформації про те, як реагувати на медичні потреби дітей, які пережили насильство, та ознайомитися з ними:

- » [Клінічне лікування згвалтування та насильства з боку інтимного партнера, ВООЗ, Частина 6: Догляд за дітьми, які постраждали від насильства;](#)
- » [Реагування на потреби дітей та підлітків, які зазнали сексуального насильства, ВООЗ](#)

ПОДОЛАННЯ СУПУТНИХ ТА МНОЖИННИХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА

Координація між службами з питань ГЗН та ЗД є особливо важливою у ситуаціях «множинних форм насильства», коли дитина зазнає сексуального насильства поряд з іншими формами насильства та жорстокого поводження, а також у випадках «сумісного насильства», коли кілька членів сім'ї піддаються насильству з боку одного або кількох зловмисників, як у випадку з дитиною, яка зазнає сексуального насильства з боку свого піклувальника чоловічої статі, який також здійснює насильство з боку інтимного партнера по відношенню до другого піклувальника жіночої статі. У таких ситуаціях основний кейс-менеджер може не мати відповідної підготовки або не підходити для вирішення нової проблеми чи виду насильства, про який стало відомо у процесі кейс-менеджменту, та/або піклувальнику може знадобитися власний кейс-менеджер для забезпечення своїх індивідуальних потреб поза межами участі у догляді за дитиною. Наприклад:

У ситуаціях супутнього насильства кейс-менеджери повинні надати направлення до інших членів сім'ї, які можуть розповісти про інші форми насильства. Наприклад, якщо піклувальник жіночої статі, що пережив насильство, повідомляє про насильство з боку інтимного партнера, їй слід запропонувати направлення до кейс-менеджера з питань ГЗН, який працює окремо від кейс-менеджера, який вже працює з дитиною, що пережила насильство, щоб вона могла отримати спеціалізовану підтримку, орієнтовану на постраждалу особу.

Кейс-менеджер, який працює з дитиною, що пережила насильство, повинен продовжувати залучати піклувальника до догляду за дитиною та її лікування. Піклувальник разом зі своїм кейс-менеджером має можливість отримати індивідуальну, безпосередню підтримку. Це гарантує, що і дитина, і піклувальник отримають необхідну підтримку. Обидва кейс-менеджери повинні тісно співпрацювати, щоб допомога дитині та піклувальнику була скоординованою, а міркування, пов'язані з їхньою індивідуальною та колективною безпекою, залишалися першочерговими.

У випадках, коли дитина, яка постраждала від насильства, зазнає декількох форм насильства, можливо, що кейс-менеджеру знадобиться додаткова допомога, щоб задовольнити потреби, які виходять за межі його компетенції. Наприклад, якщо кейс-менеджер з питань ГЗН надає підтримку дитині, яка розповіла, що вона також зазнає дитячої праці, він може взяти участь у консультаціях з кейс-менеджером з питань ЗД, щоб отримати інформацію про те, як задовольнити ці додаткові потреби.

В інших випадках кейс-менеджер може направити дитину до іншого кейс-менеджера, який працюватиме з дитиною над вирішенням конкретної проблеми. Це вимагатиме проведення кейс-конференцій у рамках процесу координування. Наприклад, коли кейс-менеджер, який працює з питань ГЗН надає підтримку дитині, яка виявила, що вона також є неповнолітньою особою без супроводу дорослих, він може направити її до служби захисту дітей для отримання послуг возз'єднання з сім'єю.

Регулярні консультації та/або конференції, залежно від конкретних обставин справи, повинні бути започатковані якомога швидше у процесі кейс-менеджменту, щоб забезпечити відкритий, але безпечний і конфіденційний канал зв'язку між кейс-менеджерами, які надають підтримку кожній особі/члену сім'ї. (*Див. Глава 6*). Оцінка безпеки кожної постраждалої особи (з урахуванням усіх форм насильства, яких вона зазнала) стане основою для обговорення та прийняття рішень, особливо у ситуаціях, коли індивідуальні потреби та побажання постраждалих осіб не узгоджуються між собою. Забезпечення безпеки як дітей, так і дорослих, які пережили насильство, має бути пріоритетом для всіх сторін. Враховуючи рівень ризику та складності, притаманний цим випадкам, коли у надання послуг дитині, яка постраждала від насильства, беруть участь кейс-менеджери з питань ЗД та ГЗН, настійно рекомендується залучати супервізорів кейс-менеджменту з питань ГЗН та ЗД.

КООРДИНУВАННЯ З ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ У СФЕРІ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Випадки сексуального насильства над дітьми часто потребують координування з державними установами. Хоча уряди на національному рівні відповідають за закони, які стосуються дітей, що постраждали від насильства (які можуть включати політику обов'язкового звітування), саме місцеві органи влади впроваджують національну політику на повсякденній основі. Те, як місцеві органи влади впроваджують такі закони та політику, безпосередньо впливає на доступ дітей, які пережили насильство, до допомоги та можливості її отримання. Таким чином, надавачі послуг з кейс-менеджменту ГЗН та ЗД повинні будуть взаємодіяти здебільшого з місцевими органами влади. У будь-якому випадку, надавач послуг з кейс-менеджменту повинен розуміти потенційні ризики та можливості, пов'язані з роботою з відповідними державними установами. Це особливо важливо, якщо державні органи впроваджують політику, яка шкодить дітям, дискримінує певні групи дітей або не схильні співпрацювати з гуманітарними організаціями. Також важливо, щоб надавачі послуг оцінювали та розуміли відмінності, які можуть існувати між державними секторами (наприклад, можуть існувати відмінності в тому, як взаємодіють представники місцевої влади з питань захисту/соціального забезпечення жінок та дітей і правоохоронні органи).

Міркування для надавачів послуг кейс-менеджменту включають таке:

- » **Правові рамки:** Якою мірою діють політики, закони та практики щодо дітей, які пережили насильство, зокрема, закони або політики щодо обов'язкового звітування про випадки насильства. Там, де вони існують, в ідеалі вони мають бути зосереджені на:
 - підтримці дитини та задоволенні її потреб;
 - виявленні випадків та відстеженні тенденцій;
 - покарання кривдників, а не постраждалих;
 - запобігання ранньому примусовому шлюбу дітей.
- » **Імплементація:** Якою мірою і яким чином суб'єкти місцевого самоврядування дотримуються/впроваджують законодавство та політику на національному рівні? Чи існують відмінності в залежності від сектору влади?
- » **Шляхи взаємодії з місцевою владою:** Чи існують конкретні способи роботи або процедури для взаємодії організації/програми з органами місцевого самоврядування? Чи з деякими секторами легше працювати, ніж з іншими?
- » **Форми адвокації:** Як відбувається адвокація з урядом? Через механізми гуманітарної координації, такі як підкластери або робочі групи з питань ГЗН або ЗД? Якщо ні, то чи може установа працювати з іншими установами як колективна група для участі в адвокаційній роботі?
- » **Безпосереднє надання послуг:** Чи має надавач послуг право працювати безпосередньо з дітьми, які постраждали від насильства, в даному середовищі? Якщо ні:

З якими бар'єрами стикаються діти, які пережили насильство, намагаючись отримати доступ до місцевих органів влади та їхніх послуг?

- урядова політика та закони або практики/реалізація політик?
- чи відповідають поширені практики та імплементація намірам політик чи закону в тому вигляді, в якому вони написані?
- ставлення та поведінка персоналу?
- спроможність персоналу реагувати на потреби та надавати підтримку?
- доступність державних органів для місцевої громади?
- інше.

Після того, як команди дадуть відповіді на ці та інші запитання, що стосуються їхнього контексту, вони можуть розробити заходи та способи безпечної роботи з місцевими органами влади у конкретному контексті. Якщо відповідні державні установи готові та зацікавлені у співпраці, надавачі послуг кейс-менеджменту можуть співпрацювати з державними службовцями для вирішення проблем та усунення прогалин у наданні послуг дітям, які постраждали від насильства. З іншого боку, якщо державні установи мають політику, методи роботи або інші проблеми, які наражають дітей, що пережили насильство, на ризик подальшої шкоди, надавачі послуг кейс-менеджменту можуть:

- » визначити підходи до адвокації (разом з іншими) для вирішення проблемних питань;
- » визначити, чи може робота через місцеві органи влади та з ними пом'якшити проблеми та відкрити потенційні шляхи роботи в обхід шкідливої національної політики;
- » визначити, чи може команда з кейс-менеджменту працювати з відповідними місцевими органами влади в ролі підсилювача або помічника у зміцненні потенціалу.

ГЛАВА 8

НАГЛЯД ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ПЕРСОНАЛ

ОГЛЯД ГЛАВИ

У цій Главі описано, як інтегрувати процеси нагляду та специфічний зміст, необхідний для роботи з дітьми, які пережили насильство, в існуючі практики нагляду у сфері захисту дітей (ЗД) та гендерно зумовленого насильства (ГЗН).

Супутні інструменти

Оцінка кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Огляд справ у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Посібник з інтеграції оцінок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства

ВСТУП

Через складність випадків дітей, які пережили сексуальне насильство, та ризик подальшої шкоди, кейс-менеджери, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство, мають особливі потреби у нагляді. Це не означає, що для кейс-менеджерів, які працюють з дітьми, що постраждали від насильства, мають бути запроваджені абсолютно окремі підходи та процеси нагляду. Скоріш за все, кейс-менеджери з питань ЗД та ГЗН додадуть випадки сексуального насильства над дітьми до існуючого навантаження, якщо вони пройдуть необхідну підготовку та продемонструють необхідні знання, позиції та навички для роботи з дітьми, які пережили сексуальне насильство. Нагляд, характерний для справ дітей, які пережили насильство, має бути інтегрований в ці існуючі та поточні практики нагляду.

Міжвідомчі настанови щодо кейс-менеджменту та захисту дітей і Міжвідомчі настанови щодо кейс-менеджменту з питань ГЗН містять конкретні вказівки щодо нагляду, які мають стати основою нагляду для суб'єктів з питань ЗД та ГЗН відповідно. Основними цілями нагляду в цих існуючих практиках є контроль якості надання послуг, а також підтримка професійного зростання та розвитку кейс-менеджера. Рекомендовані практики нагляду з обох цих пакетів включають:

- » регулярний індивідуальний нагляд кейс-менеджера;
- » регулярний груповий нагляд, під час якого кейс-менеджери та супервізор збираються разом, щоб підтримати освітні потреби, потреби професійного розвитку та адміністративні потреби;
- » кейс-конференції;
- » конкретні можливості для подальшого розвитку навичок через тренінги або інші заходи посилення потенціалу.

Ці практики використовують підхід до нагляду, який базується на підтримці, співчутті та розширенні прав і можливостей та який має на меті змоделювати спосіб, в який кейс-менеджери повинні взаємодіяти зі своїми клієнтами. Наведені нижче рекомендації ґрунтуються на підході, процесі та змісті, що використовуються в кейс-менеджменті з питань ЗД та ГЗН.

ІНТЕГРАЦІЯ НАГЛЯДУ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Після того, як співробітники пройдуть тренінг з догляду за дітьми, які постраждали від насильства, супервізори повинні інтегрувати таке в існуючий нагляд:

- » оцінка початкового потенціалу;
- » зміцнення потенціалу;
- » моніторинг та переоцінка.

Оцінка початкового потенціалу після тренінгу з догляду за дітьми, які постраждали від насильства

На випадок, якщо супервізори нададуть перевагу використанню більш поглиблених інструментів, а кейс-менеджери надаватимуть послуги дітям, які постраждали від сексуального насильства, доступні окремі інструменти для оцінки знань, позиції та комунікації з питань догляду за дітьми, які постраждали від насильства. Якщо команди вже проводять оцінки знань, навичок та позиції з питань ГЗН або ЗД, можуть бути інтегровані додаткові запитання, характерні для роботи з дітьми, які пережили сексуальне насильство (вказівки щодо ключових запитань для інтеграції можна знайти в інструментах в кінці цієї Глави). Супервізори також можуть впроваджувати або інтегрувати в існуючі оцінки зміст інструменту оцінки кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, який зосереджений на унікальних коригуваннях та додаткових аспектах забезпечення кейс-менеджменту дітям, які постраждали від сексуального насильства.

Заходи з посилення потенціалу, характерні для роботи з дітьми, які пережили сексуальне насильство

На основі оцінки початкового потенціалу супервізори та кейс-менеджери повинні обговорити наступні кроки для зміцнення потенціалу: визначити дії, послідовність цих дій і терміни їх виконання, зазначивши, що має бути пріоритетними, а що – довгостроковими цілями. Ці дії можуть бути інтегровані в існуючі плани зміцнення потенціалу, якщо такі існують, або ж можуть бути створені нові, специфічні для догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства. Інструмент перегляду випадку у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства може бути корисним для супервізорів в рамках процесу зміцнення потенціалу, особливо для кейс-менеджерів, які мають менший загальний досвід кейс-менеджменту або мають труднощі з проходженням тренінгу з догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства та пост-тестування.

Моніторинг та переоцінка

Повернення до плану зміцнення потенціалу через заздалегідь узгоджені проміжки часу (наприклад, наприкінці кожного місяця) дає можливість супервізору та кейс-менеджеру обговорити визначені заходи, прогрес у їх виконанні та міркування щодо успіхів та викликів, які постали перед ними. Супервізори також можуть періодично переоцінювати знання, позиції та навички кейс-менеджерів за допомогою тих самих інструментів, які використовувалися раніше, щоб побачити, чи відбулося покращення, роблячи це в підтримуючій, а не караючій манері. Це дає можливість побачити, чи змінюються знання кейс-менеджера з часом, а також визначити нові сфери або інформацію, які слід включити у постійне навчання через груповий нагляд та зустрічі з кейс-менеджменту.

Якщо це безпечно і не порушує процес кейс-менеджменту, супервізори можуть спостерігати за кейс-менеджерами, які безпосередньо надають послуги дітям, що постраждали від насильства. Це не обов'язково має бути довготривалим чи багаторазовим візитом, але це корисний аспект зміцнення потенціалу для нових працівників, які навчаються надавати допомогу дітям, що постраждали від сексуального насильства. Безпосереднє спостереження дозволяє супервізорам бачити, як особа застосовує знання про сексуальне насильство над дітьми в реальному часі (супервізори можуть використовувати контрольний перелік перегляду випадків у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства для підтримки спостереження). Якщо безпосереднє спостереження неможливе, супервізори можуть включити у нагляд питання про те, як знання були застосовані під час роботи з кейс-менеджером, або розіграти випадок разом з кейс-менеджером.

КОНКРЕТНІ СТРАТЕГІЇ НАГЛЯДУ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Супервізори повинні переконатися, що кейс-менеджери:

- » пройшли тренінг з догляду за дітьми, які постраждали від насильства;
- » пройшли ключові модулі тренінгу з кейс-менеджменту з питань захисту дітей або тренінгу з кейс-менеджменту з питань ГЗН, як зазначено у Вступі;
- » отримують менше навантаження при першому знайомстві з дітьми, які постраждали від сексуального насильства – максимум 10-12 випадків (в ідеалі, кейс-менеджери, які не мають попереднього досвіду роботи з іншими категоріями справ, не повинні одразу працювати з дітьми, які пережили сексуальне насильство);
- » отримують індивідуальний нагляд тривалістю не менше 30 хвилин на тиждень, а в ідеалі 1 годину;
- » отримують груповий нагляд та/або зустрічі з кейс-менеджменту щонайменше щомісяця (залежно від навантаження та доступності команди), але в ідеалі щотижня;
- » отримують оцінку зміцнення потенціалу, яка включає оцінку знань, навичок та позиції, а також плани щодо усунення прогалин через постійний нагляд;
- » отримують можливості для перехресного навчання з іншими установами, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство.

З набуттям досвіду потреба у нагляді може зменшитися, але кейс-менеджери все одно її потребуватимуть:

- » індивідуальний нагляд 1 година на тиждень, не менше 1 години кожні два тижні;
- » груповий нагляд та/або зустрічі з кейс-менеджменту щотижня або щомісяця (залежно від навантаження та доступності команди), але не рідше одного разу на місяць;
- » оцінка зміцнення потенціалу, яка визначає та розглядає пріоритетні сфери вивчення дітей, які пережили насильство, для кейс-менеджера;
- » можливості перехресного навчання з іншими установами та секторами, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство;
- » тренінги з підвищення кваліфікації, особливо з питань захисту дітей або ГЗН, якщо кейс-менеджер не має досвіду роботи в обох програмах кейс-менеджменту.

Досвід супервізора з догляду за дітьми, які постраждали від насильства

Супервізори потребують додаткового досвіду та компетенцій для підтримки кейс-менеджерів, які працюють з дітьми, що пережили насильство. Вони повинні мати глибоке розуміння підходів до кейс-менеджменту для дітей, які постраждали від сексуального насильства, а також факторів, що призводять до сексуального насильства над дітьми. Вони повинні вміти ілюструвати міждисциплінарний аналіз і допомагати кейс-менеджерам розвивати навички застосування підходу, орієнтованого на постраждалу дитину. Супервізори кейс-менеджерів, які працюють з дітьми, повинні мати таку підготовку та досвід:

- » пройшли тренінг з догляду за дітьми, які постраждали від насильства;
- » пройшли додатковий тренінг із захисту дітей або гендерно зумовленого насильства, залежно від попереднього досвіду;
- » щонайменше 2 роки досвіду надання послуг кейс-менеджменту дітям, постраждалими від насильства.

Теми для розгляду у нагляді при роботі з дітьми, які постраждали від сексуального насильства

Хоча ці питання не стосуються виключно роботи з дітьми, які пережили сексуальне насильство, супервізори повинні пам'ятати про них і про те, яким чином вони можуть проявлятися у випадках сексуального насильства над дітьми. Нижче наведені теми, на які необхідно звернути увагу під час нагляду, що можуть бути пов'язані з динамікою випадків сексуального насильства над дітьми.

- » **Подолання множинних форм насильства:** Часто діти, які пережили сексуальне насильство, наражаються на ризик інших форм насильства. Це може призвести до необхідності надання різних послуг, а іноді й до залучення декількох кейс-менеджерів у різних установах. У таких ситуаціях координація роботи є невід'ємною складовою ефективного надання послуг.
- » **Робота із сімейними системами:** Кейс-менеджери, які працюють з дітьми, що постраждали від сексуального насильства, повинні працювати як з дитиною, так і з її сім'єю. Хоча це звично знайомо кейс-менеджерам з питань ЗД, це не так часто зустрічається для кейс-менеджерів з питань ГЗН, і має бути визнано у процесі нагляду.
- » **Виявлення інших осіб, які потребують послуг:** Кейс-менеджери можуть також виявити ситуації, коли піклувальник, який не вчиняв правопорушення, потребує послуг кейс-менеджменту, або дитина, яка вчинила сексуальне насильство, потребує послуг кейс-менеджменту. Зокрема, коли послуги потребують піклувальники, які не вчиняли правопорушення, зростає потреба у консультаціях та координації випадку.
- » **Визнання ризику для інших дітей в сім'ї:** Коли кейс-менеджер починає працювати з дитиною, яка пережила сексуальне насильство, інші діти в сім'ї можуть опинитися під загрозою сексуального насильства, оскільки зловмисник може більше не мати доступу до цієї дитини.

- » **Дотримання кордонів:** У випадках сексуального насильства над дітьми може виникнути багато проблем з дотриманням кордонів з різних причин. Наприклад, на кейс-менеджера можуть чинити тиск, щоб він надав інформацію та деталі, що ідентифікують випадок.
- » **Благополуччя персоналу:** Робота з дітьми, які пережили сексуальне насильство, може мати емоційний вплив на працівників. Для деяких це може бути більш значущим, ніж для інших випадків. Саме тому кордони є невід'ємною частиною як самодопомоги, так і колективного піклування про команду.
- » **Навантаження:** Можуть бути запити на навантаження, які не є прийнятними для команди або більшої організації. Сам кейс-менеджер може перевтомлюватися або мати погані кордони з клієнтом через терміновість і серйозність ситуації.

Конкретні теми для зміцнення потенціалу

На додаток до вищезазначеного, зміцнення потенціалу в рамках процесу нагляду та окремих тренінгів може бути потрібним стосовно:

- » впливу віку та розвитку;
- » контекстуальних аспектів включення та різноманітних ідентичностей;
- » супутнього насильства:
 - мати також зазнає ГЗН;
 - жорстоке поводження з людьми похилого віку в сім'ї;
 - сім'я зазнає дискримінації на основі певної ідентичності;
 - сексуальне насильство над дітьми та діти, пов'язані зі збройними силами та угрупованнями.
- » множинних форм насильства;
- » дітей, які демонструють шкідливу сексуальну поведінку;
- » інтервенцій з підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП), що стосуються дітей, які пережили сексуальне насильство:
 - подолання суїцидальних думок та планування безпеки;
 - поглиблення знань та досвіду у сфері ПЗПСП.
- » клінічного менеджменту процедур зґвалтування, а також:
 - адаптовані процедури та міркування для дітей та підлітків;
 - адаптовані процедури на основі типу пережитого інциденту.
- » законів, державної політики, традиційних практик та механізмів правосуддя щодо сексуального насильства над дітьми;
- » впливу сексуального насильства над дітьми на освіту, функціонування, соціалізацію та стратегії реінтеграції;
- » позицій та поведінки громади щодо дітей, які пережили сексуальне насильство, їхніх сімей та зловмисників.

ПІДТРИМКА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕРСОНАЛУ

Дослідження показують, що кейс-менеджери, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство, зазнають підвищеного ризику різних видів стресу.¹⁰¹ Супервізори повинні визнати, що персонал, який працює з дітьми, що пережили сексуальне насильство, може потребувати додаткової підтримки. Хоча негативні наслідки такої роботи є серйозними і викликають занепокоєння, захисні фактори, зокрема належний нагляд і навчання дають змогу керувати цими негативними наслідками та пом'якшувати їх. Наведені нижче стратегії можуть допомогти супервізорам створити сприятливе середовище для своєї команди загалом і, таким чином, надати необхідну підтримку співробітникам, які працюють з дітьми, що пережили сексуальне насильство.

Забезпечення підтримання орієнтованого на дитину підходу:

- » забезпечте час і простір кейс-менеджерам для роздумів і навчання, аби краще задовольняти потреби дітей і не завдавати їм шкоди; робота з дітьми, які пережили сексуальне насильство, є складною, і кейс-менеджери будуть продовжувати розвивати свої компетенції протягом всієї своєї роботи.

Нормалізація емпатії та поваги до почуттів кейс-менеджерів:

- » визнайте, що складність випадків насильства над дітьми може призвести до вигорання та негативного впливу на самопочуття кейс-менеджерів;
- » визнайте, що втома від співчуття впливає на тривалість кар'єри та фінансову стабільність кейс-менеджерів та їхніх сімей;
- » створіть простір, де працівники могли би порушити ці проблеми, коли вони вперше їх відчують;
- » розробіть заходи та процеси для супервізора щодо вирішення проблем кейс-менеджерів, щоб кейс-менеджери могли продовжувати виконувати свою роботу;
- » сприяйте самодопомозі та колективній підтримці для кейс-працівників.

Сприяння відкритому спілкуванню:

- » створіть середовище відкритого спілкування та підтримуючого зворотного зв'язку між усіма членами команди;
- » створіть простір для того, щоб окремі члени команди могли висловити власне занепокоєння щодо зовнішніх факторів та стресів, які можуть впливати на їхню здатність підтримувати поточне навантаження;
- » сприяйте шанобливому спілкуванню з командою;
- » плануйте регулярні розмови про стрес, фактори, що створюють стрес у даному контексті, і про те, як вони можуть впливати на роботу.

Заохочення команди та самосвідомості:

- » забезпечте обізнаність про динаміку команди та про те, як вона може сприяти індивідуальному та колективному стресу;
- » організовуйте розмови про самосвідомість і про те, як здатність розпізнавати особистий рівень стресу, його коливання та межі професіоналів може допомогти кейс-менеджерам звернутися за допомогою до того, як вони зазнають більш серйозних форм стресу;

¹⁰¹ Кривату, І.М., Хорват, М.А.Х. та Мессі, К., «Вплив роботи з жертвами сексуального насильства: Швидка оцінка доказів», Trauma, Violence, & Abuse, 24(1), 2023.

- » заохочуйте, демонструйте та надайте простір для практики позитивних механізмів подолання стресу;¹⁰²
- » визнавайте та оцінюйте досвід кейс-менеджерів.

Заохочення та дослідження професійних меж:

- » розумійте професійні межі, які є важливими для окремих кейс-менеджерів, для команди кейс-менеджменту та для команди з питань ГЗН або ЗД;
- » створіть здорові межі робочого часу, очікувань та меж можливого в навколишньому середовищі;
- » визнавайте та усвідомлюйте обмеження у послугах, направленні та робочому середовищі, які ускладнюють, а іноді унеможливають вирішення проблем осіб, постраждалих від насильства;
- » демонструйте здорові межі, наскільки це можливо, для команди.

Визначення чітких ролей та обов'язків:

- » запровадьте чіткий і ясний розподіл ролей та обов'язків, щоб кожен член команди знав свою роль, свої обмеження та хто буде підтримувати його у виконанні цих ролей;
- » сприяйте безпеці кейс-менеджерів – ключовим обов'язком супервізора є розпізнавання ознак стресу, вигорання та втоми від співчуття, а також швидке та адекватне реагування на них.

Створення структури підтримки:

- » регулярний індивідуальний нагляд створює спеціальний простір для того, щоб піднімати проблеми у приватній атмосфері та шукати шляхи їх вирішення;
- » створіть безпечне для навчання середовище для кейс-менеджерів, що дозволить їм визнавати те, чого вони не знають, будьте відвертими з помилками та працюйте спільно над розвитком навичок, а також розпізнавайте і долайте форми стресу, які можуть відчувати кейс-менеджери;
- » координуйте роботу з кадровими ресурсами та керівниками/координаторами програм, щоб забезпечити протоколи для кейс-менеджерів, які виявляють ознаки стресу, вигорання або втоми від співчуття.

Встановлення реалістичних очікувань:

- » встановлюйте реалістичні очікування щодо навантаження, часу, необхідного для заповнення документів, а також щодо постійного навчання та заходів із зміцнення потенціалу;
- » зменшуйте навантаження, якщо це необхідно і можливо, щоб врахувати особисті ситуації, які можуть впливати на загальний рівень стресу працівника, що працює з кейс-менеджерами;
- » розгляньте можливість створення дружньої системи для реєстрації/підтримки серед кейс-менеджерів.

¹⁰² Там само.

Типи стресу

Розуміння різниці між функціональним стресом і негативними формами стресу може допомогти кейс-менеджерам розпізнати, коли вони можуть відчувати стрес, який може впливати на їхнє самопочуття. Тому супервізори повинні переконатися, що всі кейс-менеджери можуть розпізнавати різні види стресу та попереджувальні ознаки більш важких форм стресу як у себе, так і у своїх колег:

- » **Функціональний стрес:** Стрес, пов'язаний з повсякденним прийняттям рішень і вирішенням типових проблем. Кожен відчуває функціональний стрес, який мотивує продуктивність. Це нормальна реакція, якою можна керувати в повсякденному житті.
- » **Кумулятивний стрес:** Стрес, який виникає в результаті тривалого і безперервного впливу факторів стресу. Кумулятивний стрес є поширеною формою стресу для гуманітарних працівників, і якщо його не розпізнати і не управляти ним проактивно, він може призвести до вигорання і втоми від співчуття.
- » **Стрес від критичного інциденту:** Стрес, викликаний надзвичайними подіями – майже кожен, хто бере участь у події, відчуває цей стрес. Оскільки цей стрес є результатом надзвичайної події (наприклад, цунамі, землетрусу чи іншого стихійного лиха), він є раптовим, руйнівним і створює відчуття вразливості, якого раніше не існувало.
- » **Вторинний травматичний стрес:** Раптові несприятливі реакції, які можуть виникнути під час роботи з тими, хто пережив несприятливий досвід або травматичні події. Ця форма стресу є дзеркальним відображенням стресу жертви і породжується досвідом жертви, а не безпосереднім досвідом працівника.
- » **Вікарна травма:** Стрес, який виникає внаслідок того, що працівник стає свідком або дізнається про досвід інших людей, що призводить до змін у його переконаннях, системі координат і світогляді. Вікарна травма є продовженням вторинного травматичного стресу і може призвести до довготривалих наслідків для працівника та потреби у власній підтримці як клієнта для роботи з цим досвідом.

ОЦІНКА КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Дата:

Ім'я співробітника:

Супервізор:

МЕТА

Цей інструмент дозволяє супервізорам визначити, чи має кейс-менеджер з питань гендерно зумовленого насильства або кейс-менеджер з питань захисту дітей достатні технічні знання для роботи з дітьми, які постраждали від сексуального насильства.

ЗАГАЛЬНІ ІНСТРУКЦІЇ

Використовуйте цей інструмент нагляду за кейс-менеджментом у сфері догляду за дітьми, які постраждали від сексуального насильства, під час бесіди з кейс-менеджером у тихому та приватному місці.

1. Перш ніж завершити цю оцінку, переконайтеся, що кейс-менеджер продемонстрував:
 - » глибокі знання про сексуальне насильство над дітьми (що підтверджується Оцінкою знань у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства);
 - » позиції та переконання, орієнтовані на дитину (що підтверджується Оцінкою позиції у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства);
 - » стандарти комунікативних навичок (що підтверджується Оцінкою комунікативних навичок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства).

Запишіть бали, отримані за цими інструментами оцінки, у полі нижче.

2. Поінформуйте кейс-менеджера, що цей інструмент використовується для оцінки сфер, де необхідний подальший розвиток потенціалу. Він не є інструментом оцінки ефективності роботи. Поясніть, що кейс-менеджер отримає бали, щоб визначити, чи відповідає він загальним вимогам компетентності у кейс-менеджменті.
3. Попросіть кейс-менеджера пояснити або описати 10 понять, що містяться в інструменті. Порівняйте їхні відповіді зі стовпчиком «Критерії» та виставіть бали за кожне з них таким чином:
 - » **Відповідає (2 бали):** Якщо людина відповіла на запитання правильно і повно.
 - » **Частково відповідає (1 бал):** Якщо людина відповіла щонайменше на 50 відсотків запитань. Наприклад, якщо запитання звучить так: «Назвіть керівні принципи роботи з дітьми, які постраждали від насильства», а людина може назвати лише чотири.
 - » **Не відповідає (0 балів):** Якщо людина не може відповісти на запитання.
4. Once the assessment is complete, total the scores and discuss the outcome with the caseworker, including any capacity building needed

Кейс-менеджери вже пройшли ці оцінки компетентності	Так (вхідна оцінка)	Ні (вхідна оцінка)	Не оцінювалося
Продemonстрували глибокі знання про сексуальне насильство над дітьми (що підтверджується Оцінкою знань у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства)			
Продemonстрували дружні до дитини позиції та переконання (що підтверджується Оцінкою позиції у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства)			
Продemonстрували стандарти комунікативних навичок (що підтверджується Оцінкою комунікативних навичок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства)			

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ

Навички кейс-менеджменту	Критерії	Відповідає (2 бали)	Частково відповідає (1 бал)	Не відповідає (0 балів)
1. якими принципами ви керуєтесь у роботі з дітьми, які постраждали від насильства?	Для отримання максимального балу потрібно вказати всі принципи. Для отримання половини балів необхідно вказати щонайменше п'ять принципів: 1. Надання пріоритету фізичній та емоційній безпеці. 2. Сприяння найкращому забезпеченню інтересів дитини. 3. Пошук інформованої згоди. 4. Забезпечення належної конфіденційності. 5. Сприяння значущій участі у прийнятті рішень. 6. Поводження з кожною дитиною справедливо та однаково. 7. Ставлення до дітей з повагою, добротою та емпатією. 8. Визнання унікальності кожної дитини та сім'ї. 9. Розуміння соціальної ідентичності та індивідуального досвіду кожної дитини.			
2. Якими є вимоги до обов'язкової звітності в цій ситуації?	[Відповідь потрібно розробити на місцевому рівні.]			

3. Якими є межі конфіденційності у справах дітей?	Для отримання максимального балу необхідно пояснити всі три запитання: 1. Чи існують закони про обов'язкове звітування щодо випадків насильства. 2. Необхідність захисту фізичної та/або емоційної безпеки дитини. 3. Якщо дитина ризикує завдати шкоди іншій людині (можливо, вбивчої) або собі.			
4. Поясніть, як процедури інформованої згоди адаптовані для дітей.	Для отримання максимального балу необхідно включити обидва ключові пункти: 1. Врахування віку та етапу розвитку дитини. 2. Наявність/відсутність підтримуючих осіб, які здійснюють догляд за дитиною.			
5. Яким чином кейс-менеджер може сприяти забезпеченню найкращих інтересів дитини?	Для отримання максимального балу необхідно включити щонайменше три пункти: 1. Захистити дитину від потенційної або подальшої емоційної, психологічної та/або фізичної шкоди. 2. Відобразити бажання та потреби дитини. 3. Розширити можливості дітей та сімей. 4. Вивчить та збалансує переваги та потенційно шкідливі наслідки.			
6. Коли запитується інформована згода під час кейс-менеджменту?	Для отримання максимального балу необхідно включити обидва пункти: 1. На початку надання послуг кейс-менеджменту. 2. Для направлення до інших послуг. Це включає отримання дозволу на збір даних (IMS) та використання їх у статистичних звітах.			
7. Поясніть основні сфери потреб, які ви повинні оцінити для дитини, яка постраждала від насильства.	Для отримання максимального балу необхідно вказати перші три та ще один інший пункт: бал: 1. Безпека та захист. 2. Здоров'я/медична допомога та лікування. 3. Психосоціальні потреби. 4. Потреби у праві/правосудді. 5. Інші потреби, що залежать від контексту.			
8. З яких етапів складається кейс-менеджмент?	Для отримання максимального балу необхідно назвати всі шість пунктів (або принаймні чотири для половини балів): 1. Вступ та взаємодія. 2. Оцінка. 3. Планування дій у рамках справи. 4. Реалізація плану дій у рамках справи. 5. Подальший супровід та моніторинг. 6. Закриття та оцінка випадку.			

9. Які приклади втручань з ПЗПСП можуть надавати кейс-менеджери, і як вони можуть допомогти дітям, які пережили насильство, та їхнім піклувальникам?	Для отримання максимального балу необхідно назвати три приклади та пояснити (для отримання половини балів потрібно назвати та пояснити принаймні два пункти): 1. Зцілювальна освіта (або психоосвіта): Надає конкретну, точну інформацію про сексуальне насильство та пов'язані з ним теми. Допомагає зрозуміти наслідки і те, як залишатися в безпеці у майбутньому. 2. Навчання технікам розслаблення: Навчає стратегіям управління фізіологічними симптомами стресу. 3. Вирішення проблем: Допомагає розібрати проблеми та розробити конкретні рішення. 4. План розвитку навичок подолання стресу: Визначає джерела та стратегії дитини, які допоможуть їй керувати емоціями.			
10. За якими основними критеріями можна визначити, коли потрібно закрити справу?	Для отримання максимального балу потрібно вказати всі три пункти (для отримання половини балів достатньо назвати два): 1. План ведення справи є повним і задовільним, а подальший супровід завершений. 2. Клієнт не контактував з нами протягом певного періоду (наприклад, більше 30 днів). 3. Клієнт-дитина та кейс-менеджер погоджуються, що подальша підтримка не потрібна.			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ ПИТАННЯ 1-10				
ЗАГАЛЬНИЙ БАЛ				

ОЦІНКА КОМПЕТЕНТНОСТІ У СФЕРІ KEY-МЕНЕДЖМЕНТУ

16-20 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що співробітник **ВІДПОВІДАЄ** основним вимогам кейс-менеджменту і може самостійно працювати з дітьми та сім'ями під постійним наглядом.

8-14 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що співробітник **ЧАСТКОВО ВІДПОВІДАЄ** вимогам до компетентності у сфері кейс-менеджменту, але потребує додаткового навчання для розвитку знань і навичок у кейс-менеджменті. Якщо співробітник працює зі справами про сексуальне насильство над дітьми, він повинен перебувати під пильним наглядом. Також слід розробити план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові можливості для навчання, наставництво колег, а також інші заходи з розбудови потенціалу.

0-6 балів: Бали в цьому діапазоні вказують на те, що співробітник **НЕ ВІДПОВІДАЄ** вимогам щодо достатніх знань та навичок для забезпечення кейс-менеджменту дітям, які пережили насильство. Необхідно розробити план розвитку потенціалу. Він може включати індивідуальні наставницькі сесії, додаткові тренінги, наставництво колег, а також інші заходи з розбудови потенціалу. Після додаткового навчання слід повторно адмініструвати інструмент оцінки кейс-менеджменту у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства.

Підсумкове оцінювання:_____ **Відповідає**_____ **Частково відповідає**_____ **Не відповідає**

ІНШІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА КОМЕНТАРІ (Занотуйте будь-які безпосередні спостереження за особою, які важливо включити в оцінку комунікації).

ПЛАН РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ (за потреби)

ПІДПИС СУПЕРВІЗОРА _____

ПІДПИС ПЕРСОНАЛУ _____

ОГЛЯД СПРАВ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Інструкції для супервізорів:

Використовуйте цей контрольний перелік як частину нагляду впродовж двох тижнів після того, як кейс-менеджер відреагує на випадок сексуального насильства над дитиною. Проаналізуйте роботу кейс-менеджера над окремим випадком, запитавши його, чи виконав він завдання, перелічені для кожного етапу кейс-менеджменту. Цей контрольний перелік дає можливість оцінити безпосередню роботу кейс-менеджера та отримати нагляд від його супервізора.

Створіть атмосферу довіри, підтримки і турботи				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
1. Залишався спокійним протягом усього часу догляду та лікування дитини?				
2. Спілкувався з дитиною простою, зрозумілою і не звинувачувальною мовою?				
3. Сказав дитині, що вона сильна і хоробра, оскільки поділилася тим, що сталося, і що це було правильним рішенням?				
4. Сказав дитині, що вона (дитина) не винна в тому, що сталося?				
5. Належним чином враховував ідеї, погляди та думку дитини у процесі догляду за нею та її лікування?				
6. Не перевантажував дитину надмірною кількістю інформації?				
7. Встановив позитивні стосунки з особами, які здійснюють догляд за дитиною (якщо можливо)?				

Знайомство/взаємодія та оцінка				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
8. Пояснив дитині простими та зрозумілими словами про послуги кейс-менеджменту та конфіденційність?				
9. Отримав інформовану згоду від дитини та/або піклувальника належним чином?				
10. Провів безпечно та підтримуюче оцінювання (дотримуючись найкращих практик спілкування/інтерв'ю)?				
11. Збирав лише ті деталі інциденту, які мають відношення до надання допомоги дитині та її сім'ї?				
12. Належним чином оцінив безпеку, здоров'я та психосоціальні потреби дитини?				
13. Заповнив правильні форми та документацію?				
Планування плану дій у рамках справи та реалізація				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
14. Розробив план дій на основі оцінки потреб?				
15. З'ясував погляди та думку дитини при прийнятті рішень, відповідно до найкращих практик?				
16. Залучив піклувальника до плану дій з догляду та лікування дитини?				
17. Забезпечив найкращі інтереси дитини (наприклад, переконався, що будь-які вжиті заходи гарантуватимуть фізичну та емоційну безпеку) при плануванні дій?				
18. Пояснив варіанти послуг, які допоможуть задовольнити потреби дитини?				

19. Запитав дитину та піклувальника, скільки інформації вони хотіли би отримати під час направлення і яким чином?				
20. Отримав інформовану згоду/оцінку для направлення?				
21. Координував потреби дитини шляхом безпечного та належного направлення (наприклад, супроводжував дитину)?				
22. Впровадив процедури обов'язкового звітування (якщо застосовується)?				
23. Впровадив додаткову психосоціальну підтримку (за потреби)?				
24. Консультувався із супервізором щодо нагальних питань безпеки?				
25. Складав план подальших дій/зустрічей?				
26. Заповнив правильні форми та документацію?				
Подальший супровід випадку				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
27. Зустрічався з дитиною в запитаний час і в запитаному місці для подальшого супроводу?				
28. Переглядав початковий план дій у рамках справи, щоб оцінити стан задоволення потреб дитини?				
29. Повторно оцінив потреби дитини (зосередився на безпеці), щоб побачити, чи з'явилися нові проблеми або потреби?				
30. Розробив переглянутий план дій для задоволення нових потреб дитини?				

31. Отримав інформовану згоду на залучення будь-яких додаткових надавачів послуг, які будуть залучені до догляду та лікування дитини?				
32. Призначив ще одну наступну зустріч з дитиною та/або піклувальником?				
33. Заповнив правильні форми та документацію?				
Закриття справи				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
34. Оцінив разом з дитиною/піклувальником, чи всі потреби були задоволені і чи немає потреби в подальшому кейс-менеджменті?				
35. Переглянув наявний план заходів безпеки?				
36. Пояснив дитині та піклувальнику, що вони завжди можуть повернутися за подальшими послугами?				
37. Заповнив відповідну документацію у справі?				
Забезпечено загальний кейс-менеджмент				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
38. Дотримувався керівних принципів догляду за дітьми, які постраждали від насильства?				
39. Виконав всі кроки та процедури кейс-менеджменту?				
40. Отримав зворотній зв'язок та нагляд від супервізора кейс-менеджменту?				

Закриття справи				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
8. Оцінив разом з дитиною/піклувальником, чи всі потреби були задоволені і чи немає потреби в подальшому кейс-менеджменті?				
9. Переглянув наявний план заходів безпеки?				
10. Пояснив дитині та піклувальнику, що вони завжди можуть повернутися за подальшими послугами?				
11. Заповнив відповідну документацію у справі?				
Забезпечено загальний кейс-менеджмент				
Чи кейс-менеджер ...	Так	Ні	Інформація відсутня	Коментар супервізора
12. Дотримувався керівних принципів догляду за дітьми, які постраждали від насильства?				
13. Виконав всі кроки та процедури кейс-менеджменту?				
14. Отримав зворотній зв'язок та нагляд від супервізора кейс-менеджменту?				

НАСТАНОВИ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ОЦІНКИ У СФЕРІ ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Супервізори мають два варіанти інтеграції оцінки компетентності у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, в існуючі процеси нагляду та зміцнення потенціалу:

- » Використовуйте три повні інструменти, які оцінюють базові знання (Оцінка знань у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства), основні позиції (Оцінка позицій у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства) та комунікативні навички (Оцінка комунікативних навичок у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства)
- » Інтегруйте запитання з цих інструментів в існуючі оцінки кейс-менеджерів.

Оцінка та моніторинг знань:

Якщо супервізори не використовують повний інструмент Оцінки знань у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, вони можуть включити такі запитання з цього інструменту в існуючий інструмент оцінки знань.

Запитання	Пропонована оцінка	Необхідні відповіді
1. Поясніть загальне визначення сексуального насильства над дітьми.	Для отримання максимального балу необхідно вказати такі основні пункти:	1. Дитина – це хлопець або дівчина віком до 18 років. 2. По відношенню до дитини використовується влада в сексуальних цілях. 3. <i>Швидше за все, ви почнете описувати конкретні акти сексуального насильства, які ви можете зарахувати як бали за запитання 2.</i>
2. Наведіть приклади сексуального насильства, яке включає дотик (контакт)?	Для отримання максимального балу необхідно вказати такі основні пункти:	1. Примусовий анальний, вагінальний або оральний секс. 2. Сексуальний дотик до грудей, сідниць або анусу дитини. 3. Примушування дитини торкатися інтимних частин тіла іншої людини з сексуальною метою.

3. Які приклади сексуального насильства НЕ включають дитини (безконтактні)?	Для отримання максимального балу необхідно вказати принаймні п'ять прикладів:	1. Примушування дитини дивитися фільми про сексуальне насильство, читати оповідання або розглядати зображення сексуального характеру. 2. Людина демонструє свої статеві органи дитині в сексуальних цілях (наприклад, мастурбує перед дитиною). 3. Фотографування дитини в сексуальних позах. 4. Примушування дитини спостерігати за сексуальними діями. 5. Розмовляти з дитиною в сексуальній формі. 6. Непристойно спостерігати за тим, як дитина роздягається або ходить до туалету (мається на увазі, що людина робить це тому, що отримує від цього сексуальне задоволення).
4. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 0-5 років.	Для отримання максимального балу потрібно вміти ідентифікувати щонайменше п'ять ознак та симптомів:	1. Плач, хнюкання, крик, що не є звичайною поведінкою. 2. Тремтіння, страх. 3. Небажання розлучатися з піклувальниками, більша прив'язаність, ніж зазвичай. 4. Небажання залишати місця, де дитина відчувається в безпеці. 5. Проблеми зі сном. 6. Виникнення проблем, наприклад, втрата здатності говорити.
5. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 6-9 років.	Для отримання максимального балу потрібно вміти вказати принаймні шість ознак та симптомів:	1. Страх перед певними людьми, місцями або видами діяльності. 2. Поводження як дитина (наприклад, нетримання сечі у ліжку або вимагання від батьків одягати її/його). 3. Відмова йти до школи. 4. Часте торкання своїх інтимних місць. 5. Почуття смутку. 6. Нічні кошмари (дуже погані сни) або проблеми зі сном. 7. Перебування на самоті та далеко від сім'ї чи друзів. 8. Проблеми з харчуванням, наприклад, небажання їсти або постійне бажання їсти. 9. Додаткові реакції, характерні для населення/ культурного контексту.

6. Вкажіть загальні ознаки та симптоми сексуального насильства для дітей віком 10-18 років.	Для отримання максимального балу потрібно вміти вказати принаймні шість ознак та симптомів:	1. Депресія, смуток, плач. 2. Нічні кошмари. 3. Проблеми в школі (важко зосередитися). 4. Відсторонення від друзів та громадської діяльності. 5. Гнів та бійки. 6. Постійні думки про насильство, навіть коли не дитина не хоче про це думати. 7. Думки про смерть; спроби самогубства. 8. Додаткові реакції, характерні для населення/ культурного контексту.
7. Назвіть загальні наслідки сексуального насильства для здоров'я дитини.	Для отримання максимального балу необхідно вміти ідентифікувати принаймні вісім наслідків для здоров'я:	1. Травма (синці, переломи, вагінальні травми). 2. Хвороба/інфекція. 3. Хронічні інфекції. 4. Хронічний біль. 5. Шлунково-кишкові проблеми. 6. Порушення сну. 7. Небажана вагітність. 8. Небезпечний аборт. 9. Інфекції, які передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ. 10. Порушення менструального циклу. 11. Ускладнення вагітності. 12. Гінекологічні порушення.
8. Які найпоширеніші почуття можуть відчувати піклувальники дитини, коли дізнаються про те, що вона зазнала сексуального насильства?	Для отримання максимального балу необхідно вказати щонайменше п'ять почуттів:	1. Звинувачення себе в тому, що сталося насильство. 2. Страх за здоров'я та безпеку дитини. 3. Почуття провини та сорому. 4. Гнів на свою дитину. 5. Нерозуміння своєї дитини, наприклад, думка, що дитина бреше. 6. Інші моменти, які мають відношення до культурного контексту.
9. Що може сприяти подоланню стресу та зціленню дітей?	Для отримання максимального балу необхідно вказати щонайменше п'ять факторів:	1. Турбота та своєчасна підтримка. 2. Сімейна та соціальна підтримка і турбота. 3. Можливість продовжувати навчання та інші види діяльності, якими дитина займалася до вчинення насильства. 4. Психосоціальні втручання, які допомагають дитині зрозуміти та керувати своїми реакціями на насильство. 5. Індивідуальні можливості дитини. 6. Релігійні або духовні переконання. 7. Інші аспекти, характерні для контексту.

Оцінка та моніторинг позицій:

Якщо не використовується повний *інструмент Оцінки позицій у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства*, команди повинні включити такі питання з цього інструменту в існуючий інструмент оцінки позицій (або загальний інструмент оцінки).

Якщо кейс-менеджер не відповідає або лише частково відповідає необхідним позиціям (за допомогою повного інструменту або наведених нижче запитань) для роботи з дітьми, які постраждали від насильства, обговоріть з ним, чи відчуває він себе готовим до роботи з дітьми, які пережили насильство, та їхніми сім'ями, перш ніж проводити додаткову самооцінку та/або навчання. Можливо, кейс-менеджер не зможе працювати з дітьми, які пережили насильство, доки не проведе самоаналіз щодо шкідливих цінностей та/або переконань, виявлених під час оцінки позиції стосовно насильства. У такому випадку супервізори повинні вести цю розмову обережно та делікатно. У деяких ситуаціях може знадобитися обговорити ці результати зі старшим керівником, щоб отримати пораду, як вести розмову.

Твердження	Індивідуальний бал			
	Повністю згоден	Скоріше згоден	Скоріше не згоден	Зовсім не згоден
1. Деякі дівчата спричиняють сексуальне насильство своєю поведінкою або одягом.	1	2	3	4
2. Діти, які зазнали сексуального насильства, брудні та зіпсовані.	1	2	3	4
3. Коли дорослі та піклувальники звинувачують дітей, які пережили сексуальне насильство, у тому, що з ними сталося, мій обов'язок – заперечити їм і підтримати їх.	4	3	2	1
4. Сексуальне насильство не є причиною гомосексуальності.	4	3	2	1
5. Дитина цілеспрямовано вигадує історії про те, що зазнала сексуального насильства.	1	2	3	4
6. Я зобов'язаний усвідомлювати свої власні переконання та цінності щодо сексуального насильства та говорити зі своїм супервізором, якщо я вважаю, що звинувачую або засуджую дітей.	4	3	2	1

Оцінка та моніторинг позицій:

Якщо не використовується повний Інструмент оцінки комунікації у сфері догляду за дітьми, які постраждали від насильства, команди повинні включити такі питання до свого існуючого інструменту оцінки комунікації (або загального інструменту оцінки).

Комунікативні навички	Критерії правильної відповіді	Відповідає (2 бали)	Частково відповідає (1 бал)	Не відповідає (0 балів)
1. Опишіть, як би ви пояснили направлення до лікаря дитині, яка пережила насильство, у віці від 10 до 12 років.	Для отримання максимального балу слід вказати обидва пункти: 1. Точний опис медичних послуг (включаючи ризики/наслідки) 2. Права дитини під час медичного обстеження та лікування.			
2. Поясніть, як дізнатися про самопочуття дитини, використовуючи орієнтовані на дитину матеріали (малюнки, іграшки тощо)	Правильні відповіді можуть включати будь-яку з таких ідей: 1. Намалюйте обличчя, які представляють різні почуття, і запитайте дитину, яке з них найближче до того, що вона відчуває. 2. Попросіть дитину намалювати малюнок про те, що вона відчуває в думках і серці. 3. Попросіть дитину використати кольори, щоб зобразити різні почуття, які вона відчуває. 4. Інша ідея/захід, який може запропонувати кейс-менеджер, і який було б добре спробувати.			
3. Який важливий вибір ви повинні запропонувати дитині перед тим, як говорити з нею про її досвід насильства?	Для отримання максимального балу необхідно вказати щонайменше три варіанти: 1. Вибір присутності піклувальника або довіреної особи. 2. Вибір місця для розмови. 3. Вибір часу для розмови. 4. Якщо можливо, вибір інтерв'юера чоловічої або жіночої статі – це більш характерно для дітей, які пережили насильство над дітьми-хлопчиками. Найкраще, щоб дівчат опитували жінки, оскільки вони майже завжди піддаються насильству з боку чоловіків.			

4. Якщо дитині не виповнилося 5 років, з ким ви повинні поговорити, щоб дізнатися, що сталося з дитиною?	Для отримання максимального балу необхідно вказати наступні два пункти. 1. По-перше, особа, яка привела дитину для отримання послуг. 2. піклувальник дитини (якщо доцільно).			
5. Яка різниця між опитуванням 7-річної та 17-річної дитини?	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше два пункти: 1. 17-річна дитина може більше зрозуміти, що сталося 2. 17-річна дитина матиме більше можливостей запропонувати ідеї, думки щодо того, що має відбутися. 3. 17-річна дитина буде більш занепокоєна соціальними наслідками та стигматизацією насильства.			
6. Якщо дитина відмовляється розмовляти з вами (і не має інвалідності або вад слуху), які три речі ви повинні оцінити як надавач послуг?	Для отримання максимального балу необхідно назвати щонайменше два пункти: 1. Чи є в кімнаті хтось, у присутності кого дитина не відчуває себе в безпеці? 2. Чи поводитесь ви так, що дитині стає некомфортно? 3. Чи безпечно дитині говорити в місці проведення бесіди?			
6. Наведіть приклад того, як ви вважаєте погляди, переконання та думки дитини.	Для отримання максимального балу потрібно назвати щонайменше два пункти: 1. Запитайте дитину, що вона думає про ту чи іншу дію. 2. На початку і впродовж усього спілкування з дитиною кажіть їй, що вона має право ділитися своїми почуттями і думками. 3. Створіть простір, щоб дитина могла висловитися. 4. Додатковий пункт, що стосується контексту.			

www.unicef.org

childprotection@unicef.org

© Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ)